STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03422

DAYNES

Uriah Katzenelenbogen

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דיינעם

(ליטווישע און לעטישע פאָלקסלידער)

איבערגעזעצט, דערקלערט און מיט אילוסטראַציעס פון

אוריה קאַצענעלענבאָגען

Copyright, 1930
By U. KATZENELENBOGEN.

PRINTED BY
INLAND
PRINTING HOUSE
LIMITED
TORONTO - CANADA

ליטווישע

איינלייטונג

דער רייכסטער קולטור־אוצר פון ווייטן עבר איז בא די ליטווינער די דיינע. א סך דיינעס־וואריאנטן האָבן נאָך געקלונגען בא די ליטווינער, בעת זיי האָבן מיט יאָר־טויזנטער צוריק געוואנדערט נאָך דער „מאַמע־זונעלע" פון אַזיען ארויס.

געזונגען האָבן דערנאָך די דיינעס אַף די נייע ערטער, בא די ברעגן פון ניעמאַן און ווילִיע, די „ווײַדעלאָטינס"—ליטווישע מיידלאך־פריסטערינס אין די הייליקע וועלדלאך, ארום שטיינער־מזבחות, אין הייליקן טאַנץ.

פאררוקטע צווישן וועלדער און זומפּן איז בא די ליטווינער זייער שפּראַך, אזוי ווי א פליג, וואָס איז אין דורכזיכטיקן בורשטין אף יאָר־טויזנטער פארגליווערט געוואָרן.

דאָס ליטוויש האָט איינגעהיט פון דעם אוראַלטן אַזיאַטישן סאַנסקריט (די אַמאָליקע שפּראַך אין אינדיען און די ווייטע פאָר־שפּראַך פון אלע איירָאָפּייאישע שפּראכן) א גוזמא שרשים און גראמאטיקאלישע פאָרמען.

אויך שפּראַכלאַכע אויסדרוקן באווייזן אין איצטיקן ליטוויש שפּורן פונם אמאָליקן אַזיען־היים.

איז באקאנט, אז פון אמאָליקע אוראלטע צײַטן איז אין אינדיען עד היום שטאַרק פארשפּרייט דאָס אָפּטע מויל־שווייַנקעניש, ווייל דאָס מויל ווערט באטראכט פאר זייער אומריין.

נישט נאָר זינגען די ליטווינער, ווי עס פלעגן קומען פאר דער לבנה צום קוואַלכל „שווייַנקען דאָס מיילכל" גאָטס זינדעלאך און גאָטס טעכטערלאך, (זע נומ. 11), נאָר דער אויסדרוק „שווייַנקען דאָס מויל" אָנשטאָט וואַשן דעם פּנים, איז אין ליטוויש פארבליבן און ווערט באנוצט ביז היינטיקן טאָג, (זע נומ. 69).

די אמאָליקע ליטווינער האָבן זיך פעסט געהאלטן אָן זייער לעבנשטייגער און קינדישער געצנדינערשאפט. בוים, שטיין, קאַטשקע און קוקאַווקע, און באַרג און ווינט, און נאָך, און נאָך—אלץ האָט מען

פארגעטערט און פאר׳גילגול׳ט. אלץ האָט געוואָרפן אן אימה, אָבער צו אלעמען האָט מען געקענט בעטן, ווי צו די נשמות פון נאָענטע.

זאָל זיך דעמב־בוים פארוואנדלען אין טאטעלען (זע נומ. 10). שווארצע קאטשקעלאך זיינען טויטע ברידערלאך, וואָס שפּאַצירן אין דער אָזערע פארביי דעם טאטנס טייערן, (זע נומ. 4). די שוועסטערלס נשמה הילכט אָפּ פונם ברודערס פייפל, (זע נומ. 3). די לבנה איז א טאטע, און דאָס זונעלע איז דאָס ליב מאמעלע. פארשפּעטיקט זונעלע אויפצוגיין, האָט עס הינטער בערגל דערוואַרעמט פּאסטוכער, אָפּגעהיט יתומות, (זע נומ. 6). אליין די שלאַנג קען זיין פון די געטער א שליח׳ל אויסצעקלויבן א באשערטע, (זע נומ. 13), און כדי דער קאָרן זאָל געראָטן אפן פעלד, און דאָס גראָז זאָל זיין געדיכט און גרין, איז נאָר נייטיק, מען זאָל ברייננגען א שווארץ בעקעלע צום בערגל פאר א קרבן, (זע נומ. 17).

נאָר אָט איז איבער א יאָר־טויזנט פארלאָפן פון קריסטוסעס גע־בורט. אייראָפּע איז אליין פון קריסטנטום באזיגט און לאָזט זיך צום זיג־מארש צו אלע ערד־ווינקלען, וואָס זיינען דער דעמאָלטיקער אייראָפּע געווען באקאנט, און דאָ שטעקט בא די ברעגן פון ווילִיע און ניעמאָן, ביזן באַלטישן ים, אן עקשנות׳דיק פאָלק, וואָס האָט, אפשר, אזוי פיל געטער, וויפלביימער אין וואלד. מען שרעקט זיך מער פאר אלעמען פארן גאָט פון דונער און בליץ און מען איז היימיש מיט מאמעלע־זונעלע און טאטעלע־לבנה. מען לאָזט זיך אין טאנץ מיט די שטערן—גאָטס טעכטערלאך און גאָטס זינדעלאך, און צו זיי אלעמען קאָן אָנקומען איטלאכער פּאסטוך, אז עס ווערט אים פארלאָרן א שעפּסל, (זע נומ. 7).

אומברייננגען די ליטווישע געצנדינערשאַפט איז א קידוש־השם זאַך געוואָרן פאר אלע ארומיקע פעלקער, וואָס זיינען געווען בא זיך אזוי האָפערדיק און בארעכטיקט צו אלץ דורך... דיליידן פון גע־קרייציקטן יעזוס׳ן און די קרייצטרעגער האָבן מיטן אָנגעניײטן צלם אפן רוקן און מיטן שווערד אין האַנט זיך געלאָזט אױף ליטע.

לאנגזאם און נאָך אן עקשנות׳דיקן קאַמף האָבן זיך די ליטווינער אונטערגעגעבן צום נייעם גלויבן. די קרייצטרעגער האָבן ראבירט, געצונדן און גענומען געפאנגענע, (זע נומ. 19).

איבערגעוואלט פלעגן די ליטווינער ווערן גע׳טובל׳ט, געהייליקט צו ווערן צום קריסטנטום, אָבער ווי דער שונא פלעגט אוועק, פלעגן די ליטווינער גיין צום ניעמאָן און צו דער דווינע, אראָפּצעשווייינקען פון

זיך די קריסטלאכע טבילה און זי אָפּשיקן מיט די כוואַליעס צוריק צום ים, פון וואנען די קרייצטרעגער זיינען אָנגעקומען.

אין געהיים האָט מען אין די הייליקע וועלדלאַך געזונגען די מיטאָ־לאָגישע דיינע. גלחים האָבן זיך געלאָזט אויסברענען די הייליקע וועלדלאַך, אויסרייסן די הייליקע שטיינער און פארטיליקן די געצנדינערישע דיינע. די ליטווינער אליין האָבן זיך פון איר מיט שווידער אָפּגעטרייסלט, אז מען איז צום נייעם גלויבן געקומען. עכט־געצנדינערישע דיינעס זיינען כמעט ניט פארבליבן, אָבער מיטאָלאָגישע שפּורן האָבן זיך דאָך אין א סך דיינעס איינגעהאלטן.

איצט ווערט פארשטאנען אונטערן וואָרט „דיינע" נאָר דאָס וועלט־לאכע פאָלקסליד. דאָס קריסטלאך־רעליגיעזע ליד ווערט אין ליטוויש אָנגערופן „גיעסמע".

ווי די „ווײדעלאָטינס"—פּריסטערינס—האָבן פריער דערהאַלטן אין וואלד און וועלדער דאָס הייליק פייער פאר פּערקונאסן, דעם גאָט פון דונער און בליץ, אזוי האָט שפּעטער די ליטווישע פרוי אויפגע־האַלטן אין פארשטעקטן דאָרף די דיינע.

אלע ווײלע באפאלן, פלעגן די מענער זיך פארבאָרגן פון הינטער די באַפעסטיקטע בערגלאך (פּילקאלנעס) און פייערן פון בערגל צו בערגל צעצינדן, אלע זאָלן קענען שונא ארוים. די ווייבער און קינדער פלעגן זיך פארשטעקן אין גריבער אָדער אנטלויפן אין וואלד.

אלץ אומעטיקער האָט די דיינע געקלונגען.

היסטאָריש איז די וועלט פריער באקאנט געוואָרן מיט דער ליט־ווישער מלוכה, איידער מיטן ליטווישן פאָלק. אין מיטן פון דרייצנטן יאָרהונדערט האָט דער ליטווישער גרויספירשט מינדויגאס פאראייניקט די פעאָדאל־צעברעקלטע ליטע און ווייסרוסלאנד אין איין גרויסער ליטע. אין 1250טן יאָר נעמט ער אָן קריסטנטום און באקומט א קיניגלאכע קרוין, וואָס נאָר דער פּויבסט האָט געקאָנט צוטיילן.

אין 1260טן יאָר, אז אין ליטע איז אויפגעקומען אַן אויפ־שטאַנד קעגן דעם אָרדן פון די קרייצטרעגער, וואָס האָבן שטאַרק געדריקט די ליטווינער, איז מינדויגאס אליין צוגעשטאַנען צום אויפ־שטאַנד. שפּעטער ווערט ער דער׳הרג׳עט פון זיינע מקורבים. מען ווייס פון א ריי שפּעטערדיקע גרויספירשטן, וואָס האָבן רעגירט מיט א גרויסער ליטע, וואָס איז געווען באפעלקערט ניט נאָר מיט ליטווינער, נאָר אויך מיט ווייס־רוסן און אנדערע.

די גרויספירשטן, אלע כמעט דערווייטערט פונם ליטווישן פאָלק, האָבן געפראַוועט הויך־פּאָליטיק, געשלאָסן אָפּמאַכן מיט מלוכות, גע־

פירט אונטערהאנדלונגען מיטן פויבסט וועגן איבערגיין צום קריסטנ־טום, ארויסגעשטעלט אַרמייען און אָפּגעהאַלטן נצחונות, פּאַרלייגט פעסטונגען און רעזידענץ־שטעט, בראָש מיט ווילנע, און אַלץ גערוקן זיך פאַרויס צו פאַרנעמען נייע געגנטן. האָבן די ליטווינער א שפּריכ־וואָרט: „קיסרים האָבן לאַנגע הענט״. די אַרמייען פון ליטע האָבן זיך אין פערצנטן יאָרהונדערט ווייט אַזש ביז קיעוו און אונטער די ווענט פון מאָסקווע אריינגעריסן אין רוסלאַנד, וואָס איז דעמאָלט געווען פאַריאָכט פון די טאָטערן,—אָבער בא די אַלע נצחונות האָט דאָס ליטווישע פויערים־פאָלק גאָרניט געוואונען, נאָר זייער שטאַרק אין די מלחמות געבלוטיקט, (זע נומ. 22-24).

אין היפוך צו אנדערע פעלקער, האָבן די ליטווינער קיינמאָל ניט באַזונגען קיין קריגערישע האָפערדיקייט און קיין מלחמה־העלדן. נאָך ווינציקער האָט עס געקאָנט באַזינגען די פאַרוואָרלאָזטע, פאַר׳אַלמנה׳טע ליטווישע פרוי אין היימישן אָרימן דאָרף. מען האָט נאָר באַוויינט די געפאַלענע. אויפגעקומען זיינען א סך יתומים־דיינעס, וואָס וויזן טאַקע, לויטן ליטווישן שפּריכוואָרט, אַז „יתומים׳שע טרערן קענען לעכערן א שטיין״, (זע נומ. 86-92).

די דיינע איז פאַרבליבן אפילו אין דער גלאַנץ־תקופה פון דער היסטאָרישער ליטע אונטערן שטרויענעם דאַך. די איינגענומענע געגנטן, וואָס זיינען אין רוב געווען סלאַוויש, האָבן באַהערשט ליטע מיט שריפט און שפּראַך, מלוכה־פּיר און לעבנשטייגער. מען האָט גע־קוקט אויף מאָסקווע און קיעוו, מען האָט געשלאָסן יחוס׳דיקע פירשט־לאַכע שידוכים, און די שכנ׳ישע פּוילן האָט געקראָגן מער און מער איינפלוס, ביז מען האָט געשלאָסן אין 1385טן יאָר די ערשטע אוניע, די פאַראייניקונג פון פּוילן מיט ליטע. דער ליטווישער גרויספירשט יאַגעלאָ האָט אין 1386טן יאָר חתונה מיט דער פּוילישער טראָן־יורש׳טע יאַדוויגע און ער ווערט דער הערשער פון פּוילן און ליטע. פּוילן באַוועלטיקט אַלץ מער ליטע. עס ווערט פאַרשפּרייט צווישן דער ליטווישער אַריסטאָקראַטיע פּוילישע פּראַכט און קאַטוילישע פרומקייט און צום גרונט ווערט געשטויסן די ליטווישע געצנדינער־שאַפט. די ליטווישע פירשטן, מלחמה־פירער און אויפגעקומענע פּריצים האָבן פון די פויערים־געזאַנגען געווייכט, און די אומעטיקע דאָרף־דיינע פאַרגליכן צו א „וואָיעניש פון וועלף״. די קריסטלאַכע גייסטלאַכע האָבן טאַקע כמעט ביזן סוף ארויסגעשטויסן די אומצאָליקע אַלטע קלאָג־לידער, „ראַודאָס״, (זע נומ. 93-96), און זיי האָבן זיך איינ־געהיט אין א קליינער צאָל. דאָס יאָמערדיקע געוויין נאָך א טויטן איז אין די אַלטע צייטן געווען בא די ליטווינער א מין קולט. זיינען

געוועז ספּעציעלע גערונגענע קלאָגערינס, (זע נומ. 97). מען ברייננט, אַז אין די אַלטע געצנדינערישע צייטן האָבן די ליטווינער אפילו געהאַט פאַר די טעמפּלען טרערן־וואַזעס פאַר די טרערן פון די קלאָגנדיקע.

אַף הונדערטער יאָרן איז ליטע באַהערשט געוואָרן פון פוילן. נאָך דער אַנטגילטיקער צעטיילונג פון פוילן אין 1795טן יאָר איז ליטע צוגעטיילט געוואָרן צו רוסלאַנד. דער ליטווישער פּויער איז אָבער פאַרבליבן דער לייבקנעכט פון פּוילישן פּריץ.

די דיינע האָט געמענט, ווי אומעטיק קלינגען, אָבער איז ניט אונ־טערגעגאַנגען.

געזונגען און געדיכטעט פון פּרויען איז די דיינע דורך און דורך ליריש, נאַאיוו און צניעות'דיק און קיינמאָל ניט געקינסטלט. זייער אַ סך דיינעס הויבן זיך אָן מיט איינעם און דעמזעלביקן אויסרוף־וואָרט, און דאָס באַווייזט, אַז זיי האָבן פאַרמאָגט אַלגעמיינע אור־טעקסטן. דער גראַם איז ניט נאָכגעזוכט, איז בלויז געדולדעט, אויב ער קומט צופעליק. ניט געקוקט אויף דעם, וואָס די ליטווישע שפּראַך איז אַזוי רייך אין גראַם,—איר אומגעהויער־גרויסע צאָל ליבלינג און פאַרקלענערונגס־ענדונגען גראַמען זיך פון זיך אַליין,—און דאָך איז די דיינע כמעט אינגאַנצן פריי פונם גראַם. אַפן ערשטן אָרט איז דאָס געפיל, וואָס איז אַלע מאָל עכט, ניט געפאַרבן, אָפטמאָל באַהויכט מיט אַ שטילער איראָניע. אינם שלל דועטן־דיינעס, וואָס די ליטווינער פאַרמאָגן, הערשט אפילו אינם בחור'ס געזאַנג דער פּרויען־טאָן. מען קאָן דערפון דרינגען אַז פון די דועטן־דיינעס זיינען פריער געווען געזונגען די דיינעס פונם מיידל, (זע נומ. 13, 45, 99־100).

ווי אין אַלע פאָלקס־לידער, איז אויך אין דער ליטווישער דיינע די מעלאָדיע אויפגעגאָסן מיטן טעקסט. קומט דאָך, אייגנטלאָך, די מעלאָדיע און טעקסט פון איין קוואַל, און די דיינע־מעלאָדיע קלינגט אַלעמאָל עלעגיש. ברעכט זי אויס, טרעפט, גלייך צום פויגל־געזאַנג, גאָר פלוצלונג, אָבער פאַלט שנעל אָפּ און אַלעמאָל פאַרשוועבט זי זאַנפט.

אַ מערקווירדיקייט, די זינגערינס און זינגער אין דאָרף בלייבן נאָך יעדער אויסגעזונגענער דיינע זינקען אין שטיל־שווייגן. דאָס זינגען אַליין ווערט הויך געשעצט און באַזונגען, (זע נומ. 98־100).

דאָס גרעסטע אָרט פאַרנעמט דאָס עראָטישע ליד. עס איז אָבער אַלעמאָל צאַרט און צניעות'דיק. פאַרמאָגן אפילו אַ חנ'עוודיקע גע־צאַמטקייט די ריזיקאַליש־שטיפערישע, (זע נומ. 37־38).

אין אן ערך א העלפט פון אלע דיינעם ווערט דערמאָנט דאָס ברוין פערדל, דער שטאָלץ און פוץ פונם בחור, און אין א דריטל—דאָס רויטן קרענצל, וואָס דאָס ליטוויש מיידל טראָגט ביז דער חתונה. די גרינינקע רוטן פלעגט דאָס מיידל איינהיטן דורכן גאנצן יאָר, ווינטער פארגראָבנדיק אין דער ערד.

אף חתונות פלעגן ווערן די דיינעס געזונגען אף אן אופן פון א דראמאטישער אימפראָוויזאציע, וואָס פלעגט זיך אָפטמאָל ציען עטלאכע טעג נאָכאנאנד.

די אימפראָוויזאציעס האָבן געוויינטלאך א סך נוסחאות, ווערן אין פארשיידענע געגנטן אנדערש איינגעטיילט און געזונגען. דער פארשפרייטסטער אופן איז: די ערשטע באקאנטשאפט, (זע נומ. 29). אָנקום פון שדכנים, וואָס ווערן אגב אָפטמאָל ביטער אויסגעלאכט, (זע נומ. 80-81). מתנות פונם חתן, (זע 74). דאָס צעבייטן זיך מיט די רינגען פון חתן-כלה. דאָס ציטער פונם מיידל ווערט פארגליכן צו דער אָנגעבויגענער ליליע (זע נומ. 30-31). אינם ערב-חתונה-אָוונט זינגען אינם הויז באַם מיידל אירע חבר'טעס וועגן איר גורל, (זע נומ. 66-69). דאָס ארויסלאָז פון דער כלה מיט איר אויסשטייער (זע נומ. 71-72). עס צעזעגנט זיך דאָס מיידל מיט דער מאַמען (זע נומ. 63). די מערכה פון דער שנור, (זע נומ. 75).

דאָס ליטוויש מיידל היט אָפּ איר גערטנדל, פאָלגט מאַמעלען, גרייט איר נדן אין געפארבטן קופערט, אָבער איר גורל נאָך דער חתונה מאָלט זיך איר אזוי אומעטיק און אָפט גרויליק.

אָט ווערט דאָס ניי לעבן, וואָס די כלה וועט דארפן פירן נאָך דער חתונה, אלעגאריש פארגליכן צו אן אָזערע, וואָס איז איינגעפראָרן. זאָל „ליימע”, די געטין פון גליק, שיקן א זוניק טאָגעלע און צעוואַרעמען די פאַראייזטע אָזערע, (זע נומ. 73). אזוי אָפט ווערט געזונגען פון דער שלעכטער שוויגער, בייזע שוועגערינס און שטריינגע שוואָגערלאך. פארגלייכט אָפט דאָס מיידל אין דער דיינע איר גורל צום בחור'ס: ער וועט פארבלייבן באַ זיין פאָטערל, זי דארף אוועק אין דער פרעמד. אזוי אָפט רייסט זי זיך צוריק פון דער שוויגער צו דער מאַמעלען. בלאָנקנדיק אין וואלד, הערט זי אינם געשריי פון דער קוקאווקע דאָס רופן פון דער מאַמעלען (זע נומ. 64).

אָבער דאָס מיידל זעט פאָרויס אויך, אז מען וועט נאָך דארפן צאָלן מס צום פריץ (זע נומ. 131).

עס שרעקט זיך דאָס מיידל פאַר אַ שלעכטער מערכה באַם שטריינגן מאַן, ער זאָל ניט שלאָגן, צי ער זאָל ניט זיין אַ שיכור און אַ לאַ יוצלח, (זע 76־78).

עס זוכט אויך דער בחור אַ גוטע שפּינערין און וועבערין — אַ גוטע אַרבעטערין. ער טרייסט זיין כלה, אַז ניט דורך שילטן און שווערער אַרבעט, נאָר דורך גוטע ריידעלאַך וועט מען זי לערנען פאָלגן דער שוויגער און די שוועגערינס, (זע נומ. 62). דאָ רימט ער זיך, אַז ער האָט אַ בייטשעלע, פּיין געשניצט, געדיכט געפלאָכטן, זיין ווייב צו לערנען שפּינען פיין, געדיכט צו וועבן, (זע נומ. 70). דערהערט אַזוינס אַמאָל דאָס מיידל און זי באַליידיקט זיך: „ניט געוועזן נאָך חתונה, זאָגט ער צו מיך שלאָגן”, און ער פאַררעדט, אַז מיטן בייטשעלע וועט ער דאָס פערדל שמייסן, מיטן ריטעלע פליגעלאַך אָפּטרייבן (זע נומ. 60).

דאָס גרעסטע אומגליק איז פאַרן בחור אַ ווייב אַ „שפּרינגערקע”, ניט קיין בריה, (זע נומ. 52 און 61). אַזוינע פאַראַכטנדיקע ברוטאַלע ווערטער האָט דער בחור פאַרן זאָרגלאָזן מיידל, (זע נומ. 126).

אַרבעט, שווערע אַרבעט ווייס די ליטווישע פּויערישע משפּחה. „באַם אַרבעטער איז שוואַרץ אַלעמאָל אונטער די נעגל”, „עס ווייַנט דאָס ברויט, אַז אים עסט אַ פוילער”, „שוואַרצע הענט — ווייס דאָס ברויט, ווייסע הענט — שוואַרץ דאָס ברויט”, „ליגט דער וואָלף — איז מאָגער דער וואָלף, לויפט דער וואָלף — איז פעט דער וואָלף”. דאָס זיינען די שפּריכווערטער פון ליטווינער וועגן אַרבעט און אין דעם גייסט באַזינגט מען די אַרבעט. מען פאַרוויגט דאָס קינד, עס זאָל קענען האָרעווען, קערן פלינק אין פעלד דאָס אַקער־אייזן, (זע נומ. 102).

אָפּגעשפּאָרט נאָך אַ יאָר אַרבעט באַם פּריץ אַ הון, נאָך אַ יאָר אָפּגעשפּאָרט באַם פּריץ אַ קאַטשקע, נאָך אַ יאָר — אַ גאַנדז, ביז ער אַרבעט זיך אָפּ ניינטן יאָר אַרויף און דער פּריץ מאַכט אים חתונה, (זע נומ. 112). איז אין דעם ליד דאָ מער ערנסט, ווי שפּאַס. לער־נען זיך אַרבעטן פון אַ בין — דאָס איז די העכסטע מדרגה: מאַכן זיס מיטן האָניק פון דער אַרבעט דאָס לעבן פונם מענטשן, (זע נומ. 140).

די אַרומיקע נאַטור אַפילו איז פאַרהילט מיט זאָרגן; אַליין די פייגעלען זינגען, ווי פאַרפאָלגטע, עלעגיש־אומעטיק, (זע נומ. 132).

רייסט זיך דער ליטווינער אַמאָל אַרויס פון זאָרג און גרויען לעבן און קומט צו דער שיינק, (זע נומ. 114, 116, 118, 125, 128). דאָס שטילע פּויערים־פאָלק האָט אין דער געשיכטע פאַר די לעצטע הונדערט

יאָר אפילו אויפגעקומענע פארהערלאכטע גזלנים, וואָס האָבן זיך אָנגענומען פאר די אָרימע, (זע נומ. 124). זיינען אָבער בכלל בא די ליטווינער פאראן זייער וויניק טרינק־לידער און וואוילערישע.

די וואולערישע דיינעס זיינען דאָס רוב נאָר וואריאנטן פון עלטערע פארשפרייטע דיינעס.

בא די ליטווינער, ווי בא אנדערע פעלקער, באזירט זיך אָפטמאָל דאָס וואוילערישע פאָלקסליד נאָר אַף וועלכן פארשפרייטן אויסרוף, וועמעס באטייט עס איז לאַנג פארגעסן געוואָרן און עס איז נאָר געבליבן א קלאַנג. אָט איז עס אינם „דאַלי־דאָם, א־פא־פא", אָדער אינם „זשור־זשור־זשור־זשעמזשו", צי „איי, דזשים־דזשום", (זע נומ. 82, 128 און 133).

אָבער רעשטן זיינען נאָך דאָ פון די עלטערע צייטן, ווען מען האָט נאָך געהאט פרייע טאַנץ־דיינעס, ווען מען האָט איינגעלאַדן אליין די געטינס צום טאַנץ, (זע נומ. 14).

זיינען פאראן מיינונגען, אז דאָס פאָלקס־ליד צעבליט זיך בא א פאָלק אין צייטן, ווען עס לעבט גליקלאַך. די ליטווינער אָבער האָבן הונדערטער־הונדערטער יאָרן געלעבט אין עבדות און יאָך.

קענטיק, אז זינגען הערט ניט אויף א פאָלק אפילו אין די שווערסטע צייטן, נאָר אָפטער בלאנקט די טרער, מען זינגט אומעטיק און געצאָמט.

צום ערשטן ווערט די ליטווישע דיינע דערמאָנט אין דרייצנטן יאָרהונדערט.

דייטשישע און פוילישע היסטאָריאָגראַפן פלעגן אָנווייזן אַף די האַרטנעקיקע עקשנות פון די געצנדינער־ליטווינער, וואָס שטרייטן קעגן די שכנ'ישע קריסטן, וואָס ווילן פארנעמען ליטע. זיי ברייינגען דערביי, אז די ליטווינער באקלאָגן זייערע געפאַלענע מיט יאָמערדיקע געזאַנגען.

די ערשטע געפונענע שריפטלאכע ליטווישע פארצייכענונג, בריינגען אנדערע, איז אַף א גורט, וואָס זאָל געהערן צום 1512טן יאָר — דאָס איז אן אכט־שורה'דיקע אויסגעהאָפטענע דיינע, (זע נומ. 67).

אין 1747טן יאָר האָט דער פאַסטאָר רוהיג פארעפנטלאכט אין דייטשלאַנד די ערשטע דריי דיינעס בא זיינע „באטראכטונגען וועגן דער ליטווישער שפּראַך", וואָס ער האָט ארויסגעגעבן אין דייטש אינאיינעם מיט א ליטוויש־דייטשן און דייטשיש־ליטווישן ווערטערבוך; ער האָט געבראכט די דיינעס אין ליטווישן אָריגינאַל און אין א

ווערטלאך־פּראָזאַאישער דייטשישער איבערזעצונג. דאָס זיינען די ער־שטע דריי געדרוקטע דיינעס, (זע נומערן 29, 63, 70).

בנוגע דער ליטווישער שפּראַך באַמערקט רוהיג: „ווארשיינלאך וועט אנדערן זיין פּאַרדראָסיק, וואָס מען וויל צושרייבן צירליכקייט אזא ניט קולטיווירטער און פּאַראַכטעטער שפּראַך, ווי ס׳איז ליטוויש״. בנוגע די געבראכטע דריי דיינעס איז רוהיג נאָך עניוות׳דיקער: „עס וואָלט אודאי ניט אָנגעשטאַנען,—שרייבט ער,—דאָ צו ברייגנגען אזוינע שטות׳עריען, ווען מען וואָלט פון אָט די געזאַנגען ניט קענען דער־לערנען וואָסערע ניט איז שפּראַך־אידיאָמאַטיזמען״.

צופעליק קומט אין 1759טן יאָר רוהיג׳ס ווערק צו דער האַנט דעם גרויסן דייטשישן דראַמאַטורג און קריטיקער לעסינג און די דריי דיינעס מאַכן אויף אים א וואונדערלאַכן רושם.

אָט איז א שטעל פון זיינע „ליטעראַרישע בריוו״:

„ניט לאַנג צוריק האָב איך געבלעטערט רוהיג׳ס ליטווישן ווערטער־בוך, און צום סוף פון די געבראַכטע „באַטראַכטונגען״ האָב איך גע־טראָפן א זעלטנהייט, וואָס האָט מיך אומענדלאַך דערפרייט. אייניקע ליטווישע דיינעס, אָדער לידלאַך, וואָס ווערן געזונגען פונם אָרימן דאָרפס־מיידל. וועלכער נאַאיווער וויץ, וועלכער רייצנדער איינפאַל! מען קען דערפון לערנען, אז אונטער יעדן הימלשטריך קענען דיכטער ווערן געבאָרן און אז די לעבהאַפטע עמפּפינדונג איז ניט קיין פּאַר־רעכט פון די מער־אנטוויקלטע פעלקער״.

אין 1779טן יאָר פאַרעפנטלאַכט דער באַקאַנטער דייטשישער דיכ־טער הערדער אין זיינע „שטימען פון פעלקער אין לידער״ אַכט ליט־ווישע דיינעס, איבערזעצט אין דייטש, צווישן זיי איינע פון רוהיג׳ס. אין 1785טן יאָר האָט דער גרעסטער דייטשישער דיכטער געטע, באַאיינפלוסט פון הערדערן, די אייגענע רוהיג׳שע דיינע, (זע נום 63), אויסגענוצט פאַר אן אָנהויב צו זיין זינג־שפּיל „די פישערין״.

געטע׳ס באַגייסטערונג פאַר דער ליטווישער דיינע איז ניט גע־ווען קיין צופעליקייט. אין 40 יאָר ארום, אז דר. רעזא האָט אין קעניגסבערג פאַרעפנטלאַכט 85 דיינעס מיט א דייטשישער איבער־זעצונג, האָט זיך געטע אָפּגערופן וועגן דער זאַמלונג זייער וואַרעם. ער הויבט אָן דעם אָפּרוף מיט די ווערטער: „דורך דער זאַמלונג איז ווידער א מאָל מיינער א וואונטש מקוים געוואָרן!״

רעזא׳ס זאַמלונג איז אין דער דייטשישער געזעלשאַפט גוט אויפ־גענומען געוואָרן און ערשט דעמאָלט האָט די ליטווישע אינטעליגענץ אָנגעהויבן אראָפּצוקוקן אויף דער פאָלקס־דיינע. פריער די פּאַר־

דייטשישטע ליטווישע אינטעליגענץ פון דער פרייסישער ליטע, דערנאָך די פאַרפּוילישטע ליטווישע אינטעליגענץ. מען הויבט אויך אָן זאַמלען דיינע־מעלאָדיעס.

אין 1829 גייט ארויס אין ווילנע דאָס ערשטע קליינטשינקע דיינעס־זאַמלונג אין ליטוויש פאַר ליטווינער „30 זאַמעטער דיינעס". אין 1844טן יאָר גייט ארויס א זאַמלונג מיט א פּוילישער איבערזעצונג פון 51 דיינעס.

דאָס דיינעס־זאַמלעניש האָט זיך מער ניט אָפּגעשטעלט—אפילו אין די שווערסטע צאַרישע צייטן, ווען מען האָט נאָכן פּוילישן אויפשטאַנד פון 1863טן יאָר, אויף גאַנצע 40 יאָר איינגאַנצן פאַרבאָטן צו דרוקן ליטוויש.

פון 1864 ביז 1904 איז דאָס ליטווישע וואָרט געווען אין רוסלאַנד פאַרבאָטן צו דרוקן. גאַנצע פערציק יאָר! זאָגן די ליטווינער: „די ציינער פון דער צייט זיינען שאַרף, די צייט וועט אויך א פעל צעגריזשען". און די ליטווינער האָבן אַלץ געהאַפּט און עקשנות'דיק זיך געהאַלטן אָן זייער שפּראַך. דער דאָרפישער דרדקי־מלמד איז אויפגעקומען. ער פלעגט עסן אַלע וואָך בא אן אנדער פּויער, לערנענדיק געהיים די דאָרפישע קינדער דאָס פאַרבאָטענע ליטוויש, ביז דער אוריאַדניק פלעגט אויפדעקן דעם טריף־פּסול'דיקן מלמד און ער פלעגט זיך לאָזן גיין צו א צווייטן דאָרף.

דרוקן עפּעס מיט ליטווישע אותיות האָט מען ניט געטאָרט, אפילו געבעט־ביכער, און מען פלעגט זיי ארייַנשמוגלען פון אויסלאַנד. זשאַנדאַרן פלעגן ארומרינגלען קירכן און אָפּנעמען בא די ליטווינער די געבעט־ביכער.

די דיינע איז אָבער געזונגען געוואָרן ניט נאָר אין די שטיבער. מען פלעגט פאַרבאָרגענערהייט זיך אויפזאַמלען אין שייערן און וועלדער צום דיינעס־געזאַנג און טאַנץ.

אָבער אפילו אין אָט דער צייט האָבן זיך געפונען זייער אייפערדיקע דיינעס־זאַמלער. אליין די ברידער יושקא האָבן אויפגעזאַמלט טויזנטער דיינעס. מיט דער הילף פונם פּראָפעסאָר באָדוען־דע־קורטענע, וואָס איז באַקאַנט אין מזרח־אייראָפּע ניט נאָר אלס גרויסער שפּראַכן־פאָרשער, נאָר אויך אלס קעמפער פאַר רעכט פון שפּראַכן, האָט זיך די ברידער יושקא איינגעגעבן צו אָפּדרוקן אין די יאָרן 1880־1883 ביים קאַזאַנער אוניווערזיטעט, אלס א ביילאַגע צו די „וויסנשאַפטלאַכע אוניווערזיטעט־שריפטן", 4 בענדער מיט 2,669 דיינעס.

באַדרוען־דע־קורטענע האָט שפּעטער אַרויסגעגעבן אַ באַנד דיינע־מעלאַדיעס.

פיל זאַמלונגען זיינען דערשינען, דער עיקר אין פּרייסן, וואו דרוקן ליטוויש האָט מען געקענט פראַנק און פריי.

אין דער איצטיקער ליטע, זייט דעם 1918טן יאָר, ווען זי האָט באַקומען איר אומאָפּהענגיקייט, האָט פּראָפעסאָר מיקאַלאַס ביר־זשישקאַ אַרויסגעלאָזט עטלאַכע דיינעס־זאַמלונגען, צוגעפּאַסט פאַר שולן.

טויזנטער געזאַמלטע ניט פאַרעפנטלאַכטע דיינעס געפינען זיך אין ליטע, ווי אויך אין קעניגסבערג, ווילנע און אַנדערשוואו.

ביז איצט זיינען פאַרעפנטלאַכט אַן ערך זיבן און אַ האַלב טויזנט דיינעס, אַריינגערעכנט וואַריאַנטן און איבער׳חזר׳ונגען. אַ דריי טויזנט, אויך מיט איבער׳חזר׳ונגען און וואַריאַנטן, זיינען פאַרעפנט־לאַכט דיינע־מעלאָדיעס.

מען מוז אָבער צוגעבן, אַז דאָס רוב זאַמלונגען זיינען ניט סיס־טעמאַטיזירט, מיט אַ פאַרעלטערטער אָרטאָגראַפיע און כמעט ניט צו באַקומען. אין ליטע גרייט מען זיך ערשט צו אַ פאָלקומענער אַקאַדע־מישער דיינעס־אויסגאַבע.

אונז אידן, וואָס וואוינען לאַנגע יאָרהונדערטער אין ליטע, מוז אויפקומען די שאלה, צי זיינען פאַראַן דיינעס וועגן אידן.

אַ זעקס טויזנט דיינעס, אַלע וויכטיקסטע און פולסטע זאַמלונגען, האָב איך דורכגעשטודירט און האָב נאָר אַ פּאָר צענדליק אָנגעציילט, וואו עס דערמאָנט זיך אַ איד.

אין דער אַלטער הייִדנישער דיינע איז ניטאָ פון אידן קיין שפּור. אין די שפּעטערדיקע ווערן אידן יאָ דערמאָנט, אָבער... דאָ מוז די פראַגע באַהאַנדלט ווערן אין אַן אַנדער פלאַך. אין אַ פאָלקסליד זאָל פאָלק צו פאָלק און לאַנד צו לאַנד זיך באַציען צאַרט און פריינטלאַך, דאָס איז בכלל נאָך מוזיק פון דער ווייטער צוקונפט, און פאָלקסלידער שטעקן אין עבר.

זינגט דער ליטווין, באַ וועמען עס ווערט אַזוי אָפט אָפּן פעלד צעפּוילט די תבואה פון די שפּעטיקע רעגנס, אַז די וואָלקן זאָלן גיין צו פרייסנלאַנד, אין ליטע זאָל שיינען מאַמעלע־זונעלע. (זע נומ. 15).

דאַרף מען נאָך געדיינקען, אַז ניט איטלאַך אָנאָנים לידל קען ווערן פאַררעכנט פאַר אַ פאָלקסליד. אַ פאָלקסליד קען נאָר דעמאָלט פאַר־רעכנט ווערן פאַר עכט, ווען עס איז צעצווייגט אין וואַריאַנטן, ווערט

געזונגען אין פארשיידענע מקומות, ווערט דורך דורות געלייטערט און מיטגעדיכטעט און ווערט אן אמת׳דיקע קאָלעקטיוויסטישע שאפונג.

דער דאָזיקער כלל איז אויך גילטיק פאר דער דיינע. מען דארף נאָך צוגעבן, אז דאָס גרויסע רוב דיינעס איז פרויענדיכטונג. אויב מיר טרעטן צו מיט דעם קריטעריום, האָבן מיר כמעט גאָרניט קיין ליטווישע דיינעס וועגן אידן. די ליטווינערין האָט בכלל קיינמאָל ניט געהאט פארוואָס, חלילה, איבער אידן צו זינגען מיט גאָל. איר ברודער אף מלחמה האָט דער איד ניט אוועקגעריסן און אין געפאנגענשאפט ניט פארנומען. דאָס ליטוויש מיידל האָבן אידן ניט אוועקגערויבט, ווי עס זינגט זיך וועגן טאָטערן און אנדערע, (זע נום. 21, 25, 26). קיין אידישע איבערפאלנדיקע מחנות, ווי די אמאָליקע קרייצטרעגער, צי שוועדן—צי ווער ניט?—זיינען ניט געווען, (זע נום. 18, 19).

איז ניט געווען קיין אידיש פריציש זינדל, בא וועמען ס׳זאָל זיך בעטן מיידלס מאמעלע: „פריציש זונדעלע, שיינער פריצ׳ל, גיב אָפּ מיין טאָכטערס קרענצעלע״, (זע נום. 42).

אידן ווערן דערמאָנט אין גאָר אַלטע היסטאָרישע דאָקומענטן פון ליטע. האָט דער בארופענער געדימין, גרויספירשט פון ליטע אין די יאָרן 1316-1341, זיך געהאט געווענדעט צווישן אנדערן אויך צו די אידן, מען זאָל אים העלפן בויען די נייע רעזידענץ־שטאָט ווילנע. געדימין איז צו אידן געווען פריינטלאך און ער ווערט פארגליכן אין אידישע ספרים צו כרשן. אין 1388טן יאָר באקומען די אידן פריווילעגיעס פון א צווייטן בארופענעם ליטווישן גרויספירשט—וויטאָווטן.

זיינען דאָך פון די אַלע ליטווישע גרויספירשטן אליין כמעט ניטאָ קיין שפור אין דער דיינע, און מען קען ניט זוכן דעם אידן אין די דיינעס פון יענע צייטן.

ווייס מען, אז מען האָט די אידן געהאט אויפגעוואָרפן, אז זיי שטערן די ליטווינער אָננעמען קריסטנטום. ווייס מען נאָך,—אין א סך שפעטערדיקע צייטן, אין 1769טן יאָר, בשעת׳ן פויערים־אויפשטאנד אין ליטע,—האָט מען באשולדיקט די אידן, אז זיי העלפן די פויערים. דער אנטיסעמיטיזם האָט זיך באוויזן ווי א גיפטיקע שפראָץ צווישן די ליטווינער א סך שפעטער. נאָך דער פויערים־באפרייאונג, פארן רוסישן צאַר אַלעקסאנדער דעם צווייטן, נאָכן 1863טן יאָר, האָבן אנדערע ליטווישע גלחים געוואָלט פארזען, אז דער צאַר האָט איבערגעלאָזט די ערד און די וועלדער צו דער מלוכה, פריצים און צאַרישע משרתים, און דערפאר איז דער פויער אזוי אָרים. מען האָט אָנגעהויבן ראַטעווען די פויערים מיט גאָטספאָרכטיקייט און

ניכטערקייט און אַנגעהויבן העצן קעגן אידישע שיינקערס און הענדלער. זיינען טאַקע פאַרבליבן ווי ניט וואו אַזוינע הפקר׳דיק־וואוילערישע און אָפּלאַכערישע דיינעס קעגן אידן, טאַקע פאַרשריבענע אין די זיבעציקסטע יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט. ס׳איז אָבער ניט צו מערקן אפילו אין די דאָזיקע דיינעס קיין שפּור פון אן איינגעפונדעוועטער עקאָנאָמישער אָדער פּאָליטישער שנאה צו אידן.

ווי געזאָגט, דאָמינירט אין די דיינעס די פּרויען־דיכטונג און הפקר׳דיק־וואוילערישע, ווי אויך שיינק־דיינעס, זיינען פאַראַן אין א נישטיקער צאָל.

די איינציקע אָפּגעריסענע דיינעס וועגן אידן, זיינען גיכער מענערישע דיכטונג, וואוילעריש געגראַמט, אויבערפלעכלאַך און אָן וואַריאַנטן. קיין אַלטע עכטע דיינעס (פון אייגנאַרטיקע מעלאָדיעס צו זיי איז אָפּגערעדט), זיינען וועגן אידן ניט בנמצא.

טרעפט אָט א דיינע, וואו מען שטעלט אַמאָל אריין דעם ליטווישן נאָמען „יורגיס״, אַמאָל—דעם דייטשישן „האַנס״ און אַמאָל גאָר דעם אידישן—„יאָסל״, (זע נומ. 121). טרעפט אויך א שפּאַסיקע נאַאיוו־ברוטאַלע דיינע, געזונגען פון א פרוי, וואו ס׳ווערט דערמאָנט א איד, (זע נומ. 120).

לאָזן זיך דערביי מאַכן השערות... וואָלטן גאָר אַמאָל בא ליטווינער געווען אידן־פיינטלאַכע אָדער אידן־אָפּשפּעטערישע דיינעס, וואָלטן די אַלע קאַטויליש־קאַלוויניש־פּראָטעסטאַנטישע קריסטן־פּריידיקער, וואָס האָבן אזוי פיל אַלט־ליטווישע דיינעס פארטיליגט, דווקא די אידן־פיינטלאַכע, אפשר, איינגעהיט.

א צווייטע השערה: זיינען די פריערדיקע דיינעס־זאַמלער אַלע געווען פאָרגעשריטענע פּאָלקס־אינטעליגענטן, און ליטע איז געווען אזוי פאַריאָכט, אז ניט צום הארצן איז געווען, אפשר, צו פאַרצייכענען, פאַראייביקן דיינעס מיט א גרעבלאַך־געפּעלשטן ביי׳טעם, וואָס באַליידיקן א שכנ׳יש אונטערדריקט פּאָלק, ווי עס זיינען געווען די אידן.

אויב אמונה, עקאָנאָמישע סיבות און פּאָליטישער דרוק רייסן אָפּט פיינטלאַך און אָפּשפּעטעריש פאַנאַנדער די וואָרט־טעקסטן פון שכנ׳ישע פּאָלקסלידער, האָבן זיי דערפאַר כמעט גאָר קיין שליטה ניט אַף די פּאָלקס־ניגונים.

דאָס פּאָלקסליד, ווי אויך זיין ניגונ׳דל, פורעמען זיך און שפּאַלטן זיך אַף וואַריאַנטן. דאָס ניגונ׳דל אָבער פליסט אומבאַמערקבאַר פון פּאָלק צו פּאָלק, לייגט זיך בא פּאָלק מיט פּאָלק אויף, גלייך די פליגלען

פֿון אַ פֿרידנס־טויב. געוויינטלאַך, נעמט איטלאַך פֿאָלק אויף דאָס נגונ׳דל אייגנאַרטיק, גיט אים צו זיין שטייגער. שטאַמען אָפּט אָפּ די היילִיקסטע פֿאָלקס־ניגונים פֿון אַ דערבייאיק פֿאָלק. גענוג דער אָנווייז — אונזערע חזנ׳ישע וואָלעכלאַך, וואָס שטאַמען פֿון וואַלאַכיען. שטאַמט דאָך אָפּ אונזער ניגון פֿון „לכה דודי״ פֿון אַ פּוילישן טאַנץ־געזאַנג פֿון דרייצנטן יאָרהונדערט. די דיינע־מעלאָדיעס האָבן אודאי געהאַט אַן איינפֿלוס אַפֿן אידישן פֿאָלקסליד אין ליטע, און די זמרלאַך מיט די נגונ׳דלאַך פֿון אידישע קאַראַבעלניקעס, קרעטשמערס און ישוב׳שע חתונות האָבן זיכער אויך געהאַט זייער איינפֿלוס אַף די דיינע־מעלאָדיעס.

אָפּשאַצן די געמיינזאַמע ווירקונג פֿון דער ליטווישער דיינע און אידישן פֿאָלקסליד מוז מען מיט גרויס פֿאָרזיכט. מען מוז האָבן אין באַטראַכט דאָס פֿאָלקסליד פֿון אַלע אַרומיקע פֿעלקער און אַלעמעס געמיינזאַמקייט. ניט נאָר אין ניגון געפֿינט מען געמיינזאַמקייט באַ פֿאָלק מיט פֿאָלק, נאָר אויך אינם פֿערזנבוי און אינהאַלט.

אַזוינע דיינעס, וואו מען רעכנט אויס פֿאַרן מיידל כל׳ערלייאיקע חתנים, (זע נום. 108), צי די קינדישע דיינע „מאָן״, (זע נום. 111), די רעטענישן־דיינעס, (זע נום. 129־130), וואו מען פּרואווט אויס דעם שכל פֿונם מיידל, אָדער די דיינעס, אין וועלכע ס׳בעט זיך דאָס בחור׳ל אַז דאָס מיידל זאָל אים אַריינלאָזן, (זע נום. 37 און 38), צי די דיינעס וועגן וואָלף און ציגעלע, (זע נום. 133, 134), און אַנדערע — צו די אַלע קען מען געפֿינען ענלאַכקייט אויך אין זייער פֿאַרשפּרייטע אידישע פֿאָלקסלידער. זיינען בכלל פֿאַראַן פֿון אַלטע צייטן אָן געמיינזאַמע טעמעס פֿונם פֿאָלקסליד באַ פֿאָלק און פֿעלקער און ס׳איז ניט קיין חידוש, וואָס אַזוינע געפֿינען זיך סיי באַ ליטווינער, סיי באַ אידן.

די אומצאָליקע ליבלינגס און פֿאַרקלענערונגס־פֿאָרמען פֿון דער ליטווישער דיינע, האָבן אודאי אויך באַאיינפֿלוסט דאָס פֿאָלקסליד פֿונם ליטווישן אידן. איז אָבער מערקווירדיק, וואָס איבערפֿולט מיט פֿאַרקלענערונגס־ליבלאַכע פֿאָרמען זיינען נאָר די אידישע וויגלידער, אָבער באַ די ליטווינער זיינען וויגלידער דווקא פֿאַראַן גאָר אַ קליינע צאָל. די פֿאַרשקלאַפֿטע ליטווינערין, טוענדיק אירע שווערע היים־ און פֿעלד־אַרבעט האָט ניט געהאַט קיין צייט צו פֿאַרוויגן איר קינד מיט וויגלידער. אַוועקלייגנדיק דאָס קינד אונטער אַ בוים, בעט זי נאָר, אַז דאָס ווינטעלע זאָל בלאָזן פּאַוואָלינקע. (זע נום. 101).

איך ברייננ אודאי א קליינעם טייל פון די דיינעס, וואָס וואָלטן ראוי זיין צו פארעפנטלאכט ווערן אין אידיש. בשעת מען פאַר־עפנטלאכט אייגענעם פאָלקלאָר איז אָן סכנה, אויב צווישן די גאָלד־קערנדלאך קומט אריין זאמד. דער געזונטער פאָלקס־חוש וועט זיכער די גאָלד־קערנדלאך ארויסבאַקומען. באַם איבערטראָגן דעם פאָלקלאָר פון א צווייטן פאָלק, מוז מען דעם זאמד איינגאַנצן אָפּוואַרפן, כדי ניט צו פארמישן אונזער פאָרשטעלונג וועגן פרעמדן פאָלק.

איך האָב געזוכט צו איבערזעצן די מער־עכטע און עלטערע דיינעס און כמעט איינגאַנצן אויסגעלאָזט וואַריאַנטן.

באַם איבערזעצן פון ליטוויש פארשאַפן שוועריקייטן די אַלטער־טימלאך־אָפּגעקירצטע גראַמאַטיקאַלישע פאָרמען און ספּעציפישע אייגנ־אַרטיקייטן. אין ליטוויש איז, דהיינו, דער אַדיעקטיוו, ווען ער באַ־ציט זיך צו פארשיידענע קעגנשטאַנדן, אויסגעדריקט מיט פארשיידענע ווערטער. למשל: „א גרויער מענטש", „א גרוי פערד", „א גרויע קו" און א „גרויער גאַרניטער",—באַ די דאָזיקע פיר קעגנשטאַנדן ווערט דער אַדיעקטיוו „גרוי" אויסגעדריקט מיט פיר פארשיידענע ווערטער. נאָך מוז ווערן אָנגעוויזן אפן אומגעהויערן שפּל ליבלינגס און פאַר־קלענערונג־פאָרמען, וואָס לאָזן זיך באַין אופן ניט איבערגעבן אין אַן אנדער שפּראַך.

אין ליטוויש איז אַגב אין אַלע פארקלענערונגס און ליבלאַכע פאָר־מען דער טראָפּ אפן פאָרלעצטן טראַף. אין אידיש אָבער באַקומט אָפטמאָל די ליבלינג און פארקלענערונג־פאָרם א פארעכטלאַכן בייטעם, אויב דער טראָפּ איז אַף דעם פאָרלעצטן טראַף; פעלד—פעלדל, טייך—טייכל, בוים—ביימל. אין אידיש האָבן ס׳רוב פארקלענערונגס און ליבלאַכע פאָרמען דעם טראָפּ אַף דעם פאָר־פאָר־לעצטן טראַף: פעלד—פע׳ל־דע־לע, טייך—טיי׳־כע־לע, בוים—ביי׳־מע־לע.

זייער א סך דיינע־שורות ענדיקן זיך מיט א ליבלינג אָדער פאַר־קלענערונג־זאַכוואָרט. אין דער אידישלאַכער ליבלינג־פארקלענערונגס ענדונג איז דער טראָפּ אַף דעם פאָר־פאָר־לעצטן טראַף, הגם אין ליט־וויש איז, ווי דערמאָנט, דער טראָפּ אין די אַלע פאַלן אפן פאָר־לעצטן טראַף. אין דער אידישער איבערזעצונג איז, פארשטענדלאך, אין אַזוינע שורות צוגעקומען נאָך א טראַף.

אויך די אַדיעקטיוון זיינען אין אידיש און אין ליטוויש פארשיידן געבויט. אידיש איז רייך אין פארקלענערונגס־ליבלאַכע אַדיעקטיוון און איך האָב מיט זיי ערטערווייז קאָמפּענסירט די זאַכווערטער, וואָס לאָזן זיך אין אידיש ניט פארקלענערן, אָדער ווערן צו זיס. אַנשטאָט

„גרינע רוטעלאך" איבערגעזעצט גרינינקע רוטן, אנשטאט „נאכטיגאל־בעלע"—נאכטיגאל קליינינקע.

ליטוויש האט אבער נאך א ספעציפישן אנווייזונג־אדיעקטיוו, וואס קלינגט אפט, ווי א פארצערטלונג און לאזט זיך ניט אין אידיש איבערגעבן.

ליטוויש האט אויך ניט קיין ארטיקל פאר זאכווערטער און איך האב געמוזט צוליבן ריטם אויסמיידן, וואו מעגלאך, דעם ארטיקל אין דער אידישער איבערזעצונג. אין ליטוויש זיינען ניטא קיין הילף־צייטווערטער פאר דער פארגאנגענער און קומענדיקער צייט. כדי ניט צו פארגרעסערן די צאל טראפן, האב איך אין אידיש אפטמאל גע־ענדערט, וואו עס איז געווען דערלאזבאר, די פארגאנגענע צייט אף דער איצטיקער.

עס דארף אויך ווערן אנגעוויזן, אז דער טראפ איז בכלל אין דער דיינע וואקלדיק, און איך האב דעריבער פארבויגן די פעדאנ־טישקייט פון ריטם, צוגעגעבן אדער פארמינדערט א טראף אין א שורה, אבי ניט צו שעדיקן אן אייגנטימלאכן אויסדרוק אדער ביל.

א באַרימטער אידיש־רוסישער זשורנאליסט, פון צווייטן העלפט פון פאַריקן יאָרהונדערט, א. אָרשאנסקי, האט פאַרגעלייגט, מען זאָל, כדי אויסצואוואָרצלען פונם רוס די בלבולים אף אידן פון מכלומרשטער עשירות, גייציקייט און פארקויפטקייט, איבערזעצן די אידישע פאָלקס־לידער, וואו עס זינגט זיך אזוי פיל פון אָרימקייט און דחקות, פאמיליען־איבערגעבנקייט און טרייקייט. געוויינטלאך, קלינגען היינטיקע צייטן אזוינע אפאָלאָגעטישע מאָטיוון פאר איבערזעצן פאָלקסלידער אומ־ווירדיק און קינדיש. גענוג עסטעטישע און עטישע ווערטן פארמאָגן פאָלקסשאפונגען, זיי זאָלן ראוי זיין צו ווערן איבערגעטראָגן פון פאָלק צו פאָלק. און דאך... זאָל אין דער איצטיקער גרויליקער צייט פאר די אידן דאס פרעמד־איבערגעזעצטע פאָלקסליד אין אידיש דינען אונז פאר א טרייסט, אז ריין און צארט איז דאָס פאָלקס־געפיל בא די שכנות׳דיקע מענטשן. הערן מיר אין א שטוב זינגען, גלויבן מיר ניט, אז דאָרטן זאָל זיין שלעכטס...

I.

מיטאָלאָגישע

1

באַגינען־שעה א חתונה,
דורך טויער רייט פערקונאַס *),
דעם גרינעם דעמב צעשפּאַלט ער.

פון דעמב דאָס בלוט, האָט זידנדיק,
באַשפּריצט מיין רוטן־קרענצל,
באַשפּריצט מיר מיינע קליידער.

זונ׳ס טעכטערל האָט, וויינענדיק,
געלאָזט זיך דריי יאָר קלייבן
די בלעטעלאך פאַרוועלקטע.

—וואו זאָל איך, ליבע מאַמעלע,
די קליידער מיינע וואַשן,
און זיי פון בלוט אָפּוואַשן?

—מיין יונג, יונג טעכטערל,
דו גיי צו יענער אָזערע,
וואָס צעפלייצט זיך אין ניין טייכעלאך.

—וואו זאָל איך, ליבע מאַמעלע,
די קליידער מיינע טריקענען,
אַף דער זון זיי טריקענען?

—מיין יונג, יונג טעכטערל,
אין יענעם גרינעם גערטל,
וואו רויזעלאך ניין וואַקסן.

—ווען זאָל איך, ליבע מאַמעלע,
די קליידער מיינע אָנטאָן,—
זיי וויסינקע צעטראָגן?

—מיין יונג, יונג טעכטערל,
אין יענעם טאָג אין העלן,
ווען זונעלאך ניין שיינען.

*) גאָט פון דונער און בליץ.

2

לויפט אף בערגל געטין ליימע,*)
באַרוועס לויפט זי, רופט זי, שרייט זי:

—כ׳האָב פאַרקליבן זיך אף בערגל,
זע איך שיפן זיך דריי פישער,—
דיונעך-מענטשן,—איבער ים׳עלע.
האָט איר ניט געזען מיין ברודערל
איבער הויכן ים׳עלע?

—איי, דו ליליען-מיידעלע,
ליגט דיין ברודערל דערטרונקען
אפן דעק פון ים׳עלע,
שווינקען כוואַליעס זיינע הערעלאך,
גריזשעט זאַמד זיין פנים׳ל.

—דיונעך-מענטשן, שכנים ליבע,
וועט איר ברודערל ארויסציען
פונם אָפּגרונט ים׳עלעס?

—פאַרן ארויסציען וואָס גיסטו אונז?

—איינעם גיב איך זיידן גאַרטעלע,
דעם צווייטן גיב איך גילדן רינגעלע,
און דעם דריטן, וואָס צו געבן?
וועל מיט אים אליין באַדינגען,—
מיטן יונגען רודערער:
רודערער, דו קלוגער מאַנסביל,
לערן גוט דאָס שיף דיינס פירן,
פירן נאָכן ווינט און ווינט אַנטקעגן.

---

*) געטין פון גליק.

3

ליפּע־ביימער דריי באַם טײַכל, —
אַלע וואַקסן פון איין וואָרצל, —
מיידעלאך דריי אָנגעקומען
פאַרן טײַכל צו די ליפּעס.

שוועסטער צווײ די צווייגעלאך
אָנגעהאַלטן און אַריבער,
און די לעצטע אויסגעגליטשט זיך —
איז אין טײַכעלע געפאַלן.

האַלט ניט טײַכעלע דאָס מיידעלע,
האָט׳ס פאַרטראָגן אַזש צום ניעמאַן־טײַך,
האַלט ניט ניעמאַן־טײַך דאָס מיידעלע, —
האָט׳ס פאַרטראָגן אַזש צום ים׳עלע.

האַלט ניט ים׳עלע דאָס מיידעלע
און פאַרטראָגט׳ס אויף ברעג אויף זאַמדיקן:
וואַקסט דאָרט אויס אַ גרינע ליפּע,
וואָס צעוואַקסט זיך אין ניין צווייגן.

גייט דער ברודער פייפלאך שניידן
פון דער גרינער ליפּעס צווייגן.
— אוי, ווי שיין עס קלינגט מיין פייפל,
מיט אַן אומעטיקן אָפּהילך.

ענטפערט מאַמעלע אין טרערן:
— ניט פון ליפּע־בוים דער אָפּהילך, —
ס׳רופט דיין שוועסטערלס נשמה,
איבער וואַסערל שווימנדיק.

4

פאַרביי מיין טאַטנס טייערן
איז דאָ א טיפע אָזערע.

עס שווימען דאָרט צוויי קאַטשקעלאך,
זיי שווימען אום און שרייען.

ניין, ניט קיין שוואַרצע קאטשקעלאך—
דאָס זיינען ווייסע ברידערלאך.

„קום האָרכןביידע, ברודערל,
וואָס זאָגט ער, אונזער טאַטעלע?

ער האָט פערדלאך צוויי אונז צוגעזאָגט
און זאָטעלאך צוויי לעדערנע.

געוועלט אונז וויט ארויסלאָזן,
אהינטער פינצטערע וועלדעלאך.

מיר זאָלן דאָרט אָפט וויינען
און זעלטן לידער זינגען.

דאָרט ניטאָ קיין שיינע מיידעלאך,
פאר לידער ניט קיין ערטערלאך.

בא אונז די שיינע מיידעלאך,
בא אונז פאר לידער ערטערלאך.”

5

איך רייט דעם בריק דורך,
גליטש אויס פון פערד זיך,—
איך פאַל אין בלאָטע.

איך ליג דאָרט אַפּ'עט
דריי גאַנצע וואָכן—
מיך מערקט ניט קיינער.

נאָר אָט־אָ פליען
אין שוואַרצער נאַכט
דריי געשפּריינקלטע קוקאַווקעס.

עס שרייט די ערשטע
בא מיר צופוסן,
די צווייטע שרייט צוקאָפּן,

און זי, די דריטע,
געשפּריינקלטע קוקאַווקע,
שרייט מיר לעבן האַרצן:

—די פרוי—צופוסן,
די שוועסטער—צוקאָפּן,
באַם האַרץ—די מאַמע.

די פרוי באַקלאָגן
וועט דיך דריי וואָכן,
דריי יאָר—די שוועסטער.

די גוטע מאַמע,
וואָס האָט דיך געבאָרן,
ווי לאַנג זי'ט לעבן.

די פרוי באגלייט דיך
דעם פעלד אריבער,
די שוועסטער—ביזן טיפלע.

די גוטע מאַמע,
וואָס האָט דיך געבאָרן—
גייט מיט ביז׳ן בית־עלמין.

6

ליב זונעלע, גאָטס־טעכטערל,
וואו האָסטו פאַרהאַלטן זיך,
וואו געוועזן אַזוי לאַנג,
גאָר פארלאָזן אונז?

—אַהינטער ימים, בערג,
יתומות אָפּגעהיט,
פּאַסטוכער דערוואַרעמט:
האָב אַ סך מתנה׳לאך.

—ליב זונעלע, גאָטס־טעכטערל,
ווער האָט פרימאָרגן און אין אָוונט—
דיר פייערל געצונדן,
דיר אויסגעבעט דאָס בעטעלע?

—מאָרגנשטערן, אָוונטשטערן:
מאָרגנשטערן—פייערל,
אָוונטשטערן—בעטעלע,—
האָב איך אַ סך קרובים׳לאך.

7

אוי, נעכטן שפעט אין אָוונט
פאַרבלאָנדזשעט האָט א שעפּסל,
ווער וועט מיר העלפן זוכן
מיין איינציק, איינציק שעפּסל?

איך גיי צום מאָרגנשטערן,
דער מאָרגנשטערן ענטפערט:
—פאר זונעלע פרימאָרגן
א פייערל מוז איך צינדן.

איך גיי צום אָוונטשטערן,
דער אָוונטשטערן ענטפערט:
—איך מוז דער זון אין אָוונט
ס'געלעגערל אויסבעטן.

צו לבנה'לע נאָך גיי איך,
עס ענטפערט די לבנה:
—פון שווערד בין איך צעשניטן
און טרויעריק איז מיין פּנים.

בין צו דער זון געקומען,
און זונעלע האָט געענטפערט:
—ניין טעג, אוי, וועל איך זוכן,
דעם צענטן—אויך ניט רוען.

8

לבנה׳לע און זונעלע
פאר׳קנס׳ט אין פריען פרילינג.
באגינען גייט אויף זונעלע,
לבנה׳לע טיילט אָפּ זיך.

לבנה׳לע אליין שפּאַצירט,
קריגט ליב דעם אָוונטשטערן.
פּערקונאַס אין גרויס צאָרן
צעהאַקט מיט שווערד לבנה׳לע *).

למאַי עס טיילט זיך פון דער זון אָפּ,
אַליין באַנאַכט שפּאַצירט,
פאַרליבט אין אָוונטשטערן?—
ס׳פאַרפילט זיין האַרץ אן אומעט.

*) לבנה איז אין ליטוויש מענלאכער מין.

9

אוי, שלאָפן, שלאָפן,—
אַף שלאָף, אוי, בעט איך,—
אַז איך זאָל איינשלאָפן
אַ קליינע ווײַלע.

ווען איך זאָל איינשלאָפן
אַ קליינע ווײַלע,
וואָלט איך פאַרוואַנדלט זיך
אין אַ קוקאַווקע.

וואָלט איך פאַרוואַנדלט זיך
אין אַ קוקאַווקע:
„קו־קו!"—פרימאָרגן,
„קו־קו!"—אין אָוונט.

עס גייט אַ בחור׳ל
אַף גרינעם הויפּל,
נאָר ער פאַרשטייט ניט,
ווער איז דער פויגל.

עס איז דאָס קול׳כל,
ווי פון אַ מיידעלע,
נאָר פעדערלאַך געשפּרײַנקלטע
פון אַ קוקאַווקע.

—גיי, גיי, דו מיידעלע,
גיי, גיי, דו יונגינקע,
פאַרפראָרן דײַנע
הענטלאַך, פיסעלאַך.

איז אויסגעבלייכט
דיין קלאָר פּנים׳ל,
פאַרגאַנגען זונעלע
אין פרימאָרגן העלן.

וועל דיר דערוואַרעמען
די הענטלאַך, פיסעלאַך,
וועל ווידער אָפּלעבן
דיין קלאָר פּנים׳ל.

10

אין דער מיט פון טייכן, ימים׳לאַך,
שטייט א הויך, הויך בערגעלע,
אַף דעם באַרג, דעם בערגעלע
גרינט א דעמבעלע.

—וועסט זיך, דעמבעלע, פאַרוואַנדלען
אין מיין טאַטעלען?
—דיינע גרינע צווייגעלאַך
זיינע וויסע הענטעלאַך?

—דיינע גרינע בלעטעלאַך
זיינע ליבע ריידעלאַך?—
ניט פאַרוואַנדלט האָט זיך ס׳דעמבעלע
אין מיין טאַטעלען.

—זיינע גרינע צווייגעלאַך
ניט אַף וויסע הענטעלאַך,
זיינע גרינע בלעטעלאַך—
ניט אַף זיסע ריידעלאַך.

11

אונטער קליאַן-בוים שלאָגט אַ קוואַלכל,
קומען דאָרט גאָטס זינדעלאך,
קומען טאַנצן פאַר לבנה'לע
מיט גאָטס שיינע טעכטערלאך.

אונטער קליאַן-בוים פארן קוואַלכל,
גיי איך שווײנקען מיילכל,—
שווײנקנדיק דאָס מיילכעלע,
פאַלט אַראָפּ מיין רינגעלע.

וועלן אָנקומען גאָטס זינדעלאך
מיט די נעצן זיידענע
און ארויסציען מיין רינגעלע
פונם טיפן וואַסערל.

אָנגעריטן א יונג בחור'ל
אַף אַ טונקל פערדעלע,
און באַם פערדל טונקל-ברוינינקן
פאַדקעװעלאך גאָלדענע.

—קום אַהער, דו מיידעלע,
קום אַהער, דו יונגינקע,
מיר'ן ריידן זיסע ריידעלאך,
טרעפנישן צוטראַכטן:

וואו עס שלאָגט דער שטראָם צום טיפסטן,
און פון אַלץ, וואָס ליב—איז ליבער?
—ניין איך קאָן ניט, יונגינקער,
שרייען וועט מיין מאַמעלע.

שרייען וועט מיין אַלטיטשקע,
אז איך וועל זיך זאַמען.
—דו וועסט זאָגן, מיידעלע,
דו וועסט זאָגן, יונגינקע:

שוואַנען צוויי דאָ אָנגעפלויגן
און צעמישט מיט זאַמד דאָס וואַסערל.—
האָסט געוואָרט, ס׳זאָל אויסקלאָרן.
—איז ניט אמת, טעכטערל,

איז ניט אמת, יונגינקע,
האָסט גערעדט מיט בחור׳ל,
האָסט פאַרבראַכט מיט יונגינקן
אין זיס־ליבע ריידעלאך.

12

בליט גאָטס ביימעלע,
גרינסטו, ביימעלע,
צווישן רוטן,
אינם גערטנדל.

האָט געבלאָזן
צפון־ווינטעלע,
ברעכט אָפּ צווייגעלע
פון גאָטס ביימעלע.

קומט אָן רייטנדיק
א יונג בחור׳ל,
האָט ער פרייגעלאָזט
זיין ברוין פערדעלע.

דאָס ברוין פערדעלע
טרעט די רוטן אויס,
און דאָס בחור׳ל
קושט דאָס מיידעלע.

פיר אָפּ פערדעלע
פונם גערטנדל,
און דאָס בחור׳ל
פונם מיידעלע.

13

(בחור'ס געזאַנג)

איי, דו שלאַנג, דו שליינגעלע,
פון די געטער שליח'ל,
פיר מיך צו דעם בערגל,
צו דעם ליבן געטעלע,—
ער זאָל מיידעלע מיר געבן,
מיין מתנה אָננעמען.

(מיידלס געזאַנג)

איי, דו דעמב, יונג דעמבעלע,
ביימעלע דו גרין,
הודזשעסטו, איי הודזשעסט
אינם פינצטער וועלדעלע.

דו פאַרטראָג מיין קומער
צו מיין ליבן געטעלע,
ער'ט מיר געבן חתנ'דל,
הערצעלע באַרואיקן.

∾ ∾ ∾

14

די האַק

(שפּיל)

לאָמיר טאַנצן, לאָמיר שפּרינגען—
היינט די רעכטע צייט.

ווער היינט טאַנצט און הוליעט,
דער איז אונזער פריינט.

אַלע עלטסטע פון די געטינס
בעטן מיר—אהער!

וועלן אונז די געטינס העלפן—
מאָרגן, נאָר ניט היינט.

היינט געטרונקען און געהוליעט—
היינט איז אונזער צייט.

און אַף מאָרגן ווער קאָן וויסן,
ווער וואוהין פאַרשווינדט.

מיידעלע העל־האָריקע,
איינעם פון אונז קלויב.

אינם בחור'ל דעם פלינקסטן
מיטן העקל טרעף, מיטן העקל טרעף!
אוי, אוי, מיטן העקל טרעף!

15

טרייב, ווינטעלע,
דעם רעגנדל—
אוועק פון אונז,
אוועק פון אונז.

גענוג געליטן
פון רעגנדל,
זאָל קומען זונעלע,
מאַמע־זונעלע!

שוועבט, וואָלקנדלאך,
וואָלקן שווארצינקע,
צו פרייסנלאנד,
צו פרייסנלאנד.

מאַמע־זונעלע,
דערבארעם זיך
אַף אונז אָרימע,
מאַמע־זונעלע.

ס׳צעשפרייט דער נעבל זיך
אַף פעלדל־פעלדעלע,
ס׳באַקט היים זונעלע,
צעווארעמט טאָגעלע.

זונעלע־מאַמעלע,
האָט דערבארעמט זיך,
אַף אונז אָרימע,
מאַמע־זונעלע.

16

זונעלע־מאַמעלע
צו אונזער לאַנד,
צו אונזער לאַנד.

וואָלקנדל־טאַטעלע,
ניט צו אונזער לאַנד,
ניט צו אונזער לאַנד.

אָט־אָ אין פּרייסנלאַנד
איז באַרג און אַקער־פעלד,
גלייך זאַמד צע׳שרפ׳עטער.

די פעלדער אונזערע,
פון איבער בערגעלאך—
צעפּלייצטע טייכעלאך.

זונעלע־מאַמעלע,
צו אונזער לאַנד,
צו אונזער לאַנד.

וואָלקנדל־טאַטעלע,
ניט צו אונזער לאַנד,
ניט צו אונזער לאַנד.

∾ ∾ ∾

17

דו בעקעלע שוואַרצבערדלדיקס,
וואַקס, וואַקס, וואַקס!
איי, אונזער געטל וואַרט אַף דיר—
וואַרט, וואַרט, וואַרט.
באַם טייך איז דאָ א בערגל,
וואו טאָג און נאַכט א פייערל,
ווי א שטערנדל זיך סמילקעט, סמילקעט:
דאָרט וועט קאָרן־גאָט מיט היי־שניט־גאָט,
גאָטס בעקעלע, דיך שטיקן,—שטיקן...

נאָך תבואה־שניט און זייען,
וועלן מיר, שוואַרצבערדל, פירן
דיך אַף יענעם בערגל,
דיך אַף יענעם בערגל,
וואו ס׳וועט קאָרן־גאָט מיט היי־שניט־גאָט
צום לויב און רום פאַר אונזערע געטער
דיך דערשטיקן,
דיך דערשטיקן.

°o°

II.

היסטאָרישע

18

—נו, זינג, מיין שוועסטערל,
וואָס זיצטו אומעטיק,
אַף דיינע הענטלאַך אָנגעלעגט,
די הענטלאַך אזוי רואיק?

—וואו זאָל איך זינגען
און וואו זיך פרייען?—
מיין גערטנדל צעשעדיקט,
חרוב איז מיין גערטנדל.

צעטראָטן רוטן,
צעפליקט די רויזן,
די ליליען איינגעבראָכן,
דער טוי אראָפּגעטרייסלט.

—האָט ווינט געשטורעמט,
האָט טייך פאַרטרונקען,
האָט, צאָרנדיק, פּערקונאַס
מיט בליץ געשלאָגן?

—ניט ווינט געשטורעמט,
ניט טייך פאַרטרונקען,
ניט, צאָרנדיק, פּערקונאַס
מיט בליץ געשלאָגן.

פון ים די מענשן,*)
מיט בערד באַוואַקסן,
צום ברעג ארונטער,
דאָס גערטנדל צעגראָבן.

*) שוועדן.

צעטראָטן רוטן,
צעפּליקט די רויזן,
די ליליען איינגעבראָכן,
דעם טוי אראָפּגעטרייסלט.

און איך אַליין האָב
זיך קוים באַשירעמט
אונטער רוטן-צווייגעלע,
אַהינטער ביימעלע.

∾ ∾ ∾

19

היינט אַף דער לאַנקע,
פינף פרייע ברידער,
מאָרגן אונז אַלע
קרייץ־טרעגער פאַנגען.

ווי אונז געפאַנגען
ברידערלאַך יונגע,
פּיס אונז געפּענטעט
אין אייזערנע פּענטעס.

אייזערנע פּענטעס
פּיס אונז צעוואונדיקן,
טרייבט מען צופוס אונז,
טרייבט מען קיין טילזיט.

קרייץ־טרעגערס הויפטמאַן
ווייסט קיין רחמנות,
הייסט ער נאָך ברייִנגען
ריטעלאַך גרינע.

ווי מען געבראַכט האָט
ריטעלאַך גרינע,
שטעלט ער צו צוויי אוים
אונז פון די זייטן.

און ווי זיי שלאָגן,
בלוט האָט געפלאָסן,
פליסט אונטער פּיס אונז, —
ערד האָט געציטערט.

אונזער הייס בלוט
דעמפט אַפּז שליאַך־וועג
אונזערע טרערעלאַך
גיסן אַראָפּ זיך.

—קיסרים ליכטיקע,
דאַרפט איר באַטראַכטן,
פאר וואָס מיר גייען
ניט צו אייך דינען.

האָט פון שטאָל הארטן
אויסגעשפריצט פייער,
וועט אַפן פלאַץ מער
קיינער ניט בלייבן.

מאַמעלע-מאַמע,
האָסט מיך געהאָדעוועט,
בעסער באדארפט מיך
קינדווייז דערטרינקען,

מאַמעלע, דאַנק דיר
פאַר דיינע זאָרגן,
טאַטעלען אַלטן—
פאַרן ברויט ווייסן.

איר'ט געזען, עלטערן,
ווי איך בין געבוירן,
זאָלט איר ניט אָנזען,
ווי איך וועל שטאַרבן.

נאָר איבער געסל
הערט זיך א רופן:
—איר זאָלט באַשיצן
זונדעלעס קערפער.

ער ליגט אַף הפקר,
ליגט ניט באַגראָבן—
הענט און פיס ווייסע
הינט ארום רייסן.

20

ניין יאָר פארלאָפן
און ניט איין טאָג,
טרא-לא, לא-לא,
און ניט איין טאָג.
מען האָט מיך אין קריג געפאנגען, —
אין תפיסה׳לע פארשפארט.

אָ, ווען ס׳זאָל קומען
מיין מאַמעלע
און זי זאָל ברייגען
א צוויי-דריי הונדערטער,
וואָלט מען מיך אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט מיר פריי געמאכט.

עס איז געקומען
מיין מאַמעלע
און האָט געבראכט
די הונדערטער,
נאָר מיך האָט מען ניט אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט ניט פריי געמאכט.

אָ, ווען ס׳זאָל קומען
מיין שוועסטערל
און זי זאָל ברייגען
א צוויי-דריי הונדערטער,
וואָלט מען מיך אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט מיר פריי געמאכט.

עס איז געקומען
מיין שוועסטערל
און האָט געבראַכט
די הונדערטער,
נאָר מיך האָט מען ניט אָפּגעלאָזט,
די פיס און הענט ניט פריי געמאכט.

אָ, ס'איז געקומען
מיין מיידעלע
און האָט געבראכט
א גאָלדן רינגעלע,—
מען האָט מיך דעמאָלט אָפּגעלאָזט,
די פּים און הענט מיר פריי געמאכט.

21

הינטער דער שטאָט ווילנע,
אין א רוטן־גערטל,
דאָרטן האָט שפּאַצירט זיך
א מיידעלע א שיינס.—
די גרינע רוטן, צערטלענדיק.

זיינען אָנגעריטן שררות,
אלע שררות פונם מלך,
און זיי בעטן, בעטן זיך:
—פליק אַראָפּ א רוטן־צווייגל.

—ניין, איך וועל ניט אָפּפליקן
ניט קיין צווייגעלע, קיין בלימעלע,
בין איך נאָר א יונגינקע
ווילנער פרינצעסין,—
פאָס ניט פארן מלכ׳ס טראָן.

—אָ, איך האָב זעקס גוטע רייט־פערד,
אלע אויסגעצירט אין גאָלד.
—בין איך נאָר א יונגינקע
ווילנער פרינצעסין—
פאָס ניט פארן מלכ׳ס טראָן.

די פרינצעסין איינגערעדט,
אין קאַרעט אריינגעזעצט.
—בין איך עם די יונגינקע
ווילנער פרינצעסין—
פאָס איך פארן מלכ׳ס טראָן.

די ערשטע טויערן—קופּערנע
די צווייטע טויערן—מעשענע,
און די דריטע, די לעצטע,—
זיינען גאָלדענע,—
דורך זיי האָט מען זי אריינגעפירט.

מען האָט געפּייקלט מיט די פּויקן
און געצימבלט מיט די טאַצן:
—איצטער לאָמיר טרינקען ווײַן
פון די בעכער גילדערנע
פונם מלכ׳ס ווײַנקעלער.

III.

מלחמה

22

בערג און טאָלן,
ווייסע לאָנקעס,—
גרעזעלאך געבלימלט.

שניטער יונגע
דריי שפּאַצירן,—
קאָסעס נייע בלאָנקען.

איז א שוואַרצער
קראָ געפלויגן
איבער גרינער לאָנקע.

האַלט אין שנאָבל
א האַנט א ווייסע
מיט א גאָלדן רינגעלע.

איי, דו פויגל,
קראָ דו שוואַרצער,
אויסגעקליגטער פויגל.

זאָג, פונוואַנען
די האַנט די ווייסע
מיטן גאָלדן רינגעלע?

—הינטער טייכן,
הינטער ימים
איז א שלאַכט א גרויסער,—

דאָרט גענומען
די האַנט די ווייסע
מיטן גאָלדן רינגעלע.

פעלד צעצאמען
לאַנגע שפּיזן,
פאַלן שווערדן—בליצן.

גרין וואַסער
אויסגעפלאסטערט
מיט די שוואַרצע היטעלאך.

אינם וואַסער
ברעג אריבער
אָנגעוואָרפן ברידערלאך.

ניט איין מאַמע
זיצט אַף בערגל
און באַוויינט איר זונדעלע.

ניט איין שוועסטערל
גראָבט אין זאַמדעלע—
זוכט איר ברודערל.

ניט איין מיידל,
כלה יונגינקע,
דאָרט באוויינט איר חתנ׳דל.

23

איי, אויפגעטריבן
אלע אינאיינעם,
צום קריג זאָל רייטן
דערפעלע גאַנצע.

בא אונז, אוי גאָטעלע,
איין יונג ברודערל,
מער קאָן ניט קיינער
רייטן צום קריג־פּלאַץ.

די עלטסטע שוועסטער
ריכט אוים דעם ברודער,
די צווייטע שוועסטער
זאָטלט זיין פערדל.

און זי, די דריטע,
שוועסטערל אינגסטע,
צעעפנט טויער,
לאָזט אים ביז פעלד צו.

—אוי ברודער, ברודער,
ברודערל ליבינקער,
וואָס וועסטו ברייגנען
אונז פון מלחמה?

—דער עלטסטער שוועסטער—
א גאָלדן רינגעלע,
דער צווייטער שוועסטער—
א זיידן פאַטשיילקעלע.

און דיר, די אינגסטע,
דיר, ליבסטע מיינע,
דיר וועל איך ברייגנען
שיכעלאך פיינע.

אריבער בערגל
אַפּוואַרטן גייען
אַלע דריי שוועסטער
ברודערלס אָנקום.

אַראָפּ צום טאָלכל,
אַף בערגלס רוקן —
אָן יאַסין־ביימלאך
שפּאַרן זיי זיך אָן.

און באַלד דערזעען
שוועסטערלאך אַלע,
ס׳לויפט אָן א פערדל —
קערט זיך פון שלאַכט־פעלד.

פון זייט אַלץ נענטער
שווערדעלע פינקלט,
עס שאָקלען זיך לײדיקע
רייט־רונגען גאָלדענע.

— אוי, ליב פערדל,
פערעדעלע — פערדל,
וואו ס׳טו געלאָזן
ברודערל אונזערס?

— איי, אייער ברודערל,
ברודערל אייערס,
אין שלאַכט דערשלאָגן, —
טויט איז געפאַלן.

געפאַלן קעפּעלע,
ווי קרויט א קעפּל.
זיין בלוט איז געפלאָסן,
ווי א טייכעלע.

—אוי, ווי אונז, גאָטעלע,
גאָטעניו ליבינקער,
ווער העלפט אונז וויינען
אף ברודערל אונזערס?

עס רופט אוים זונעלע
האלב שוין פארגאנגען:
—איר טרויערט, שוועסטערלאַך,
איך וועל אייך העלפן.

איך וועל אף הימל
נײַן טעג ניט אויפגיין,
און נאָך אין צענטן
וועט הימל כמאַרן.

24

באַם אַלטן טאַטן
ניין זין געוואַקסן,
א צענטע איינע,—
א טעכטערל.

אַף דעמב געוואַקסן
ניין גרינע צווייגן,
א צענטער איינער—
שפּיץ פון בוים.

ניין זין באַם טאַטן
אין קריג געפאַלן,
גאָט האָט באַשירעמט
דאָס טעכטערל.

דעם קאָפּ האָט טאַטעלע,
וואו צוצוטוליען,
דאָס האַרץ פאַרקלעמטע,
וואו איינצושטילן.

דעם דעמבס ניין צווייגן
פון ווינט צעבראָכן,—
האָט גאָט באַשירעמט
שפּיץ פון בוים.

פאַר דער קוקאַווקע—
„קו־קו"—צו שרייען,
פאַר נאַכטיגאַל—
צום צוויטשערן.

IV.

אוועקגעוואָרפֿענע כּלה

25

ניט געקריינט האָט נאָך דאָס הענדל,
מאַמעלע הויבט אויף זיך,—
—זינדעלאך, הויבט אויף—הויבט אויף זיך,
שוועסטערל פארשוואונדן.

איר דארפט פאָרן, איר דארפט רייטן,
שוועסטערל געפינען,
איילט אף גיך צו דער סטאַדאָלע,
פערדעלאך אוי, זאָטלט.

—מאַמע־טייבעלע געטרייע,
וועלכן וועג, זאָג, רייטן?
—וואו איר׳ט, רייטנדיק אף שליאך־וועג,
זען צעשאָטן רוטן.

וואו איר׳ט זען אף גרינער לאָנקע
שטייט א גרינע ליפּע,
אף א שפּיץ פון צווייג—אף ליפּע—
טרעפט איר א קוקאווקע.

אָנגעריטן אפן שליאַך־וועג,
אויסגעשאָטן רוטן,—
אף א שפּיץ פון צווייג—אף ליפּע—
זיצט זיך א קוקאווקע.

—זאָג, געשפּריינקלטע קוקאווקע,
וואו איז אונזער שוועסטערל?
—רייט אייך, בחורים׳לאך,
שוועסטערל ניטאָ דאָ.

רייט ביז צו א באַרג א הויכן,
ביז צום פּריציש הייפל,
איר׳ט דאָרט שוועסטערל געפינען,
זיצט אין א פּאָטעל זיך.

רייטן מיר צום באַרג צום הויכן,
ביז צום פּריציש הייפל,
האָבן שוועסטערל געפונען,
וויינענדיק גאָר ביטער.

—וויין ניט, וויין ניט, שוועסטערל,
מיר'ן דיך באַפרייען,—
מיר'ן פערדעלאך אָפּגעבן,
נאָר ניט דיך אָפּגעבן.

דיך באַפרייען, ניט אָפּגעבן
אונזער ליבע שוועסטערל.
—ברידערלאך, אוי נעכטן אָוונט,
וואו זייט איר געוועזן?

אז געוועזן בין איך א מיידעלע
אונטער רוטן־קרענצל,
אָבער היינט, אוי היינט פאַרפאַלן,—
בין מיט מאַן געלעגן.

26

האָט דורך נאַכטעלע,
היינטיק נאַכטעלע,
הייפּעלע געליאַרעמט.

אָנגעריטן
פלינקע רייטערלאַך—
טעכטערל אוועקגעפירט.

אויפגעשטאַנען
אַלטע מאַמעלע
און געפינט ניט ס׳טעכטערל.

ניט געפונען
האָט זי ס׳טעכטערל—
ווייסע ליליען-בלימעלע.

—גיכער, גיכער,
שטייט אויף, זינדעלאַך,
זאָטלט אייערע פערדעלאַך.

אייערע פערדעלאַך
גיכער זאָטלט,
יאָגט זיך נאָכן שוועסטערל.

וואו דאָס שוועסטערל
איז פאַרבייגעפאָרן—
אויסגעשאָטן רוטן.

בא דער זייט פון וועג,
באם שליאַך-וועג—
דאָרטן ברענט א פייערל.

פאַרן פייער,
רויטן פייערל,
טאַנצט מען קאַראַהאָדן.

—לאָמיר רייטן,
רייטן, ברידערלאך,
ביז'ן גרינעם וועלדעלע.

צוגעריטן
צום גרין וועלדעלע,—
פיטערט מען די פערדעלאך.

—לאָמיר רייטן,
רייטן, ברידערלאך,
ביז'ן שטראָמיק טייכעלע.

צוגעריטן
צום שטראָמיק טייכעלע,—
טרינקט מען אָן די פערדעלאך.

—לאָמיר רייטן,
רייטן, ברידערלאך,
ביז'ן טאַטערישן הייפעלע.

צוגעריטן
צו די טאָטערן—
דאָ געפונען שוועסטערל.

א פאַרפוצטע,
שימערירנדיק,
זיצט זי אינם פּאַלאַץ.

—קער צוריק זיך,
שוועסטערל,
גדולה מאַמעלעס.

—ניין, ניט אמת,
מיינע ברידערלאך,
פאַלשע אייערע ווערטערלאך.

גערוועזן נעכטן
נאָך אין קרענצל
און פאַרפוצט מיט סטיינגעס.

היינט קוקט אָן מיך,
מיינע ברידערלאך,
אַף מיין קאָפּ א הייבעלע.

—ביזט נאָך נעכטן,
שוועסטער־שוועסטערל,
גערוועזן מאַמעס טעכטערל.

און א טאָטערין
ביזטו היינט גאָר,—
ביזט א שנור בא טאָטערן.

∾ ∾ ∾

27

עס שיקט מיך מאַמעלע
אין סווירנע*) שלאָפן,—
איך זאָל דאָרט שלאָפן זים.

האָב קוים אַנטדרעמלט,
האָב איך דערשפּירט באַלד,—
עס קומען מענער אָן, ווי וועלף.

די טיר צעבראָכן,
מיר הענט געבונדן,—
מען פירט מיך צום מאַיאָנטעק.

געבראכט צום פּאַלאַץ,
אוועקגעזעצט,—
און מיר די פים געפּענטעט.

אוי, אוי, דו גאָטעלע,
מיין ליבער גאָטעלע,
ווער וועט אָנזאָגן מיין מאַמעלען?

---

*) אַ קלייט צו האַלטן תבואה און כל׳ערליי מטלטלין. זומער־צייט שלאָפט מען דאָרטן, ס׳רוב מיידלאַך, וואָס האָבן אַנב דאָרטן זייער פּוץ־קאַמערל.

28

—דורך בעריאָזע־וואַלד שטראָמט טייכל
ס׳איז מיין וויין דער קלאָרער,
—פאַלט דער טוי פון די בעריאָזעס
ס׳איז מיין גאָלד און זילבער.

רייט איך דורך בעריאָזע־וועלדל,
רייט דורך גאַנצן וועלדל,
זע איך די בעריאָזעס בליען,
אָבער קיינע גרינט ניט.

—בליען, בליט איר, אוי, בעריאָזעס,
זאָגט הלמאי איר גרינט ניט?
—טרויעריק איז דאָס האַרץ באַם אינגל,
טרויערן מיר מיטן אינגל.

דאָרטן ווייט באַם הייפּלס מויער,
פאָרן פעסטן טויער,
ברידערלאַך פיל אָנגעריטן,
פערדעלאַך דאָרט טראַמפּלען.

ברעכן איין דעם פעסטן טויער,
רייסן אוים דעם מויער,
טרעטן אוים דאָס גראָז דאָס גרינע,
טרעטן גרינע רוטן.

מ׳פירט דאָס יונג־יונג טעכטערל,
מ׳פירט זי אַפ צום קלויסטער,
צום אַלטאַר איז זי געקומען,
זי איז דאָך נאָך אירע. — —

—קער צוריק זיך, מיין ליב מיידל,
קוק דאָך אָן דיין ערשטן!
—רייד ניט, איי דו, כוואַטסקער בחור,
ס'איז ניטאָ קיין אמת!

אוי, געוויינט דאָס האַרץ האָט מיינס,
נאָר געלאַכט האָט אירס,—
פון אַלטאַר מאַרשירט א שטאָלצע,
שוין געוועזן א פּריצטע.

V.

ליבע

.29

שפּראָץ אָף טאָג—באַגינענדל,—
אויפגעגאַנגען זונעלע;
פּאר באַגלאָזטן פענצטערל
איז געזעסן מאַמעלע.

—פרעג איך באַ דיר, טעכטערל,
וואו האָסטו שפּאַצירט זיך?
און וואו האָט דיין קרענצעלע
טויעלע באַטריפט?

—שפּראָץ אָף טאָג—באַגינענדל,—
בין געגאַן נאָך וואסערל,—
און דאָ האָט מיין קרענצעלע
טויעלע באַטריפט.

—איז ניט אמת, טעכטערל,
פאַלשע דיינע ווערטערלאך,—
אוי, דו האָסט דיין בחור׳ל
אויסן פעלד באַגלייט.

—עס איז אמת, מאמעלע,
ריכטיק דיינע ווערטערלאך,—
איך האָב מיט מיין בחור׳ל
נאָר איין וואָרט גערעדט.

30.

—דער ווינט, וואָס בלאָזט ער,
דער וואַלד, וואָס רוישט ער,
וואָס בויגט זיך איין די ליליע?

—עס בלאָזט דער ווינט ניט,
עס רוישט דער וואַלד ניט
און ס׳בויגט זיך ניט די ליליע.

עס וויינט מיין שוועסטערל,
מיין יונגע שוועסטערל,
אף קאָפּ דאָס קרענצל ציטערט.

ניט וויין, מיין שוועסטערל,
דו יונגע, וויין ניט,
וועסט מאָרגן מערער וויינען.

טוסט אוים דאָס קרענצל,
טוסט אָן א טיכל,
וועסט האָבן מער צו וויינען.

וועסט האָר פאַרפלעכטן,
דאָס הייפל זיידנס,—
אָט דאָס איז דאָך דיין יוגנט.

טוסט אוים דאָס רינגעלע *)
פון וויסן הענטל,—
אָט דאָס איז דאָך דיין שיינקייט.

*) ביז דער חתונה טראָגט דאָס מיידל א רינגעלע אף דער לינקער האַנט, בא דער חופּה צעבייט זי זיך מיטן חתן די רינגען.

31.

אוי, האָט ארויסגעשפּראָצט
ווייסער באַגינען,
הויך—איבער הימל—
שווימט אום דאָס זונעלע.

זען זי, מיין מיידעלע,
מיידעלע ליבינקע,
דרויסן, באַם טייכעלע,
וועש אַ קאָרב שווינקט זי.

אף ברעטעלע ווייסן
לייוונטל ריינינקן,
מיידעלע יונגינקע—
איז זי די וועשערין.

—טריי בלייב מיר, מיידעלע,
גאנצע דריי יאָרעלאך,
איך וועל דיר קויפן
זיידן פאַטשייקעלע.

איך וועל דיר קויפן
גרינזיידענע סטיינגעס,
און וועל דיר שיינקען
גילדן רינגעלע.

—אין זיידן פאַטשיילקעלע—
אין גרינינקן זיידנס—
וועל איך פאַרוויקלען
שולטערן מיינע.

גרינזיידענע סטיינגעס—
גרינינקער זיידנס—
אָנהאַלטן וועלן
צעפּעלאך מיינע.

בחור'לם רינגעלע,
גילדן רינגעלע,
איינג וועט ארומנעמען
דאָ—מיר דאָס פינגערל.

.32

האָב איך א מיידל,
שענער פון אלע,
גייט זי דורך פעלדל
פאַכן די סטיינגעס.

זיצט זי באם וועבשטולכל,
לייוונטל וועבט זי,
שפּילט און עס קלינגלט
נייאינקער וועבשטולכל.

וועבשטולכל קלינגלט,
שיפּעלע רודערט,
בליצלט און פינקלט
ווייסינקע לייוונטל.

מיידעלע ליבינקע,
מיין שוואַרצאויגיקע,
אין פינצטערן נאַכטעלע—
שרעקט זיך פאר גאָר ניט.

הויך איז איר סווירנא *)
קלעטערט אליין זיך,
דאַרף ניט מיט פייערל
וועג אירן לויכטן.

דאַרף ניט מיט פייערל
וועג אירן לויכטן,
לויכטנדיק קוקן
די אייגעלאך שוואַרצע.

---

*) זע אנמערקונג פון נומער 27.

33.

לויף, לויף, מיין פערדל,
ברוינינקע פערדל,
ביז צו דער לאַנקע.

קומסטו צעלויפן
ביז צו דער לאַנקע,—
פיטער איך אָן דיך.

לויף, לויף, מיין פערדל,
ברוינינקע פערדל,—
צום שטראָמיק טייכל.

קומסטו צעלויפן
צום שטראָמיק טייכל,
גיב איך דיר טרינקען.

לויף, לויף, מיין פערדל,
ברוינינקע פערדל,—
ביז צום שווערס הייפל.

קומסטו צעלויפן
ביז צום שווערס הייפל,
לאָז איך דיך רוען.

מיידעלע מיינס
קומט פונס גערטל,
פלעכטנדיק קרענצל.

—מיידעלע מיינס,
קוק אָן מיין פערדל,
קוק, ווי עס ציטערט.

וועסט אזוי ציטערן
אונטערן קרענצל,
בא אונזער חופה.

בעת מ׳וועט דיך פירן,
וועסטו באם זייט מיר,
גלייך וואַקס צעשמעלצן.

.33

—יונגע מיידעלע מיינע,
שוואַרצע אייגעלאך דיינע,—
אוי, וואָלט זיך מיר געלוסטן
מיט דיר טאַנצן, שפּרינגען.

וואָלט אָפּגעבן צוויי הונדערטער,—
אבי דיך איינמאָל קושן,
און א דריטן צולייגן,—
אבי מיט דיר צו טאַנצן.

דערליינ, יונג בחור׳ל,
א דריטן הונדערטער,
אף מיין קעפּל קרענצעלע—
איז נאָך טייערער.

רוטן־קרענצעלע
איז נאָך טייערער
פון דיינע הונדערטער,
יונג בחור׳ל.

וועסט מיך אוועקפירן
אין א פרעמדן געגנטל,—
מיר וועט קיינער זאָגן:
„גוט מאָרגן, מיידעלע!"

עס וועלן שוועסטערלאך
קומען רייסן רוטן,—
איך איינע—שוועסטערל—
אין זייט וועל וויינען.

עס וועלן שוועסטערלאך
זיין גרין באַקרענצלט,—
איך איינע—שוועסטערל—
וועל זיין אין טרערן.

בא אלע שוועסטערלאך
די הערצער פריילאכע,
און מיר וועט שוויגערל
מיין וועלט פאַרפינצטערן.

.35

איבער בערגל-בערגעלע
אויפגעגאנגען זונעלע.

דורכן פענצטער-שייבעלע
קוקט ארוים דאָס שוועסטערל.

פרייט זי זיך מיט זונעלע,
זעט עס הויך און העכער.

און עס האָט דאָס ברודערל
פערדעלע געזאָטלט.

—ברודערל, דו רייטערל,
זאָג, וואו ווילסטו רייטן?

—שוועסטער, נעלקע-בלימעלע,
רייטן צו מיין מיידעלע.

ברודערל-פיאָנעבלום,
וואוינט זי ווייט פון דאנען?

—דאָ, וואו גאָלד און זילבער—
דאָרטן וואוינט מיין שוויגערל.

וואו דימאַנטן, פערעלאך—
דאָרטן איז מיין מיידעלע.

בליען דאָרטן רויזעלאך,
בליען נעלקן-בלימעלאך.

ווי די נעלקן רויטינקע
שטראַלן אירע בעקעלאך.

36.

זאָלסט שפּאַנען, דינער,
דאָס ברוין פערדל,
מיטן זילבערן צאַמעלע.

אוי, איך וועל רייטן
צו יענעם דערפל,—
וואו כ׳וועל מיין האַרץ באַרואיקן.

וואו הויך די שטיבער,
די פענצטער—ליכטיק,
און דער אריינפאָר איז אין גרינס.

באם טויער—קליאַנען,
פאר פענצטער—בעריאָזעס,
אין הייפל—בלומענגראָז.

ארויסגיין—גייט זי
פון ליליען-גערטל,
דאָס קעפל גלעטנדיק.

—מעגסט גלעטן, נישט גלעטן
דאָס קעפל, מיידעלע,
וואו ביזטו, זאָג, געלעגן?

איך בין געלעגן,
אוי האָב גע׳חלום׳ט
פון אונטער ליליענקוסט.

געבלאָזט האָט ווינטל,
געוויגט די ליליען,
צעשויבערט מיינע הערלאך.

.37

אין א פינצטער נאַכטעלע—
אלע שלאָפן רוענדיק,
גיי איך שא, אין שטילינקן,
גיי איך צו מיין מיידעלע.

שטערן אַפן הימל,
גרויסע, ווי די קליינע,
באלויכטן טונקל שטעגעלע
צו מיין מיידעלע.

—קום איך צו דיר, מיידעלע,
ווינטשן אַ גוט נאַכטעלע,
מיידעלע, זאָלסט נאַכטעלע
דורכשלאָפן א גליקלאכע.

ריידן מיט דיר, מיידעלע,
מיידעלע מיין ליבינקע,
איך וואָלט ליב זיך צושפּאַרן
נאָענט דיר באַם זייטעלע.

טויזנט מאָל דיך אויסגעקושט,—
אף דיר איינע האָף איך,
מיידעלע, דיר צו שווערן—
האָבן מיט דיר חתונה.

—אינגעלע, ניט בייזער זיך,
וועל דיך ניט אריינלאָזן,
מאַמעלע אין סווירנא *)
שלאָפט מיר הארט באַם זייטעלע.

*) זע אנמערקונג פון נומער 27.

38.

אוי, מיין מיידעלע,
יונג מיידעלע,
וועסטו, יונגינקע,
מיך אריינלאָזן?

—ניין, מיין ליבינקער,
גלויב מיר, אינגעלע,
אז איך קאָן ניט
דיך אריינלאָזן.

סקריפּעט טירעלע,
בעת איך עפן עס,
קלאַפּערט ריגעלע
באַם אוועקשאַרן.

—אוי, ליב מיידעלע,
יונג מיידעלע,
וועל דיך אויסלערנען,
שאַרך צו אויסמיידן:

הויב אויף טירעלע—
וועט'ס ניט סקריפּענען,
דריק אָן ריגעלע—
וועט'ס ניט קלאַפּערן.

—אוי, ניין, קלוגיטשקער,
זאָלסט ניט לערנען מיך,
לערן פערדל דיינס,
רייט אוועק פון מיר.

דיין ברוין פערדעלע
איז א טויגעניכטס,
און דו, אינגעלע,
ביזט א מיידלניק.

39.

אײ, פּיטער, פּאַטערל,
דאָס פערדל ברוינינקע,
לאָז מיך רייטן צו מיין מיידעלע.

בין אַנגעריטן
ביז צו איר הײפל,—
בין נישט געפעלן דער מיידעלע.

דו מיידל־מיידעלע,
מיין ליב מיידעלע,
פאר וואָס האָסטו מיך פיינט?

האָב איך ניט ווייסע
און ראָזע באַקן,
בין איך ניט פּאַטערס זונדעלע?

—דו מעגסט זיך האָבן
ווײס־ראָזע באַקן,
נאָר ס'איז דיין שכל א פּיטשינקער.

—בא מיר אין הײפל,—
דאָרט פליסט א טײכל
פון וויין קלאָר־זיסינקן.

—דו ביזט א ליגנער,
דו ביזט אַן אָפּנארער,
ווילסט מיט ליגנס מיך פאַרנאַרן.

בא דיר אין הייפל,
דאָרט פליסט א טײכל,
וואָס איז פון טרערן ביטערע.

—פאַרביי מיין הייפל,
דאָרט שפּרינגען העזעלאַך
און עס שפּילט זיי נאָך דאָס ווינטעלע.

—דו ביזט א ליגנער,
דו ביזט אַן אָפּנארער,
ווילסט מיט ליגנס מיך פארנארן.

פאַרביי דיין הייפל—
דאָרט לויפן מייז אום
און עס יאָגן קעץ זיי נאָך.

.40

—איי, דו פערדל-פערדעלע,
פערדעלע ברוין-ברוינינקע,
אזוי הויך, וואָס הירזשעסטו?

ווילסטו פרישן האָבערל,
אָדער פריש-געשניטן היי,
אָדער ריינעם וואַסערל?

—ניט איך וויל קיין האָבערל,
ניט קיין היי קיין גרינינקן
און ניט ריינעם וואַסערל.

לויפן וואָלט איך נאָר געוואָלט
יעדן שבת אָפּ דער נאַכט
צו דער יונג-יונג מיידעלע.

איז ארוים דאָס מיידעלע,—
ווייסע ליליענבלימעלע,
ווייסע ליליענבלימעלע.

—פרעג איך בא דיר, פערדעלע:
צו איז גוט מיין אינגעלע,
פירט ער אויף זיך ערלאך?

ענטפערט אָפּ דאָס פערדעלע,
ענטפערט אָפּ דאָס ברוינינקע—
פערדעלע ברוין ענטפערט:

—וואָלט איך ריידן נאָר געקאָנט,
וואָלט איך דיר פארציילט א סך
פונם יונגן אינגעלע.

ליגט אין קרעטשמע גאַנצע טעג,
שלאָפט בא נאכט ניט אין דער היים,
שלאָפט בא נאכט ניט אין דער היים.

.41

האָט שפּאַצירט א מיידעלע
הינטער רוטן-גערטנדל,
מיטן פישביין-קעמעלע,
קעמט זי אירע הערעלאך.

האַלט דאָס רוטן-קרענצעלע
א גרינינקן אַף אירע הענטעלאך,—
אירע יונגע טעגעלאך,
וויים זי, ווי צו היטן.

—ניט פאראן אין ימ׳עלע
אזוי פיל גרויע שטיינדעלאך,
וויפיל אַף מיין ליבינקן
רכילות-ווערטעלאך.

קאָן איך נאָר אין גערטנדל
פליקן רוטן, ליליען,
קאָן איך נאָר מיין ליבינקן
איין מאָל אין א טאָג זען.

וויים איך ניט קיין שענערס,
און וואָס זאָל זיין ליבער
פון מיין איינציק-ליבינקן—
ראָז און וויים זיין פּנימ׳ל.

.42

עס שרייט דאָס מאַמעלע
און ס׳וויינט דאָס טעכטערל,—
—זאָג אויס, וואו איז דיין קרענצעלע?

עס ענטפערט טעכטערל,
ביטער וויינענדיק:
—פריציש זונדעלע האָט צוגענומען.

—דו פריציש זונדעלע,
דו שיינער פריצ׳ל,
נו גיב־זשע אָפּ דאָס קרענצעלע.

עס שווימט א שוואן אום
און שרייט אוים שווימנדיק:
—וואָס איז דאָס פאר א קרענצעלע?

—פון גרינע רוטן,
געפלאָכטן שוועסטערלאך,
און אויסגעזעצט מיט בלימעלאך.

.43

איז צו זען אָן רויטן עפּעלע,
ווען ס׳איז אינעווייניק ווערמדיק,
איז צו זען, אז מיין ליב מיידעלע
אין געדאנקען האָט אן אנדערן.

איז צו זען אָן רויטן עפּעלע,
ווען ס׳איז אינעווייניק ווערמדיק,—
איז צו זען אז מיין ליב אינגעלע—
אין געדאַנקען האָט אן אנדערע.

44.

אוי איז שיין דאָס מיידעלע,
גלייך פון בלום דאָס הערצעלע.

זיסע אירע ליפּעלאך,
גלייך א זים־זים עפּעלע.

אז איך קאָן ניט זען זי,—
בין איך א צעמישטער.

45.

(מיידלס געזאנג)
דריי אינגעלאך

צוליב מיר, מיידעלע,
האָבן זיך געקריגט.
ערשטער זאָגט:
—זי איז מיינע!
דער צווייטער:
—ווי באַשערט איז.
ער, דער דריטער,
מיין ליבינקער,
האָט פארטראכט זיך אומעטיק.

(בחור'ס געזאנג)
דריי שוועסטערלאך

צוליב מיר, אינגעלע,
האָבן זיך געקריגט.
ערשטע זאָגט:
—ער איז מיינער!
די צווייטע:
—ווי באַשערט איז.
זי, די דריטע,
מיין ליבינקע,
האָט פארטראכט זיך אומעטיק.

46.

—וואָס וועט זיין, מאַמעלע, וואָס?
וואָס וועט זיין, ליבינקע, וואָס?
אריין איז א העזעלע
אין רוטן־גערטנדל,—
וואָס וועט זיין?

—דאָס וועט, מיין טעכטערל, זיין,
דאָס וועט, מיין ליבינקע, זיין:
וועל הינטל ארײנלאָזן,
זאָל כאַפּן דעם העזעלע,—
דאָס וועט זיין!

—וואָס וועט זיין, מאַמעלע, וואָס,
וואָס וועט זיין, ליבינקע, וואָס?
אריין איז א בחור׳ל
אין הויכינקן קלייטעלע,—
וואָס וועט זיין?

—דאָס וועט, מיין טאָכטערל, זיין,
דאָס וועט, מיין ליבינקע, זיין:
וועל שטעלן א שומר׳ל,
זאָל כאַפּן דעם בחור׳ל,—
דאָס וועט זיין!

47.

אז איך וועל אויסוואַקסן,
דאגה׳לע מיין,—
ווען וועל איך דיך אויסקלאָגן?

אז איך וועל אויסוואַקסן,
קריגן א חתנ׳דל—
וועל איך דאגה׳לע אויסקלאָגן.

.48

פיר איך פרי באגינענדל
אַנטרינקען מיין פערדעלע
און ס'פארזינקט אין וואסערל
פערדלס גאָלדענע פּאָדקעווע.

—מיידל-ליליענבלימעלע,
גיי נאָך וואַסער פרי באגינען
און זאָלסט זוכן, דו זאָלסט אויפהויבן
פערדלס גאָלדענע פּאָדקעווע.

—איי, דו בחור-רייטערל,
וואָסער וועג ביזטו געריטן?—
—געריטן פריער פאזע טייך,
שפּעטער—צו מיין מיידעלע.

.49

בין איך געגאנגען
דורך א הייפעלע.

דאָרט אינם הייפעלע—
דריי סאָזשעלקעס.

באַ איטלאך סאַזשעלקע
שטייט א מיידעלע.

בא איטלאך מיידעלע
שטייט אן אינגעלע.

50.

ס׳אַרא וואונדער, גרויסער וואונדער,
פלאַנץ איך רוטן—בליען רויזן.

—פלעכט זיך, מיידעלע, א קרענצל,
פלעכט א גרינעם רוטן-קרענצל!
וואַסער שעפן גיי, דו מיידעלע!

—אז איך גיי אַוועק נאָך וואַסער,
טרעף איך אָן אַף ווינט פון צפון
און ער בלאָזט אראָפּ מיין קרענצל
אינם ים אין טיפינקן.

בחורים׳לאך דריי אַף לאַנקע,—
שניידן היי אַף גרינער לאַנקע.

—ווער פון אייך איז מיין באַשערטער,
ווער וועט שווימען נאָך מיין קרענצל?

—איך וועל זיין דיין ליבער חתן
איך וועל שווימען נאָך דיין קרענצל,
אינם ים אין טיפינקן.

ס׳שווימט צום ברעג, ארויף דאָס קרענצל,
נאָר צום גרונט פאַרזינקט דאָס בחור׳ל.
קרענצל אַף די הענטעלאך,
בחור׳ל אַף ברעטעלאך.

.51

הינטער טייכן
הינטער וואַסערן,—
דאָרט וואַקסט מיין מיידעלע,
דאָרט גרייט זי איר נדנ'עלע.

—דינער־דינערל,
שפּאַן דאָס פערדעלע—
איך וועל רייטן צו מיין מיידעלע,
וועל מיין מיידעלע באזוכן.

איך קום צערייטן
צום שווער אין הייפל,
און באַלד דעם שווער באגעגנט,
צו מיר ארויסגייענדיק.

—א גוטן מאָרגן,
ליבער שווער,
איז דאָ אין שטוב מיין מיידעלע,
איז דאָ אין שטוב מיין יונגינקע?

—זיין—יאָ, איז זי,
נאָר זייער קראַנק,
זי ליגט אין נייעם קלייטעלע,
דאָרט אין געפּאָרבן בעטעלע.

נאָנט צוגעקומען,
האָב איך ארויסגערעדט:
—וועסטו נאָך אויפשטיין, מיידעלע,
וועסטו נאָך אויפשטיין, יונגינקע?

—ניטאָ קיין הילף פאר מיר,
קען ניט געהערן דיר,—
דו וועסט באוויינען מיך
מיט האַרץ פארקומערטן.

מיין יונגינקער,
ליב אינגעלע,
דו מאַך פאַר מיר א טרונעלע—
פון ווייסע ליפּע־ברעטעלאך.

—איך וועל מאכן
פאר מיין מיידעלע
א גאָלדן טרונעלע
אַף דימענטענע פיסעלאך.

אין איטלאך ווינקל
א זייגערל,
אין דער מיט פון טרונעלע—
צוויי העלינקע קוקאַווקעס.

דורך דערפל טראָגנדיק,
וועלן שלאָגן די זייגערלאך,
די קוקאַווקעס וועלן שרייען: „קו־קו!”—
אין דער מיט פון טרונעלע.

—דו זאָלסט מיך אויסריכטן,
מיין ליב בחור׳ל,
מיט די קליידער פון מיין קופערטל,
דאָרט וועלן בלייבן נאָך פאר מיידעלאך.

—איך וועל דיך אָנטאָן,
מיין ליב מיידעלע
אין זיידנס גרינינקן,
די שענסטע קליידעלאך.

וועל לאַנג באוויינען דיך,
מיין ליב מיידעלע,
א צוויי־דריי יאָרעלאך
וועל איך באוויינען דיך.

—עס איז ניט אמת,
מיין יונג אינגעלע,—
פאַלשע דיינע ווערטערלאך.

דורך ערשטן טויערל
וועסטו באגלייטן מיך,
דורך צווייטן טויערל—
די געסט ארויסלאָזן...

דורך דריטן טויערל
אליין ארויסרייטן,—
זיך שדכנ׳ען צו אנדערע.

52.

אין וואַלד פאַרגאַנגען,
געהאַקט דאָרט ביימער
און באַלד באַם וואַלד א שיף געבויט.

איי, איך האָב אויסגעבויט
א שיף שוואַרצע,
א שיף מיט ווינקלען אַכט.

אין איטלאַך ווינקל—
א ליפּע־בוים,
א ליפּע־בוים מיט צווייגן ניין.

אַף איטלאַך צווייגל
צוויי שיינע פייגל—
מיט זיסע קול׳כעלאַך.

—איי, ברודער, ברודער,
ליב ברודערל,
וואוהין דאָס שיף פירן?

צום מאַיאָנטעק,
צי צום שטעטל,
צי גאָר צום נאָנטן דערפעלע?

—אין קליינעם דערפעלע
נאָך קליינע מיידעלאַך,
נאָר זייער ליבינקע.

וועל איך ניט קריגן,
ווער ס׳וועט מיר געפעלן,
וואַרט איך ביז זי וועט אויסוואַקסן.

און קריג איך זי ניט,
ווען זי וועט אויסוואַקסן,
נעם איך דעם פישערס טעכטערל.

דעם פישערס טעכטערל
מיט שוואַרצע אייגעלאַך,
נאָר טויגן וועט זי ניט צו אַרבעט דריי:

צו שפּינען דין,
געדיכט צו וועבן,
שפּין־ראָד צו פאַרריכטן.

וועט פרי נאָר אויפשטיין,
אין שיפל זיצן,
וואַשן אירע ווייסע הענטעלאַך.

53.

עס שיקט מיך מאַמעלע
צום ניעמאַן-טייכעלע,
גיין שעפּן וואַסערל.

נאַסציעס גאָלדענע,
האַקנס מעשענע,
עמערס זילבערנע.

איבער וועג רייט אָן
א יונג בחור׳ל
אף ברוינעם פערדעלע.

בעט דאָס בחור׳ל
בא יונג מיידעלע,
זיין פערדל אָנטרינקען.

זי בויגט די נאַסציעס ניט,
זי שטעלט ניט עמער אָפּ, —
טרינקט ניט אָן דאָס פערדעלע.

ווערט ער כעס׳דיק,
יונג בחור׳ל,
אף יונג מיידעלע.

צעברעכט די נאַסציעס,
צעברעכט די עמערלאַך,
גיסט אוים דאָס וואַסערל.

א פאַרביטערטע
וויינט דאָס מיידעלע,
ס׳פאַרדריסט איר ס׳וואַסערל.

—שטיל זיי, מיידעלע,
וויין ניט, יונגינקע,
כ׳וועל דיר אָפּצאָלן.

מיט רענדלאך גילדענע
דיין שאָדן אומקערן.
און אויב מיין געלטעלע

שטעלט ניט צופרידן דיר,
וועל איך, שיין מיידעלע,
דיך אליין נעמען.

.54

גרינינקער־גרין,
וועלדעלע גרין,
דאָרט אינם וועלדעלע—
פינצטערע תפיסה.

דאָרט אינם וועלדעלע
פינצטערע תפיסה,
זיצט אינם תפיסה׳לע
בחור׳ל יונגינקער.

ווייסט ניט דאָס בחור׳ל,
ווען עס איז ווינטער,—
ווען קאַלטער ווינטער,
ווען עס קומט פרילינג.

זעט ניט דאָס בחור׳ל
זונעלעס אויפגיין,—
זונעלעס אויפגיין,
זונעלעס אונטערגיין.

וואָלט איך געוואָרפן
מיין גילדן רינגעלע
און וואָלט צעשלאָגן
אין תפיסה פענצטערל.

אז ער זאָל זען
זונעלעס אויפגיין,—
זונעלעס אויפגיין,
זונעלעס אונטערגיין.

איך וואָלט געוואָרפן
פון שניי א קײלכל,
אז ער זאָל ווײסן,
ווען עס איז ווינטער.

איך וואָלט געוואָרפן
פון בלעטער א בעזימל,
אז ער זאָל ווײסן,
ווען עס איז זומער.

~ ~

55.

בין איך געגאנגען
דורך גרינעם וועלדל,
דורך גרינעם וועלדל—
בעריאָזע וועלדל.

איך טרעף, עס גייען
דריי יונגע יעגער,
דריי יונגע יעגער—
גאָר פיינע יונגען.

זיי זאָגן פריינטלאך:
—גוט מאָרגן, מיידעלע.
איך האָב געשוויגן,
קיין וואָרט געענטפערט.

זיי הויבן חנ׳וודיק
די שוואַרצע היטעלאך,
און איך, איך ריר ניט
פון קאָפּ מיין קרענצל.

—וואָס גייסטו, מיידעלע,
אזוי שטאָלצירנדיק,—
קיין וואָרט ניט אויסגערעדט,
און רירסט ניט קרענצעלע?

—ווי זאָל איך, מיידעלע,
ניט גיין שטאָלצירנדיק,—
כ׳געהער ניט קיינעם,
האָב קיין געליבטן ניט?

אז איך זאָל ליבן
א יונג בחור׳ל—
זיין תפיסה-פענצטערל
וואָלט איך אויסשלאָגן.

אהין געוואָרפן
א ווייסן שניי-קויל,
און זאָל ער ווייסן
פון קאַלטןווינטער.

אהין געוואָרפן
א רוטן-צווייגל,
און זאָל ער ווייסן
פון שיינעם זומער.

מיין רוטן-קרענצל
באַצאָלט איז טייער,
און אייערע היטעלאך—
אין מאַרק געקויפטע.

.56

שטראָמיק טייכעלע,
ריין וואַסערל,
נעבן טייכעלע,
נעבן וואַסערל:
וואָס וויינסטו, מיידעלע?

—ווי ניט וויינען
און ניט טרויערן?—
האָב אַזוינס גאָר
נישט געדאַכט,
וואָס איך טראָג אין האַרצן.

שלאָף באַנאַכט נישט,
זאָג צו זיך מיין צוזאָג:
אייביק טריי זיין,
קיינמאָל נישט
מיט אים זיך שיידן.

זאָל מיר ליבערשט
גוף פון נשמה
זיך צעשיידן,
אַבי נישט שיידן זיך
מיט מיין ליב בחור׳ל.

.57

אוי, אוי, ווי בין איך מיד,
נאָך ניט געגעסן היינט
און ניט געטרונקען היינט —
קיין איינציק טראָפּן מילך.

איך קום אין גערטנדל
און וואַש מיין פּנים׳ל
מיט פרישן רוטן־טוי,
מיט פרישן רוטן־טוי.

וויש אָפּ די בעקעלאך
מיט ליליענבלימעלאך, —
מיט ווייסע בלעטעלאך,
מיט ווייסע בלעטעלאך.

איך בויג די ליליע איין,
דאָ פאַלט מיין רינגעלע
אראָפּ פון הענטל מיינס,
פון ווייסן הענטל מיינס.

פארלאָרן איז עס מיר,
זאָגט, ווער האָט עס געזען?
געפינט ווער רינגעלע,
קערט׳ס ווידער אום צו מיר!

ס׳איז ניט מיין רינגעלע,
עס האָט מיין ליבינקער
געקויפט דאָס רינגעלע, —
גיט עס פאר ליבשאפט מיר.

.58

פון דער פערדן־טשערעדע
קלויב איך אוים שענסט פערדעלע.
מיר געפעלט א מיידעלע —
דרייצן יאָר די יונגינקע.

— וואַרט נאָך אָפּ׳עט, אינגעלע,
לאָז מיך פריי דריי יאָרעלאך,
לאָז זיך מיר נאָך אָנשפּילן
אין דער היים באַם טאַטעלע.

— שפּיל דיך, שפּיל דיך, מיידעלע,
זיי דיך פריי דריי יאָרעלאך,
נאָר ניט שפּיל זיך, מיידעלע,
מיט קיין יונגע אינגעלאך.

קוים פאַרלויפט א יאָרעלע,
רייט איך זי באַזוכן, —
מענטשן, הער איך, ריידנדיק...
ס׳איז פאַרוועלקט איר קרענצעלע.

קום איך צו איר טייערל
אינם שפּעטן אָוונטל,
זיצט מיין יונג־יונג מיידעלע
הינטער פענצטער־שייבעלע.

— גוטן אָוונט, מיידעלע,
כ׳האָב געהערט א נייעסל,
אַז דיין רוטן־קרענצעלע
אַזוי גיך האָט אָפּגעוועלקט.

— אוי, עס האָט גרין־קרענצעלע
אַף מיין קעפּעלע פאַרטריקנט.
כ׳האָב די בליטן גרינינקע
דורכגענעצט מיט טרערעלאך.

לויף ניט, וואַרט צו, אינגעלע,
איך וועל דיך באַגלייטן...
וויש אָפּ מיינע טרערעלאַך,
מיר'ן ליב פרברייינגען.

—גיי באַגליטן, מיידעלע,
דעם, וואָס האָט פאַרבראַכט מיט דיר,
ווען דו האָסט אוועקגעשאָנקען
דיין גרין רוטן־קרענצעלע.

.59

וואָלט איך אויסזינגען א לידל,—
כאָטש א קליינע, נאָר א שיינע.

וואָלט איך קויפן זיך א פערדל,—
כאָטש א קליינעם, נאָר א שיינעם.

אָנטאָן וואָלט איך אים א זאָטעלע,
כאָטש א קליינעם, נאָר א שיינעם.

זעץ איך אויף אָף אים זיך, בחור'ל,
כאָטש א קליינער, נאָר א שיינער.

האָבן חתונה מיט א מיידעלע,—
כאָטש א קליינע, נאָר א שיינע.

60.

בין געווען א כוואַט—א בחור׳ל,
האָב געהאַט א ברוינעם פערדעלע,
זאַטל לעדערנעם אין גאָלד געפּוצט,
פּערדלס צאַמעלע פון זילבער.

רייט איך פאַזע סאָסנע־וואַלד,
טראָגט דער שטויב זיך איבער ביימער,
טרעפט דאָס פערדל אָף א שטיינדל,
בליצט א פייערל.

רייט איך, קום איך צום וויים שטיבעלע
בלאַנקען אלע פענסטערלאך,
דאָ שפּאַצירט אום, זינגנדיק,
א יונג מיידעלע.

—איי, דו מיידל־מיידעלע,
וועסטו מיינע זיין?
—זיכער וועל איך,
נאָר איך קאָן ניט טאָן קיין ארבעט.

קאָן אין פעלד דעם פלאַקס ניט רייסן,
קאָן ניט קאָרן־גאַרבן בינדן,
קאָן ניט אין די זומער־טעג
שאַרן היי אָף לאַנקע.

—וועט פון פעל א בייטשעלע
ארבעטן דיך אויסלערנען,
א בעריאָזע ריטעלע—
פרי באַגינען אויפשטיין.

—ניט געווען נאָך חתונה,
זאָגט ער צו מיך שלאָגן.
בין איך נאָך א פרייאינקע,
מעג איך אים ניט פאָלגן.

—מיט מיין פעלן-בייטשעלע
וועל איך פערדל שמייסן,
מיט בעריאָזע ריטעלע
פליגעלאך אָפּטרייבן.

61.

וואָס ווייסטו, בחור'ל,
וואָס ווייסטו, יונגינקער?
—איך האָב א מיידעלע,
א גרויסע שפּרינגערקע.

ווען אנדערע שפּינען,
ווען אנדערע שפּולן,
דאן טאַנצט מיין מיידעלע
אין קרעטשמעלע.

ווען אנדערע וועבן,
ווען אנדערע נייען,
דאן שלאָפט מיין מיידעלע
געשמאַק אין קליימעלע.

ווען אנדערע גלעטן, *)
ווען אנדערע בלייכן, *)
האָט זיך מיין מיידעלע
נאָך ניט אויסגעטשוכעט.

*) דעם לייוונט.

.62

איך פיטער ס׳פערדל
דעם הערבסט דעם גאַנצן,—
איך וויס, כ׳האָב ווייט צו רייטן.

ארויסגעריטן,
פאַרגעסן אָפּפליקן
א בלימל—מיטצונעמען.

איך רייט דורך פעלדל,
זוך אָפּ א בלימל,
פאַרשטעק צו זיך אין היטל.

איין בלימל נעם איך,
צעפליק א צווייטן,
האָט׳ס ווינטעלע פאַרטראָגן.

איך רייט צו לאַנקע,
שנייד גרינעם גראָז אָן,—
גרייט פוטער אָן מיין פערדל.

רייט אָן צום הייפל,
הויב אויף מיין היטל,—
באַגרים דאָס מיידלס טאַטעלע.

צום שטוב געקומען,
רייד אפּן קול הויך,—
דאָס מיידעלע זאָל הערן.

געזעצט צום טיש זיך
און ווין געטרונקען,—
געוויינט האָט אָבער ס׳מיידעלע.

—אוי נעם, מיין מיידעלע,
א זיידן טיכעלע,—
וויש אָפּ די טרערן ביטערע!

—אוי, אוי, מיין גאָטעלע,
זאָל איך דען, יונגינקע,
שוין באַלד א כלה ווערן?

איך וועל ניט וויסן,
ווי, פאָלגן שוויגערל,
ווי הארכן שוועגערינס.

—שטיל איין זיך, ווערן ניט,
מיין ליב מיידעלע,—
וועסט שוויגערל גוט פאָלגן.

ניט דורך שילטן
און שווערער אַרבעט,—
דורך ליבע, גוטע ריידעלאך.

VI.

משפחה

63.

האָב געלאָזט וויסן
מאַמעלע מיינער,—
האָב אין מיט זומערל
איר געלאָזט וויסן:

—מאַמעלע, זוך זיך,
זוך זיך א שפּינערן,
זוך זיך א שפּינערן,
און אויך א וועבערן.

האָב גענוג אָנגעשפּינט
פלאַקסעלע וויסן,
האָב גענוג אָנגעוועבט
לייוונטל דינעס.

האָב גענוג אָנגעשאַרט
היי אף דער לאָנקע,
האָב גענוג קאָרן
געשניטן אף בערגל.

אוי, דו מיין קרענצל,—
גרינינקע רוטן,—
וועסטו ניט גרינען
לאַנג אף מיין קעפּל.

זייד־סטיינגעס גרינע,
וועט איר ניט פינקלען
פון מיינע צעפּעלאך
אף גליענדן זונעלע.

איר מיינע הערעלאך,—
הערעלאך בלאָנדע,—
וועט איר ניט פלאטערן
אף פרייען ווינטעלע.

איך וועל באזוכן
מאַמעלע מיינס—
ניט גרין באַקרענצלט,
נאָר וויים באַהייבלט.

דין—דין הייבעלע,
הייבעלע וויים,
וועסטו נאָך רוישן
אף פרייען ווינטעלע.

דורכגעוועבט שטרייפעלאך,
אויסגעשטיקט פליטערלאך,
וועט איר נאָך פינקלען
אף גליענד זונעלע.

פון מיינע צעפעלאך,—
זייד-סטיינגעס גרינע,
וועט איר אף וואַנט הייגגען—
מאַכן מיר וויינען.

רינגעלאך מיינע,
אוי, מיינע גאָלדענע,
איר וועט אין קופערטל
ליגן און ראַסטן.

.64

האָסטו, ליב מאַמעלע,
האַרצעלע־מאַמע,
דערצויגן אונז טעכטערלאַך—
דריי, גלייך ווי איינע.

דערצויגן אונז טעכטערלאַך—
דריי, גלייך ווי איינע,
אין פרעמד אויסגעגעבן—
מיך אָבער איינע.

ווייט, ווייט הינטער פעלדעלאַך,
וועלדעלאַך גרינע,
ווייט, ווייט הינטער וואַסערל,
הינטערן ניעמאַן.

דריי טעג איבער שליאַך־וועג
בין איך געגאַנגען,
דריי נעכט, ליב מאַמעלע,
אין וואַלד דורכגעלעגן.

„קו־קו"—א קוקאַווקע,
הער איך, דאָרט שרייען,—
פאַרטראַכט איך זיך—טראַכט איך:
מאַמעלע רופט מיך.

האָט האַרצעלע־מאַמע
מיך ניט גערופן,—
אליין די קוקאַווקע
אין וואַלד האָט געשריגן.

65.

ניין יאָר פאַרלאָפן,—
און ניט איין טאָג,—
פון מאַמע־היימעלע
האָב איך צעשיידט זיך.

וואָלט זיך פאַרוואַנדלט
אין א קוקאַווקע,
געלאָזט זיך פליען
צו מאַמע־היימעלע.

געלאָזט זיך פליען
צו מאַמע־היימעלע,—
וואָלט אָפּגעשטעלט זיך
אף עפּלבוים.

„קו־קו!"—פרימאָרגן,
„קו־קו!"—אין אָוונט,—
ניט קיינער הערט מיך,
ניט ווער פאַרשטייט מיך.

און בלויז עס הערן
פון מיינע ברידער,—
פון מיינע ברידער,—
די פערד אין שטאַלן.

איי, מאַמע אַלטעטשקע,
מאַמעלע אונזערס,
זאָג, וועלכער פויגל
פאַראומערט קוקעט?

—אוי, מיינע זינדעלאך,
איר יונגע מיינע,
ס'איז אייער שוועסטערל,—
ווי ביטער וויינט זי.

איר׳ט ניט באטיילט איר
מיט גאָר איר נדן,
איר׳ט ניט באַלאָדן
א הויכן וואָגן,

איר׳ט ניט באַלאָדן
א הויכן וואָגן,
איר׳ט ניט באטיילט איר
א בלומען בייטל.

—איי, שאַ, ניט וויין מער,
דו, ליב שוועסטערל,
מיר׳ן דיך באַטיילן
מיט גאָר דיין נדן.

מיר׳ן דיך באַטיילן
מיט גאָר דיין נדן,
פאר דיר אָנלאָדן
א הויכן וואָגן.

פאר דיר אָנלאָדן
א הויכן וואָגן
קריגסט פארן טויער
א בלומען-בייטל.

דו וועסט פארפלאנצן
גרין-גרינע רוטן,
און וועסט פארפלאנצן
פיאָנען רויטע.

און פון פיאָנען—
בוקעטן פליקן,
פון גרינע רוטן—
א קראַנץ זיך פלעכטן.

—שווין ניט די צייט מער,
אוי, ברידער מיינע,
ווען איך פאר׳קנס׳ט בין
צו מיין געווײלטן.

ווען איך פאר׳קנס׳ט בין
צו מיין געווײלטן
און בין געוואָרן
א שנור באַ לייטן.

וועל מער ניט פלעכטן
פאר זיך קיין קרענצל,
אז ניט צעטראָגן
האָב איך עס בא מאַמען.

∾ ∾ ∾

66.

—איי, רוטן, איר רוטן,
איר, גרינינקע מיינע,—
ווי לאנג וועט איר נאָך גרינען?

—אזוי לאנג נאָך גרינען,
אזוי לאנג זיך וויגן,—
ביז דו גיסט אוים דיין טעכטערל.

ארויסגעלאָזט טעכטערל,
ארויסגעלאָזט יונגינקע,
ארויסגעלאָזט מיין וועבערין.

העט-ווייט הינטער טייכן,
העט-ווייט הינטער וועלדער,
אהינטער גרויסע וואסערן.

—צוריק קער זיך, טעכטערל,
צוריק קער זיך, יונגינקע,
איי, קער צוריק זיך, וועבערין.

צוריק קומט ניט טעכטערל,
צוריק קומט ניט יונגינקע,
צוריק קומט ניט די וועבערין.

—ניטאָ דאָרט קיין וועבשטול,
קיין זיידענע פעדים,
פון קליאָנען-האָלץ קיין שפינדל.

—אין פרעמדינקן געגנט,
באם בחור'ל יונגן,—
דאָ איז מיר אלץ צום הארצן.

דאָ האָב איך מיין וועבשטול,
האָב זיידענע פעדים,
פון קלאָרן זילבער א שפינדל.

67.

בא מאַמעלען געוואַקסן,
א פרייאינקע געוועזן, —
אין גערטנדל שפּאַצירט זיך,
געפלאָכטן רוטן־קרענצל.

פון גערטנדל ארויסצוגיין,
צעעפנט האָב איך ס'טירל, —
און ס'איז מיין רוטן־קרענצל
פון קאָפּ אראָפּגעפאַלן.

68.

בין איך, יונג מיידעלע,
געוועזן בא מאַמעלען,
האָט אף מיין פּנימ'ל
געבליט א רויזעלע.

האָט אף מיין פּנימ'ל
געבליט א רויזעלע,
אף מיינע הענטעלאַך
געבלימלט ליליען.

אף מיינע הענטעלאַך
געבלימלט ליליען,
און אונטער פיסעלאַך
פלעגט שעפּטשן פעלדעלע.

.69

האָב איך, זייענדיק בא מאַמעלען,
ניט געטאָן קיין ארבעט,
האָב געהאט מיין בלומען-גערטל
מיט א צאַם פון קליאָנען.

ניט פארטראכט זיך, ניט גע'דאגה'ט,
וואָסער זאַט צו פלאַנצן,—
פלעג צו מאַמעלען גיין פרעגן,
וואָסער זאַט פארפלאנצן.

—זאָג מיר, מאַמעלע געטרייע,
וואָסער זאַט פארפלאנצן?—
—דו זאָלסט פלאַנצן רוטן, מענטע,
דו זאָלסט פלאַנצן ליליען.

פלאנץ איך רוטן, פלאנץ איך מענטע,
פלאנץ איך ווייסע ליליען,—
פלאנץ איך מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

שפּראָצן רוטן, שפּראָצט די מענטע,
שפּראָצן ווייסע ליליען,—
שפּראָצן מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

ריים איך רוטן, ריים איך מענטע,
ריים איך ווייסע ליליען,—
ריים איך מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

פלעכט איך רוטן, פלעכט איך מענטע,
פלעכט די ווייסע ליליען,—
פלעכט איך מיינע טעג די יונגע,
ווי די גרינע רוטן.

גרינג פאַר דיר איז, מיין ליב בחור'ל,
בלייבן בא דיין פאָטערל,
אָבער ביטער איז מיר, מיידעלע,—
אין דער פרעמד פאַרוואָגלט זיין.

וועט דיין שוואַרצע היטעלע
אויף דיין קאָפּ פאַרבלייבן,—
נאָר מיין גרינעם רוטן־קרענצל
האָב איך אויף א ווילע.

אויב איך קריג א מאַן א גוטן,
וועל איך, גאָטעניו, דיר דאַנקען,—
קריג איך אָבער א לא־יוצלח,
וועל איך אייביק וויינען.

—זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
פיין זיך אויסצופוצן,—
פוצן וועלן דיך די שוועגערינס
מיט די שטאָלצע ריידעלאַך.

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
ווי דאָס מיילכל שווינקען,—
דו וועסט מיילכעלע דיינס שווינקען
מיט די טרערן ביטערע.

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
זיך צו ווישן מיט א האַנטוך,
וועסט זיך אָפּווישן אין אַרבל,—
קענסטו דען באַווייזן?

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
ווי די האָר פאַרקעמען,—
דיינע בלאָנדע צעפּ פארקעמען
וועט דיין מאַן מיט די נעגל.

זאָלסט ניט זאָרגן, שוועסטערל,
וואַשן דיינע קליידער,—
וועסט דיין העמד אויסוואַשן
אין דיין ווייסן אַקסל.

~ ~

.70

האָב געהאט א פערדעלע,
כאָטש א קליינעם, נאָר א שיינעם.

טראָגט ער מיך, יונג בחור'ל,
מיך אין מיין גאַרניטערל.

לויפט ער פוס-טראָט באַרג ארויף,
באַרג ארונטער אין גאלאָפּ.

איבער טייכן שפרינגען—שפרינגט ער,
איבער ימים שווימען—שווימט ער.

טרעף איך אָן א מיידעלע,
ארבעטן פארשטייט זי ניט.

זי פארשטייט ניט פיין צו שפינען,
שפינען פיין, געדיכט צו וועבן.

אוי, האָב איך א בייטשעלע,
פיין געשניצט, געדיכט געפלאָכטן.

האָב מיט אים געלערנט זי—
שפינען פיין, געדיכט צו וועבן.

71.

בין איך בא ליב מאַמעלען
איינציק טעכטערל,
ארבעט דאָך פאר מאַמעלען:
טו די שווערסטע שטוב-ארבעט,
גלייך מיט אלע מיידעלאך.

הייסט מיך מיין ליב מאַמעלע
פרי-באגינען אויפשטיין,
פאָלג איך, שטיי אויף פרי-באגינען:
צינד פאר איר דאָס פייערל,
אף צו קאָכן פרישטיק.

הייסט מיך מיין ליב מאַמעלע
דינעם פאָדים שפינען,
פאָלג איך, שפין, ניט רוענדיק:
דינעם פאָדים אויפגעדרייט,—
מאטקעס גאנצע טויזנטער.

הייסט מיך מיין ליב מאַמעלע
וועבן דינעם לייוונטל,
פאָלג איך, וועב איך לייוונטל:
דינעם לייוונט אויפגעראָלט—
אין געפאַרבטן קופערט.

פירט מען שוין מיין אויסשטייער
צו א פרעמדן גענגנטל,
אף א צוויי-דריי פורעלאך,
אף א פיר-פינף פערדעלאך—
מחותנים׳לאך באגלייטן.

נאָר די פורעלאך פארזינקען,
רייסן זיך די שטריק פאנאנדער,
שטריקעלאך צעפלאצן,
פלאצט פאר אומעט הערצעלע
בא מיר, יונגער מיידעלע.

קומענדיק אין קלייטעלע,
שאָקלט די פאָדלאָגע זיך,
שאָקלען־שאָקלט זיך פאָדלאָגע, —
פאלן־פאלן טרערעלאך
פון מיין פנימ׳ל.

.72

פארגאנגען זונעלע,
באַלד קומט דער אָוונט.
—קומט מיך ארויסלאָזן,
איר, ליבע ברידערלאך,—
דורך קאָרנפעלד,
דורך גרינער לאָנקע.

ארויסגעריטן,
באגלייטנדיק,
דורך גרינער לאָנקע,
הויך רופנדיק:

—אצינד, ליב שוועסטערל,
דו גרויסהאלטערין,
גענוג געגרויסלט זיך
האָסטו בא מאמעלען.
ווי ווערסטו בויגן זיך
פאר בייזער שוויגערל,
און ווי געפעלן
די שטאָלצע שוועגערינס?

—איך וועל פרי אויפשטיין
נאָך פאַרן ווערקן,
צעצינדן פייערל
נאָך פארן הייסן.
וועל פאר דער שוויגערל
צעצינדן פייערל,
וועל פאר די שוועגערינס
גיין שעפן וואסערל.

איך פלעג באַ מאַמעלען
דאָס גרעט מיט זייף וואַשן.
די גלעזער רייבן,
זיי זאָלן פינקלען.
און איצט באַ שוויגערל
וועל איך דאָס גרעט וואַשן
מיט מיינע טרערעלאך,
און וועל עס טריקענען
מיט מיינע זיפצן.

∾ ∾

73.

אוי, א וואונדער,
איז געשען א וואונדער,—
זומער איינגעפראָרן
אלע אָזערעס.

—וואו דיך, פערדעלע ברוין,
פירן טרינקען?
ליפע־עמערל
וואו זאָל איך שוויינקען?

גליקט אָפּ ליימע
מיט א זוניק טאָגעלע
און צעוואַרעמט
א פאראייזטע אָזערע.

פערדעלע ברוין,
דאָ גיב איך דיר טרינקען,
ליפע־עמערל
דאָ וועל איך שוויינקען.

פונם פריץ
קויפט א פערד מיין ברודער—
קומט ער באַרג ארונטער
מיט זיין כלה.

—זאָג, זאָג אוים, וואָס הירזשעסטו
ברוין פערדל,
זאָג, זאָג אוים, וואָס וויינסטו,
כלה־מיידל?

הירזשעט פערדעלע,
ס'איז שוואַרץ דער האָבער,
וויינט דאָס מיידל
אפן ערשטן טאָגעלע.

74.

נים באטראכט האָסטו זיך מיידעלע,
זייענדיק א יונגינקע:
צוגעהערט פון בחור׳ל
זיינע ליבע ריידעלאך.

דו פאַרפּלעכטסט היינט דיינע צעפּעלאך
שוין דאָס לעצטע מאָל,—
די מתנות צוגעשיקט
פונם יונגן בחור׳ל.

די מתנות צוגעשיקט
פונם יונגן בחור׳ל:
גרינעם רוטן-קרענצעלע
און א גאָלדן רינגעלע.

וועסט נים מער שפּאַצירן, מיידעלע,
איבער מאַמעס הייפעלע,—
וועסט נים רייסן גרינע רוטן,
זיך נים פלעכטן קרענצעלע.

נים שפּאַצירן אפן יאַרמאַרק
מיט א פריילאך הערצעלע,—
חנ׳דלען זיך מיט בחורים׳לאך,
ריידן ליבע ריידעלאך.

אָפּגעזונדערט, מיידעלע,
ביזטו פון די שוועסטערלאך:
האָסט צעבליט זיך, ווי א רויזעלע,
אין א ליליען-גערטנדל.

נים צעבליט האָבן די רויזעלאך
היינטיקס יאָר נאָך נים קיינמאָל,
דו פארוועלקט האָסט, מיידעלע,
שוין אף אלעמאָל.

75.

פון וואָס געזאַמלט
איז דאָס הויך בערגל?—
דאָס זיינען מיינע זיפצן.

פון וואַסער אויספלייץ
איז אָט די אָזערע?—
דאָס זיינען מיינע טרערן.

אוי, ווייט, העט־ערגעץ
האָב איך מיין הימעלע,—
ס׳וועט זיין א מייל צוויי הונדערט.

אהינטער טייכן,
אהינטער וואַסערן,
אהינטער וועלדער פינצטערע.

אוי, גאָט, אוי ווי מיר,
אוי, איך האָב, גאָטעניו,
געטראָפן שלעכט מיט מאַנעלע.

א בייזע שוויגער,
און בייזע שוועגערינס,
ניט פריינטלאכע די שוואָגערלאך.

כ׳וואָלט נעמען וועבשטול
און מיין דין נעדעלע,—
זיך לאָזן איבער טייכעלע.

צעבראָכן וועבשטול,
צעבראָכן נעדעלע,
ניטאָ מיין גרינער זיידנס.

וועל ווי א פישעלע,
וועל ווי א העכטעלע,
אין וואַסערל דערטרינקען.

וואַלט, ווי א פישעלע,
וואַלט, ווי א העכטעלע,
צום ברעג ארוים געראנגלט זיך.

אוי שווער דער אָטעם
אין ים פאר פישעלע,—
דאָרט אינם גרויסן וואַסערל.

76

אוי, אלע שילטן מיך,
ס׳העלפט מיר ניט קיינער.
מאנעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, וועסט דערוואַרטן זיך,
מאנעלע־רשע,
איך וועל פארקלאָגן
דיך פאר מיין טאַטעלען.

קומט אָן מיין טאטעלע,
קומט ער געגאנגען,
ברייננגט ער מיין מאַנעלע
עטלאכע הונדערטער:
—שילט נאָר און לערן זי,
איידימל ליבינקער,
טו, ווי דיר איז געפעלן.

אוי, אלע שילטן מיך,
ס׳העלפט מיר ניט קיינער,
מאַמעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, וועסט דערוואַרטן זיך,
מאַנעלע־רשע,
איך וועל פארקלאָגן
דיך פאר מיין מאַמעלען.

קומט אָן מיין מאַמעלע,
קומט זי געגאַנגען,
ברייננגט זי מיין מאנעלע
פייניקן שטעקעלע:
—שילט נאָר און לערן זי,
איידימל ליבינקער,
טו, ווי דיר איז געפעלן.

אוי, אלע שילטן מיך,
ס'העלפט מיר ניט קיינער,
מאַנעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, וועסט דערוואַרטן זיך,
מאַנעלע־רשע,
איך וועל פאַרקלאָגן
דיך פאר מיין שוועסטערל.

קומט אָן מיין שוועסטערל,
קומט זי געגאנגען,
ברייננגט זי מיין מאַנעלע,
לייוונטל ווייסן:
—שילט נאָר און לערן זי,
שוואָגערל ליבינקער,
טו, ווי דיר איז געפעלן.

אוי, אלע שילטן מיך,
ס'העלפט מיר ניט קיינער,
מאַמעלע שלאָגט מיך,
קאָן מיך ניט ליידן.
—וואַרט, וועסט דערוואַרטן זיך,
מאַנעלע־רשע,
איך וועל פאַרקלאָגן
דיך פאר מיין ברודערל.

קומט אָן מיין ברודערל,
קומט ער געגאַנגען,
ברייננגט ער מיט שווערדעלע
גלאַנציקן, שאַרפן:
—זאָלסט גיך אנטלויפן,

שוואָגערל מיין,
וועסטו זיך ראַטעווען.

ווי אין א האָלץ מען האַקט,
וועל איך צעהאַקן דיך,
זאָלסט צו דער ערד פאַלן,
גלייך צו א דעמב, וואָס פאַלט.
בלוט דיינס זאָל שפּריצן,
לעבן פארשווינדן,
ווי אף ווינט—מעקענע.

77

טעגעלאך דריי פריילאכע,—
דאָס גאנצע לעבן וויינען,—
אוי, דו מיידל-מיידעלע,
ביטער וועסטו וויינען.

קומען אָנגעהוליעט
וועט דיין מאן פון קרעטשמע,—
ברייננגען א ניי בייטשעלע
דיר אנשטאָט א לעקאכל.

שלעפּן דיך פון בעטעלע
גיי, דערלאנג אים וועטשערע!
צי דו האָסט, צי ניט,
נאָר דערלאנגען מוזטו.

דו וועסט ביי דער זייט זיך שטעלן,
ווי א זעלנערל,
אוי, דו מיידל-מיידעלע,
ביטער וועסטו וויינען.

78

איך וועל ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען:

מיין מאַן געוואָרן איז א ציגיינער,—
האָט אלץ געביטן זיין ברוין פערדל.
ער האָט פארמאָגט דאָס איינציק פערדל,
האָט ער עס טרייבנדיק, גע׳פּטר׳ט.

איך וועל ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען:

איך האָב א מאַן א וויסטן שיכור,
ער האָט פאר׳שיכור׳ט מיין לעצט קליידל.
געהאט האָב איך דאָס איינציק קליידל ,
וואָס כ׳האָב נאָך ניט געהאט צעטראָגן.

איך וועל ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען:

מיין מאַן געוואָרן איז א רימער,
האָט אויסגעפלאָכטן פאר מיר א קאנטשיק.
פאר וועמען זאָל איך מיין צער אויסגיסן?—
אנטלויפן וועל איך צו מיין מאַמעלען.

פאר איר ניט זינגען,
נאָר ביטער וויינען.

79

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
פון וואנען קומען די געסט?

—דער שדכן קומט פון ווילנע,
א קרוב׳ל פון טילזיט,
און דאָס יונג בחור׳ל
פון א ווייטן דערפעלע.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
מיט וואָס וועסטו מכבד זיין די געסט?

—דעם שדכן מיט ביר,
דעם קרוב׳ל מיט מעד,
און מיין ליבן בחור׳ל
וועל איך ווין דערלאנגען.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
עסן געבן, וואָס וועסטו די געסט?

—דעם שדכן חזיר-פלייש,
דעם קרוב׳ל גענדזנס,
און מיין ליבן בחור׳ל
א ווייס הינדעלע.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג-זשע, מיידעלע,
אויפוועקן מיט וואָס וועסטו די געסט?

—דעם שדכן מיט א ריטעלע,
דעם קרוב׳ל מיט א פעדערל,
און מיין ליב בחור׳ל
מיט ווערטער ליבינקע.

—מיין ליב מיידעלע,
פארקומערט הערצעלע,
זאָג־זשע, מיידעלע,
ביז ווי וויים וועסטו די געסט באגלייטן?

—דעם שדכן ביז׳ן ערשטן טויער,
דעם קרוב׳ל—ביז׳ן צווייטן,
און מיין ליבן בחור׳ל
אריבער גלייכן פעלדעלע.

80

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
האָסט פארלויבט דעם חתנ׳ס היימעלע,—
דערציילט פון א געמויערט הייפעלע,
פון קרישטאָלענע פענצטערלאך.

איך בין, יונגע, אָנגעקומען
און האָב ניט קיין גוטס געפונען,—
דאָס הייפל מיט א וויטשקעס־צאס,
פענצטערלאך מיט שטרוי פאַרשטאָפּט.

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
האָסט פארלויבט דעם חתנ׳ס היימעלע,—
דערציילט פון געגדזעלאך אין סאזשלקע,
פון שווימנדיקע קאַטשקעלאך.

איך בין, יונגע, אָנגעקומען
און האָב ניט קיין גוטס געפונען,—
וואַסער־בלעזלאך אינם סאזשלקע,
און ארום א בלאָטע.

שדכן, דריי־קאָפּ, דו מולירער,
האָסט פארלויבט דעם חתנ׳ס היימעלע,—
דערציילט פון קאָרן אפן בערגל,
אונטער בערגל—פעטע ערד.

איך בין יונגע אָנגעקומען
און האָב ניט קיין גוטס געפונען,—
געפונען אפן בערגל דערנער,
אונטער בערגל—זאַמד.

שדכן, דריי-קאָפּ, דו מולירער,
שדכן, דריי-קאָפּ, דו מולירער,
איך וועל געבן דיר מתנות,
איך וועל געבן דיר מתנות:

פון אן עגלע-בוים—א וועסט,
פון א סאָסנע—אַרבל,
א קאָלנער פון בעריאָזע-קאָרע,
און א גאַרטעלע פון ריטער.

81

איז א פריילאך חתונ'קה,
אף דער מאַמעלען א גדולה,—
מאַמעלע א שיכור'ע,
פלאָנטערט מיט די טריטערלאך.

זי וועט זיך נאָך אויסגליטשן,
אף דער ערד זיך אויסציען,—
חוזק'דיק צעלאכן זיך
וועט די שנור.

באַ דער זייט פון מאַמעלען
האָט געשטעלט זיך טעכטערל,
אָנגעהאַלטן מאַמעלען
פאר א הענטעלע.

וועט ניט מאַמעלע זיך אויסגליטשן,
ניט אף דר'ערד זיך אויסציען,—
חוזק'דיק צעלאכן זיך
וועט ניט די שנור.

82

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
וואו ס'טו קינד באקומען?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וואו ס'טו קינד באקומען?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
נ'חלום מיר געקומען;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'חלום מיר געקומען.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
נ'וואָס וועסטו עס וויקלען?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'וואָס וועסטו עס וויקלען?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
וויקלען אין מיין קליידעלע;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וויקלען אין מיין קליידעלע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
ווער וועט פאר אים זאָרגן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
ווער וועט פאר אים זאָרגן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
הימלס ליבסטע טעכטערל;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
הימלס ליבסטע טעכטערל.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
נ'וואָס ווּעסטו עס ליגן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'וואָס ווּעסטו עס ליגן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
פונ'ם טוי אין קאָלדרעטשקע;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
פונ'ם טוי אין קאָלדרעטשקע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
נ'וואָס ווּעסטו עס וויגן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'וואָס ווּעסטו עס וויגן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
נ'ליימעס פיינעס וויגעלע;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
נ'ליימעס פיינעס וויגעלע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
ווי ווּעסטו עס שפייזן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
ווי ווּעסטו עס שפייזן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
מיטן ברויט פון זונעלע;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
מיטן ברויט פון זונעלע.

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
וואו ווּעסטו אים אָפּגעבן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וואו ווּעסטו אים אָפּגעבן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
אים אין זעלנער אָפּגעבן;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
אים אין זעלנער אָפּגעבן

—טאָכטער מיינע, סימאָניענע,
וואָס וועט פון אים ווערן?
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
וואָס וועט פון אים ווערן?

—מאַמע־מאַמעלע געשעצטע,
ווערן א מלחמה־העלד;
דאַם־דאַם, דאַלי־דאַם,—
ווערן א מלחמה־העלד.

83

איך וועל אוועקגיין,
וועל דאָ ניט זיין מער,
זיך לאָזן זוכן,
די טעג די יונגע.

די טעג די יונגע,
מיין רוטן־גערטנדל,
מיין רוטן־גערטנדל,
די גרינע רוטן.

—אוי, רוטן, רוטן,
איר, רוטן מיינע,
ווער האָט אייך, רוטן,
אָן מיר געפלאַנצט?

—געפלאַנצט האָט זונעלע,
געפּאָליעט—לבנה׳לע,
דאָס צפון־רעגנדל
האָט באַגאָסן.

84

אף וועג אף ווייטן,
אף ווייטן שליאַך־וועג,—
דאָרט שטייט א גרינער ליפּע־בוים,
צעוואַסן אין ניין צווייגעלאך.

פון אונטער ליפּע־בוים,
פון אונטער גרינינקן,
זיצט אַלטע מאַמעלע
און רעדט מיט טעכטערל.

—אוי, זאָג מיר, מאַמעלע,
מיין מאַמע אַלטעטשקע,
וואו קרענצל גרינינקן
זאָל איך אהינטאָן?

—ליב טעכטערל,
דו יונגינקע,
היינג אָן אף ליפּע־בוים,
אף וויגנדיקן צווייגעלע.

געבלאָזט האָט ווינטעלע,
געוויגט דאָס צווייגעלע,—
אראָפּגעבלאָזט דאָס קרענצעלע
אין בלאָטע שוואַרצינקער.

פארזונקען טעגעלאך,
די יונגע טעגעלאך,
זאָל זינקען קרענצעלע
אין בלאָטע שוואַרצינקער.

85

איך וועל אַוועקגיין,
וועל דאָ ניט זיין מער,
זיך לאָזן זוכן
די טעג די יונגע.

זיך לאָזן שווימען
אריבער ימים,
צוריקצוקערן
די טעג די יונגע.

—איז ניט א חוזק
די רייד די מיידלשע?—
דו ווילסט צוריקקערן
די טעג די יונגע.

וועסט זיך אראָפּלאָזן
צום דעק פון ים'עלע,
וועסטו ניט אָפּזוכן
די טעג די יונגע.

נו, שטיל, ניט וויין-זשע,
נשמה-מיידעלע,
איך וועל דיך אָפּלאָזן
צו חברה-יונגוואַרג.

—איז ניט א חוזק
די רייד די בחור'שע?—
ער וויל מיך אָפּלאָזן
צו חברה-יונגוואַרג׳

באַ אַלע מיידעלאַך
די רינגעלאַך פינקלען,
באַ מיר נאָר איינער —
פאַרראַסט איז אינגעלע.

באַ אַלע מיידעלאַך
קרענצעלאַך גרינינקע,
באַ מיר נאָר איינער —
אַ ווייס הייבעלע.

VII.

יתומים׳שע

86

איבער דער אָזערע
שווימט אום א שיפל.

דאָרט אינם שיפל
זיצט א יונג מיידל.

זיצט א יונג מיידל,
וויינט זי און טרויערט:

—וועט ניט א מאמעלע
נדן מיר גרייטן.

וועט מיר ניט טאַטעלע
ירושה אויסטיילן?

וועלן ניט שוועסטערלאך
קרענצל מיר פלעכטן?

וועלן מיך ניט ברידערלאך
פעלד אוים באַגלייטן?

—זונעלע-מאַמעלע
נדן וועט גרייטן,

לבנה-טאַטעלע
ירושה אויסטיילן.

שטערנדלאך שוועסטערלאך
קרענצל דיר פלעכטן.

זיבנשטערן-ברידערלאך
פעלד אוים באַגלייטן.

87

—אָ, וואו רייט איך, ברידערלאך,
אינם ליכטיקן באגינען?

זוך איך, זוך מיין מיידעלע,
זוך אויך מיין ברוין פערדעלע.

האָב קיין טאַטע־מאַמעלען—
בין א יתום אָרימער.

ליכטיק זונעלע אף הימל—
מיין ליב מאַמעלע.

ליכטיק לבנה׳לע אף הימל—
מיין ליב טאַטעלע.

שטערן ליכטיקע אף הימל—
מיינע ליבע שוועסטערלאך.

גרינע דעמבעס אינם וואַלד—
מיינע ליבע ברידערלאך.

מאָרגנשטערנדל אף הימל—
מיין ליב מיידעלע.

88

ביידע מיר שוועסטער,
ביידע יתומות;
וואו מיר צוויי גייען—
וויינען מיר, קלאָגן.

שוועסטערל ליבינקע,
קום אינם גערטל—
גרינען דאָרט רוטן,
אָנקוקן קום זיי.

אוי, אוי פאַראַנען
רוטן אין גערטל,
אָבער ניטאָ מער
מאַמעלע אונזערס.

רייסטו די רוטן—
גרינען באַלד נייע,
מאַמע געשטאָרבן—
ניטאָ מער קיין נייע.

89

דאָרט אַף הויכן בערגעלע,
אין דער הויך—א קבר'ל,
אוי, דאָרט ליגט מיין מאַמעלע—
דאָרט אַף הויכן בערגעלע.

לאָמיר גיין, מיין שוועסטערל,
ביידע מיר—יתומה'לאך,
זאַלבעצווייט זיך אויסוויינען,
אויסוויינען פאר מאַמעלען.

—אוי, איר טעכטערלאך
איר, מיינע עלנטע,
וואָס וועט איר עסן,
וואָס וועט איר טרינקען?

—מיר'ן עסן גרינעם גראָז,
טרינקען דעם באַגינען-טוי,
אַבי אינאיינעם—ביידע שוועסטער
זיין בא אונזער מאַמעלען.

∾

90

דורך דאָרף געגאַנגען,
דורך דאָרף געוואָגלט,—
אוי, ווייט פון טאַטעלע
און ווייט פון מאַמעלע.

איך קום אָן, גייענדיק,
איך קום אָן, וואָגלענדיק,—
בא זייט פון שליאַך־וועג,
צו לאַנקע גרינינקער.

און אף דער לאַנקע,
אף גרינער לאַנקע,—
האַלט גראַבליע מיידעלע,
שאַרט היי אויף פרישינקן.

היי שאַרט זי וויינציק אָן,
אוי, מערער ווײנט זי,—
פארקומערט אָנגעשפּארט
אף גראַבליע הילצערנער.

—וואָס שטייסטו, מיידעלע,
דיין היי ניט אויפגעשאַרט,—
אף וואָס, זאָג, וויינסטו
מיט טרערן ביטערע?

—אוי, ווי ניט וויינען
און ווי ניט קלאָגן,—
מיר פעלט דאָס מאַמעלע,
מיין אַלטע מאַמעלע.

—פעלט דיר דאָס מאַמעלע,
און מיר פעלט טאַטעלע,—
מיר זיינעןביידע
יתומים עלנדע.

פאַרוואַרף די גראַבליע
אף גרינער לאַנקע,
און גיב מיר, מיידעלע,
דיין ווייס הענטעלע.

גיסטו מיר הענטעלע,
גיב אויך דיין רינגעלע, —
און דו ווערסט מיינע,
מיין ליב מיידעלע.

91

אײ, האָט געהודזשעט
צפון־ווינטעלע,
אײ, האָט געשריען
בחור יונגינקער.

עס הערט אויף הודזשען
צפון־ווינטעלע,
עס הערט אויף שרייען
בחור יונגינקער.

—אײ, פּלאָג מיך, פּלאָג מיך,
דאגה׳לע מיין,—
וועל איך אמאָל דיך
ביז גאָר אויסקלאָגן?

בין איך געגאַנגען
אַף ברייטן שליאַך־וועג,—
דאגה׳לע מיין
שטעלט זיך אין וועג מיר.

אָט רייטן, רייטן
ברידערלאך הונדערט,—
פיר הונדערט טלויען,
פערדישע טלויען.

וואָלט איך געבעטן,
ברידערלאך יונגע,—
איר זאָלט צעטרעטן
דאגה׳לע מיין.

איר זאָלט צעטרעטן
דאגה׳לע מיין,—
זאָלט עס צעהאַקן
מיט אייערע שווערדן.

טרעטן זיי, טרעטן,
האַקן מיט שווערדן,—
דאגה׳לע מיין
שרעקט זיך פאר גאַרנישט.

דאגה׳לע מיין
שרעקט זיך פאר גאַרנישט,—
וואַרצלט זיך טיפער,
בלעטלט זיך, בלעטלט...

בלעטלט זיך, בלעטלט,
צווייגלט זיך ברייטער,—
דאגה׳לע מיין
שרעקט זיך פאר גאַרנישט.

איך וועל אוועקגיין
צו מאַמעלען מיין,—
ביז גאָר אויסקלאָגן
דאגה׳לע מיין.

איז מיין מאַמעלע
אף הויכן בערגעלע,
אף הויכן בערגעלע,—
אין טרונע נייאינקער.

איך וועל אויסקלאָגן
דאגה׳לע מיין,
ווען איך וועל קומען
צו מאַמעלען מיין.

92

גע‎שיקט מיך אינם וועלדעלע,
אין וועלדעלע נאָך יאַגעדעס,
אין וועלדעלע נאָך מאַלינעס.

קלויב איך ניט קיין יאַגדעלאך,
ריים איך ניט קיין מאַלינעס,—
פארגאנגען צו א בערגעלע,
אהין צו מאַמעס קבר׳ל.

אוי, ביטער־ביטער וויינענדיק
שטיי איך אף מאַמעס קבר׳ל.

—אוי, ווער האָט דאָ צעוויינט זיך,
ווער טרעט דאָ אף מיין קבר׳ל?
—איך, מיין מאַמעלע,
יתומה עלנדע.

ווער וועט קעפּעלע פארקעמען מיר
שוויינקען מיר דאָס מיילכל,
מיר זאָגן ליבע ריידעלאך?

—א היים גיי, מיין ליב טעכטערל,
דאָרט וועט אן אנדער מאמעלע
פארקעמען דיר דאָס קעפּעלע,
שוויינקען דיר דאָס מיילכל.

דאָרט וועט א יונג אינגעלע
דיר זאָגן ליבע ריידעלאך.

VIII.

ראודאָס

(קלאָגלידער)

93

(נאָך א מאַמען)

מאַמעלע דו מיין, איך וועל פאַרבויגן זיך צו דיינע פיסעלאך, איך וועל פאַרבויגן זיך צו דיינע הענטעלאך, וואָס האָבן מיך ארומגעטראָגן, צום מיילכעלע, וואָס האָט גערעדט צו מיר, אלע ארבעט טאָן געלערנט מיך.

האָסט נאָך ניט אויסגעלערנט מיך, ווי דו האָסט עס געקאָנט, האָסט אונז אלעמען געהאָדעוועט, צו זיך געטוליעט.

געלאָזן א יתומה מיך, ווי א קאַטשקע אף א וואַסערל.

אוי, איך גיי אין צרות, ווי דורך א זומפּ א טיפן, איך גיי אין טרערעלאך, ווי דורך א וואַסערל.

א האַרט ביינקעלע פאר א יתומה׳לע, אף ביינקעלע זיץ איך, ביינקעלע בויג איך.

איך וואָלט אוועק צום גרינעם וועלדעלע, וואָלט געשטעלט זיך אונטער גרין בעריאָזקעלע, נאָר פון בעריאָז־קעלע די צווייגעלאך זיינען ניט קיין ליבינקע, פון בעראָיז־קעלע די צווייגעלאך זיינען בייזינקע.

מאַמעלע דו שטאָלצינקע, וואָס איך רייד ניט, וואָס איך זאָג ניט, אוי, פארוואָס ענטפערסטו ניט כאָטש מיט איין ווערטעלע? דיין האַרץ האָט זיך אין א שטיינדעלע פאַרוואַנדלט.

האָסט דאָך פריער אזוי פיל גערעדט צו מיר, אזוי דאָך ליב געווען, איך וואָלט געבעטן די קוקאווקע אין וואַלד, זי זאָל מיר העלפן דיך מאַכן ריידעוודיק.

צעעפנט זיך וועלע׳ס*) טירעלאך, צעעפנט זיך וועלע׳ס טירעלאך, נעמט מיין מאַמעלען פאר די ווייסע הענטעלאך, זעצט אוועק זי אף וועלע׳ס ביינקעלע.

*) וועלע, האָט באטייט בא די געצנדינערישע ליטווינער די נשמה פון א צדיק.

מאַמעלע, ווייט איז דיין וועג, פינצטער דיין שטיבע־לע—אָן טירעלאך, אָן גלאָז־פענצטערלאך.

אוי, וועסט נישט זען דעם פרילינגס אויפשיינען, נישט הערן אין וואַלד די קוקאווקעס שרייענדיק.

פאַרוואַקסן וועט מיט גרינעם גראָז דאָס סטעזשקעלע צו דיר, וואַרפן וועלן זיך בלימעלאך און גרעזעלאך, און איך וועל ניט טרעפן צו דיר צו קומען—נים אין א יריד־טאָג, נישט אין א חגא־טאָג.

94

(נאָך א מאַן)

אוי, מיין מאַנעלע, מיין באַשיצער, כאָטש געווען פאר מיר א שיטער פאַרקנדל, דאָך פון ווינט פאַרשטעלט.

אוי, מיין מאַנעלע, האָסטו דערציילט מיר, האָסטו גערעדט צו מיר. איי, מיט וועמען וועל איך איצט ריידן? באַטאָג—מיט ווינטעלע, באַנאַכט—מיט ווענטעלע.

אוי, מיין מאַנעלע, אז איך האָב דיך געהאַט, האָב איך פון הויף דאָס טייערל נישט אָפּגעשפּאַרט.

אוי, מיין מאַנעלע, נאָך אין קבר׳ל די פיסלאך האָסטו נישט אויסגעצויגן—און איך האָב טייערל אליין שוין אָפּגעשפּאַרט.

אוי, מיין מאַנעלע, האָסט פאר׳יתום׳ט מיך און די קינדערלאך. ווער וועט דיינע עופ׳עלאך אן ארבעט לערנען? שווער וועלן זייערע הערצעלאך זיין, אז לערנען וועלן זיי פרעמדע.

אוי, מיין מאַנעלע, באַדאַנק אונזערע שכנימ׳לאך פאר אלע קלאָג־ווערטער און געזאַנגען.

מען וועט פאַרטראָגן דיך צום מאַיאָנטיקל—אָן פענצ־טערלאך, אָן טירעלאך, דיין אייביק היימעלע; וועסטו אויפהייבן די ווייסע ברעטעלאך פון אונטער שוואַרצער ערד?

אוי, מיינע קינדערלאך, וועט איר, צום בערגעלע קומענדיק, אייער פאָטערל דערקענען?

95

(נאָך א טאָכטער)

טאָכטערל מיין, ליליענבלימעלע, איך האָב געטראַכט אויפצוהאָדעווען א העלפערין פאר מיר.

איך האָב געטראכט מיינע פיס און הענט וועסטו פארבייטן. אצינד דארף איך אליין אף יונגע פיס זיך שטעלן.

אוי, ווען איך וואָלט דערוואַרט זיך, ווי אלע מאַמעס: דיך אויפהאָדעווענדיק, פאר א שנור ארויסלאָזן, מיט סטיינגעס זיידענע, מיט פייקעלאך און גלעקעלאך און מיט געזאנגען שיינע.

אצינד, אוי, לאָז איך דיך ארוים מיט א פארוויסטן הארץ, מיט טרערן ביטערע.

מיין טעכטערל, וועלע׳ס שנורעלע, איך וועל מער דיך שוין נישט זען.

אוי, מיין טעכטערל, ווי א בלימעלע האָסטו געהאט געבליט, אוי, מיין ליליע ווייסינקע, רויז דו רויטינקע, שמעקנדיקע נעלקע־בלימעלע, יונג רוטן־צווייגעלע.

אוי, אנדערע לאָזן די טעכטערלאך אין דער פרעמד ארוים, צו מאַנס משפחה׳לע, און איך מיין טעכטערל לאָז ארוים צום הויכן בערגעלע, אין שוואַרצער ערד.

אין די באגינענס און פארנאַכטן וועל איך מיין טאָכטערס קבר׳ל באזוכן.

אוי, איך וועל באזוכן דיך מיט טרערן ביטערע און וואָסערע גרעזעלאך וועלן ארויסשפראָצן, וואָסערע צווייגעלאך וועלן צעוואַקסן זיך, וואָסערע בלימעלאך וועלן צעבליען זיך?

און אז איר וועט צעבליען זיך און צעבלעטערן, אלע גראָזן און בלימעלאך, וועט איר פאַרוויאַנען פון מיינע טרערעלאך די טריפנדיקע.

96

(נאָך א זון)

אוי, מיין זונעלע, מיין אַקערער, מיין היי־שניטער, ווען עס וועט אויפשיינען דער פרילינג, אלעמענס זין מיט נייע אַקערס וועלן אַף די פעלדער ארויס, און בלאַנקע קאָסעס וועלן פינקלען.

מיין זונס עקסעלאך וועלן ברומען, רופן דעם אַקערער, מיין זונעלעס בלאַנקע קאָסע וועט זשאַווערן.

פרילינג וועט אויפשיינען. אלעמענס מאַמעלאך וועלן אין דרויסן ארויס, קינדערלאך טראָגנדיק, און איך, די איינציקע, וועל וויינען, וויינען קוקנדיק, קיין טרייסט ניט האָבן, מיט וואָס צו פרייען זיך.

אוי, מיין זונעלע, מיין ליב ביימעלע, וואָלסטו אויפּ־געוואקסן, אַף די פיסעלאך זיך געשטעלט. אוי, מיין קליי־ניטשקער, זיינען דען מיינע הענט אזוי האַרט, מיינע ווערטערלאך אזוי ביטער?

טראָג א גערוס אוועק צו מיין מאַמעלען: דער אַל־טיטשקער.

איך פאַרבויג זיך צו דיינע פיסעלאך מיט מיין זונעלע דעם קליינינטשקן.

מאַמעלע מיינע, באַגעגן און נעם אויף מיין אָנקומנ־דיקן זונעלע און טראָג אים אַף דיינע ווייסע הענטעלאך, מיין קליינינטשקן, מיין גאָרנישט־נישט־פאַרשטייענדיקן.

ניט ריידן קאָן ער, ניט אַף די פיסעלאך זיך שטעלן.

פיר אים און לערן אים.

צי וועסטו דערקענען מיין זונעלע, דיין יונג אייניקל?

מאַמעלע, האָסטו דאָך קיין דינסטן ניט, וואָס זאָלן מיין זונעלע ארומטראָגן.

פיר־זשע דו אים און טראָג אים אַף דיינע ווייסע הענ־טעלאך.

97

(גערונגענע קלאָגעריז)

מען האָט מיך גערונגען דיינע שבחים דערציילן,
מען האָט מיך גערונגען, דיך צו באַקלאָגן.

מען האָט מיר צוגעזאָגט א פולע זיפ מיט באָב,
מיר צוגעזאָגט אויך חזיר-פעטס—א צוגאָב.
צי וועט מען באַצאָלן מיר, צי ניט?
זאָל איך שבחים זאָגן, אָדער ניט?
צי זאָל איך קלאָגן, אָדער ניט?

גיב אָפּ, טויט שוועסטערל,—
צו וואָס דיר דעם וואָל באהאלטן?—
גיב אָפּ אים צו דיין קלאָגערין.

אוי, פאר דיר, מיין שוועסטערל,
געפונען א קלאָג-לידעלע
האָב איך פון טיפן האַרצן:

דו האָסט נאָך נעכטן קוילעטשן געבאַקן,
און היינט ליגסטו אף ווייסע ברעטלאך.

IX.

געזאַנג

98

איר דיינעס*), איר דיינעס,—
איר האָט ניט קיין סוף;
מיט דיינעס איז פריילאך,
אָן דיינעס—אָן אומעט.

~

*) אין ליטוויש איז איינצאל—„דיינא", מערצאל—„דיינאס".

99

(בחור'ס געזאַנג)

איך וועל אויסזינגען
פון דיינעס—א דיינע,—
איך בין א דיינעס־בחור'ל.

איך וועל צעעפענען
דאָס דיינעס־קעסטעלע,
אַף שמחות זיי ארויסלאָזן.

דער שטיין אָן בלוט איז,
אָן פליגלען—דאָס וואַסער
דער קרויט אָן בלימעלאך.

איך בחור'ל,
יונג בחור'ל,—
בין אָן יונג מיידעלע.

איך וועל פערד פארקויפן
און זאָטל לעדערנעם,—
וועל דינגען זיך א וועבערין.

האָט אָפּגעענטפערט
דאָס יונג מיידעלע,
פארן קלייט שפּאַצירנדיק:

—פארקויף ניט פערדל
און זאָטל לעדערנעם,—
איך וועל זיין דיין וועבערין.

100

(מיידלס געזאַנג)

איך וועל אויסזינגען
פון דיינעס—א דיינע
איך בין א דיינעס-מיידעלע.

איך וועל צעעפּענען
דאָס דיינעס-קעסטעלע,
אף שמחות זיי ארויסלאָזן.

דער שטיין אָן בלוט איז
אָן פליגלען—דאָס וואַסער
דער קרויט אָן בלימעלאך.

און איך, מיידעלע,
יונג מיידעלע,—
בין אָן א יונגן בחור׳ל.

וועל רינג פאַרקויפן,
און אויך מיין קרענצל,—
און דינגען זיך אָן אַקערער.

האָט אָפּגעענטפערט
דאָס יונג בחור׳ל,
פאַרן שטאָל שפּאַצירנדיק:

—פאַרקויף ניט רינגעלע,
און ניט דיין קרענצל,—
איך וועל זיין דיין אַקערער.

X.

פֿאַרוויגנדיק

101

קליאָן־בוים וואַקסט אין גערטנדל,
וואַקסט זיך ביימל גרינינקער.

אונטער קליאָן־בוים־ביימעלע
ליגט א קליינטשינק אינגעלע.

ווינטל בלאָזט פון מזרח־זייט,
ווינטל בלאָזט פון מעריב־זייט.

ווינטל, בלאָז פּאַוואָלינקע,
וועק ניט אויף מיין אינגעלע.

102.

טשוטשיאַ־ליוליאַ, קליינינקער,
קינדעלע מיין שיינינקער,
וואַקס זיך שטארק און הויך
און א בריה—אויך:

טשוטשיאַ־ליוליאַ, טייבעלע,
קויף פאר מאמעלען א הייבעלע,
קויף פאר שוועסטערל, מיין אינגעלע,
רוטן־קוויטל, גאָלדן רינגעלע.

טשוטשיא—ליוליא, קליינינקער,
דיך גרוים האָדעווען
און געוואוינען האָרעווען.

זיין א שניטער גאָר א פלינקער,
קערן אין פעלד דעם אַקער־אייזן
און וועסט מאַמעלען דיינם שפּייזן.

XI.

ארבעט

103

גרילצן, אוי גרילצן
מילשטיינער מיינע,
דוכט—איך מאָל גאָר ניט איינע.

מאָל איינינקע אליין,
זינג איינינקע אליין,
איינע צי איך מיין מילשטיין.

וואָס, יונג בחור׳ל,
ביזטו באפאלן,
מיך, אָרים מיידעלע?

האָסט בחור-הערצעלע,
אוי, גוט געוואוסט דאָך,
אז ס׳איז ניט מיין אָרט אין מאַיאָנטעק.

פיסעלאך מיינע—
מיינע קאַרעטן,—
טעגלאך גייען איבער זומפן.

הענטעלאך מיינע,
הענטעלאך פלינקע,—
טעגלאך טוען ארבעט שווערע.

הערעלאך מיינע,
בלאָנדינקע העלע,—
טעגלאך צעבלאָזן אייך ווינטעלאך בייזע.

104

רייטן ברידערלאך דריי יונגע,—
האָבן, רייטנדיק, פאַרטראַכט זיך:
רייטן נאָך, צי מער ניט רייטן,
צי די פערדעלאך צעזאָטלען?
—לאָמיר רייטן, ברידער, רייטן,
וועלן, קומענדיק, צעזאָטלען.

שניידן גראָז דריי ברידער יונגע,—
האָבן, שניידנדיק, פאַרטראַכט זיך:
שניידן נאָך, צי מער ניט שניידן,
צי זיך אָנשפּאַרן אין קאָסע?
—לאָמיר שניידן, ברידער, שניידן,
נאָכן אָנשניידן זיך רוען.

שאַרן היי דריי שוועסטער יונגע,—
האָבן, שאַרנדיק, פאַרטראַכט זיך:
שאַרן נאָך, צי מער ניט שאַרן,
צי זיך אָנשפּאַרן אין גראַבליע?
לאָמיר שאַרן, שוועסטער, שאַרן,
נאָכן אָנשאַרן זיך רוען.

בינעלאך דריי האָניק טראָגן,—
האָבן, טראָגנדיק, פאַרטראַכט זיך:
טראָגן נאָך, צי מער ניט טראָגן,
צי אין בלימעלע זיך רוען?
—לאָמיר טראָגן, בינען, טראָגן,
נאָכן אָנטראָגן זיך רוען.

טייבעלאך דריי הויך געפלויגן,—
האָבן, פליענדיק, פאַרטראַכט זיך:
פליען נאָך, צי מער ניט פליען,
צי די פליגעלאך צושפּרייטן?
לאָמיר פליען, טויבן, פליען,
אינם טויבנשלאַק צעשפּרייטן.

105

(טראָגנדיק די ברידער עסן)

אף ווייטער לאָנקע,
ווייט א מהלך,
געשניטן האָבן
דאָרט גראָז פינף ברידער.

און איך, די זעקסטע,
יונג שוועסטערל,
צו זיי געטראָגן
האָב איך דעם פרישטיק.

אין איין האַנט טראָג איך
די ברידערס פרישטיק,
און אין דער צווייטער—
א לייוונט האנטוך.

נאָר אָט־אָ רייטן
אף פערד אף ברוינע
דריי שררות—פריצים,
דריי פריצים פוילישע.

עס נעמט דעם פרישטיק
ביי מיר אָפּ איינער,
ס'נעמט אָפּ דאָס האנטוך
ביי מיר דער צווייטער.

און ער, דער דריטער,
דער פריץ פוילישער,
ער הייסט מיך צוהאלטן
די פערד די ברוינע.

נאָר איך—איך האלט ניט
די פערד די ברוינע,—
בין גיך אנטלאָפן
צו מיינע ברידער.

—דו האָסט, יונג שוועסטערל,
געטאָן גאנץ ריכטיק,
דעם שררה ניט פאָלגנדיק,—
צו אונז אנטלאָפן.

זיי וואָלטן אָפּשניידן
דיינע צעפּ די זיידענע,
פון דיר אראָפּשארן
די רינגען גאָלדענע.

פון די צעפּ די זיידענע
געמאכט זיך צאַמאלאך,
פון די רינגען גאָלדענע
געמאכט זיך שפּאָרן.

106

(פּאַסטושקעס)

די עקסעלאך געקומען ברומנדיק,
און מיר שוועסטערלאך, זינגענדיק...

—קום ארויס, דו יונגער אַקערמאַן,
צעעפן טויער פאר די עקסעלאך,
דערפריי אונז, פּאַסטושקעס.

שלעפער איין די עקסעלאך אין שטאַל,
און אונז, שוועסטערלאך—אין קלייטעלע.

107

שפּראָץ אַף טאָג זיך אויפגעהויבן,
דאַרף איך זיך צום שפּינראָד זעצן.

האָב אַ גאַנצן טאָג געשפּונען,—
מיינע פּיסעלאַך שוין שוואַכע.

שפּין איך מיט די לעצטע כּוחות,—
פלאַקס דריי בינטלאַך אָנגעשפּונען.

אָבער ווינציק איז אַלץ, ווינציק,—
בורטשעט אַלץ די באַלעבאָסטע.

שטעל איך זיך דעם אָטים כאַפּן,—
זידלט, שילט די באַלעבאָסטע.

כאַפּט פּאַר כעס זיך צום זייגערל,—
דרייט אים אַף צוריק דריי שעה.

זיץ איך אַ פאַרקלעמטע שפּעט אין אָוונט,
קוק אַלץ אַפן זייגערל.

זייגערל באַווייזט אַף נייַן,
נאָר עס קרייען שוין די העגער.

קוים דערלעבט זיך לייגן שלאָפן,—
קוים אַ ביסל זיך דערוואַרעמט.

שרייט זי: פּאָפּסט נאָך, הויב זיך אויף,—
ס'האָט די פערטע שעה געשלאָגן.

ווען וועט השם־יתברך מיך אויסלייזן
פון דער באַלעבאָסטע?

108

אפֿן בערגל—קאָרן,
אינם גאָרטן—עפּל,
דאָרטן שרייט, דאָרטן רופֿט
מאמעלע איר טאָכטער:

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,—
טאָכטערל, אהיים—
טאַטעלע פֿאר׳שדכנ׳ען
וויל דיך צו א שניידער.

—וועל ניט גיין אהיים,
וויל ניט אזא חתן:
פּראָסטע ארבעט ביי דעם שניידער—
נעדעלע אין האַנט.

נעדעלע אין איין האַנט,
פֿאָדים אין דער צווייטער,—
אלע ארבעט וואַרפֿנדיק,
דאַרף מען פֿאָדים שפּינען.

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,
טאָכטערל, אהיים,—
טאַטעלע פֿאר׳שדכנ׳ען
וויל דיך צו שוסטער.

—וועל ניט גיין אהיים,
וויל ניט אזא חתן:
פּראָסטע ארבעט ביי דעם שוסטער—
מיטן אָל אין האַנט.

מיטן אָל אין איין האַנט,
דראָטווע אין דער צווייטער,—

אלע ארבעט וואָרפנדיק,
דאַרף מען דראַטווע ציען.

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,
טאָכטערל, אהיים—
טאַטעלע פאַר׳שדכנ׳ען
וויל דיך פאַר א שררה.

—וועל ניט גיין אהיים,
וויל ניט אזא חתן:
פראָסטע ארבעט ביי דעם שררה,
מיטן שווערד אין האַנט.

מיטן שווערד אין איין האַנט,
ביקס איז אין דער צווייטער,—
אלע ארבעט וואָרפנדיק,
דאַרף מען רייניקן די ביקס.

—גיי אהיים, מיין טאָכטער,
טאָכטערל, אהיים,—
טאַטעלע פאַר׳שדכנ׳ען
וויל דיך פאַר אן אַקערער.

—איך וועל גיין אהיים,
אזא חתן וויל איך,
גוטע ארבעט ביי דעם אַקערער,—
מיטן אַקער אין דער האַנט.

אַקער איז אין איין האַנט,
בייטש איז אין דער צווייטער,—
אלע ארבעט וואָרפנדיק,
דאַרף מען פיטערן די עקסעלאַך.

109

האָב איך היינטיק נאַכטעלע
ניט געקאָנט גאָר איינשלאָפן,—
האָב איך געסט אַזעטיקע
ניט געהאט קיינמאָל.

—טרינקט דעם ביר, דעם קלאָרינקן,—
וואָס געברייט האָט באַלעבאָסטעטשקע.
עסט דעם האָניק זיסינקן,
צונויפגעבראכט פון בינעלאך.

ווילט איר, מיינע געסט, ניט טרינקען,
גייט אַף לאָנקע שניידן היי,—
איך האָב פאר אייך אויסגעפּראַוועט
קאָסעס נייאינקע.

ווילט איר, מיינע געסט, ניט טרינקען,
גייט זשע אַקערן דאָס פעלד,—
איך האָב פאר אייך אויסגעפּראוועט
אַקעראייזנס נייאינקע.

ווילט איר, מיינע געסט, ניט טרינקען,
שניידן גייט דעם קאָרן,—
איך האָב פאר אייך אויסגעפּראוועט
סערפּן נייאינקע.

110

(נאָך וואַסער גייענדיק)

—גיי נאָך וואַסער, ציגעלע,
ציגעלע, נאָך וואַסער.
—האָב איך מורא פאַרן וואָלף.
—האָב ניט מורא פאַרן וואָלף:
מיט איין האָרן וואַסער שעפּ,
מיטן צווייטן דיך באַשיץ.
טופּן מיט די פיסעלאַך,
קלאַפּן—קלאַפּן הערנערלאַך.

111

(זייענדיק מאָן)

—טייבעלע פיינינקע,
פייגעלע בלויאינקע,
האָסטו געהערט,
האָסטו געזען
מאָן, ווי מען זייט?
—הערן—געהערט,
זען—געזען;
אזוי א שאָט
און אָט אזוי—
מאָנדעלע פארזייט.
גייט אויף און בליט,
וואַקסט אויס,—
רייסט מען אָפּ,
א טרייסל
און מען עסט.

112

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס ערשטע יאָר,
האָב איך אַ הינדעלע פאַרדינט, —
מיין הון פאַרויס גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס צווייטע יאָר,
האָב איך אַ קאַטשקעלע פאַרדינט, —
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאַרויס גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס דריטע יאָר,
האָב איך אַ גענדזעלע פאַרדינט, —
מיין גענדזעלע גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאַרויס גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס פירטע יאָר,
האָב איך אַ שעפּסעלע פאַרדינט, —
מיין שעפּסלס וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאַרויס גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס פינפטע יאָר,
האָב איך אַ חזיר׳ל פאַרדינט, —
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלס וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פאַרויס גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס זעקסטע יאָר,
האָב איך אַן עקסעלע פאַרדינט, —
מיין עקסל רעווועט,
מיין חזיר'ל כריוקעט,
מיין שעפּסלם וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס זיבעטע יאָר,
האָב איך אַ פערדעלע פאַרדינט, —
מיין פערדל איז אַ גוטער גייער,
מיין עקסל רעווועט,
מיין חזיר'ל כריוקעט,
מיין שעפּסלם וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס אַכטע יאָר,
האָב איך אַ קיעלע פאַרדינט, —
מיין קיעלע גיט מילך אַ סך,
מיין פערדל איז אַ גוטער גייער,
מיין עקסל רעווועט,
מיין חזיר'ל כריוקעט,
מיין שעפּסלם וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אַלע הינער.

איך האָב געדינט באַם פּריץ
דאָס ניינטע יאָר,
האָב איך מיין מיידעלע פאַרדינט,—
מיין מיידעלע איז א בריה,
מיין קיעלע גיט מילך א סך,
מיין פערדל איז א גוטער גייער,
מיין עקסל רעוועט,
מיין חזיר׳ל כריוקעט,
מיין שעפּסלס וואָל איז וואַרעם,
מיין גענדזל גאַגעט,
מיין קאַטשקע בראָדזשעט איבער וואַסער,
מיין הון פּאָרוים גייט אַלע הינער.

XII.

שפּאַסיקע און וואוילערישע

113

—שוועלבעלע, דו לויפערקע,
האָסטו, פליענדיק, געהערט,
וואָסער בחור׳ל איז אָנגעריטן,
וואָסער בחור׳ל איז אָנגעריטן?

וואָלט איך וויסן, אז א בחור׳ל,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
מיט דריי רייען פערענעס.

—זאָג, וואָס וואָלסטו, מיידעלע,
אונטער קעפּעלע אים לייגן?—
וואָלט אים אונטער קעפּעלע
לייגן פינף-זעקס קישעלאך.

איך וואָלט נאָך געבעטן הענדעלע,
ליינגער זאָל זיך ציען נאַכטעלע,
זיסן שלאָפעלע צו אויסשלאָפן,
ליבע ווערטערלאך צו אויסריידן.

וואָלט איך וויסן אז אן אלמנ׳דל,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
וואָלט איך אויסגעבעט אים בעטעלע,
מיט דריי רייען דערנערלאך.

—זאָג, וואָס וואָלסטו, מיידעלע,
אונטער קעפּעלע אים לייגן?—
וואָלט אים אונטער קעפּעלע
לייגן פינף-זעקס שטיינדעלאך.

איך וואָלט נאָך געבעטן הענדעלע,
ניט צו ציען לאנג דאָס נאַכטעלע
זיסן שלאָפעלע ניט אויסצושלאָפן,
ליבע ווערטערלאך ניט אויסצוריידן.

114

פריילאך איז אין קרעטשמעלע,
שיכור איך און טאַנץ,
זעץ זיך בא אַ טישעלע
מיט מיין מיידל יונגיטשקער.

מענטשן די דערבייאיקע,
מענטשן ניט קיין גוטע,
אָפּגערעדט מיין מיידעלע,
וואָס איז מיר בא זייט געזעסן.

איר וואָלט בעסער אָפּגערעדט
בא זיך הענט און פיס,
איידער אָפּריידן מיין מיידעלע,
וואָס איז מיר בא זייט געזעסן.

אוי, איך וואָלט שוין בעסער
פערדעלע פארלירן,
אבי ניט מיין מיידעלע
אָפּגעבן א צווייטן.

אָפּקויפן א פערדעלע
קאָן מען דאָך אין אנדערם,
נאָר א מיידעלע אזא
וועל איך דאָך ניט קריגן.

115

גיין לאָמיר, ברידערלאך, אהיים, אהיים!
ברידערלאך יונגע—אהיים!

מיר וועלן טרעפן טאַטעלען וואַרטנדיק,
אין האַנט א רימנדל האַלטנדיק.

מיר וועלן טרעפן מאַמעלען וואַרטנדיק,
אין האַנט א ריטעלע האַלטנדיק.

גיין לאָמיר, ברידערלאך, אהיים, אהיים!
ברידערלאך יונגע—אהיים!

116

איך האָב ביר טרינקנדיק
זיך אָנגע׳שיכור׳ט,—
אף ברוינעם פערדל
געזעצט זיך הוידנדיק.

—האָסטו קיין שווערדעלע
גאָר ניט געהאט,
אז דו זאָלסט קענען
אף אים זיך אָנשפּארן?

—און אויב א שווערדעלע
האָב איך געהאט,—
אף אים זיך אָנשפּארן
דאַך ניט געוואַגט.

האָב זיך געשראָקן
אים איינצעבויגן,—
מיין אַלט טאַטעלע
זאָל מיך ניט שילטן.

117

איך האָב ביר טרינקנדיק
זיך אָנגע׳שיכור׳ט,
בא נייעם וועבשטול
געזעצט זיך הוידנדיק.

—האָסטו קיין שפּינדל
גאָר ניט געהאַט,
אַז דו זאָלסט קאָנען
אױף אים זיך אָנשפּאַרן?

—און אַז אַ שפּינדל
האָב איך געהאַט,—
אױף אים זיך אָנשפּאַרן
דאָך ניט געוואַגט.

האָב זיך געשראָקן
אים איבערברעכן,—
מײַן אַלט מאַמעלע
זאָל מיך ניט שילטן.

118

אײ, איך טרינק און טרינק,
טראַכט איך טרינקענדיק:
וואו צו האַלטן נאַכטלעגער,
וואו וועט רוען פערדעלע?

וואָלט אוועקגעריטן
צום בעריאָזע־וועלדל,—
האַלטן דאָרטן נאַכטלעגער,
אויסרוען ברוין פערדעלע.

אָנגעפיטערט פערדעלע
מיט בעריאָזע בלעטער,—
זאַט וואָלט ווערן פערדעלע,
ווי פון ריינעם האָבערל.

וואָלט נאָך אָנברעכן
בעריאָזע צווייגעלאַך,—
וועט עס זיין מיין בעטעלע,
צעקאָפּנס שײנינקער.

וואָלט צו זיך אוועקלייגן
ליכט־שטראַלן א בינטעלע.
בא מיין זייט דאָס זונעלע,—
זאָל עס זיין מיין מיידעלע.

וואָלט נאָך אָנגעהאַנגען
קעגן זיך דאָס היטעלע,—
זאָל עס זיין מיין זייגערל,
מיין געשפּרײנקלט הענדעלע.

119

ברודערל מיינס, טרינק,—
לאָמיר ביידע טרינקען,—
קומען וועט צום צאָלן
וועל איך ווערן נעלם.

שיינקערקע אַראָפּשלעפּן
וועט פון דיר דאָס היטל,—
היטעלע פאַרטרינקען
וועסטו אין דער שיינק.

שוועסטערל מיינס, טרינק,—
לאָמיר ביידע טרינקען,—
קומען וועט צום צאָלן
וועל איך ווערן נעלם.

שיינקערקע אַראָפּשלעפּן
וועט פון דיר דאָס קרענצל,—
קרענצעלע פאַרטרינקען
וועסטו אין דער שיינק.

120

האָב א שטיבל אויסגעבויט
פון א רויטן בוריק.
איז עס ניט א חידוש?—
פון א רויטן בוריק.

האָב געמאכט די פענצטער
פון א ווייסן פּאַסטערנאַק.
איז עס ניט א חידוש?—
פון א ווייסן פּאַסטערנאַק.

האָב געמאכט א טיש
פון איין איינציק קינעלע
איז עס ניט א חידוש?—
פון איין איינציק קינעלע.

האָב א מאַן גענומען—
אַנדערטהאַלבן יאָר אַלט.
איז עס ניט א חידוש?—
אַנדערטהאַלבן יאָר אַלט.

קאָן ניט טאָן קיין ארבעט
קאָן ניט האַקן האָלץ,—
אוי, דעם מאַן—לא־יוצלח׳ל,
וואו זאָל איך אהינטאָן?

אוי איז גרויס מיין אומגליק,
און ווי גרויס מיין עלנט,—
אוי, דעם מאַן—לא־יוצלח׳ל,
וואו זאָל איך אהינטאָן?

פיר איך אים צום מאַרק אָפּ,
בינד אים צו צום וואָגן,—
זאָל א איד אים אָפּקויפן,
א ציגיינער אויסבייטן.

שטיי איך אויף באגינען
אָנקוקן מיין מאַן,—
איך האָט אים ניט אָפּגעקויפט,
קיין ציגיינער אויסגעביטן.

אוי איז גרוים מיין אומגליק
און ווי גרוים מיין עלנט;
אוי, דעם מאן—לא־יוצלח׳ל,
וואו זאָל איך אהינטאָן?

פיר איך אים איבער א בריק
שטוים אריין אין וואַסער,—
זאָל זיין סוף דאָ קומען
און זאָל זיין גע׳פּטר׳ט.

שטיי איך אויף באגינען
אָנקוקן מיין מאַן,—
איז זיין סוף געקומען,
איז מיט אים גע׳פּטר׳ט.

אוי איז גרוים מיין שמחה
און ווי גרוים מיין גדולה,—
איז זיין סוף געקומען,
איז מיט אים גע׳פּטר׳ט.

∾ ∾

121

—איי, דו יורגים־יורגעלע,
וואוהין ווילסטו פאָרן?

—וועל ניט זאָגן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער גוטער,
מיר דאָך אויסזאָגן?

—צום מאַרק פאָר איך—נאַ!

—איי, דו יורגים־יורגעלע,
וועלכע משא פירסטו?

—וועל ניט זאָגן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער, גוטער,
מיר דאָך אויסזאָגן?

—בערנעס פיר איך—נאַ!

—איי, דו יורגים־יורגעלע,
גיב־זשע מיר א בערנע.

—וועל ניט געבן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער, גוטער,
מיר דאָך איינע געבן?
—נעם א צוגעפוילטע—נאַ!

—איי, דו יורגים־יורגעלע,
לאָז מיך מיט דיר פאָרן!

—וועל ניט לאָזן—ניין!

—אפשר וועסטו, ליבער, גוטער,
מיר דאָך מיטנעמען?

—זעץ זיך אַף די קאָזלעס—נא!

—איי, דו יורגים-יורגעלע,
לאָז מי׳ר דיך ארומנעמען!

—וועל ניט לאָזן—ניין!

—אָבער ליבער, גוטער, טייערער,
וועסט דאָך מיר דערלויבן...

—נעם ארום מיך, אָבער שטיק ניט!

—איי, דו יורגים-יורגעלע,
לאָז מיר דיר א קוש טאָן!

—וועל ניט לאָזן—ניין!

אפשר וועסטו, ליבער, טייערער,
לאָזן דאָך דיך קושן!

—קוש, נאָר זאָלסט ניט בייסן!

122

פאלט דער טוי פון דער בעריאָזע
אף די גרינע רוטן:
וויל מיך נעמען פעטערל,
וויל נאָר איינע מיך.

דו—צו אַלט, און איך—צו יונג,
פּאַסן מיר ניט ביידע:
דו וועסט ליגן אפן אויוון,
איך וועל, יונגע, וויינען.

שיק איך פעטערל אף מלחמה,
אפשר וועט אים ווער דער'הרג'ן:
בלייבן זאָל דאָרט פעטערל,
בלייבן דאָרט גרוי בערדעלע.

פון מלחמה קומט מיין פעטערל,
מען האָט ניט דער'הרג'עט:
דאָרט מיין פעטערל,
דאָרט מיין אַלטעטשקן.

פיר איך פעטערל צום וועלדל,
זאָל פאַרצוקן אים א וואָלף:
דיק די הויט בא פעטערל—
בייסן קאָן אים ניט דער וואָלף.

פיר איך פעטערל צום מאַרק-פּלאַץ,
דאָרט אים צו פארהאנדלען:
וואָנצעס סטאַרטשן בא מיין פעטערל—
קיינעם ניט געפעלן.

איז באשערט מיר פינצטערן
מיט מיין פעטערל:
מיט מיין פעטערל,
מיט גרוי בערדעלע.

123

איי, איר מיידעלאך
ליליען־שוועסטערלאך,
וועט איר אָנטרינקען
אונזערע פערדעלאך?

וועלן מיר ניט
אייך פארטשעפען
מיר וועלן אָפּנעמען
נאָר אייערע רינגעלאך.

נאָר די רינגעלאך
און סטיינגעס זיידענע,
און די קרענצעלאך
גיט אליין אונז אָפּ.

איי, מיר וועלן
פון די רינגעלאך
שפּאָרן אויסשמידן,—
שפּאָרן גאָלדענע.

פון די סטיינגעס,—
סטיינגעס זיידענע,—
מאכן צאמעלאך
פאר די פערדעלאך.

אייערע קרענצעלאך,—
גרינע קרענצעלאך,—
וועלן עסן
אונזערע פערדעלאך.

124

גזלנים־ליד

אײדא, מיר קאַזאקן*)־יונגען,—
זאמעט **) האָט מיט אונז געקלונגען.

ניט געשלאָפן בא דער נאַכט,—
טעג אין הוליעניש פארבראכט.

טעג אין הוליעניש פארבראכט
און גענישטערט בא דער נאַכט.

וואו עס שטייט א רייכע קלייט,—
איז דעם שלאָס אַראָפּגעדרייט.

לייוונט, פלאקס און וואָל און בגדים,—
אויסגעטיילט אַלץ ביז א פאָדים.

אויסגעטיילט צו דאָרף־קבצנים,
און פאר זיך—די מזומנים.

ס׳געלט פארהוליעט ניט געקלערט,—
האָט ניט געלט פאר אונז קיין ווערט.

לאָמיר לויפן, לויפט צום וואַלד,
זונעלע וועט אויפגיין באַלד.

פלוצים טראך... פון אלע ווינקלען
פליען קוילן, ביקסן פינקלען.

---

*) די אנגעשיקטע קאַזאַקן אין ליטע, אין די שטראָף־עקספּעדיציעס, זיינען, פאַרשטייט זיך, געווען זייער פאַרהאַסט בא די ליטווינער. מען פלעגט די קאַזאַקן אַנרופן—גזלנים.
**) די טייל ליטע, וואָס ליגט באַם באַלטישן ים.

נעמען מיר די ביקסן אויף,—
שיסן—אזש עס גייט א רויך...

אלע פויערימלאך לייפן
צו די שטיבער, גריבער, הייפן.

זעלנער אונז ארומגערינגלט
קייטן האָבן זיך צעקלינגלט.

מ׳האָט פאַרשמידטע אונז פארשפּארט,—
איי, די תפיסה־ברעטער הארט.

און די לייז פון זיך דאָ האַקן—
איידא, זאמעטער קאָזאַקן.

אוליא, אוליא, אוליא,
אוליא, אוליא, אוליא־לא!

125

זינגט דער וואָלף, זינגט דער בער,
זינגען אלע פייגל.
זאָל איך איינער—איינציקער—
בלייבן ניט געזונגען?

זיך א חברה אויפגעקליבן
אין דער קרעטשמע טרינקען.
נאַכט באגעגנט טרינקנדיק,
טאָג באַגעגנט—ברעכנדיק.

126

אוי, דו גאָטעניו, דו גאָט מיינער,
אוי, וואָס זאָל איך, יונגער טאָן?
האָט מיך אָנגעלאָקט א מיידל,
וואָס איז גאָר נישט ווערט.

—אוי, דו ליליען-מיידעלע,
זאָג, ווי וועלן מיר זיך אויסבעטן?—
ניט קיין שפּינאכיץ, קיין געוועב,—
ניט קיין איינציק קאָלדרעטשקע.

—איי, דו בחור'ל, מיין רייטערל,
דו זאָלסט גאָר ניט דאגה'ן!
זיינען דאָ דריי זעק אין קלייטעלע:

איינעם לייגן מיר צעקאָפּן,
דעם צווייטן בעטן מיר זיך אונטער,
מיטן דריטן דעקן מיר זיך איבער.

—איי, דו ליליען-מיידעלע,
זאָג, ווי וועלן מיר זיך שפּייזן?—
ניט קיין ברויטעלע, קיין זאַלצעלע,
האָבן ניט צו איבערבייסן.

—איי, דו בחור'ל, מיין רייטערל,
דו זאָלסט גאָר ניט דאגה'ן!
וואַקסן שוועמלאך, באַראָוויקעס,—
האָבן מיר צו איבערבייסן.

—קלויב, קלויב, הור, דו הורנמיידל,
מיידל, מיידלקע.

127

לאָמיר טרינקען היינט און הוליען
מאָרגן—חגא, קען מען שלאָפן.

מיר'ן רייטן, וואו מיר ווילן,
רייטן איבער פעלדער לאַנקעס.

רייטן איבער פעלדער לאַנקעס,
ניעמאַן-טייך אריבערשווימען.

מיטן ניעמאַן-ברעג אלץ רייטן
דאָרט ארויף—צום באַרג צום הויכן.

אפן באַרג, אף יענעם הויכן,
ליפע גרינט אין הונדערט צווייגן.

אונטער יענער הונדערט-צווייגיקער
שטראָמט א קוואַל א קילינקער.

בא דעם קוואַל דעם קילינקן
שוויינקען גרעט דריי יונגע מיידעלאך.

קומען אָן אַהין דריי יונגען—
זעלנער דריי—צעהוליעט, פריילאך.

128

שווימט א גענדזעלע
איבער ניעמאן־טייך,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
איבער ניעמאן־טייך.

שווימט צו גענדזעלע
צו א ברעג א הויכן,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
צו א ברעג א הויכן.

און אף ברעג אף הויכן
שטייט א דערפעלע,
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
שטייט א דערפעלע.

אינם דערפעלע
דריי שטיבעלאך,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
דריי שטיבעלאך.

אין איין שטיבעלע
שרייבט א מיידעלע,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
שרייבט א מיידעלע.

ניט אליין שרייבט זי,
מיט א שרייבערל,—
איי, זשו־זשו־זשעמשו,
מיט א שרייבערל.

נ׳צווייטן שטיבעלע
טאַנצט א מיידעלע,
איי, זשו-זשו-זשעמשו,
טאַנצט א מיידעלע.

ניט אליין טאַנצט זי,
מיט א זעלנערל,
איי, זשו-זשו-זשעמזשו,
מיט א זעלנערל.

נ׳דריטן שטיבעלע
וויינט א מיידעלע,
איי, זשו-זשו-זשעמזשו,
וויינט א מיידעלע.

ניט אליין וויינט זי,
מיט א קינדעלע,
איי, זשו-זשו-זשעמזשו,
מיט א קינדעלע.

XIII.

רעטעניש ן

129

—דערמאָן זיך, מיידעלע,
דערמאָן זיך יונגינקע,
וואָס גרינט סיי ווינטער און סיי זומער?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
וואָס גרינט סיי ווינטער און סיי זומער:

עלגע־בוים און סאָסנע־בוים,
רוטן אינם גערטנדל,—
גרינען זיי סיי ווינטער און סיי זומער.

—דערמאָן זיך, מיידעלע,
דערמאָן זיך, יונגינקע,
וואָס אזוינס איז שווערער פון א שטיינדעלע?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
וואָס אזוינס איז שווערער פון א שטיינדעלע:

האָט באם זייט א בחור׳ל
נאָענט צו מיר זיך צוגעזעצט,—
איז אזוינס נאָך שווערער פון א שטיינדעלע.

—דערמאָן זיך, מיידעלע,
דערמאָן זיך, יונגינקע,
וואָס איז גרינגער פון א פּאווע־פעדערל:

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
וואָס אזוינס איז גרינגער פון א פּאווע־פעדערל:

האָט באם זייט מיין מאַמעלע
נאָענט צו מיר זיך צוגעזעצט,—
איז אזוינס נאָך גרינגער פון א פּאווע־פעדערל.

130

—זאָג מיר, מיידעלע,
זאָג מיר, יונגינקע,
ווער לויפט אָן פיסעלאך?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
ווער עס לויפט אָן פיסעלאך:

ריין וואַסערל,
שטראָמיק טייכעלע,
לויפט אָן פיסעלאך.

זאָג מיר, מיידעלע,
זאָג מיר, יונגינקע,
ווער פליט אָן פליגעלאך?

—וואָלט ני טזיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
ווער עס פליט אָן פליגעלאך:

צפון-ווינטעלע,
שוואַרץ וואָלקנדל,—
פליען זיי אָן פליגעלאך.

זאָג מיר, מיידעלע,
זאָג מיר, יונגינקע,
ווער איז וויים, כאָטש ניט גערייניקט?

—וואָלט ניט זיין א מיידעלע,
אז איך זאָל ניט וויסן,
ווער איז וויים, כאָטש ניט גערייניקט:

ווייס שוואַנעלע,
וואַסער-פויגל,
איז וויים, כאָטש ניט גערייניקט.

131

איי, דו סאָקאָל־פויגל פרייער
זאָג מיר שיינער פויגל:

איז אין וואַלד אין גרינעם בעסער,
צי אין גרינעם גערטל?

—בעסער איז אין וואַלד אין גרינעם,
ווי אין גרינעם גערטל:

דאָרט אין גערטל, אינם גרינעם
בלאָזט אַף מיר דאָס ווינטל.

אונטער בלעטעלאך די גרינע
נעצט מיך אוים דער רעגן.

נאָר אין וועלדל אינם גרינעם
בלאָזט אַף מיר ניט ווינטל,—

אונטער צווייגעלאך די גרינע
נעצט מיך ניט דער רעגן.

—איי, דו מיידל־מיידעלע,
זאָג מיר, מיידל יונגינקע:

בא דער מאמעלען איז בעסער
צי באם מאן דעם יונגן?

—בא דער מאמעלען איז בעסער
ווי באם מאן דעם יונגן.

האָב בא מאמעלע בא אלטעטשקער
ניט געדארפט פיל זאָרגן:

זאָרגן אַף אַ זיידן בענדל,
אַף אַ רוטן־קרענצל.

נאָר בּאַ מאַנעלע באַם יונגן
האָב איך מער צו זאָרגן:

האָב אַף ברויט, אַף זאַלץ צו זאָרגן,
און אַף צינזש*) צו צאָלן.

*) מס דעם פּריץ פאַר דער ערד.

XIV.

פייגלען און חיות

132

(נאַכטיגאַל)

נאַכטיגאַל קלייניניקע,
פייגעלע מיינע,
וואָס׳ט ניט געצוויטשערט
פרי אַף באַגינען?

—ווי זאָל איך צוויטשערן
פרי אַף באַגינען,
פאַסטוך צעשטערט האָט
נעסטעלע מיינעם.

דאָרף-מענטשן ווילן
מיך אליין פאַנגען,
זאָגן: אַף פעלדל
פיק איך דעם ווייץ אוים.

זאָגן: אַף לאָנקע
טרעט איך דעם גראָז אוים,
אז איך שרעק איבער
פערדעלאך ברוינע.

אייערע פאַסטעכער
זאָגן ניט אמת,
מיך פאר׳רכילות׳ן
ווערטעלאך פאַלשע.

ניט דאָרט געווען גאָר,
ניט דאָרט געפלויגן,
ניט איך צעפיקט האָב
ווייץ אפן פעלדל.

האָב ניט צעטראָטן
גראָז אױף דער לאָנקע
און שרעק ניט איבער
פערדעלאך ברוינע.

נ׳טאָל אױף אביימל
בין איך געזעסן,
האָב אין די צווייגן
נעסט זיך געפלאָכטן.

תפילה צום הימל
נאַכט דורכגעצוויטשערט,
ס׳זאָל ניט פון צפון
ווינטעלע בלאָזן.

זאָל ניט צעשטערן
נעסטעלע מיינעם,
זאָל ניט צעשויבערן
פעדערלאך מיינע.

∾

133

האָט פארמאָגט די באָבעניו
א גרוי בעקעלע,—
איי, דזשים-דזשום,
א גרוי בעקעלע.

איז ארוים דאָס בעקעלע
צום פריי פעלדעלע,—
איי, דזשים-דזשום,
צום פריי פעלדעלע.

גייט דאָס באָבעניו
זוכן בעקעלע,—
איי, דזשים-דזשום,
זוכן בעקעלע.

געפינט ניט בעקעלע,
געפינט נאָר הערנערלאך,—
איי, דזשים-דזשום,
געפינט נאָר הערנערלאך.

134

שפאצירט א ציגעלע
אף לאָנקע גרינינקער,—
ציגעלע, שפּאַצירנדיק,
זידלט זיך מיט וועלפּעלע:

—איי, דו וועלפּעלע,
דו, פּאַרפירערל,
אוי, פארשלעפּט האָסטו
מיינע ציגעלאך.

—אַהינטער וויטשקע-ביימעלאך,
דאָרט ליגן דיינע קינדערלאך.

ס'האָט געפונען ציגעלע
נאָר די הערנערלאך,
טלויען פון די פיסעלאך...

135

געבראַכט האָט די באָבעניו
זיסינקן ביר
און האָט פאַרבעטן
פייגעלאַך אַלע,
נאָר ניט פאַרבעטן
האָט זי די סאָווע.

געקומען די סאָווע
ניט קיין געבעטענע
און האָט געזעצט זיך
אין סאַמע ווינקל.

פירט אַרויס שפּערלינג
סאָווע צום טאַנצן,
און עס טרעט שפּערלינג
אָפּ איר אַ פּיסל.

—סאָווע צום בית־דין—
שפּערלינג אַף פּאַרקאַן,
סאָווע פון בית־דין—
שפּערלינג פון פּאַרקאַן.

הויבט אָן די סאָווע
זיך צו באַרימען:
צי איז מיין קאָפּ
דען ניט קיין טאָפּ?

צי מיינע אויגן
ניט קיין זעער,
צי מיינע פיס
ניט קיין גייער?

צי מיינע פליגלען
ניט קיין פליער,
צי איז מיין שנאָבל
מיט קיין גרעבער?

צי איז מיין עק
ניט קיין בעזעמל,
צי איז מיין נעסטעלע
ניט קיין פאלאצל?

צי מיינע זינדעלאך
ניט קיין פריצים׳לאך,
צי מיינע טעכטערלאך
ניט קיין פריצ׳טעלאך?

136

העגדעלאך, צוויי העגדעלאך—
אַרבעס ווייסע דרעשן,
הינדעלאך, צוויי הינדעלאך—
פירן אָפּ אין מיל.

בעקל האָט געמאָלן,
ציגל מעל געביימלט,
און דאָס דריטע ציגעלע
אויסגעזיפּט דעם קלייען.

פליגעלע געקנאָטן,
מוק געטראָגן וואַסער,—
וואַסער זידט אַף זונעלע,
און מען באַקט אַף דער לבנה.

137

גייט די יונגע שנור צום קלייטעלע
גייען פוס-טראָט נאָך די הינדעלאך.

און די שנור די יונגע כעס'דיק
וואַרפט צו זיי א הויפן קערנערלאך.

די שנור געטראכט זיך, וואַרפנדיק,
ווערגט אייך, הינער, מיט די קערנערלאך.

נאָר די הינדעלאך די קלוגיטשקע
שלינגען איינציקווייז די קערנערלאך.

טראַכטן, שלינגנדיק די קערנערלאך:
עלעהיי זאָל מען זיי נאָך וואַרפן.

138

האָט געקרייט די קאַטשערע,
לאָזט די הון זיך שפּרינגען.

הייצט דער האָן דעם מרחץ,
פוקס פאַרריכט די רייפן:

צוואָגט ער וועלפעלע דעם קאָפּ.
מוק טראָגט אָן דאָס וואַסערל,

פליג קנעט אוים דאָס טייגעלע,
באַקט דעם קוילעטש-קוילעטשל.

~ ~

139

בער איז אָנגעקומען,
ביר געבראַכט א פעסל,
דעם וועלפעלע,—
דעם נעבאַכל,—
פראַווען חתונה.

יאַזשיק איז דער שדכן
פוקסל פירט די כלה,
און דאָס העזעלע,—
נעבאכל,—
איז דער בעל־עגלה.

טכויר האָט ביר צו ברייען,
שפערלינג מישט די ברייע,
די קוקאַווקע,
נעבאכל,—
איז די סאַרווערין.

אָקס האַקט האָלץ צום קאָכן,
הונט די כלים שייערט,
און דאָס קעצעלע,—
נעבאכל,—
ברייינגט אריין דאָס פליישעלע.

שטאָרך קלאַפּט צו אין צימבל,
בער בלאָזט אין טראָמפּייטל,—
וועלפעלע מלא שמחה׳דיק,
טאַנצן גייט מיט ציגעלע.

בין איך מיר גוט אויפגעלייגט
—בין איך מיר גוט אויפגעלייגט
ווער איך אָבער
כעס'דיק,—
וועל איך דיר פארצוקן.

נייען פון דיין פעלכל
פעלצעלע דעם פאַסטוכל,
וואָס מיך פיטערט
איבער לאַנקע,—
איבער האָבער־פעלדער.

∾ ∾

140

דו וועלפל־וועלפעלע,
פון וואַלד געלאָפן,
פארלויפסט צו לאַנקע,
צערייסט א קעלבל,
צערייסט א לאַשעק, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו פוקסל־פיקסעלע
פון וואַלד פארלאָפן
אהינטער טויער,
געכאַפּט, צעריסן
א גאַנדז, א הינדל, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו הינטל־הינטעלע
צום שטוב א שומר,
געבילט, געביסן
אין גנב׳ס קנעכל,
און שרעקסט אויך איבער
אַף שליאַך דעם גייער, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו פלוי, דו פלייעלע,
זיך בלוט אָנזויגן,
און פרי־באגינען
די טויב געמאָלקן,
געוועקט א מיידל, —
דאָס איז דיין ארבעט.

דו בין, דו בינעלע,
אין וועלדל הודזשן,
דיין גיפט א שטאָך טאָן
אין באַק, אין פינגער,
און געבן האָניק,—
דאָס איז דיין ארבעט.

דו מענטשל-מענטשעלע,
קוק אָן דאָס בינעלע,
דו האָסט דיין גיפט-שטאָך,
און שטעכסט אין הארצן...
געבן זיסיקייט
צו מענטשן-ברידערלאך—
דאָס איז דיין ארבעט.

ניגונים צו אייניקע ליטווישע דיינעם

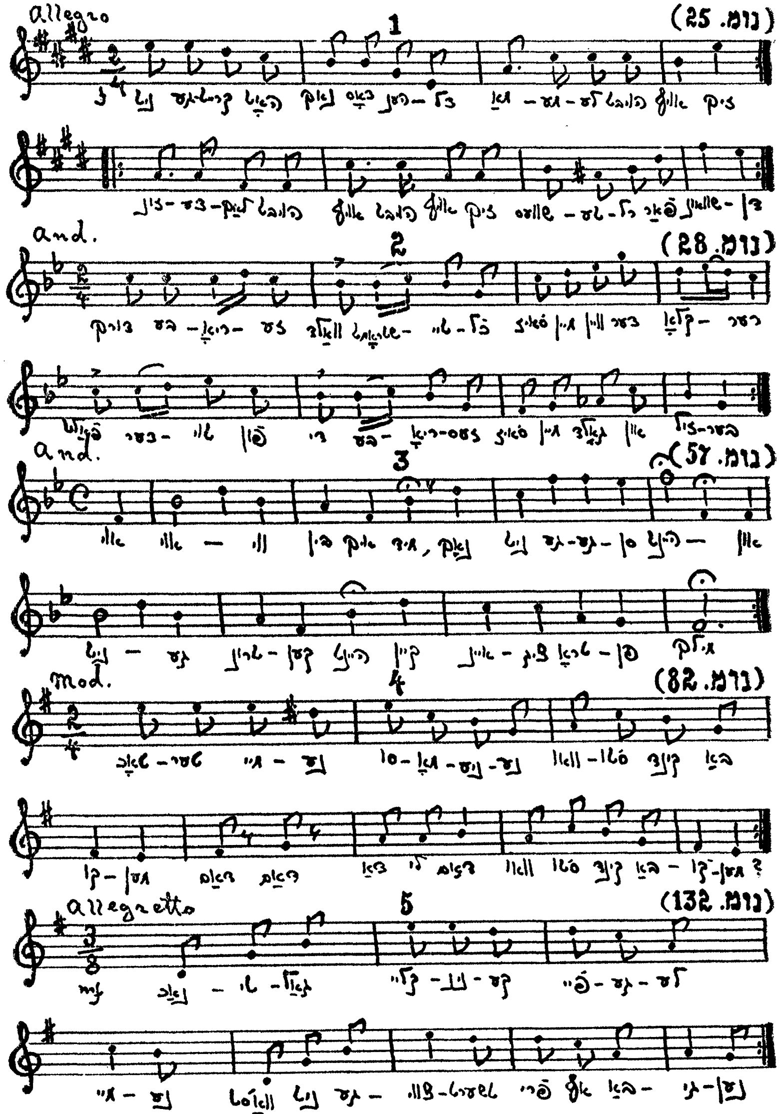

לעטישע

איינלייטונג

דאָס לעטישע פאָלקסליד, די לעטישע דיינע, איז ווי די ליט־ווישע, אָנגעזאַפּט מיט מיטאָלאָגיע און רייסט אַוועק אונזער פאַנטאַזיע צו דער וויג פון דער מענטשלאַכער קולטור, צום אַלט־אינדישן הייםן לאַנד. אין לעטיש, ווי אין ליטוויש, זיינען פאַרבליבן אורשפּרינגלאַך־פריש א גוזמא שרשים און ווערטער פון דער אוראַלטער סאַנסקריטישער שפּראַך.

נאָך מיט איבער צוויי הונדערט יאָר צוריק האָבן אייראָפּייאישע געלערטע, דער עיקר,—דייטשישע, אָנגעהויבן זיך אָפּצוגעבן מיט דער פאָרשונג פון ליטוויש און לעטיש. וואָס ווייטער, איז אַלץ מער דער־וויזן געוואָרן די אַלטקייט פון דיביידע שפּראַכן. געלערטע האָבן צונויפגעשטעלט זאַצן פון אנטדעקטע סאַנסקריטישע ווערטער און די פּויערים פון ארום ניעמאַן און באַלטישן ים האָבן לייכט פאַרשטאַנען דעם באַטייט פון די זאַצן.

אין 1800טן יאָר מונטערט דער גרויסער דייטשישער פילאָזאָף קאַנט די פּרייסישע רעגירונג און די דייטשישע געלערטע איינצוהיטן און צו פאָרשן די ליטווישע שפּראַך אין די אינטערעסן פון דער וויסנ־שאַפט—פון שפּראַך־פאָרשונג און פעלקער־וואַנדערונג.

לעטיש האָט געפונען די אייגענע באַגייסטערונג.

ווי די ליטווישע דיינע, אַזוי איז אויך די לעטישע, פאַרוואָרצלט אין דער ווייטער פאַרגאַנגענהייט. עס דערוואַכט פאַר אונז אין דער לעטישער דיינע דער אוראַלטער לעגענדאַרישער מענטש, איבער וועמען ס'האָט געשיינט מאַמע־זונעלע און טאַטע־לבנה מיט זייערע זין און טעכטערלאַך—די שטערן. דעם מענטשן האָט געהאַלטן אין אימה פּערקאָנס, גאָט פון דונער און בליץ, און די געטינס פון גליק און אומגליק—„ליימע" און „נעליימע"—האָבן דעם מענטשן, גלייך איבער אַן אומזיכערן בריק, תמיד באַגלייט אַף זיין לעבנס־וועג, צעטיילט זיינע טעג אַף גוטע און שלעכטע, אַף צאָלן געבענטשטע און פאַרשאָלטענע.

די לעטישע דיינע פֿאַרטראָגט אונדז צו דער ווייטער פֿאַרגעשיכט־לאַכער תקופֿה פֿון די לעטן, איידער ס'האָט זיך נאָך אָנגעהויבן צו פֿורעמען דאָס לעטישע פֿאָלק און די לעטישע שפּראַך, איידער זיי האָבן דערוואַנדערט ביז צו די ברעגן פֿון דער דווינע און באַלטישן ים.

א סך לעטישע דיינעס, דערהויפּט די מיטאָלאָגישע, האָבן זייער ענלאַכע טעקסטן צווישן די ליטווישע, און אָט די ענלאַכע ליטוויש־לעטישע דיינעס־טעקסטן פֿירן אונדז צו דער צייט, ווען די לעטן און די ליטווינער זיינען נאָך געווען איין ניט־צעטיילט פֿאָלק און זייערע שפּראַכן האָבן זיך נאָך ניט געהאַט צעשיידט.

ווי אָפּגעזונדערטע פֿעלקער קענען מיר די לעטן און די ליטווינער פֿון דרייצנטן יאָרהונדערט. פֿון דעמאָלט אָן האָבן זיי געלעבט אָפּגעזונדערט, צייטנווייז אונטער אַנדערע הערשער. ביידע ווערן פֿאַרקנעכטעט און זיינען צוגעשמידט צום דאָרף און צום פֿריץ. די ליטווינער האָבן געשמאַכט אונטערן יאָך פֿון די פּוילישע פּריצים, און די לעטן—אונטערן יאָך פֿון די דייטשישע באַראָנען. ביידע ברידערלאַכע פּויערים־פֿעלקער האָבן ניט געהאַט כמעט צווישן זיך מער קיין מגע ומשא. אָפּגעזונדערטערהייט האָבן די צוויי פֿעלקער צוגלייך געזונגען די דיינעס פֿון זייער ווייטן עבר.

אמת, שפּראַכלאַך זיינען די לעטן און די ליטווינער געבליבן נאָענט. פֿון אַלע שפּראַכן אין דער וועלט איז צו ליטוויש די נאָענטסטע—לעטיש.

דרינגט מען אָבער אריין אין די געמיינשאַפֿטלאַכע ליטוויש־לעטישע דיינעס דערזעט מען, אַז הגם זיי זיינען דאָס רוב וואַריאַנטן פֿון איין אורטעקסט, זיינען זיי דאָך זעלבסטשטענדיקע פֿאָלקסדיכטונגען. דער ריטם איז אין דער לעטישער דיינע אַן אַנדערער, ווי אין דער ליטווישער, און ממילא איז ניט אידענטיש די מעלאָדיע. נאָענט און געמיינשאַפֿטלאַך איז דער'עיקר'שט בא די ליטווינער און די לעטן נאָר די אוראַלטע מיטאָלאָגישע דיינע, אָבער גאַנץ אייגנאַרטיק איז פֿאַרגאַנגען די דיכטונג־פֿאַנטאַזיע פֿון ביידע פֿעלקער.

איז באַקאַנט, אַז ניט נאָר בא די אַמאָליקע ליטווינער און לעטן, נאָר אַז בא אַ־סך פֿעלקער זיינען אין אַמאָליקע צייטן געווען פֿאַרשפּרייט די אייגענע מטושטש'דיקע מיטאָלאָגישע פֿאָרשטעלונגען. אין נאָענטער קרובה'שאַפֿט, דהיינו, האָט מען געזען די זון מיט דער לבנה. מען האָט געקוקט אויף זיי, ווי אויף שוועסטער און ברודער, אָדער מאַן און ווייב. מיט אַ הונדערט יאָר צוריק נאָך פֿלעגן די דייטשן רופֿן די זון—„פֿראַו זאָננע" און די לבנה „הערד מאָנד". די אַלטע בראַמינער

אין אינדיען און די אמאליקע גריכן האבן געקוקט אויף די שטערן, ווי אויף די זין און טעכטער פון דער זון און דער לבנה. די שטערן האט מען געהאלטן פאר יתומים, ווייל מען האט זיך פארגעשטעלט, אז די זון שטארבט מיטן אונטערגאנג. די פינקלענדיקע שטערנדלאך זיינען עס געוועזן די בלאנדזשענדיקע יתומימ'לאך אין הימל־רוים. (זע ליטווישע נומ. 6, לעטישע נומ. 12). איינעם און דעמזעלביקן שטערן האט מען צעטיילט אויף אן אוונטשטערן און מארגנשטערן, (זע ליטווישע נומ. 6, לעט.. נומ. 26־27). דער גאט פון דונער און בליץ,—דער ליטווישער פערקונאס און לעטישער פערקאנס,—לאזט זיך ארוים אין וועג צו זיין חתונה, באגלייט פון כלה־זונעלע, צי פון דער זונס טעכטערל, (זע ליטווישע נומ. 1, לעטישע נומ. 1).

די האלבע לבנה, האט מען זיך פארגעשטעלט, איז צעהאקט פון גאטס שווערד, (זע ליטוו. נומ. 8, לעט. נומ. 31). די זון האט מען פארגליכן מיטן רויט פון אן עפעלע און מיט די ראזקייט פון א רויז. דעם עפל און די רויז פלעגט מען באגילטן מיט זונענשטראלן. גאלדן־עפעלע, גאלדן־גערטנדל איז אן אפטער אויסדרוק פארבליבן אין א סך שפראכן ביז דער היינטיקער צייט. אזוי אויך אין ליטוויש און לעטיש.

טיף־פארוואלצטע פארשטעלונגען און איינגעפונדעוועטע גלויבערייען פון אמאל האבן די ליטווינער, ווי די לעטן, שוין דערווייטערטע און אפגעשיידטע איינע פון די אנדערע, ווידער און ווידער איבערגעטרוימט און איבערגעפורעמט אין נייע און נייע דיינעס.

עס איז ניט קיין חידוש, וואס אויך אוראלטע מנהגים, געמיינזאמע כמעט באַ אלע פעלקער, ווי, דהיינו, דער מנהג, אז דער חתן זאל אוועקרויבן זיין כלה־מיידל, ווערן סיי באַ די לעטן, סיי באַ די ליטווינער וואראירט אין דער דיינע. מען געפינט בכלל אין די ליטוויש־לעטישע דיינעס געמיינזאמע שטריכן פון גאנץ־אלט פאווארצלטן פויערישן לעבנסשטייגער.

די צייטן ווערן באצייכנט אין דער דיינע באַ די לעטן, ווי באַ די ליטווינער, מיט פעלד־ארבעט,—שניטצייט, צי זומער־תבואה,—צי מיטן הארבסט, ווען מען קומט זיך שדכנ'ען, נאר ניט מיט קירך־יום־טובים. אפילו די צאל זיבן—די צאל טעג פון דער וואך—ווערט א סך זעלטענער דערמאנט, איידער די צאל ניין, און דאס באווייזט אויף דער אלטקייט פון דער דיינע באַ ביידע פעלקער (זע ליטווישע נומ 1, 7, לעטישע נומ. 41, 214, 308).

מערקווירדיק איז אפט, פארקערט, די אפגעפרעמדקייט פון דער ליטווישער און לעטישער דיינע. באַ די לעטן ווערט לחלוטין ניט

דערמאַנט קיין רוטן־קראַנץ, ניט געקוקט אַף דעם, וואָס אין א דריטל אַן ערך פון די ליטווישע דיינעס ווערט ער באַזונגען.

א סך לעטישע און ליטווישע דיינעס הויבן זיך אָן מיט איינער און דערזעלביקער שורה, און דאָס באַווייזט נאָך בולט׳ער אַפן געמיינזאַמען אורטעקסט.

פון דרום געקומען, האָבן די לעטן געפונען אַף די ברעגן פון באַלטישן ים די ליוון. דאָס איז געווען א פינישער שבט, וואָס איז אין דרייצנטן יאָרהונדערט שוין געווען אָפּגעשוואַכט פון מלחמות מיט די דייטשישע קרייץ־טרעגער און איז פאַרבליבן א קליין פעלקל*). די לעטישע שפּראַך באַהערשט דעם געגנט. די לעטן שטויסן די ליוון אַרויס, אָבער די ליוון זיינען אַריינגעוואַקסן אין דעם לעטישן פאָלק און זיך איינגעעדערט אין דער לעטישער שפּראַך. די לעטן האָבן איבערגענומען פון די ליוון דעם טראָפּ אויף דעם ערשטן טראַף, ווי עס איז אין אַלע שפּראַכן פון פינישן אָפּשטאַם. אין די דיינעס איז בא די לעטן נאָך ביז היינט פאַרבליבן דער ניט־באַשטענדיקער טראַפּ, וואָס גיט זיי צו בויגעוודיקייט און באַווייזט אַף זייער אַלטקייט. די אונטערגייענדיקע ליוון האָבן אָן ספק איבערגעלאָזן אין דער לעטישער דיינע שפּורן פון פאַרהאַרטקייט און מרה־שחורה און אַריינגעבראַכט אין דער לעטישער דיינע א מער פרימיטיווע פאָרם.

באַהערשנדיק די ליוון, זיינען די לעטן באַלד אַליין געוואָרן פאַרקנעכטעט אַף... גאַנצע זיבן הונדערט יאָר. אין יעטווידער שפּאַרונקע פון דער לעטישער דיינע זעט זיך אַרויס די צוגעדריקטקייט פון פאָלק. ניט נאָר אין די דיינעס, וואו ס׳רייסט זיך דער קרעכץ און די קללה, (זע נומ. 255). א שפּריכוואָרט איז באַם קורלענדער באַראָן געווען: „ער שילט זיך ווי א לאַנדקנעכט“. אז דער פריץ פלעגט זיך ליגן אָפּרוען אין פרייען פעלד, האָט ער געהאַט א שפּאָטישן ווערטל דערצו: „ער שלאָפט אין לאַנדקנעכטס שטוב“. דער לאַנדקנעכט האָט טאַקע גאָרניט געהאַט אַף דער ערד, א חוץ דער זון פון אונטערן פרייען הימל, (זע נומ. 269). די אָרימקייט איז געווען אַזוי גרויס, אז א דעמאָלטיק פויעריש גלאָז־שייבל, קלענער פון א שפּאַן אַף א שפּאַן,

*) א רעשט פון די ליוון—א צוועלף הונדערט נפשות—זיינען נאָך געבליבן עד היום. זיי וואוינען אַפן לעטלענדיש־עסטישן גרענעץ, און א פישער־דערפל איז זייער הויפּט־צענטער. זייער שפּראַך איז ענלאַך אַף פיניש. קיין ליטעראַטור האָבן זיי ניט. בלויז אין 1867טן יאָר איז אין ליוויש אַרויס מתי׳ס עוואַנגעליאום, אין 1921טן יאָר—א 20־זייטלדיקע בראָשורקע, און אין 1924טן יאָר—א זאַמלונג פאָלקסלידער. כדאַי צו באַמערקן די נאַציאָנאַלע האַרטנעקיקייט פונם ליווישן רעשט. איבער די טירן פון א טייל ליוון הייגנען אויפשריפטן: „ריידן נאָר ליוויש“.

איז געווען א לוקסוס. מען האָט באַזונגען, ווי דאָס זונעלע שווימט ארום אין הימל און קוקט אריין אין גלאָזיק פענצטערל. (זע נומ. 301־302). א טשוואָק האָט מען ניט באַנוצט, נאָר א הילצערן פלעקל. (זע נומ. 306).

און עדות פון דער קנעכטשאפט איז אין דער דיינע די פאַטאַלע פּאַסיוויטעט, דער שטענדיקער לירישער טאָן, אָן שטורעם און אויפ־ברויז. קיין קינדער־לידער זיינען כמעט ניט בנמצא. קוים דאָס קינד וואַקסט אונטער, ארבעט עס אין פעלד און זינגט נאָך די דער־וואַקסענע. עס זינגט ביי דער טשערעדע, ווי דער זקן—דער פּאַסטוך. דאָס קליין מיידעלע אין פעלד פלעכט זיך פון בלומען א קרענצל, גלייך מיט די דערוואַקסענע שוועסטער. קלאָגט זיך דאָס לעטיש מיידל, וואָס קינדער צעמאַטערן אירע לידער, זינגען זיי נאָך, שלעפּנ־דיק א לאַפּצע איבער דער פּאָדלאָגע. (זע נומ. 287). די פּאָלקס־טענץ באַ די לעטן, האָט מען געשריבן אין זיבעצנטן יאָרהונדערט, האָבן פארלאָרן זייער פרייע באַוועגונג און יוגנטלאכקייט. זייער טאַנץ ווייזט אויס, גלייך עס צעגייען זיך אויסגעמאַטערטע מענטשן נאָך א שווערער מלאכה. עלעגיש זיינען די דיינע־ניגונים. דער אופן פון געזאַנג גופא איז פארטרויערט. זעצן זיך צוויי מיידלאך איינע אנט־קעגן דער אנדערער, אָנגענומען זיך פאר די הענט און זינגען אפן קול. די צוהערער באַגלייטן פארדומפּט און איינטעניק. דאָס שווער לעבן ווייזט זיך ארויס אין דעם, וואָס ס'ווערן באַזונגען קליינקייטן, ווי א טיש און א שטול, (זע נומ. 313־314). א מיידל אין איר גאָלדענעם חלום טראַכט פון אן אַקערמאַן—א באַשערטן און אן אייגן פּיצל ערד, (זע נומ. 414).

האָט זיך באַנאַכט דערהערט אין א פּויערישער שטוב א סקריפּ, האָט מען געמיינט, לויטן פאָלקסגלויבן, אז דאָס וויינט א פּויעריש מיידל, וואָס איז בגוואַלט פארשפּאַרט באַם פריץ אין פּאַלאַץ. „וואָסער יאָמערלאַך געזאַנג הילכט דורך באַנאַכט?״—און מען ענטפערט: „דאָס זינגט די דינסט פון רשעות׳דיקן פריץ״. „שפּינראָד, מעגסט אוועק־פּאַלן,—זינגט מען,—מ׳האָט די שפּינערין ווייט פארשלעפּט״, (זע נומ. 273־274).

די באַראָנען האָבן אויך געשטעלט אויפקוקערס, וואָס פלעגן מיט בייטשן טרייבן אין רוקן דעם לאַנדקנעכט. וואַלד־שומרים פלעגן הארט באַשטראָפן דעם פּויער פאר נעמען א בינטל האָלץ פון וועלדער, וואָס זיינען געווען טויזנטער אַקער די גרויס. אויפקוקערס און וואַלד־שומרים פלעגט דער באַראָן אָפטמאָל רעקרוטירן פון ניט־געזעצלאכע קינדער פון פארגוואַלטיקטע און פארפירטע דאָרפס־מייד־

לאך. מיט גאליקער שנאה און פאראכטונג זינגט דער לעט, ווי „פון ביינער מאכן הינט א שליטן,—ס'האבן הינט א הונט געשליטלט"— דעם וואלד־שומר. (זע נומ. 389).

אלע לעטן האבן געשטעקט אין וואלד און א סך זינגט מען וועגן ביימער. מיט ביימער פלעגט מען פארגלייכן דאס מענטשלאכע לעבן און מיט ביימער פלעגט מען פארבינדן דעם לויה־קולט. די שכנ'יש־דיקע ווייסרוסן פלעגן אנרופן די לעטן „פאדדובניקעס", ווייל גייענדיק צו א לויה, פלעגן זיי זיך אפשטעלן פאר איטלאכן דעמב. אין וואלד האט מען געהאקט האלץ, געטרונקען ביימער־סאק און אין ביימער אויסגעדליבעט בינשטאקן. דער בינער איז געווען דער פויער, וואס אין געווען פעסט אין מעמד. מען ווינטשט זיך פאר א חתן קריגן דעם בינערם זונדעלע, (זע נומ. 379). טיף פארשטעקט אין וואלד [illegible] מען זיך מאכן א מרחץ: אהין פלעגן געווינערינס אוועק צו געבוירן זייערע קינדער און אהין פלעגט מען אוועקגיין שטארבן. די מיידלאך פלעגן קלייבן זייער נדן אין א גרויסן צעבער מיט א דעקל אדער אין א קופערט מיט אן אראפגעהאנגענעם שלאס. די מאמע אדער די באבע פלעגן דעם שליסל טראגן מיט זיך, (זע נומ. 322).

עס איז שטארק צו מערקן די איינגעפונדעוועטקייט פון עלטסטן ברודערס אפוטרופסות, (זע נומ. 118, 211, 212).

געפינען זיך דיינעס, וואס פארטראגן אונז צו דער אוראלטער פרימיטיווער משפחה, אין פארשטעקטן דארף, וואו שוועסטער דארף זיך אפילו ראטעווען פון ברודערס תאוה'דיקן אנגריף.

דער שטארקער לעט, פארהארטעוועט אין פראציע, אין דער נאענט־קייט צו וואסער און וואלד, האט דאך, ניט געקוקט אויף גאר זיין פאריאכונג, באהויכט זיין לירישע שטילע דיינע מיטן אטעם פון קראפט.

עס קלינגען דעריבער אין דער דיינע נאטירלאך אזוינע האמעטנע ביישפילן, ווי „אף אן אקס פיר איך מיין שוועסטער, ס'זאל ניט ציטערן די ערד", (זע נומ. 436).

די נאענטקייט צו דער נאטור אין דער לעטישער דיינע, די געצנ־דינערישע אויפגעגאסנקייט מיט איר, זעט זיך ארויס ניט דווקא דורכ־דעם, וואס די נאטור ווערט אזוי פיל באזונגען, נאר וואס אין איטלאכן געגנשטאנד פון ארום האט זיך געקענט קאנצענטרירן און אויסשעפן די גארע לעבנאנשויאונג פון לעט. איטלאכער געגנשטאנד ווערט, גלייך אן אנגל, וואס פארטשעפעט, גרייפט אן זיין נשמה און עס וויקלט זיך דאס ליד ארום דעם געגנשטאנד. מעג מען זינגען וועגן בוים אדער

פויגל, קאָרן, יאַגדעס, ליבע אָדער טויט, וועגן א בינשטאָק, א שטוב, א טיש,—וויקלט זיך די לעטישע דיינע, ווי די לעטן פארגלייכן זייער געזאנג, „ס׳וויקלט זיך, ווי א קנויל״, (זע נום. 286). פערז אף פערז, אַנגלט, אַנגלט פון דער נשמה—ביזן לעצטן הויך. די פאָרם פון דער לעטישער דיינע איז, אויבערפלעכלאך געקוקט, פרימיטיוו און אומבאַ־האָלפן. איטלאכע דיינע האָט פיר שורות. א נייניציק פראָצענט דיינעס זיינען פיר־שורה׳דיקע מיט א צווייאיקן פאַראַלעליזם. די ערשטע צוויי שורות פון דער נאַטור, די אנדערע צוויי—גענומען פון לעבן. אזוי דיינע נאָך דיינע. א משל און א נמשל... מען באַדארף אָבער דערפון ניט דרינגען, אַז דער פאָעטישער פאָלקס־גאון באַם לעט קען נאָר אויבערפלעכלאך זיך א שפיל טאָן, ווי א קינד, נאָר לייכטזיניק און כאַאָטיש אומשפרינגען פון געגנשטאנד צו געגנשטאנד און איז ניט בכח דורכצופילן ביזן גרונט און זיך פאַרטיפן אין געדאַנק. די כלומר׳שט כאַאָטיש־אָנגעוואָרפענע פיר־שורה׳דיקע דיינעס באַקומען דורך אַן אייגנאַרטיקער אימפּראָוויזאַציע זייער טיפקייט און קאָנ־צענטרירטקייט. הויבט אָן, דהיינו, דער לעט זינגען וועגן דעמב, וועט ער זינגען וועגן אים דויערנדיק און לאַנג, ביז דער זינגער שעפּט זיך אינגאַנצן אויס. „האָט דער יאַסען א ווייב, דער קליאָן האָט א ווייב״, און דער דעמב ניט... „בויגט זיך דער דעמב צו אלע זייטן לאָנקע...״ דאָ קומט אויף, ווי שיין און רייך דער דעמב וואַקסט. ווידער א פאַרגלייך—נאָר צו דער ליפּע קען מען אים פאַרגלייכן, און די ליפּע פאַר׳כשופ׳ט אים... און וואַקסן קען דער דעמב אויך אין א זומפּיקן טאָל... די בינעלע פארוואָרפט צו אים א זיידן פעדימל... באַלד באַ־דויערט מען דעם דעמב... „חזירים גריזשענען אָפּ זיינע וואָרצלען, מייד־לאך ברעכן אין דער הויך זיינע צווייגן...״ (זע נום. 390, 393). נאָך צענדליקע פיר־שורה׳דיקע דיינעס וועט דער לעט אויסזינגען אלץ וועגן דעמב, וואָס ווערט אלץ בילדלאכער, וויקלט זיך ברייטער און מעכטיקער פאנאנדער און גיסט זיך צונויף מער און מער מיט דער נאַטור און מיטן גאנצן מענטשלאכן געפיל. די פרייע צונויפשטעלונג פון די פיר־שורה׳דיקע דיינעס מאַכט בויגעוודיקער די שילדערונג, לאָזט איטלאכן זינגער זיך קאָנצענטרירן אף א באזונדער אופן און די פאָ־עטישע שילדערונג פאַרבלייבט אין זיכרון אף אלע מאָל.

אין די געדרוקטע דיינע־ניגונים פאַרלירט אָפּט די לעטישע דיינע איר בויגעוודיקייט, ווייל דער צונויפשטעל פון די פיר־שורה׳דיקע דיינעס איז קינסטלאַך־פאַרגליווערט.

איז בכלל פיל אָפּהייניגיק באַם נאָכזינגען א ניגון פון א געדרוקטן נאָטן־טעקסט פון דער אינטערפּרעטאַציע, פונם אויסטייטש. טרעפט

אָפּט אין פֿאָלקסלידער, אַז עס איז אומגעלונגען אַרויפֿגעפּאַסט, אַ ניגון אויף ווערטער, צי ווערטער אויף אַ ניגון, און נאָך דורך דורות „קנייטשט" זיך איין, גיסט זיך אויס. דער פֿרייער צונויפֿשטעל פֿון די פֿיר־שורה־דיקע דיינעס באַם געזאַנג מאַכט איטלאַכן פֿאָלקס־זינגער מעגלאַך, לויט זיין געשמאַק, ענדערן און פֿורעמען דאָס ליד.

אין באַלטישן געגנט איז דער לעט פֿיזיש דער שטאַרקסטער טיפּ. דער דורכשניטלאַכער לעבנסדויער איז זייער אַ הויכער, גרייכט איבער זעכציק יאָר. דערפֿאַר די לעצטע צייט, אַז דער לעט איז אַריינגע־דרונגען אין שטאָט, האָבן די שטאָטישע מחלות און תאוות אים פֿאַר־כאַפּט מיטן גאַנצן אימפּעט. דאָס געפּערלאַכסטע איז געוואָרן דאָס שיכרות, וואָס ווערט אין דער לעטישער פֿאָלקסדיכטונג אַזוי באַוויינט און באַשטריטן. דאָס גרעסטע אומגליק איז פֿאַר אַ מיידל קריגן אַ מאַן—אַ שיכור. ערגער, אפשר, איידער אַן אַלמן, (זע נומ. 121).

די לעטן, ווי אַ פֿאָלק, זיינען אין דער דיינע פּאַסיוו. אין דרייצנטן יאָרהונדערט, קוים זיך באַוויזן אויף דער היסטאָרישער אַרענע, הויבט זיך באַלד אָן די קאָלאָניזירונג פֿון די דייטשישע ריטער—די קרייץ־טרעגער. אונטער די דייטשישע טעווטאָנישע אָרדנס בלייבן די לעטן ביזן 1562טן יאָר. זיי פֿאַלן דערנאָך אַרונטער אונטער דער פּוילישער הערשאַפֿט ביזן 1795טן יאָר. באַ דער אַנטגילטיקער צעטיילונג פֿון פּוילן גייען די לעטן, צוגלייך מיט די ליטווינער, אַריבער צו רוסלאַנד. אַ טייל פֿון לעטלאַנד, ליפֿלאַנד, מיט דער שטאָט ריגע, איז נאָך געווען פֿון 1629 ביז 1721טן יאָר אונטער שוועדן. דאָס לעטישע פּויערים־פֿאָלק איז אָבער פֿאַר די גאַנצע זיבן הונדערט יאָר געבליבן צוגלייך פֿאַרקנעכטעט באַם דייטשישן באַראָן.

פּויער—מס, דערנאָך—צוואַנג־אַרבעט, און צולעצט—פֿאַריאָכט לייב און לעבן. ניט פֿירנדיק קיין זעלבסטשטענדיקן מדינה־לעבן זייענ־דיק געשיכטלאָך־פּאַסיוו, האָבן ניט די לעטן קיין העראָאישע פֿאָלקס־לידער. דאָס לאַנד פֿון די לעטן האָט געהאַט אָנצאָליקע מלחמות און דער לעט האָט אַ שפּריכוואָרט: „ניט געבאָרן נאָך דער טאַטע, און דער זון איז שוין אויף מלחמה". אָבער מען האָט זיך ניט געשלאָגן פֿאַר די אינטערעסן פֿון לעטן און דער לעט איז צו מלחמה געגאַנגען געצוואונ־גענערהייט.

באַ די לעטן, ווי באַ די ליטווינער, איז ניטאָ אין די מלחמה־דיינעס קיין אַקטיווע שלאַכטפֿעלד־לידער. זיי זיינען אַלע עלעגיש און אינטים־ליריש. דאָס זיינען געזעגענונג־לידער, אַרויסלאָזעניש, באַ־גלייטעניש און דערוואַרטונג. דער'עיקר'שט ווערן באַוויינט די געפֿאַלענע.

ניט געוואוסט האָבן אָפּט די לײַטן, פאַרוואָס און פאַר וועמען זיי שלאָגן זיך. די אַלע מלחמות, וואָס האָבן כסדר פאַרניכטעט מיט פייער און שווערד זייער לאַנד, האָבן זיי ניט בעסער פאַרשטאַנען, איידער דעם צפון־שיין, וואָס זיי האָבן דערקלערט דערמיט, אַז דאָס פירן ווייטער אין הימל דעם שלאַכט די נשמות פון די געפאַלענע. נאָך יעדער מלחמה זיינען בלויז אויפגעקומען נייע יתומים־דיינעס.

מערקווירדיק,—סיי די לעטן, סיי די ליטווינער דערמאָנען ניט מיט קיין שנאה די פעלקער, אַנטקעגן וועמען מען האָט זיי געצוואונגען זיך גיין שלאָגן.

דאָס געזאַנג וועגן אַנדערע פעלקער איז בכלל מחוץ דעם קרייז פון דער אינטים־לירישער דיינע. מען זינגט אין דער לעטישער דיינע אַ סך און מיט פאַרביטערונג קעגן דייטש, נאָר דערפאַר, ווייל מען אידענטיפיצירט אים מיטן באַראָן און פריץ. וועגן אַנדערע פעלקער ווערט ניט פיל געזונגען.

וואו ניט וואו ווערט אויך דערמאָנט דער איד.

פעסטצושטעלן, ווי אָפּט זינגט זיך וועגן אידן אין דער לעטישער דיינע, האָב איך איינמאָל נאָכגעזוכט אַ פערצן טויזנט נומערן *)—דיינע נאָך דיינע,—און ספּעציעל אין די אָפּטיילונגען, וואו עס ווערן דערמאָנט פעלקער און לענדער, און האָב קוים אָנגעציילט אַ פינף און צוואַנציק נומערן, וואו עס דערמאָנט זיך אַ איד. דיינעס וועגן אידן אין דער לעטישער דיינע זיינען נאָך ווינציקער, ווי אין דער ליטווישער.

זיינען אידן געווען אין לעטלאַנד ניט פיל. קורלאַנד און ליפלאַנד איז געווען אין צאַרישן רוסלאַנד מחוץ דעם אידישן תחום און אידן האָבן זיך דאָרטן ניט געקענט פריי באַזעצן. עס לאָזט זיך אָבער לייכט מערקן אין דער לעטישער דיינע, אַזוי ווי אין דער ליטווישער, אַז די דיינעס, וואָס זיינען דייטלאַך פּרויעגדיכטונג אָדער האָבן אַ כאַראַקטעריסטיש פאָלקסטימלאַכן טאָן, זיינען ניט באַליידיקנדיק, (זע נומ. 336־337). גלאַט־זשע וואו ניט וואו וואווילעריש־אַנאָנימע גראַמע־

*) לויטן טעקסט פון דער פולסטער לעטישער דיינעס־אויסגאַבע פון קרישטשיאַן באַראָן פון נומ. 20,478 ביז 34,301. זאָל דאָ אונטערשטראָכן ווערן, אַז די פערצן טויזנט לעטישע דיינעס, וואָס זיינען כמעט אַלע פיר׳שורה׳דיקע, קאָנען אין כמות פאַרגליכן ווערן צו אַ צוויי און אַ האַלב טויזנט ליטווישע. די פינף און צוואַנציק, וואו עס רעדט זיך וועגן אידן, זיינען גלייך אין כמות נאָר צו אַ פיר־פינף ליטווישע.

רײקעס װעגן אידן זײנען פֿאַר דער לעטישער דײנע אויך אַזױ ניט כאַראַקטעריסטיש, װי פֿאַר דער ליטװישער *).

די לעטישע דײנע, װי די ליטװישע, איז דער'עיקר'שט פֿרױענדיכטונג. לױט דער אױטאָריטעטער מײנונג פֿונם דײנעס־פֿאָרשער קאַרל ביטנער זײנען איבער זיבעציק פּראָצענט לעטישע דײנעס געדיכטעט פֿון פֿרױען. די נײעסטע פֿאָרשער פֿון דער לעטישער דײנע קומען צו דערזעלביקער אױספֿירונג.

געװיס זײנען אין אַ גרױסער צאָל לעטישע דײנעס, װי אין ליטװישע, דורכגעמישט שורות פֿון פֿרױענדיכטונג מיט מענערדיכטונג. בולט געמישטע, אָדער אומקלאָרע לעת עתה פֿאַר דער פֿאָרשונג, זײנען אָנגעצײלט ביז אַן אַכצן פּראָצענט. רײן מענערישע דיכטונג נאָר אַ צען פּראָצענט.

עס װאָלט געװען איבערפֿלעכלאַך, אַז מען זאָל אַלע ליריש־אינטימע דײנעס צורעכענען צו פֿרױענדיכטונג און אַלע שׂכל'דיק־באַלערנדיקע צו מענערדיכטונג. האָט די לעטישע, װי די ליטװישע פֿרױ שװער געאַרבעט אין פֿעלד און אין דער הײם. אירע פֿיס האָבן ניט גע־װאוסט קײן רו. דיקע, שטאַרקע פֿיס איז געװען אַ שטאָלץ פֿאַר דער לעטישער פֿרױ. די לעטישע פֿויערטעס פֿלעגן אַרומװיקלען זײערע פֿיס, אָדער אָנטאָן עטלאַכע פּאָר זאָקן, זײערע פֿיס זאָלן אױסקוקן דיקער. די ניכטערע שׂכל'דיקײט און אױסגערעכנטקײט פֿון דער לע־טישער, װי פֿון דער פּויערישער ליטװישער פֿרױ, זעט זיך אַרױס פֿון

---

*) מכּוח דעם איד אין דער לעטישער דײנע זײנען דערלאָזבאַר די אײגענע אױספֿירונגען און השערות, װאָס אין דער ליטװישער.

נעמײנזאַם זײנען אױך די שװעריקײטן באַם איבערזעצן די לעטישע און ליט־װישע דײנעס אין אידיש.

אױך אין דער איבערגעזעצטער לעטישער דײנע האָב איך אָפּטמאָל דערלײגט אָדער געמינערט אַ טראָף אין אַ שורה, אַבי ניט צו שעדיקן אַן אײגנטימלאַכן פֿאַרגלײך אָדער אױסדרוק, צי דעם װאױלקלאַנג. (זע אײנלײטונג צו די ליטװישע דײנעס זײטן 15־20).

זאָל דאָ דערמאָנט װערן, אַז איך שרײב אין אידיש, צוגעפּאַסט צו אונזער אױסשפּראַך: „דײנע", „דײנעס", ניט װי אין לעטיש: „דײנאַ", „דײנאַס", צי װי אין ליטװיש: „דײנאַ", „דײנאָס".

דער לעט, װען ער שרײבט װעגן ליטװישן פֿאָלקסליד, שרײבט ער, װי עס איז אין גײסט פֿון דער לעטישער אױסשפּראַך, „דײנאַס", און ניט װי עס איז אין ליט־װיש „דײנאָס". דאָסזעלביקע טוט דער ליטװינער. ער באַצײכנט די לעטישע פֿאָלקסלידער מיטן װאָרט, װאָס איז אײגנטימלאַך פֿאַר ליטװיש: דײנאָס.

איך מײן, אַז דאָס װאָרט, װאָס באַצײכנט דאָס פֿאָלקסליד פֿון אונזערע צװײ שכנות'דיקע פֿעלקער „דײנאַ", װאָס איז אָגב געװאָרן אַן אינטערנאַציאָנאַל װאָרט, מעג זיך אײנבירגערן אין אונזער לשון, װי אַ סך אַנדערע אײנגעבירגערטע פֿרעמד־װערטער, און מעג װערן אַרױסגערעדט ניט מיט אַ פֿלאַנטערנדיקער צונג: (דײנאַ, דײנאָס, דײנאַ—דײנאָס), נאָר אינעם גײסט פֿון אונזער שפּראַך: דײנע—דײנעס.

זייער א סך דיינעס. אפילו אין א צאָל שאָקירנדיקע אָדער וואוילערישע דיינעס זיינען זיכער ארייננגעשטרייפט שורות פון פרויענדיכטונג. פרויענגעמיט רייסט זיך אמאָל אריין אונערוואַרטעט אין דיינעס, וואָס זיינען, דוכט זיך, ריינער מענערישער גייסט־אויסברוך.

דער אוימגעהוירער שלל לעטישע דיינעס און די אלערלייאיקע נוסחאות זייערע באווייזן, אז דאָס גאַנצע לעטישע פאָלק האָט מיט־געדיכטעט און אימפּראָוויזירט. איטלאַכע לעטין, אפשר, האָט, פּלעכטנדיק פון בלומען און פּאַטשערקעס איר מיידל־קרענצל, אויך אריינגעפלאָכטן איר פליטעריל אין פאָלקסליד.

די לעטישע דיינע האָט אויך איר מאַרטירלאָג. די אלע אזוי גערופענע „קולטור־טרעגער" אין לעטלאַנד, ווי די קרייץ־טרעגער און דייטשישע באַראָנען־פּריצים, די קאַטוילישע גלחים, דערנאָך די פּראָ־טעסטאַנטישע פּאַסטאָרן האָבן האַרטנעקיק געשטריטן מיט דער לעטי־שער פאָלקס־דיכטונג און געזוכט צו איר פאַראַכטונג. דער פּרינציפּ פון דער לוטעראַנישער קירך האָט דערלאָזן איטלאַכע פאָלקס־שפּראַך צום גאָטעסדינסט און דערמיט דערהויבן דאָס פויערישע לעטיש ביז צו דער קירך, אָבער ווי דאָס ברויט, וואָס דער לעט האָט געגעסן, איז געווען מעקענע, אזוי איז געווען מעקענע, זייט הונדערטער יאָרן, זיין גייסטיקע שפּייז. מען האָט פאַרפאַסט פאַרן לעט קאַטעכיזיס „צו ראַטעווען פון געצנדינערייַ, אָבערגלויבעניש און כשוף" און געלערנט נאָר געהאָרכזאַמקייט צום פּריץ. אין א זייער פאַרשפּרייטן ספר'ל פון פרומע דרשות האָט זיך געזאָגט: „האָרך דיין פּריץ, האָרך דיין פּריצ'טע, און אויב ניט... וועט געהאָרכזאַמקייט דיר ווערן אָנגעשריבן מיט א רוט אפן רוקן". עס האָט זיך א דייטשישער באַראָן אמאָל אויסגעדריקט: „ווי מיין שעפּסן־טשערעדע דאַרף ניט וויסן, וואָס פאַר א פּאַסטוך איך וועל פאַר איר נעמען, אזוי באַדאַרף די לעטישע פויערים־געמיינדע ניט וויסן, וואָס פאַר א פּאַסטאָר איך וועל צו זיי אַראָפּברייננגען".

אמת, ס'זיינען אויך געווען פּאַסטאָרן־אידעאַליסטן, גוטהאַרציקע און געבילדעטע מענטשן און קענער פון לעטיש. אָבער די בעסטע אפילו פון די בעסטע האָבן יאָרהונדערטער לאַנג ניט געקענט דולדן די „רויע געצנדינערישע דיינע". מען האָט פאַרן פאָלק פאַרפאַסט באַלערנדיקע שירים און אויפגעבלאָזענע פּאַסטאָראַלן, אפילו א דראַ־מאַטיש ווערק—די ערשטע לעטישע דראַמע—וועגן... דער נוציקייט צו שטעלן פּאָקן, אבי דאָס פאָלק זאָל פאַרשטויסן זיינע דיינעס.

אָבער נאָך געפערלאַכער פונם פּאַסטאָרשן מוסר איז געווען פאַר דער דיינע דער רעליגיעזער פאַנאַטישער אויפברויז, וואָס פלעגט פון

צייט צו צייט אויסברעכן בא די לעטן גופא און צעטרייסלען דאָס גאנצע פאָלק. מען פלעגט אין קלעגלאכן גורל זיך ווארפן זוכן דעם ריינעם קריסטנטום, אָפּזאָגן זיך פון דער וועלט און זיך פייניקן. די אַסקעטישע פריידיקער, אויפגעקומענע פון פאָלק, פלעגן רופן זיך אָפּ־קערן פון דער מונטערער ערשטישער דיינע. מיט דער גרעסטער עקשנות פלעגן זיך די פאָלקס־פאַנאַטיקער ווארפן ארויסרייסן און פארטיליקן די געצנדינערישע דיינע... ניט קיין חידוש, אז א סך דיינעס זיינען פארקריסטלט געוואָרן.

דער מאַרטיראָלאָג פון דער לעטישער דיינע, איז דער מאַרטיראָלאָג פון לעטישן פאָלק. בלויז אין 17טן יאָרהונדערט, אונטער דער שוועדישער הערשאַפט, האָט דאָס לעטישע פאָלק פרייער אָפּגעעטעמט. מען האָט באַגרענעצט דעם ווילקיר פון די פריצים און זיך זאָרגפעלטיקער באַצויגן צו די לעטן. דעמאָלט האָט זיך אויך די לעטישע דיינע צעבליט און ברייט צעגאָסן. די שוועדישע תקופה רעכנט זיך פאר דער בלי־תקופה פון דער לעטישער דיינע.

פארעפנטלאכט ווערן צוערשט עטלאכע לעטישע דיינעס אין 1761טן יאָר, אלס שפראך־מוסטערן אין א „לעטישער גראַמאַטיק". אין 1764טן יאָר ווערן ווידער פארעפנטלאכט עטלאכע לעטישע דיינעס מיט א דייטשישער איבערזעצונג אין א ריגער אויסגאבע „געלערטע בייטראַגע". עם באקענט זיך מיט זיי דער דייטשישער דיכטער הערדער און דרוקט זיי איבער אין 1779טן יאָר אין זיין זאַמלונג „שטימען פון פעלקער אין לידער". ערשט אין 1807 און 1808טן יאָר לאָזט ארוים פּאַסטאָר בערגמאַן צוויי זאַמלונגען דיינעס—אינאיינעם 490 נומערן. אייגנהאַנטיק האָט ער זיי אויסגעזעצט אין דער קליינער דרוקעריי אינם שטעטל רויען. ער האָט אָפּגעדרוקטביידע זאַמלונגען אין זייער ווייניק עקזעמפּליאַרן און זיי זיינען ניט געווען אין פאַר־קויף. אין אריינפיר־וואָרט ווענדט ער זיך צו זיינע לעטישע ברידער—פּאַסטאָרן, זיי זאָלן אייפערדיג זאַמלען די לעטישע פאָלקספּאָעזיע. באַאיינפלוסט פון בערגמאַנען, פארעפנטלאכט אין 1807טן יאָר פּאַסטאָר וואר א זאַמלונג פון 411 לעטישע דיינעס.

א לאנגע צייט בלייבן זיי אָן נאָכפאָלגער. ערשט אין 1844טן יאָר גיט ארוים אין מיטאַווע פּאַסטאָר קאַרל ביטנער א גרעסערע זאַמלונג פון 2854 דיינעס. ביטנער האָט געהאט א פיינפילנדיקן חוש פאר פאָלקס־פּאָעזיע און האָט געגעבן דעם ערשטן קריטישן שטוים.

דאָס ביסל אָנגעזאַמלטע דיינעס איז אָבער געווען נאָר די ארבעט פון דייטשישע פּאַסטאָרן. אין אָנהויב פון די זיבעציקער יאָרן פון

פאַריקן יאָרהונדערט, נאָך דער באפרייאונג פון די פּויערים פון לייב־קנעכטשאַפט, קומט אויף די לעטיש־נאַציאָנאַלע אויפבלי־תקופה און לעטן אליין הויבן אָן זאמלען זייער פאָלקלאָר. זיי פאראינטערעסירן אויך רוסישע עטנאָגראַפן. כדי צוציען די לעטן צו רוסלאַנד, ווערן ארויסגעגעבן צוויי אינטערעסאנטע, זייער ערנסטע דיינעס־זאמלונגען, באַגלייט מיט א רוסישער איבערזעצונג. דער לעטישער טעקסט איז אויסגעזעצט מיט רוסישע בוכשטאַבן. איינע—אין ווילנע אין 1868טן יאָר פון ספּראָגיס, מיט 1857 דיינעס, אַ צווייטע זאמלונג—אין מאָסקווע אין 1873טן יאָר, מיט 1118 דיינעס. די רוסישע געלערטע פאראינטערעסירן זיך מיט דער לעטישער דיינע אַלץ מער.

נאָך דערשיינען זאַמלונגען אין לעטיש מיט טויזנטער דיינעס. נאָר אָט נעמען זיך צונויף אין 1876טן יאָר די זאַמלער גופא. ווער גיט זעכציק רובל, ווער פערציק. מען קריגט אריין נאָך א הונדערטער און מען פּלאַנט פאַר די לעטן גופא ארויסצוגעבן א צוגייַנגלאַכע אויסגאַבע פון די וויכטיקסטע דיינעס. דאָ ווערט צוגעצויגן דער צוקינפטיקער נעסטאָר פון דער לעטישער דיינע—קרישטשיאַן באַראָן. עס טוט זיך א שאָט צו די זאַמלער דיינעס און וואַריאַנטן פון אַלע עקן לעטלאַנד, אין די צענדליקע טויזנטער, און די געפּלאַנטע ראַמען ווערן אומגעהויער צעוואַקסן. מיט אייזערנער געדולד און התמדה ווערט געזאַרטירט. כריסטיאַן באַראָן באַשליסט צו ווידמען זיין לעבן דער פאָלקסדיכטונג, און גלייך ווי לאַנגע יאָרן וואָלטן אים געשיינקט געוואָרן, ער זאָל קענען זיין ארבעט פאַרענדיקן.

געבאָרן אין 1835טן יאָר—געשטאָרבן אין 1923טן יאָר. יונגערהייט שטודירט ער אין דאָרפּעטער מאַטעמאַטישן פאַקולטעט. טרעט ארויס פון אוניווערזיטעט צוליב אָרעמקייט. לאַנגע יאָרן—א הויזלערער אין מאָסקווע, וואוינט דערנאָך אין מילגראַבן, אונטער ריגע, אין „הויז פאַר אָרימע לעטישע ליטעראַטן", אויסגעבויט פון א לעטישן פילאַנטראָפּ. זיין ארבעט אונטערברעכט ניט באַראָן בא קיינע אומשטענדן. נאָך א קלענערער זאַמלונג פון די פּאָפּולערסטע לעטישע דיינעס אין 1888טן יאָר, לאָזט ער ארויס אין 1894טן יאָר דעם ערשטן גרויסן באַנד פון זיין מאָנומענטאַלער דיינעס־זאַמלונג. דער ערשטער באַנד דרוקט זיך אַף פּריוואַטע מיטלען, די איבעריקע בענדער גיט שוין ארויס די רוסישע קייזערלאַכע וויסנשאַפטלאַכע אַקאַדעמיע. דער לעצטער זעקסטער באַנד דערשיינט אין יאָר 1915. זיין האָנאָראַר באַקומט ער מיט א טייל עקזעמפּליאַרן, וואָס ווערן פאַרשפּרייט צווישן זיינע פריינט.

גרונט־נומערן זיינען פאראן אין דער אויסגאבע 35,790 און צו איטלאכן גרונט־נומער קומט אויס ביז 6 וואַריאַנטן. אינאיינעם— צוויי הונדערט אַכצן טויזנט דיינעס. איטלאכע דיינע האָט איר מעט־ריקע—פון וואנען און וואו זי איז איבערגעדרוקט אָדער פאַרשריבן. פאַרשריבן זיינען די דיינעס אין 400 פונקטן,—ממש ביז א לעצט דערפל און פאַרוואָרפן פויערים־הייזל אין לעטלאַנד. דער זעקסטער באַנד איז ניט צום עפנטלאכן פאַרקויף, ווייל ער ענטהאַלט די ציניש׳ע און צווייטייטיקע דיינעס. ער האָט 1400 גרונט־נומערן, אחוץ וואַרי־אַנטן.

א זקן פון דריי און אַכציק יאָר האָט ער זיך דערוואָרט, אין 1918טן יאָר, צו דער באַפרייאונג פון לעטלאַנד. אין יאָר 1922 דערשיינט, נאָך ביי זיין נאָענטסטער מיטארבעט, די צווייטע אויפלאַגע פון זיין לעבנס־ווערק. זעקס אן ערך־טויזנטזייטיקע בענדער, געדרוקט אין צוויי שפּאַלטן, פּראַכטפול געבונדן.

די מער־קערנדיקע דיינעס, נאָך אן אויספאַרשונג און באַטראַכטונג, זיינען גענומען געוואָרן פארן הויפּט־טעקסט. די ענלאכע—בייגעלייגט אלס וואַריאַנטן.

די לעטישע דיינעס, ווי אויך די ליטווישע, לאָזן זיך ניט שטריינג קלאַסיפיצירן. עס קענען א סך ווערן איבערגעטראָגן פון איין אָפּטיילונג אין דער צווייטער.

דער גאַנצער מאַטעריאַל איז אָבער איינגעטיילט אַזוי, אז ער זאָל שילדערן דאָס לעטישע פאָלק אין אלע זיינע ליידן און פריידן, סביבה און אַרבעט, אין פעלד און אין שטוב, פון וויגל ביזן קבר, און אלץ, וואָס דאָס לעטישע פאָלק—ביז די וווייטסטע אורעלטערן—האָט געזען אפן הימל מיט דער געטין פון גליק—ליימע, בליץ־און דונער־גאָט—פערקאָנס, דעם הימל־שמיד און דעם לייטער צום הימל, און זון און לבנה מיט זייערע זין און טעכטער, און וואַלד און וועלדער, און וואַסערן און ווינטן, שדים, רוחות און מכשפים און פאַרצייטיקע מנהגים, פאַררייזעדנישן, שפּרוכן, קינדער־שפּיל און חתונה און טאַנץ און נאָך, און נאָך...

אָט אַזוי ווייזט אויס דער אוצר פון דער לעטישער דיינע.

זאָל אן אָפּשפּליטער פונם לעטישן אוצר אויך זיין אין אידיש.

I.

מיטאָלאָגישע

1

פערקאָנס *)

איז פּערקאָנס איבער ים געפאָרן,
הינטער ים זיין חתונה:
כלה-זונעלע פאָרט נאָך
מיט איר גאַנצן אויסשטייער,
וועלדער-וואַלד באַטיילנדיק:
דעמבע-בוים—א גאָלדענעם גורט,
קליאָן-בוים—בונטע הענטשקעס,
און דער וויטשקע דינינקער—
גאָלד-געקריצטן רינגעלע.

2

פּערקאָנס, שלאָג אין וואַסערקוואַל
ביזן סאַמע דעק,—
נעכטן האָט זיך דאָ דערטרונקען
זונס טעכטערל,
גאָלדענע קריגעלאך שווינקנדיק.

3

מ׳האָט דאָ נאָכטלעגער געהאַלטן,
מ׳האָט דאָ פייערן צעצונדן,—
פּערקאָנס האָט זיך דאָ דערוואַרעמט
און זיין מאַנטל נאָכגעלאָזט.

*) גאָט פון דונער און בליץ.

4

זונעלע

ס'איז ניט אמת, ס'איז ניט אמת,
אז באַנאַכט שלאָפט זונעלע,—
גייט עס דען באַגינען אויף
דאָרט, וואו עס פאַרגייט אין אָוונט?

5

זונעלע פאַרגייט אין אָוונט,
פאַלט אין גאָלדן שיפעלע,—
זונעלע שטייט אויף מיט טאָג,
שיפל בלייבט זיך שאָקלענדיק.

6

באָדט די זון אין ים
אירע ברוינע פערד,
זיצנדיק אַף באַרג,—
די לייצעס גאָלדענע אין האַנט.

7

שלאָף, שלאָף, זונעלע,
אין צעבליטן עפּל־סאָד,—
ס'האָבן דיר פאַרפּילט די אויגן
עפּלביימערס בלימעלאך.

8

וואָס האָבן זיך די הינט צעבילט,
זיצנדיק באַם טויער?—
פאָרט די זון, צעטרייבט דעם נעפּל
איבער זילבערנער אָזערע.

9

זונעלע לויפט איבער באַרג,
פרעגט: ווער האַלט דאָ נאַכטלעגער?—
קלוגע לייט, וואָס גייען דורך,
שלאָפן ניט אױף הויכן באַרג.

10

קוק איך אױף דיר, זונעלע,
דוכט מיר, ביזט מיין מאַמעלע,—
וואַרעם פונקט אזוי און ליב,
ס׳פעלן נאָר די ריידעלאך.

11

וואַרעם אָן מיך, זונעלע,
האָב ניט ווער זאָל מיך דערוואַרעמען,—
האָב מיך דו ליב, זונעלע,
האָב איך ניט קיין ליבינקן.

12

וואו האָסטו פאַרזאַמט זיך, זונעלע,
שפעט באַגינען אויפגעגאַנגען?
—האָב פאַרזאַמט זיך הינטער בערגעלע,
האָב, יתומה׳לע דערוואַרעמט.

13

מיידל-קרענץ פלעכט זונעלע,
אױף דער ווערבע זיצנדיק,—
זונעלע, גיב איינעם מיר,
אין דער פרעמד דאַרף איך אַוועק.

14

האָט אוועקגעשוועבט דער מאָרגנשטערן
אָנקוקן זונס טעכטערל.
נאָר לבנה אָפּגענומען
האָט זונס טעכטערל.

15

אָונטשטערן — מאָרגנשטערן

גאָטס זינדעלאַך — גאָטס טעכטערלאַך

פּערקאָנס מאַכט א סעודה׳ניו,
לאָזט זיך רייטן,—אָנגעריטן,—
גאָלדן דעמבעלע צעשפּאַלטנדיק.

וויינט דריי יאָר דאָס זונעלע,
גאָלדענע צווייגעלאך קלייבנדיק,
קלייבט דריי יאָר—אין פּערטן
נעמט עס צו אויך שפּיץ פון בוים.

פלעכטן קרענצעלע זונס טעכטערלאך
פון די גאָלדענע צווייגעלאך,
אויסגעפלאָכטן—אָפּגעטראָגן
צו דער ליבער מאַראַס*) קלויסטערל.

*) „מאַראַ״ איז דער פאַרביטענער נאָמען פון „לײַמע״—געטין פון גליק, אויך פון געזאַנג.

עס איז אָנגענומען די מיינונג, אַז די לעטישע דיינעס, וואו ס׳ווערט דער־מאָנט „מאַראַ״ (מאַריע), שטאַמען פון אריבער דריי הונדערט יאָר צוריק, בעת די איצטיקע פּראָטעסטאַנטישע לעטלאַנד איז געווען קאַטוילש.

16

זונס טעכטערל, וואו לויפסטו
מיט די גראַבליעס זילבערנע?
—שאַרן היי אַף דווינע־ברעג,
קעגן מאָרגנשטערן.

17

שמידט דער שמיד אין הימל,
שפּריצן פונקען אין דער דווינע,—
שפּאָרן שמידט ער פאַר גאָטס זונדעלע,
רינגעלע—פאַר זונסטעכטערל.

18

היט איך, היט איך היינט, גאָטס זינדעלאך,
היינט גייט זונעלע אויף א ברוגז׳ע,
איר האָט נעכטן אָפּגענומען
רינגעלע בא זונס טעכטערל.

19

האָט געבאָדן זיך זונס טעכטערל,
וואו ס׳פאַרבויגט זיך שטראָמיק טייכעלע,—
האָט גאָטס זונדעלע זיך צוגעקוקט
פון הינטער וויטשקעס גאָלדענע.

20

וועמעס פערד און רייטוואָגן
פאַרן טויער פון זונס שטיבעלע?—
זיינען עס גאָטס פערד אין ליימע׳ס *) רייטוואָגן
מיט שדכנים צו זונס טעכטערל.

---

*) זע אנמערקונג צו נומ. 35.

21

וועמעס פערד און וועגענער
פאַר דער שטוב פון זונעלע?

—זיינען עס גאָטס פערדעלאך,
זיינען ליימע׳ס וועגענער.

אָנגעקומענע שדכנים
קוקן אָן זונס טעכטערל.

ס׳וועלן זונעלעס זינדעלאך
דעם נדן אָפּפירן צום מאָרגנשטערן.

22

גייט אויף פרי דער מאָרגנשטערן
גלוסטנדיק זונס טעכטערל,—
זונעלע, גיי אויך אויף פרי,
גיב ניט טעכטערל צום מאָרגנשטערן.

23

שטיי אויף, זונס טעכטערל,
וואַש אָפּ וויים די ליפּע-טישן,—
ס׳קומען מאָרגן אָן גאָטס זינדעלאך
קייקלען גאָלדענע עפּעלאך.

24

ברענען ליכט צוויי אָפּן ים
אין זילבערנע צוויי לייכטער,—
זיצט פאַר זיי זונס טעכטערל,
קרענצעלע באַפּוצנדיק.

25

האָט געקרייט דער גאָלדענער האָן
אַפֿן ברעג פֿון דווינע־טייך,
וועקט ער אויף זונס טעכטערל,
וויקלען פֿעדים גאָלדענע.

26

זע איך אַלע שטערן,
נאָר ניטאָ דער מאָרגנשטערן,—
מאָרגנשטערן איז אַוועק,
זיך שדכנ׳ען צו זונס טעכטערל.

27

שײַנט ער ניט דורך נאַכט דער שטערן,
וואָס גייט אויף אין אָוונט,—
ער פֿאַרקייקלט האַלבע־נאַכט זיך
צום געזעגנט פֿון די נשמות.

28

לבנה

זאָג, לבנה׳לע, וואו לויפֿסטו
אינם שטערנדיקן מאַנטל?
—לויף איך, אייל איך אַף מלחמה
העלפֿן דײַנע ברידערלאַך.

29

שיין, לבנה׳לע, אַף דײַן וועג,
פֿאַר מיין באַגלאָזטן פֿענצטערל,
שפּין איך ווייסן פֿלאַקסעלע,
האָב ניט וועך ס׳זאָל קין מיר שפּאַלטן.

30

זונעלע און לבנה

איז דריי טעג, דריי נעכט
גאַט אף זונעלע אין כעס,—
זון געוואָרפן צו לבנה
האָט א זילבערן שטיינדעלע.

31

זונעלע צעהאַקט לבנה *)
מיט א שאַרפן שווערד,
ווייל ער נעמט אוועק די כלה
פון דעם מאָרגנשטערן.

32

זונעלע שמייסט לבנה׳לע
מיט א זילבערן בייטשעלע,
פאר וואָס עס האָט פון מאָרגנשטערן
אָפּגענומען מיידעלע.

33

זונעלע שמייסט לבנה׳לע
מיט א זילבערן ריטעלע.
—אַך, ניט שמייס מיך, זונעלע,
דו נעם ס׳טאָגעלע, מיר—נאַכטעלע.

34

לבנה׳לע, דו ברודער אַלטער,
פאַרוואָס שיינסטו ניט באַטאָג?—
אַלץ דו בלאָנקעסט אין די נעכט,
מיט דיין קיילאכדיקן געשטאַלט.

*) לבנה אין לעטיש—מענלאכער מין.

35

ליימע*)

אלע זאָגן, אלע זאָגן,
אז מיין ליימע איז דערטרונקען,—
זיצט מיין ליימע אויף א באַרג,
אויף א שטול א זילבערנעם.

36

ליימע קומט צו מיר צוגאַסט—
כ'האָב איר ניט א שטול דערלאַנגט,
האָב דערלאַנגט איר זיידן קאָשיקל—
מיר דאָרט לייגן גרינגע טעגעלאך.

37

וואָלט איך שיעור אריינגעפאַלן
אין א טרערן-טייך,
ליימע זאָל ניט אָנהאַלטן
מיך באַם שלייער ווייסינקן.

38

וואָסער מיידעלע איז ערלאַך,
פלעכט איר ליימע קרענצעלע,—
מאַכט אים אוים פון וויסן זילבער,
גיסט אים אוים פון לויטער גאָלד.

39

ליימע האָט געפרעגט באַ ליימע,
וואו יתומה אָפּצוגעבן?—
אָפּגעבן אין א תבואה-שפע,
זאָל א לעבן-לאַנג ניט וויינען.

*) נעמין פון גליק.

40

קלייבט זיך ליימע אין גאָטס הויז,
האָט זי מיך צו זיך פאַרבעטן.

ליימע טראָגט א גאָלדענעם גורט,—
מיר דערלאַנגט זי זילבערנעם.

און זי זאָגט מיר, אים דערלאַנגנדיק:
—טראָג אים ערלאך, מיידעלע.

האָב איך ביטער זיך צעוויינט,
אירע ווערטער הערנדיק.

—אָפּווישן מיט וואָס זאָל איך
מיינע פלייצנדיקע טרערן?

און ס׳דערלאַנגט מיר אליין ליימע
ס׳אייגן זיידן טיכעלע.

—וואו זאָל איך וואַשן
ליימע׳ס געשאָנקן טיכעלע?

אליין ליימע ווייזט מיר אָן,
גאָלדן טייכעלע אין טאָל.

—וואו זאָל איך טריקענען
ליימע׳ס געשאָנקן טיכעלע?

אליין ליימע ווייזט מיר אָן,
גאָלדן פלעקעלע אין גערטל.

—וואו זאָל איך וועלגערן,
ליימע׳ס געשאָנקן טיכעלע?

אליין ליימע וויזט מיר אָן,
גאָלדענעם וואַלץ אין קאַמער:

—טריקן עס און וועלגער,
און באַהאַלט באַם דעק אין קופערט.

נאָר אַז אָנקומען וועט חגא,
גיב עס אָפּ צום אַקערמאַן.

גיב אַוועק צום אַקערמאַן,
ליימע׳ס געשאָנקן טיכעלע:

—אין דער פרעמד אַוועקגייענדיק,
דעק מיך איין אין ווייסן שלייער.

41

כ'האָב א ווייסן באָב געפונען
אפן ברעג פון דווינע-טייך,
לויף איך הין און לויף אהער, —
זוך איך, וואו אים צו פאַרזעצן.

קום איך אָן צום רויזן-גערטל
און האָב דאָרט מיין באָב פאַרזעצט, —
איז מיין באָב הויך אויסגעוואַקסן,
אַזש ביז צו דעם הימל.

קלעטער איך ארויף צום הימל
איבער דעם באָבס בלעטעלאך, —
טרעף איך אָן גאָטס זונדעלע,
פערדעלע זיינס זאָטלענדיק.

— א גוט מאָרגן דיר, גאָטס זונדעלע,
זאָג, וואו איז דיין טאַטע-מאַמעלע?
— טאַטע-מאַמעלע אף ברעג פון ים, —
איך אליין בין דאָ פאַרבליבן.

איך אליין בין דאָ פארבליבן,
אויסצושמידן שווערדעלע, —
האָב זיך שווערדל אויסגעשמידט
פונם גיפט פון בינעלע.

האָב צעהאַקט דעם טייוולס מאַמע,
אף ניין שטיקער,
מיין קאָלירטן קאַפטל פאַרפלעקנדיק
מיטן טייוולשן בלוט.

— פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך אים וואַשן?

—זוך אָפּ אזא אָזערע,
וואָס צעפּלייצט זיך אין ניין טייכן.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך אים טריקענען?—
—זוך זיך אָפּ א דעמב-בוים,
וואָס האָט צווייגן ניין.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך אים וועלגערן?—
—זוך זיך אָפּ א וואַלץ-געשטעל,
וואָס האָט וואַלצן ניין.

—פרעג איך בא דיר, ליבע ליימע,
וואו זאָל איך באַהאַלטן אים?—
—זוך זיך אָפּ א קופערטל,
וואָס האָט שלעסער ניין.

42

נעליימע *)

ליימע גייט מיט נעליימע
איבער שמאָלן בריקעלע:
ליימע־גנעטין, גיי פאָרויס,
שטויס די נעליימע אין וואַסער.

43

האָט זיך אָנגעשוכט נעליימע,
גרייט אין וועג מיך צו באַגלייטן:
ליימע, בעסער דו באַגלייט מיך,
גיי מיט פיסעלאך כאָטש באָרוויסע.

*) נעמען פון אומגליק.

44

לאונא דיענא*)

לאונאַ דיענאַ, לאונאַ דיענאַ,
שטויסט מיך ברעג אַרונטער,
נעמט מיך געטעלע פאַרן הענטל,
פירט מיך באַרג אַרויף.

45

לאונאַ דיענאַ, לאונאַ דיענאַ,
למאי פאַרפאָלגסטו מיך נאָר איינע?—
זאָלסט פאַרפאָלגן ווייטער אַנדערן,
זאָל מען מיך ניט אויסלאַכן.

46

שיק א רעגן, גאָטעלע,
בעת כ'וועל אין דער פרעמד אַוועק,—
פאַלן זאָל אין זייט פון וועג
מיטן רעגן לאונאַ דיענאַ.

47

שדים

פערד הויך הירזשן—שדים פאָרן,
בלישצנדיק שטראָמט טייכל,—
אפן ברעג האָב איך געשטעלט זיך
מיט א שאַרפן שווערדעלע.

*) שלעכטער טאָג.

48

צפון־טעכטערל

בוי מיר, טאַטעלע, א שיף,
וועב מיר, מאַמעלע, א זעגל,—
פאָרן וועל איך איבערן וועלט־ים,
זוכן טעכטערל פון צפון־ווינט.

פאָר איך טעג און נעכט א סך,
טעכטערל פון צפון־ווינט ניטאָ,—
קום איך צו א באַרג—אַן אינדזל,
וואו דריי ריזן מאָלן שניי.

—גוטן מאָרגן, שניי־מילנער,
וואו איז טעכטערל פון צפון־ווינט?
—גוטן מאָרגן, גוטן יאָר דיר, רודערער,—
פאָר אַלץ ווייטער קעגן צפון.

פאָר איך נאָך פיל טעג און נעכט,
טעכטערל פון צפון־ווינט ניטאָ,—
קום איך צו א באַרג—אַן אינדזל,—
וואו דריי ריזן שמידן אייז.

—גוטן מאָרגן, אייז־שמידן,
וואו איז טעכטערל פון צפון־ווינט?
—גוטן מאָרגן, גוטן יאָר דיר, רודערער—
פאָר אלץ ווייטער קעגן צפון...

II.

מלחמה

49

זונעלע, א נעפּל אויפהויבנדיק,
פאַרשטעקט זיך הינטער וואָלקן,—
רופן פּריצים צו מלחמה,
אַליין אַנטלויפנדיק קיין דייטשלאַנד.

50

זאָגט מען: פּריצים זיינען העלדן,
שרעקן זיך איבערן שליאַך-וועג רייטן,—
וואַרטן, אף די פערדלאך זיצנדיק,
אף מיין ברודערל.

51

האָט אזוי געזאָגט מיין מאַמעלע,
מיר דאָס קעפּל גלעטנדיק:
—אוי, מיין זונדעלע, ליב זונדעלע,
וואו וועסטו אַוועקפאַלן:
צי אין ליטע,
צי אף דעק פון וואַסערל?

52

ווייצן-ברויט באַק אוים מיר, מאַמעלע,
אויסריכטנדיק צו מלחמה,—
וועט עס מיר אף לייגער קלעקן,
זיין מיר גרינגער אפן רוקן.

53

מוטערל האָט פערד געזאָטלט,
פאָטערל דעם זון ארויפגעזעצט:
—זייט געזונט, אוי, טאַטע-מאַמעלע,
איר וועט מיך שוין מער ניט זען.

54

האָט צעוויינט זיך מיידעלע,
וואָס האָט זיך פאַר׳קנס׳ט צו מיר,
אַף מיין פערדל זעענדיק
זעלנערישן זאָטעלע.

55

צו מלחמה גייענדיק,
גיב איך מיין ווייבעלע די האַנט,
אָנגעגאָסן פול א הייפעלע
האָבן אירע טרערעלאך.

—אוי, נשמה-ווייבעלע,
וואו זאָל איך דיך לאָזן?—
קאָן מיט זיך ניט נעמען דיך,
לאָזן דאָ איז א רחמנות.

56

בין אַף באַרג אַרויפגעגאַנגען,
אַף שפּיץ בערגעלע,—
טרעף איך אָן מיין מיידעלע,
ביטער וויינענדיק.

—זאָג וואָס וויינסטו אַזוי ביטער,
וואָס באַדויערסטו?
—ווי זאָל איך ניט ביטער וויינען,—
מ׳פירט מיין ברודערל צו מלחמה.

מוז אַוועקגיין אַף מלחמה,
וואו וועט ער אַהינקומען?—
שווער, אוי שווער איז אַף מלחמה
פאַר די טאַטעס זינדעלאך.

57

שוועב, לבנה ווייסינקע,
פאר באַגלאָזטן פענצטערל,—
פריצים אָפּגעפירט מיין ברודערל,
האָב איך ניט מיין קינען־שפּאַלטער.

58

האָב איך, צו מלחמה גייענדיק,
ריטעלע פאַרשטעקט באַם טויער:

ווען עס וואַקסן, ווען עס גרינען,
זאָלט איר וואַרטן אַף מיין קומען,

ווען ניט וואַקסן, ווען ניט גרינען,
דאַן זאָלט איר אַף מיר ניט וואַרטן.

59

וואָלט געגאַנגען צו מלחמה
אנשטאָט יונגן ברודערל,—
שרעק איך זיך, מיין מיידל־קראַנץ
וועט פון ווייטן פינקלען.

60

גלעט איך קאָפּ בא פערדעלע,
גלעט מיט בײדע הענטעלאך,
פערדל זיך געראַטעוועט
האָט פון שווערדן ניין אנטבלויזטע.

61

ווער גרייט זעלנערלס געלעגער
און שפּרייט אוים וויים ליילאַכל?—
שראָט און קוילן—זיין געלעגער,
שווערד צעשפּרייט וויים ליילאַכל.

62

טראַכטן ברידערלאך:
ווער פון זיי זאָל גיין
אויף מלחמה־פעלד?

—דאָס יונג ברודערל,
דאָס אַלט פערדעלע.

האָט יונג ברודערל
ניט קיין מיידעלע,
וואָס זאָל ווייגען שטאַרק.

—דאָס אַלט פערדעלע
הירזשעט ניט,
בעט׳ן אָנזאָטלען.

63

הינטער טייכל ווייסער נעפּל,—
ווער האָט נעפּל אויסגעשפּרייט?

אויף מלחמה איז דאָס ברודערל,
גייען מיידעלאך צוויי ווייגענדיק:

שוועסטערל באַוויינט דאָס ברודערל,
צווייטע מיידעלע—איר חתנ׳דל.

III.

אוועקגערויבט מיידל

64

האָבן מיר איין איינציק שוועסטערל,
אָבער ניין זיינען מיר ברידערלאך.

וואָסער אַרבעט שווערע פֿאַדערן
מיר פֿון אונזער איינציק שוועסטערל?—

אין באַגינען־שעה צוויי קערנערלאך
פֿונם ריינסטן קאָרן אויסמאָלן.

—גיי דאָך, גיי א קוק טאָן, מאַמעלע,
וואָס טוט אונזער שוועסטער־מאָלערין?

מאַמעלע צוריק קומט, וויינענדיק,—
איז ניטאָ אין קאַמער מאָלערין.

—אוי, וואָס וואַרט איר, ברידערלאך?
יאָגט זיך, יאָגט נאָך אייער שוועסטערל.

שאַרפֿט די העק, טוט אָן די שטיוול,—
זאָטלט אייערע ברוינע פֿערדעלאך.

זאָטלט אייערע ברוינע פֿערדעלאך,
טוט אָן אייערע שעשקע־פּעלצעלאך.

טוט אָן אייערע סויבלנע היטעלאך,—
איר זאָלט אָניאָגן דאָס שוועסטערל!

רייטן הונדערט מייל א נאַכטעלע
און צוויי הונדערט אין א טאָגעלע.

פֿונקט צום סוף די הונדערט מייל
שטייען שפּילנדיקע קלעזמער ניין.

זאָגט, וואָס שפּילט איר אזוי אומעטיק?
—שפּילן מיר עס פּאר א שוועסטערל.

שוועסטערל וואָס האָט ניין ברידערלאך,
נעכטן האָט מען זי פאַרבייגעפירט.

—זאָגט אונז קלעזמער, קלעזמער ערלאכע,
וועלן מיר זי נאָך דעריאָגן?

—רייט א צווייטע הונדערט מייל,
דעמאָלט וועט איר זי דעריאָגן.

און צום סוף דעם צווייטן הונדערט
שטייען שפּילנדיקע קלעזמער ניין.

—רייט א דריטע הונדערט מייל,
דעמאָלט וועט איר זי דעריאָגן.

און צום סוף דעם דריטן הונדערט
שטייען טייערלאך צעעפנטע.

גייט אַרוים אַן אַלטע מאַמעלע,
וואָס נעמט איין די הינט די בייזע.

לאָזט זי מיך אריין אין הייפעלע,
פירט אריין מיך אין א קאַמערל.

זי דערלאַנגט מיר נאָך א וויטשקע-שטול,
זיך צו זעצן פאַרן ליפּע-טיש.

שטעלט אַוועק נאָך פוטער האַרטינקן,
גיט מיר חלה פרוכקע-ווייסינקע.

האָבן מיר דאָך ניט געגעסן,
נאָך דער שוועסטערל זיך יאָגנדיק.

האָב דערזען באַלד אונזער שוועסטערל,
זיצט באַם ליפּע־טיש בא ברעגעלע.

—שוועסטערל דו, גאָלדן שוועסטערל,
קום מיט מיר צו אונזער היימעלע.

—ברודער־ברודערל, ווייך־וואַקסעלע,
וועל איך ניט מיט דיר צוריקגיין.

האָב דאָ גוטע ערד געפונען,—
פאַר דער גוטער ערד אַן אַקערער.

טראָג אָפּ, ברודערל, צו מאַמעלען
מיינע נאַכטיקע גערוסן.

אוי, פאַר וואָס געלאָזט האָט מאַמעלע
מיך אליין אין טונקל קאַמערל.

מיך אַליין אין טונקל קאַמערל,
איך זאָל ריינעם קאָרן מאָלן?

65

עס האָט פרי געקרייט דאָס הענדעלע,
און איך טרעט אריין אין שיפּעלע,—

שוין געטראָפן ליטוויש מיידעלע
קלאַפּט דאָס גרעט באַם טייכעלע.

שליידער איך אַוועק דעם פראַלניקל,
נעם דאָס מיידעלע אַריין אין שיפּעלע.

66

איז פרעמד מיידעלע אַנטלאָפן,
אַז איך האָב גערופן זי.
—דו אַנטלויפסט פון מיינע ווערטערלאַך,—
פון מיר אַליין וועסטו ניט לויפן.

67

ליפּע־ביימעלע צעצווייגטע
פאַרבאַהאלט מיין קרענצעלע,—
פרעמדע בויגן ביימעלאַך,
זוכנדיק מיין קרענצעלע.

68

אוי, דו גרין בעריאָזע־וועלדל,
צי ביזטו אף מיר ברוגז?—

איך וואָלט פון די פרעמדע
זיך געראַטעוועט, אנטלויפנדיק,

נאָר דו האָסט אַראָפּגעריסן
פון מיין קעפּל ס'קרענצעלע.

69

האָבן מיך אַרומגערינגלט
מאַנסבילן דריי פרעמדע,
אפן בערגל צווישן סאָסנעס,—
ווילן קרענצל מיינס ארונטעררייסן.

האָב איך האַנט געפּאַכט מיט קרענצל,
ביזן אָנקום פון די ברידערלאך,—
דעמאָלט האָב איך אויפגעשטעלט
אף מיין קעפּל ס׳קרענצעלע.

70

אוי, מאַמעלע, אוי, מאַמעלע,
שרעקלאך איז אין הארבסט די נאַכט,—
ווינטל בלאָזט, די בלעטער שאָרכן,
פרעמדע ווילן כאַפּן מיך.

71

אָרום בערגל פאָרט א פרעמדער,
איך פון באַרג צום טאָלכל,
פרעמדער אינם רויזן-גערטל,—
איך אין די קאַנאַפּליעס.

72

קלאַפּט ווייס ציגעלע*) דאָס גרעט
אפן ברעג פון דווינע-טייך,—
שפּרינגט אָן וואָלף**)—פאַרטראָגט דאָס ציגעלע,
בלייבט דאָס גרעט ניט אויסגעקלאַפּט.

*) א מיידל.
**) א בחור.

73

ווייסינקע בעריאָזעס פינקלען
פונם ברודערס הייפּעלע.

ס'זיינען ניט בעריאָזעס ווייסינקע,
נאָר דעם ברודערס שווערדעלאַך.

פינקלען זיי אַנטקעגן לייט פרעמדע, —
שוועסטערל באַשיצנדיק.

74

אַלע טעג באַשירעמט גאָטעלע,
היינט נאָר ניט באַשירעמט, —
פרעמדע אָפּגערויבט מיין שוועסטערל,
מיר צעבראָכן שווערדעלע.

75

שוועסטערל-מוזינקעלע,
האַלט פעסט אָן מיין פערדעלע, —
פרעמדע פירן אונזער שוועסטערל, —
וועל נאָר שווערדעלע אַרויסציען.

76

האָט אַדורכגעשטאָכן פענצטערל
מיטן שטאָלן שווערדעלע, —
האָט אַרויסגעקראָגן שוועסטערל
פון ניין ברידערלאַך.

77

האָב אַ יונגיטשקע — אַ קלוגיטשקע, —
זיך געקאָנט מיט פרעמדע רייצן.

פרעמדע רייטן איבער סטעזשקעלע, —
איך אַף בערגל האָב צעזונגען זיך.

קוים די פרעמדע אַפן בערגל,
איך פון בערגל שפרינג צום טאָל.

קוים די פרעמדע אינם טאָל,
בין איך אינם וועלדל.

קוים די פרעמדע אינם וועלדל,
איך — צו ברידערס הייפעלע.

קוים די פרעמדע אינם הייפעלע,
איך — אין שטוב בא מיינע שוועגערינס.

— אוי, איר ליבע שוועגערינס,
העלפט, אוי, מיר זיך ראַטעווען.

איינע דעקט מיר צו דעם קאָפּ,
צווייטע טוט מיר אַ פאַטשיילע אָן,

און די דריטע כלומרשט טרייבט מיך:
— גיי זיך, גיי, גאַסט ניט געבעטענע,

קען איך דיך פון לאַנג,
דו רכילות-טרייבערקע.

נאָר די פרעמדע רופן אָפּ זיך:
— זי איז ניט קיין גאַסט קיין פרעמדע,

ס'איז פון ברידערלאך דאָס שוועסטערל —
זי'ט אין האַנט געהאַלטן קרענצעלע.

IV.

ליבע

78

לייג איך פארן טיר אף דר׳ערד
א בעריאָזע-צווייגעלע,

קומט א מיידעלע—טרעט אריבער,
קומט א צווייטע—גייט ארום,

קומט א דריטע—הויבט עס אויף,—
איז די דריטע מיין באַשערטע.

79

חתנ׳דל צעלייגט א פייער
פון בעריאָזע האָלץ.

וועט דאָס האָלץ שטיל ברענען,—
וועלן מיר בשלום לעבן.

וועט דאָס פייערל טראַסקן, קנאַקן,—
וועלן מיר זיך קריגן, שלאָגן.

80

ניי איך אוים פאר מיין ליבינקן
א שיין טיכעלע,
וואַרף ארום מיט בלימעלאך,
לייג איין דער מיט מיין הערצעלע.

81

צוליב מיר, יונג בחור׳ל,
טו ניט אָן קיין שטיוועלאך,—
אויב דו וועסט מיר נאָר געפעלן,
מעגסטו טראָגן קאָרע-לאַפּצעס.

82

זיי זיינען צוויי,—וועלכע צוויי,—
וואָס שלאָפן ניט באַנאַכט?

עס איז אַלעמען באַוואוסט,
ווער עס קאָן ניט איינשלאָפן:

שלאָפט ניט דאָס יונג בחור׳ל,
פון א מיידל טראַכטנדיק.

שלאָפט ניט דאָס יונג מיידעלע,
הענטשקעס שטריקנדיק פאַר איר בחור׳ל.

83

אויסגעשפרייט האָט בחור׳ל
מיר דעם וועג מיט ליפּע־בלעטער,—
מעגסט מיט גאָלד מיין וועג באַשיטן,
וועסטו מיר דאָך ניט באַקומען.

84

זאָג, וואו ביזטו, ליבינקער,
לעצטע נאַכטעלע געשלאָפן?—
אונטער סאָסנע, עגלע־בוים,
צי בא אנדער מאַמעס מיידעלע?

—בין אף גרינעם פעלד געשלאָפן
אונטער דעמבע־בוים געדיכטן:
ליפּע־בלעטעלאך—צעקאָפּנס,
גרינע צווייגעלאך—מיין ליילאכל.

—אַך, מיין ליבער פריינטעלע,
וואָלט איך דאָס געוואוסט,
וואָלט איך דיר געשיקט
ליילאכלאך צוויי ווייסינקע,

ליילאכלאך צוויי ווייסינקע
און צוויי ווייכע קישעלאך.

85

האָב געהאַט אַ ווייסע טיכעלע,
האָב איך עס געוועלט נאָך אויסבלייכן,--
אָנגעקומען מחותּנים גוטע,
האָב איך בעסערע פאַרלאַנגט.

86

לערכע, קליינטשינק פייגעלע,
דו ווייסט נאָר און איך,
וואו עס איז מיין מיידעלע.

טראָג איר מיינע גרוסן אָפּ
אויף די שפּיצן פליגעלאך.

ווערן מיד די פליגעלאך,
פלי צום ים־אויסגוס.

פלי צום ים־אויסגוס,
ביז צום ראָר־בוים גרינינקן.

87

מיידעלע זונלאָקיקע,
ניט גיי פאַרביי, זיי מיט מיר,—
האָסט אין דיינע גאָלדענע לאָקן
מיין קאָפּ און האַרץ געפאַנגען.

88

בויגט זיך, בויגט, בעריאָזקעלאך,
פאַר דער זון און מיט דער זון,—
בויגן פונקט אַזוי זיך אינגעלאך
פאַר דער טעכטערלס מאַמעלע.

89

האָט מען פייערן צעצונדן,
אָדער ברענט דער ווערבע־בוים?
ניין, די אינגלאַכס אויגן ברענען,
אַז זיי האָבן מיך דערזען.

90

אַז מיך זעט א בחור׳ל,
רייסט ער אויגן אויף און מויל,—
וואָלט איך זיין א זעמעלע,
וואָלט ער מיך פאַרשלינגען.

91

איינער וואַרפט אף מיר די אויגן,
וואַגט ניט עפּעס מיך צו פרעגן,—
וואַגט ניט מיך צו אָנרירן,
וואַגט ניט רינגעלע אַראָפּנעמען.

92

וואו ביזטו געוואַקסן, מיידל,
האָב איך קיינמאָל ניט געזען דיך,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
האָב קיינמאָל דיך ניט געזען?

ביזט בַא מאַמעלען געוואַקסן,
צי בא מאַמעלען אין קופערט,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
צי אין מאַמעס קופערטל?

—בין בא מאַמעלען געוואַקסן,
גלייך ווי א מאַמזעל א רייכע,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
גלייך אַן איידעלע מאַמזעל.

זעקעלאַך פון ווייסע פאָדים,
רויטע שיכעלאַך פאַרפוצטע,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
רויט־פאַרפוצטע שיכעלאַך.

—שטרעק אוים הענטל, גיב מיר מיילכל,
וועסט זיין, מיידעלע, מיין כלה,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
וועסט מיין כלה־מיידל זיין.

—בחור׳ל, אומזיסט גאָר רעדסטו:
דאַרף ניט, דו זאָלסט מיך גוסטירן,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
דיין גוסטירן איז אומזיסט.

האָב אַן אנדער טאַטנס זונדל
צוגעזאָגט מיין הענטל געבן,—
טראַ־רי־די, ראַ־לאַ־לאַ,
הענטל מיינע צוגעזאָגט.

93

וואָס האָסטו זיך, מיידעלע,
אזוי לאַנג געריייצט מיט מיר,—
פאר וואָס מיר ניט אָפּגעזאָגט
בא מיין ערשטן ווערטעלע?

94

גאָטעניו, האָב איך עס מזל,
מער פון אלע מיידעלאך.

בחורים׳לאך צוויי פון ווייט,
און פון אונזער דאָרף—א דריטער.

אפן הויף בא אונז—א פערטער,—
אלע פרעגן אלץ אף מיר.

95

איבער מיר צוויי בחורים׳לאך
זיינען שטאַרק צעקריגט:
מיין נדנ׳על ע וויל איינער,
מיך אַליין—דער צווייטער.

ווער עס מיינט מיין רייך נדנ׳עלע,
קען נאָר טרערלאך פאַרגיסן,—
ווער עס מיינט מיך, שייניקע,
יענער איז א ברויט-געבער.

96

האָב דערקענט יעניץ בחור׳ל,
וואָס טרינקט טרערן מיידלשע,—
שוואַרצע הערעלאך, רויטע בעקעלאך,
גלייך עס פונקלט פייערל.

97

קוק איך ניט, פרעמד בחור׳ל,
וואָס דו טראָגסט אָן זייט דאָס היטעלע,—
קוק איך אױף דיין ארבעטל,
אױף דיין מאַנסבילש שכל׳ע.

98

האָב דערקענט דאָס בחור׳ל,
וואָס האָט חתונה אין האַרבסט,—
גייט מיט שטאָלץ און שפּאַנט א זיכערער,
היטעלע איבער די אויגן.

99

טאַטנס זונדעלע,—א מיידלניק,—
קוקט אױף מיר דריי זומערן,—
וואָלט ער זיין באשיידן, ערלאך,
וואָלט אין ערשטן זומער קנס-מאל זיין.

100

איטלאַך-איטלאכער
האָט זיין אָנשיקעניש,—
ציגעלע—דעם וואָלף, איך—א בחור׳ל,
הינדעלע—דעם האַביכט.

101

ברעך איך ניט קיין ליפּע-צווייגן,
בין אליין א ליפּע-ביימעלע,—
ברעך פון דעמבעלע די צווייגן,
איך באדאַרף אן אַקערער.

102

אפן שטיין טאַנץ, קאָטערל,
וועט נאָך היי־יאָר זיין מיין חתונה?
וועט געשען עס, קאָטערל,
קריגסטו הענטשקעלאך א פּאָר.

103

האָסטו, שוועסטערל, א סך ברידערלאך,
גיב אָפּ מיר איין אַקערער,—
וויל איך בא דיר אויסבעטן
דיין מיטלסט ברודערל.

104

איך—א שוועסטערל, דו—א שוועסטערל,
ביידע האָבן מיר דאָך ברידער,—
לאָמיר בייטן זיך מיט ברידערלאך,
וועלן ביידע האָבן אַקערער.

105

שפרינג איך פריי ארום אין גערטל,
פליק די ווייסע רויזן,—
פליק איך, פליק איך ווייסע רויזן,
אויסצופלעכטן קרענצל.

פלעכט איך, פלעכט איך ווייסן קרענצל,
טו אים אָן אױף קעפּל,—
מיטן קרענצל אפן קעפּל,
קום איך אָן צום ימ׳על.

הויבט דער מאָרגנווינט אָן בלאָזן,
בלאָזט אַראָפּ מיין קרענצל,—
האָט פאַרטראָגן ווייסן קרענצל
אַזש צום טיפן ימ׳עלע.

לויף ארום אף ברעג פון ימ׳עלע,
קרענצל זינקט אין וואַסערל,—
אינגעלאך צוויי אָנגעקומען,
בין איך שטיין געבליבן.

איינער הויבט צו מיר אָן ריידן,
זאָגט מיר שיינע ווערטערלאך,
זאָגט דער צווייטער: דו זאָלסט, מיידעלע,
אָנהאַלטן מיין פערדעלע.

דו זאָלסט אָנהאַלטן מיין פערדעלע,
איך אין ים וועל שווימען,—
איך וועל שווימען נאָך דיין קרענצל
ביזן אָפּגרונט ימ׳עלעס.

נעם זיך, מיידעלע, דיין קרענצל,
זאָלסט ניט זאָגן מאַמעלען,
אַז כ׳האָב אויפגעהויבן קרענצל
פונם אָפּגרונט ימ׳עלעס.

106

זאָל מיר צינגעלע מיינס זאָגן,
וואָס האָט טייכעלע געמורמלט,—
וואָס האָט טייכעלע געמורמלט
און געצוויטשערט נאַכטיגאַל?

וואו ס'האָט טייכעלע געמורמלט,
האָבן דאָרט צעבליט זיך קנאָספּן,—
וואו נאָר ס'קומען אויף זיך מענטשן,
האַלט מען מיך אַלץ אין איין לויבן.

זיסן האָניקל זויגט בינעלע,
ריידן זיס אזוי די מענטשן,—
האָב איך ווערטער-בלימעלאך
אויפגענומען פאַר מיין קרענצל.

בלימעלאך פון זיך צעבליטע,
האָב זיך אויסגעפלאָכטן קרענצל,—
ס'הערן איין זיך אַלע מענטשן,
וואָס איך וויל נאָר זאָגן.

107

איז פאַרלאָרן מיר מיין פערדל,
איז פאַרלאָרן אינם וועלדל,—
האָב דריי טעג, דריי נעכטעלאַך
אומגעבלאָנקעט, פערדל זוכנדיק.

אויסגעטאָגט דער טאָג דער פערטער,
האָב איך פערדל מיינס געפונען,
פערדל מיינס האָב איך געפונען
בא יונג מיידעלע אין גערטל.

בעט איך, בעט איך, זי זאָל אָפּגעבן,
שלאָג איר געלט פאָר, נאָר זי נעמט ניט.—
—קען ניט פערדעלע דיר אומקערן,
ס'האָט פאַרשאָפּט אונז גרויסן היזק.

מיר צעטראָטן רויזן-גערטל,
בא די ברידער—קאָרן-פעלד,
וועלן זיי דיר, אפשר, שיינקען,
איך די רויזן וועל ניט שיינקען.

וועסטו צוזאָגן מיך נעמען,
וועל איך דיר די רויזן שיינקען.
—ווי זאָל איך דיך, מיידל, נעמען,
אַז דו ביזט מיר ניט צום האַרצן?

ניט איין טאָג, נאָר א גאַנץ לעבן
דאַרף מען אָפּלעבן צוזאַמען,—
ניט קיין טוך איז'ס אף די אַקסלען,—
קאָנסט פאַרוויקלען זיך און אויסוויקלען.

108

אַך, איך וויין מיט אים אינאײנעם,
שלימזל׳דיק בחור׳ל,—
ער וויינט, מיך נאָר ווערלנדיק,
איך—צו אים ניט גייענדיק.

109

גאָטעניו, אוי גאָטעניו,
וואַקסט אין שטוב אַן אַקערער.

נאָר איך רוף אים ברודערל,
קיינער זאָל ניט דאַכטן.

קיינער זאָל ניט דאַכטן,—
ס׳זאָל קיין קלאַנג זיך ניט צעטראָגן.

110

אוי, איך וויל ניט, גאָטעניו,
מיט שוואַרץ קעפּעלע אַן אַקערער,—
וויל מיט בלאָנדע הערעלאַך
און מיט רויטע בעקעלאַך.

111

אוי וואָס טו איך, גאָטעניו,
ניט קיין גליקלאַכער דער זומער:

האָב צעטראָגן דורכן זומער
אַלע קליידער מיינע זיידענע.

זיינען בלינד געוועזן די בחורים,
וואָס זיי האָבן ניט געזען מיך?

112

גיין וואו זאָל איך, גאָטעניו,
אַז מיך דאַרף ניט קיינער?—
דאַרף מיך ניט פרעמד בחור'ל,
דאַרף ניט איינגן ברודערל.

113

פלאַנץ איך א בעז־ביימל
אינם מיט הייפל.

ביימל צעוואַקסן זיך
איז אין ניין צווייגן.

אף איטלאך צווייגעלע
וואַקסן ניין בלומען.

קומען אָן פרעמדינקע
בלימעלאך רייסן.

—וואָס ווילסטו, שוועסטערל,
פאַר דיין שיין קרענצל?

ווילסטו נאָר—גיב איך דיר
פערדעלע ברוינעם?

—וויל איך ניט, וויל איך ניט,
האָב איך אליין עס.

—ווילסטו נאָר—גיב איך דיר,—
אַקערער יונגן?

—וויל איך עס, וויל איך עס—
האָב ניט אזוינעם.

114

האַלבע נאַכט אױף גרינער לאָנקע
האָב איך פֿרײַגעלאָזט מײַן פֿערדעלע.

—נעם אױף דײַן באַראָט מיך, גאַטעניו,
כ׳גיב זיך אָפּ אין דײַנע הענטעלאַך.

מ׳האָט פֿאַרזײַט בײַ לײַטן קאָרן,
איך נאָר האָב נאָך ניט געבראָנעט.

בראָנען װי װעל איך מײַן פֿעלדעלע,
אַז איך האָב ניט מײַן ברױן פֿערדעלע?

פֿאַר אַ משכּן מײדלס מאַמעלע
אָפּגעגעבן מײַן ברױן פֿערדעלע.

זי זאָל אַנדערן ניט צוזאָגן
מײדעלע, װאָס איז געפֿעליק מיר.

115

סאָסינקע וואַקסט שלאַנק אין וועלדל,
מיידעלע שיינס בא דער מאַמען,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
טעכטערל בא מאַמעלען.

שאַרף איך העקל פאַר דער סאָסנע,
אָנגעשוכט זיך פאַרן מיידל,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
טו אָן שפּאָרן בלאַנקינקע.

האָב איך אָנגעשמידט ברוין פערדל
פון שטאָל האַרטן פּאַדקעוועלאך,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
פּאַדקעוועלאך שטאָלענע.

זאָלן פייערל אויסהאַקן
אַפן הויף בא מיידלס מאַמען,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
צו מיין מיידלס מאַמעלען.

פאַר איך, פאַר איך, כוואַטסקער בחור,
און קום אָן צו מיידלס מאַמען,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
צו מיין מיידלס מאַמעלען.

קלינגען אָפּ א שעה די שפּאָרן,
אַז איך שפּרינג פון פערד אַרונטער,—
טראַ־ראַ־ראַ, לאַ־לאַ,
אַז איך שפּרינג אַראָפּ פון פערד.

116

מאַמעלע, אַליין דאָס מאַמעלע
האָט מיך אויסגעהאָדעוועט,
כדי אַז קומען וועט פרעמד בחור'ל,
זאָל דער טאַטע זיין מיין אָפּגעבער.

117

גיי זיך, בחור, טויגענישט,
בין איך ניט דיין כלה, —
א דיק מיידעלע מיט א רייך נדנ'עלע
איז רייכן זונדלס כלה.

118

אוי, איר מיינע ברידערלאך,
וואָס בין איך דערעסן אייך? —
וואָסער מיידלניק עס שדכנ'ט זיך,
ווילט איר מיך אים אָפּגעבן.

119

נעמען וועל איך ניט קיין פּריצ'ל,
נעמען וועל איך ניט קיין אָרימן.

א סך אַרבעט בא דעם פּריצ'ל,
ווינציק ברויט באם אָרימן.

נעמען זיך אזא א מיטעלן —
וועט זיין ארבעט און אויך ברויטעלע.

120

נעמען וועל איך ניט קיין אלמן,
בעסער אָן א מאַן פאַרבלייבן, —
וועט דער אַלמן אַלץ מיך שטראָפן,
זיין געוועזן ווייב אויסרימען.

121

שטיי איך אינם רויזן-גערטל,
פלעכט א רויזן-קרענצל,
הער איך פרעמדע אָנגעפאָרן,
קוק—אַן אַלמן אָנגעקומען.

איך שאַר אויף צום פּילויט די רויזן,
וויש אין טיכעלע די טרערן,
בין א וויילינקע פאַרטראַכט—
איך זאָל געבן האַנט, צי ניין?

זאָג איך: בעסער פאָר אַוועק,—
וועלן טאַטע-מאַמעלע
מיך פאר דיר ניט אָפּגעבן—
פאר א שיכור-יונג פון שענק,
פאר דעם גרעסטן פערד-בייטער.

122

קום באַנאַנד, מיין שוועסטערל,
וויגן זיך אף עפּלבוים,—
אונטער וועלכער ס'ברעכט דער צווייג זיך,
יענע וועט אן אַלמן קריגן.

123

איך גיי אַרום א גרויסן קרייז,
ארום דעם אַלמנ'ס שליטן,—
איז דער שליטן פונם אַלמן
פול מיט טרערן ביטערע.

124

וואָלט געזעצט זיך בעסער אין א שטראָם,
איידער אינם אלמנ'ס שליטן,—
גרינג וואַרפט אום דער שטראָם,
גרינג מאַכט וויינען דיך אן אלמן.

125

איך גיי ארום א האַלבן באַרג,
האָב פרעמד בחור׳ל ארויסבאַגלייט,—
האָב צעזעגנט זיך אים זאָגנדיק:
„גיי זיך און זאָלסט ווידער קומען״.

126

וואַקס אוים, וואַקס, ליב אינגעלע,
מיט געקרויזטע הערעלאך,—
וועט נאָרליימע וועלן,
וועל איך גלעטן דיינע קרייזעלאך.

127

וואַקס, בעריאָזקע, ברייט און נידעריק,
כ׳וועל קומען שניידן פון דיר בעזימער,—
וואַקס א שטיל און קלוגיטשק אינגעלע,—
איך וועל זיין דיין כלה-מיידל.

128

וואַקס איך, וואַקס בא מאַמעלען,
צו וואָס וואַקס איך, וויים נאָר גאָטעלע:
צי איך וואַקס פאר פרעמדן בחור׳ל,
צי אף ארבעטן בא ברידערלאך?

129

זאָל בא מאַמען וואַקסן זונדעלע,
פונם גערשטן-פעלד מיין אַקערער,—
די פאַטשיילע *) ליגט בכבוד׳דיק
אפן דעק פון קופערטל.

*) דאָס מיידל פלעגט האָבן גרייט אין איר גאָב א מתנה פאר דער שוויגער—אַז אויסגעשטריקטע גרויסע וואָלענע פאַטשיילע.

130

גערודערט שיפל מיט א בלימעלע,
קעגן טעכטערס מאַמעלע,—
קומט אַן טעכטערס מאַמעלע,
א צעבליטע ווי א בעז-בוים.

131

ווייס בלימעלע, גרין וויטשקעלע
שאָקלט זיך אין אָזערע,—
ווייס בלימעלע—מיין שוועסטערל,
גרין וויטשקעלע—כלה-מיידעלע.

132

בליט דער בעז, נאָר ניט אזוי,
ווי עס בליט דער עפּלבוים,—
שוועסטערל איז ליב, נאָר ניט אזוי,
ווי ס'איז ליב פרעמד מיידעלע.

133

לוינט צוליב איין ניסעלע
איינבויגן דעם גרויסן נוסבוים?—
לוינט צוליב איין מיידעלע
טראָגן אזא האַרצווייטיק?

134

וואונדער, וואָסער וואונדער,
האָב געוועלט זי, האָט זי זיך געשפּאַרט,—
האָב איך ניט גענומען זי,
האָט זי ביטער זיך צעוויינט.

135

ווייס איין גאָט דעם טאָגעלע,
ווען איך וועל אין פרעמד אוועק,—
איז אָף רוקן נאָך באָם שעפּסעלע *)
די פּאַטשיילע, וואָס כ׳וועל מיטנעמען.

136

שלעכטע בחורים׳לאך, קומט ניט,
דאַרף איך ניט קיין שלעכטע,—
האָב איך ניט קיין ברודערל,
וואָס זאָל מיך באַשיצן.

137

האָט דאָס פּריציש טעכטערל
לאַנג געטראָגן קרענצעלע,—
ניט געקומען איז קיין פּריצ׳ל,
ניט דערוועגט האָט זיך אן אָרימער.

138

האָב דעם טיש געהאַלטן ווייס,
אָפּט געוואַשן קאַמערל,—
אפשר וועט אין שכנות
טרעפן זיך מיין אַקערער.

139

ניט געגאַנגען צו דער קרעטשמע,
ניט אָף יאַרמאַרק זיך באַוויזן,—
ווער עס וויל מיך אָנקוקן,
קומען זאָל צום ברודערס הייפעלע.

*) דער וואָל.

140

נאָענט האַרבסט, די בלעטער פאַלן,
אומעטיק די מיידעלאך,—
פאַלן בלעטער, קייקלען זיך,
גייט א מיידעלע אום וויינענדיק.

141

וויים גאָטעלע, וויים לײמע,
איך נאָר איינע וויים ניט,—
איז באַשערט מיר אָדער ניט
פונם גערשטן-פעלד אן אַקערער?

142

גיט נאָר גאָט, פרעמד בחור׳ל,
פאַלסט אריין אין מיינע הענטעלאך,—
איך וועל שוין אזוי דיך בויגן,
גלייך א יונגן לאשיקל.

143

שטאָלצער בחור, פלינקע הענט
און א צונג א שאַרפינקע,—
דער געפעלט מיר, וויל זיין זיינע,
זאָל מיך מאַמע צו אים אָפּגעבן.

144

קלויב זיך ווייטער איבער, בחור׳ל,
וואוין ניט מיר אין שכנות,—
צוליב דיר האָב איך צעטראָגן
מיינע בעסטע קליידער.

145

בין מיט ברודער ניט געגאַנגען
אויך א וועג א קורצינקן,—
מיט פרעמד בחור׳ל פאַרגאַנגען
א מהלך—הונדערט-מייליקן.

146

זינגט ניט זים אזוי קיין פייגעלע,
ווי עס וואָרקעט טויב אין וואַלד.

קיינער האָט ניט אזוי ליב מיך,
ווי מיך ליבט פרעמד בחור׳ל.

ער דעקט איין מיך מיט זיין מאַנטל,
טוליעט מיינע פיסלאך אין זיין פעלץ.

147

איז געווען מיין כלה-מיידל,
גלייך א גאָלדן שוועסטערל,—
אָפּגעדראָשן, גייט זי אָפּמאָלן,
אָפּגעמאָלן—גייט צום פעלד.

148

גיי, מיין פראַצעוויטע שוועסטערל,
גיי קוק אָן מיין כלה-מיידל.

דו קאָנסט באַלד דערקענען,
וואָסער מיידעלע טויג צו אַרבעט.

וואָסער מיידעלע טויג צו אַרבעט
און וואָס איז איר גוסט.

149

שכנ׳יש מיידעלע, שיין בלימעלע,
דו וועסט זיין מיין כלה,—
ביזטו אין מיין הערצעלע,
גלייך א בלימעלע אין גערטל.

150

גאָלדן שכנ׳יש מיידעלע,
פאר וואָס ביזטו אזוי שלאַנק?—
שטיי איך אויף, צי לייג איך זיך,
ביזטו פאר די אויגן מיר.

151

אוי, דו מאַמע־מאַמעלע,
וואָסערע האָסטו טעכטער?

קוים איך זעץ זיך אפן פערד,
שלעפן זיי אַראָפּ מיין היטעלע.

שלעפן מיר אַראָפּ דאָס היטעלע
וואַרפן אינם רויזן גערטל.

זאָל איך רייסן רויזעלאך,
צי גאָר נעמען היטעלע?

152

איי, דו שטאָלצע מיידעלע,
ניט פאַרריים הויך ס׳נעזעלע.

וועל ניט קוקן אף דיין שטאָלצקייט,
אף פאַרריסן נעזעלע.

וועל דיין שטאָלץ זען אין דיין ארבעט,
אינם שכל קלוגיטשקן.

153

זאָרג איך זיך ניט פאַר עשירות,
אַז מיין כלה איז אַ שייניגקע.

מ׳וועט ניט אָנזען מיין עשירות,
ווי מען זעט מיין כלה אָן.

דאָס עשירות איז אין קליטעלע,
און די כלה אויפן פעלדעלע.

154

ווינטעלע, דו בלאָז מיין שיפל,
ביז צו קורלאַנד*) מיך פאַרטראָג.

קורלענדערקע אָנגעבאָטן
האָט מיר טאָכטער־מאַלערין.

אָנגעבאָטן, ניט געגעבן,—
זאָגט, איך בין אַ שיכור־יונג.

זאָגט איך בין אַ גרויסער שיכור,
פּטר יאָגנדיק די פערד.

האָב איך פרעמדס אין שיינק געטרונקען,
צו פרעמד פערדעלע געיאָגט?

ווינטעלע, דו בלאָז מיין שיפל,
ביז צו קורלאַנד מיך פאַרטראָג.

קורלענדערקע אָנגעבאָטן
האָט מיר טאָכטער־מאַלערין.

*) זע אנמערקונג צו נום. 329.

155

זיפּ דעם האָבער אוים, מיין ליבינקע,
און שיט אָן אים פאַר מיין פערדעלע,—
צוליב דיר איז עס געלאָפן
א מהלך אזא ווייטן.

156

אויסגעזיפּטן האָבער אָנשיטן
וועל איך מיין באַשערטנס פערדל,—
עס זאָל גיכער מיך אַוועקפירן
פון מיין ברודערס שוועל.

157

גיב מיך, מאַמע, פאַר א כלה
דעם, וואָס איז צום האַרצן מיר.

חנ'עוודיק איז בחור'ל,
שיין זיינע מתנה'לאך.

זיצט זיך אפן פערדעלע,
נאָר זאָגט ווערטער ליבינקע,
גלייך ער זיצט אין שטיבעלע.

158

האָב איך מיטליד מיט דיר, בחור'ל,
זע איך, גייסטו א פאַרפינצטערטער.

שעם איך זיך פאַר מענטשן,
שרעק זיך פאַר דער מאַמעלען.

וואָלט איך אויסקלייבן א בלאָנדינקן
מיט וויים-ראָזע בעקעלאך.

159

האָט געזיפּצעט טיף מיין מיידעלע,
אױף די הענטלאך אָנגעלענט.

—האָסטו, נשמה׳לע, פאַרויסגעזען,
אַז איך וועל ניט לעבן לאַנג?

וועל איך לעבן לאַנג, צי ניט לאַנג,—
וועל זונס עלטער ניט דערלעבן.

נאָר דאָס וואַסערל און שטיינדעלע
קענען, ווי די זון לאַנג לעבן.

אינס מאָל איז טיף דאָס וואַסערל,
און אויף באַרג איז הויך דאָס שטיינדעלע.

וועל פון שטיין א בוים אָפּהאַקן,
צינדן פייערל אין וואַסערשטראָם.

זאָלן וואַרעמען זיך פאַרשווינדעלאך,
די וואָס ווינטשן מיר כל׳בייז.

160

אַז איך בין געווען א יונגער,
האָב איך מיידלאך אפן ווינט געלאָזט,—
האָב דערפאר אזא באַקומען,
סאָמע ערגסטע מיידעלע.

161

אַפן בערגל—ווייסע רויזן,
אונטער בערגל—רויטער מאָן.
קומען בחורימ׳לאך צו די רויזן,
בויג איך איין זיך אינס מאָן.

162

ליג זיך, ברודערל, אַף סטעזשקע,
זוך ניט דיין באַשערטע,—
זי אַליין וועט אָנקומען,
פעלד־בלימעלאך קלויבנדיק.

163

פערדעלע, לויף, זוך דיין וועג,
שטעל זיך אין דאָרף דאָ ניט אָפּ,—
מיידעלאך־פוילערקעס—דאָ,
וואַרפן דעם מיסט דורכן פענצטער.

164

שיין זינגט זי, מיין מיידעלע,
צווישן גרינינקע בעריאָזקעס,—
שאַר די צווייגעלאך פאנאנדער,
ווייז פאר מיר זיך, שיינינקע.

V.

משפחה

165

ניט באַקלאָג זיך, יונגע כּלה,
אַף מיין ברודערל,—
דיינע אייגענע ברידערלאַך
טוען אוים דיר קרענצעלע.

166

למאי זאָל איך מיין שוועסטערל
קרענצעלע ניט אויסטאָן?—
צי האָט ניט מיין שוועסטערל
ערלאַך קרענצעלע געטראָגן?

167

מאַמעלע, שטרעק אוים די הענטעלאַך,
פרעמדע זעצן מיך אין שליטן,
זאָלן פאַלן מיינע טרערעלאַך
אין מיין מאַמעס הענטעלאַך.

168

פון וואָס טראַכט מיידלם מאַמעלע,
איבערן הויף אומלויפנדיק?—
מיר זיינען נעכטן אָנגעפאָרן
מיט דריי שליטנם ליידיקע.

169

טראַכטן-טראַכט ניט, מאַמעלע,
טראַכט, ווי אָנפילן די וועגענער,—
גיי אין שטאַל און גיי אין קליים,—
פול באַלאָד די וועגענער.

170

ליימע, גיי און בענטש די חלוקה,
טיילט זיך מאַמעלע מיט טעכטערל,—
טיילן זיך די שעפסן, קיעלאך,—
טיילן זיך די ווייסע ליילאכער.

171

פעלן אוים דער מאַמעלען,
אף א מאָל דריי זאַכן:
אין שטאַל—די קי, אין קלייט—דער אויסשטייער,
אין מאָל־קאַמער—די מאָלערין.

172

לאָזט מיך ווייט ארוים מיין מאַמעלע,
זאָגט זי צו, זי וועט ניט וויינען.

נאָר נעם איך די שיך זיך אָנטאָן,
האָט זי שוין צעוויינט זיך ביטער.

איך פאַרוויקל אין פאַטשיילע זיך,
וויינען אלע ברידערלאך.

זעץ איך זיך אף חתנ׳ס פערד,
מיוקן אלע קי אין שטאַל.

אז איך רייט ארוים פון טויער,
הירזשען אַלע ברוינע פערדעלאך.

173

אז איר׳ט, ברידער, אָפּפאָרן,
אף צוריק קערט אוים די פערד,—
אָנצואווינטשן שוועסטערל,
זי זאָל לעבן גליקלאך.

174

זונעלע, וואַרט אָפּ,
וואָס איך וועל דיר זאָגן,—
טראָג אָפּ צו מיין מאַמעלען
הונדערט נאַכטיקע גערוסן.

175

פארן גאַנצן לאַנגן זומער
קריגט זיך מאַן און ווייב,—
וויל דער מאַן א גערשטן־שניטער *)
און דאָס ווייב—א ווערבערין *).

176

גאָט מיינער, איי געטעלע,
ביידע זידלען איינע—מיך,—
זידלט מיך יונג מאַנעלע,
זידלט מיך מיין שוויגערל.

177

אַלץ איז בא מיר אַף דער העלפט
מיט מיין ווייבל יונגיטשקער,—
אַף דער העלפט דאָס בעטל, קאָלדרעטשקע,
אַף דער העלפט וויים ליילאַכל.

178

האָב געקויפט א בייטש אין ריגע,
האַלט אים אַפן דעק פון קופערט,
וועל מיט אים מיין מאַנעלע
איטלאַכן פרימאָרגן שמייסן.

---

*) ער—א זוז, זי—א טאכטער.

179

דעם וואָלפס מאַמע, דעם זונס מאַמע,
ביידע גייען זיי איין וועג,—
דעם וואָלפס מאַמע זוכט אַ שעפּסל,
דעם זונס מאַמע—וועבעריין.

180

האָט אַן עפּלבוים ווייסע בלומען,
וואַקסן אױף אים רויטע עפּלאַך,—
האָט אַ מאַמע שיינע טעכטער,
קומען צו איר הויכע געסט.

181

מזל'דיק איז יענע מאַמעלע,
האָט דריי טעכטער און דריי זין,—
נדנ'ס דריי אַרויסגעפירט,
נדנ'ס דריי אַריינגעפירט.

182

אוי, געמאַטערט לעבן מיינס,
ווי זאָל איך דיך דורכטראָגן?—
שווייגק אין שוויים מיין העמדעלע,
און אין טרערעלאַך מיין ליילאַך.

183

טרייב איך טשערעדע דורך בלאָטעס,
ס'ברעכן זיך די צווייגעלאַך,—
האָט מיך מאַמעלע אַריינגעגעבן
אין גרוים אָרימקייט.

184

קוק אָן, כלה יונגינקע,
ווער דיך קומט באַזוכן,—
חתנ׳ס טאַטע קומט צו דיר,
קאַלירטע הענטשקעס *) דערוואַרטנדיק.

185

קוקן זיך טשיקאַווע אָן איינאַנדער
די געקומענע מחותנים,—
איינער טראָגט א פרעמדנס בגדים,
צווייטער—פרעמדנס היטל.

186

קיינער זעט ניט, אַלע בלינדע,
בלינד די פרעמדע פערדעלאך,—
אָנגעפאָרן צום סטויג היי,
מיינענדיק, עס איז א שטוב.

187

רופן אוים די געסט געקומענע:
—ס׳איז פון דינסטן מעל דער קאָרנברויט.
—האָב מיט מיינע הענט דאָס מעל געמאָלן
אפן מילשטיין פון מיין ברודער.

188

אוי, דו שכנ׳יש מאַמעלע,
וואָלט איך זיין דיין שנור,—
וואָלט איך אויסטאָן דיר די שיכעלאך,
אויסבעטן דיר בעטעלע.

*) זע אנמערקונג צו נומ. 322.

189

רייז געהאַלטן ברודערל
האָב איך, גלייך א שוואַן א ווייסן, —
האָב אים איצט געבראַכט א כלה,
זאָל זי אים אין א זאַק באַהאַלטן.

190

מוסר מיך ניט, מאַמעלע,
לאָז מיך אויסוואַקסן ניט אויסגעמוסרט, —
לאָז מיך אויסוואַקסן ניט אויסגעמוסרט
פאַר א בחור, וואָס איז אויך ניט אויסגעמוסרט.

191

ריר זיך, פערדעלע דו מיינס,
בעת איך טו א נעם די לייצעס, —
זאָלסט פאַרשטיין, יונג ווייבעלע,
בעת איך טו מיטן אויג א פינטל.

192

בין א יונגערמאַנטשיקל,
וואו זאָל איך אַהינטאָן ווייבעלע?—
בוי איך אוים א שיפעלע
אפן ברעג פון שטראָמיק טייכעלע.
שווימען זאָל מיין ווייבעלע
צו א ווייטן געגנטל.

האָט צעשריען זיך קוקאַווקע,
נאַכטיגאַל—געצוויטשערט.
גייט אום ווינענדיק מיין ווייבעלע
אינם פרעמדן געגנטל.

—ווייין ניט ביטער, ווייבעלע,
און זאָלסט שווער ניט זיפצן,—
היינטיקס יאָר, צי קומענדיקס
וועל איך צו דיר קומען.

—אַליץ עס פרעגן נאָך די פּאַראָבקעס:
וועמעס איז דאָס ווייבעלע,—
גאָלדיק האָריק ווייבעלע.

193

מיט זילבער האָט באַשאָטן ס'פּאָטערל
זיין פּויל טעכטערל,
שדכנ'ט זיך צו איר מיין ברודערל,
אפן זילבער זיך פּאַרקוקנדיק.

194

האָט געקראָגן ברודערל
וואונדער־שיינע ווייבעלע, —
וואונדער־שיין דאָס פּנימ'ל,
וואונדערבאַרע פּוילערין.

195

האַלט דיך, האַלט דיך, ברודערל,
אזא קלאָץ באַקומענדיק,
למאי האָסטו דיין שוועסטערל
ניט געוועלט זיך אָנטרויען,
אז דו ווילסט א כלה נעמען?

196

ברייננ איך ברודערס ווייבעלע,
גלייך א גרויסע בעריכע, —
האָט די פּיס מיר אָפּגעטראָטן,
האָט מיין פערדעלע פּאַרמאַטערט.

197

אלץ עס קלאָגט מיין ווייבעלע, —
וואָס וויל זי אין לעבן נאָך? —
האָט זי זאַט צו עסן, טרינקען,
וואָסער וואוילטאָג וויל זי נאָך?

198

—זאָג וואָס ווילסטו, וואָס טוט ווי דיר,
ווייבעלע מיינס יונגיטשקע,—
וואַי, וואַי, מיין יונג ווייבעלע?

פעלט דיר ברויט, צי פעלט דיר זאַלץ,
אָדער איך בין צו דיר שלעכט,—
וואַי, וואַי, מיין יונג ווייבעלע?

—פעלט ניט ברויט מיר, פעלט ניט זאַלץ,—
פעלן ווערטער ליבינקע,
פעלן ווערטער ליבינקע.

—אויב ס׳געפעלט דיר—לעב מיט מיר,
ניט געפעלן—קום פאַנאַנדער,
וועלן זיך פאַנאַנדערגיין.

טייל אַף העלפט דעם בעטגעוואַנט,
חופה-רינגעלע צעברעך,—
אַף ניין שטיקער אים צעברעך.

און פאַרוואַרף צום גרונט פון טייכל,
פינקלען זאָל אַף טייכלס גרונט,
אָבער ניט אַף הענטל מיינס.

זאָלן פינקלען אַף מיין הענטל
מיינע טריפנדיקע טרערן,
וויינענדיק א לעבן-לאַנג.

199

קלאָגט זי: פּריקייט וויל זי, פריקייט,
מיין יונג ווייבעלע,—
לאָז איך פריי זי, לאָז זיך אָנשפּילן,
אַבי נאָר זי זאָל ניט קלאָגן.

200

אין שלאַקס-רעגן איז אַנטלאָפן
יונגע ווייבל פון מיין ברודערל,—
אונטער דער געדיכטער ליפּע
האָט מען זי געפונען שטייענדיק.

201

שטאַרקער בלאָז, איי, ווינט דו בלויער,
אין מיין שייער בלאָז אריין,—
איך זאָל אויסרייניקן קאָנען
פאַר מיין ברודערס פערד דעם האָבער.

202

בעסער דרעש איך אין דעם שייער,
איידער שווערן מילשטיין דרייען.

פינף-זעקס זיינען מיר באַם דרעשן,
איינע נאָר דעם מילשטיין דרייט.

זיינען מיר ניין יונגע ברידער,
נאָר א שוועסטערל איינאיינציק.

אלע טאָג דרייט זי דעם מילשטיין,—
קאָרן מאָלט זי אויס א מאָס.

שוועסטערל, זאָלסט מאָלן דיקער,
זאָלסט ניט מאָלן אזוי דין.

ועסט דין-מאָלנדיק ניט קאָנען
מאַכן זאַט דאָס גאַנצע הויז.

203

זאָרג זיך, מאַמעלע, וואָס זאָרגן?—
זאָלסט פאר מיר ניט זאָרגן.
בין א בחור, ניט קיין מיידעלע,
דאַרף איך ניט קיין נדן.

204

שפּאַנט א פרעמדער, שפּאַנט א ברודער,—
ביידע שפּאַנען זייערע פערדעלאך.

ביידע האָבן גרויע פערדעלאך,
ביידנס שליטעלאך באַשלאָגן.

רופט מיך פרעמדער, רופט מיך ברודער:
—קום דאָ, שוועסטערל, זיך זעצן.

האָב איך זיך פאַרטראַכט, ניט וויסנדיק,
נ׳וועמעס שליטעלע זיך זעצן.

האָב געזעצט זיך מיט פרעמד בחור׳ל,
איידער מיט מיין אייגן ברודערל.

ער׳ט מיר געבן ברויט ס׳גאַנץ לעבן,
וועט א לעבן-לאַנג מיך שליטלען.

ער דעם ברויט וועט מיר ניט זשאַלעווען,
וועל איך ארבעטן, צי ניט.

ברודערל מיינס, ברויט מיר געבנדיק,
וועט טאָגטעגלאך מיר עס פאָרוואַרפן.

205

האָב געקוקט פון זייט אף בחור'ל,
וואָס ער טוט א שיכור'ער,—
שלאָגט א שיכור'ער זיין פערדעלע,
וועט ער שלאָגן אויך זיין ווייבעלע.

206

לאָזט מיך ברודער ניט צום פערדל צו,
האַלט עס פאר זיין כלה־מיידל,—
היט אָפּ, ברודערל, דיין פערדעלע,
היט פאר מיר אן אנדערער.

207

זאָל איך בראָדזשן איבער בלאָטע?—
טראָג איך ווייסע זעקעלאך.
זאָל איך פאר א שנור אַוועק?—
שלעכט איז אויך צו זיין בא ברידערלאך.

208

בעט זיך ברודערל בא שוועסטערל:
—זיי בא מיר ביז איבער האַרבסט.
—ניין, איך וועל ניט, ברודערל,—
עס איז שלעכט צו מיר דיין ווייבעלע.

209

פריינטלאך בעט זיך ברודערל:
—שוועסטערל, מאַך צו די טיר *).
—דאַרפסט ניט, ברודערל, זיך זאָרגן,
ער איז היי־יאָריקן האַרבסט
אונזער שטיבל שוין פאַרבייגעפאָרן.

*) מ'זאָל ניט קומען צו איר זיך שדכנ'ען.

210

זאָל גערעטן היי־יאָר, גאָטעלע,
גוט זאָל אויפגעלייגט זיין מאַמעלע, —
וועל איך קומענדיקן יאָר
מער ניט גיין אַף ברודערס פעלדעלע.

211

איר באטראכט איך, ברידערלאך,
וואָס איר רעכנט מיט מיר טאָן: —
ווילט איר קומענדיקן האַרבסט
זאָל איך נאָך מיין קרענצל טראָגן?

212

האָט מיר ברודערל געהייסן
אין דער פרעמד זאָל איך אוועק:

אין דער פרעמד, וואָס וועל איך טאָן, —
בין נאָך אזא קליינינקע?

אזוי הויך די גרויפּן־סטופּע,
אזוי הויך די האַנט־מיל.

וועל איך ניט צו קיין זאַך גרייכן, —
טרעפּעלע זיך מוזן אונטערשטעלן.

213

טאַטע און מאַמע,
דריטער — פרעמד בחור׳ל,
וואָס טוען זיי אינם קלייטעלע?

טאַטע גיט טאָכטער אָפּ,
מאַמע דערלאָזט ניט,
וויינענדיק בעט זיך דאָס בחור׳ל.

214

ניי מיר, מאַמעלע, א העמד,
אָבער שטאַרק און מיט נײַן *) נעט,
און אין נאָט אין ניינטן
ניי דיין גוטע ברכה איין.

215

דונערן און בליצן,
אוי, שלאָגט איין מיין שוויגערל,—
איך זאָל אייניקע אליין
קלינגלען מיט די שליסעלאך.

216

וואָלט איך טאַטעלען דערקענען
צווישן הונדערט שיכורים,—
מיטן ביר-קרוג זילבערנעם,—
דאָס איז דאָך מיין טאַטעלע,
דאָס איז דאָך מיין שיכור׳ל!

וואָלט איך ברודערל דערקענען
צווישן הונדערט אַקערער,—
מיטן אַקער דימענטענעם,
מיטן פערדל ברוינינקן,—
דאָס איז דאָך מיין ברודערל,
דאָס איז דאָך מיין אַקערער!

וואָלט איך מאַמעלען דערקענען
צווישן הונדערט שפינערינס,—
מיטן שפינראָד זילבערנעם,
מיטן דינעם נעדעלע,—
דאָס איז דאָך מיין מאַמעלע,
דאָס איז דאָך מיין שפינערין!

---

*) נײַן איז א הייליקע צאָל.

217

האָט דער ים געברומט, געשטורעמט
אין פאַרנעפּלטן באַגינען,—
אָנגעקומען צום ים׳ס ברעגעלע
זיינען שוועסטערלאַך, שפּאַצירנדיק,
צו באַזוכן זייערע ברידערלאַך.
אַלע ברידערלאַך געפונען,
ניט געווען נאָר דאָס מיזיניקל.
גייען זיי און נישטערן,
זוכן זייער ברודערל.

פישער האָבן זיי געטראָפן:
נעצן זיידענע און גאָלדן שיפעלע,
און מיט זעגלען זילבערנע.

—פישערלאַך, איר ים-מענטשן,
האָט איר ניט געזען אַף ים׳עלע
אונזער ברודערל?

—איי, איר שיינע מיידעלאַך,
זאָגט, ווי עס האָט אויסגעזען
אייער ברודערל?

—זיינע בעקעלאַך ווייס-ראָזע,
און די הערעלאַך—העל-גאָלדיקע.
—איי, איר שיינע מיידעלאַך,
ליגט אזא אַף דעק פון ים׳עלע.

נעכטן געשפּאַצירט, זיך שפּילנדיק,
אפן ברעג די ברידערלאַך,
און היינט גייען וויינענדיק
אפן ברעג די שוועסטערלאַך.

218

אויסגעבויט וויים שטיבעלע,
זיצן זאָל דאָרטן וויים מיידעלע,—
האָב באַקומען א שוואַרצאויגיקע,
אַלץ זי זיצט הינטערן אויוון.

219

רייץ איך, רייץ איך זיך מיט ברודערל:
—איך האָב דיר פארויסגעזאָגט,—

אַלע מיידלאך שכנ׳ישע
האָסטו טאָרבעס אָנגערופן.

האָסט אצינד אַליין א טאָרבע,—
לעבן דיר זיצט זי.

220

קלאָגט זיך שוועסטערל פארן ברודער:
מענטשן האָבן זי באַרעדט.

ברודער ענטפערט אָפּ דער שוועסטערל:
—וואָסער בוים האָט ניט א ווינט צעשאָקלט,

וואָסער קאָרן האָט א האָגל ניט געטראָפן,
וועמען שוינען בייזע צינגער?

221

וואַרט איך אויף מיין ברודערל,
שפּרייט איך אויס זיין וועג מיט ליפּע-בלעטער,—
בלאָזט א ווינט אַוועק די בלעטעלאך,
ניט געקומען איז מיין ברודערל.

222

די ברידער, שוועסטערל ליבנדיק,
וואַרפן שווערד איר פאר א בריקל:
—איי, דו שוועסטערל, גיי לייכטער,
זאָלסט דאָס שווערד ניט איינברעכן.

VI.

יתומה'שע

223

איז מיין פייערל פֿאַרלאָשן,
איך האָב מאַמעלען פֿאַרלאָרן, —
פּייער קריג איך בא אַ שכן,
נאָר געפֿין ניט מאַמעלען.

224

זוכנדיק מיין מאַמעלען,
לויף איך אָן צום הויכן אַיער, —
לויף אַרוים פֿון הויכן אַיער,
שטראָמט אַ גאָלדן וואַסערל.

אינם גאָלדן וואַסערל
באָדן זיך דריי ליימע־געטינס, —
פֿרעגן צוויי בא מיר: „וואו לויפסטו?",
און די דריטע רופֿט צו זיך מיך.

די, וואָס'ט מיך צו זיך פֿאַרבעטן,
האָט געזאָגט מיר, וואו ס'איז מאַמעלע:
—איי, דו מיידעלע, לויף, מיידעלע,
ביז צו יענעם גרינעם בערגעלע.

דאָרטן שלאָפֿט דיין מאַמעלע
אונטערן באַגרעזלט ערדעלע.
—שטיי־זשע אויף, מיין מאַמעלע,
איך הויב אויף ס'באַגרעזלט ערדעלע.

וועל דיר וויינענדיק דערציילן
ווי ס'באַהאַנדלט מיך די שטיפֿמאַמע, —
רייסט די האָר מיר, שלאָגט אין פּנים,
בריקעט מיך אונטערן באַנק.

225

גיט די שטיפמאַמע דער יתומה׳לע
ברויט אַריבערן פּייערל,—
גיי, יתומה׳לע, אַרום,
זאָלסט ניט אָפּברענען די הענטעלאך.

226

וויים, ווי שניי איז דאָס יתומה׳לע,—
האָט א שניי איר דען באַשאָטן?—
ניין, ניט אזוי איז וויים דער שניי,
ווי דאָס ערלאַכע יתומה׳לע.

227

דערקענט האָב איך ס׳יתומה׳לע
אינם גאַנצן מיידל-קרייז,—
אין האַנט—א ווייסע טיכעלע,
נאַס פון טרערן ס׳טיכעלע.

228

פון באַגינען ביזן אָוונט,
אַלץ בין איך די שולדיקע,—
איך מוז נעמען אַלץ אף זיך,
ווייל איך האָב ניט טאַטע-מאַמעלען.

229

גייט דריי יאָר אויף זונעלע
איבער זומפּיקן בעריאָזקעלע,—
פרעמדע מענטשן דריי יאָר פאָרן
אָנקוקן ס׳יתומה׳לע.

230

זינג, יתומה׳לע, א לידעלע,
ווייסטו לידעלאך א סך,—
האָסטו ניט קיין טאַטע־מאַמעלען,
זאָל דאָס זינגען דיך באַרואיקן.

231

זונעלע קוקט אום זיך, שוועבנדיק,
ווי עס שלאָפן יענע קינדער,—
ווי עס שלאָפן יענע קינדער,
וועמען ס׳פעלן טאַטע־מאַמעלע.

232

זונעלע אַוועקגעשוואומען,
איך פאַרבליבן בין אין שאָטן,—
האָב איך ניט מיין מאַמעלען,
ס׳זאָל מיך אין דער זון־זייט שטעלן.

שווים דיך, זונעלע, הער מיך אויס,
האָב דיר וואָס צו זאָגן,—
צו מיין מאַמעלען פאַרטראָגן
זאָלסטו מיין גוט אָוונטל.

זונעלע גאָר נידעריק, נידעריק,
מאַמעלע אין ווייטן־ווייט,—
לויף איך, לויף, נאָר וועל ניט אָניאָגן,
רוף איך, רוף, וועל ניט דעררופן זיך.

233

האָב געהאַט איין איינציק רויזעלע,
וואו מיין רויזעלע פאַרפלאַנצן? —
דאָרטן וועל איך עס פאַרפלאַנצן,
אפּן שפּיץ פון הויכן בערגל.

הויכע רויזן אויסגעוואַקסן,
גרייכן אַזש צום הימל, —
קלעטער איך אַרויף צום הימל,
איבער מיינע הויכע רויזן.

טרעף איך אָן גאָטס זונדעלע,
פערדעלע זיינס זאָטלענדיק,
— א גוט מאָרגן דיר, גאָטס זונדעלע,
זאָג, וואו איז מיין טאַטע־מאַמעלע?

— זוך זיי, מיידעלע, אין פרייסנלאַנד, —
פראַוון זיי דיין ברודערס חתונה.
און איך קום אַראָפּ אין פרייסנלאַנד, —
בין געשוואומען איבער ים׳עלע.

— א גוט מאָרגן, טאַטע־מאַמעלע,
איר׳ט פאַרלאָזן מיך א קליינטשינקע, —
אויסגעוואַקסן א גרויס מיידעלע,
האָב איך נאָר געפונען ס׳וויגעלע,
וואו איר האָט אַמאָל פאַרשלעפערט מיך.

234

וואָלט איך וויסן דעם בית־עלמנ׳דל,
וואו ס׳שלאָפט טאַטע־מאַמעלע,
וואָלט איך צאַמעלע באַפּוצט
מיט רויט־רויטע רויזעלאך.

235

וואָלט איך וויסן יענעם בערגעלע,
וואו עס ליגט מיין מאַמעלע,
וואָלט איך ניט דערלאָזט, חזירים׳לאך
זאָלן בערגעלע צעגראָבן.

וואָלט אַרומגעצאַמט דאָס בערגעלע
מיט געזעגטע דעמבע־ברעטעלאך,—
מיט געזעגטע דעמבע־ברעטעלאך,
און מיט טשוועקלאך אייזערנע.

VII.

אַלטקייט

236

אַלטקייט מיינע, אַלטקייט,
זעט מען ניט, ווי דו קומסט אָן,—
וואָלט איך דיך דערזען,
וואָלט איך מיטן פוס דיך אָפּשטויסן.

237

טראכט איך, זוך איך דעם באַשייד:
וואָס מיר פעלט אין לעבן?
פעלט געזונט מיר, פעלן כוחות,
שכל איז איבערגענוג.

238

האָט מיין מאַמעלען פאַרוואָלט זיך
צוויי מאָל ווערן יונג,—
נאָר עס בליט קיין בלימעלע
צוויי מאָל אין א זומער.

239

איז שוין אַלט מיין מאַמעלע,
טויג ניט צו קיין ארבעט,—
זיצט אַראָפּגעהאַנגען ס׳קעפּעלע,
גלייך אין האַרבסט א גערשטנזאַנג.

240

עס איז אַלט מיין מאַמעלע
קען די סטאַדע ניט ארויסבאַגלייטן,—
אוי, ווערסט נאָך מוזן בא דער שנור
אין פרימאָרגן מילשטיין דרייען.

241

מורמלט אַלטע באָבעניו:
—גאָר ניטאָ קיין יאַגדעס, שוועמלאַך...
—גענוג יאַגדעס דאָ און שוועמלאך,—
ווער וועט, אַלטע, פאַר דיר אָנקלייבן?

VIII.

טוּיט

242

דווינע־טייך שוואַרצאויגיקע,
לעבנס אזוי פיל פאַרשלינגנדיק,—
ווי זאָל דווינע שוואַרץ ניט פליסן,
לעבנס אזוי פיל פאַרשלינגנדיק?

243

וואויל איז יונגערהייט צו שטאַרבן,
אָדער גאָר אַלט—ניט אין יאָרן מיטעלע,—
ווער אין מיטן לעבן שטאַרבט,
לאָזט נאָך צופילביינקנדיקע.

244

פירט מיך, פלינקע ברוינע פערד,
דאָרט צום זאַמדיק בערגעלע,—
ס׳קערן זיך צוריק די ברוינע פערד,
אָבער איך קום ניט צוריק.

245

איך האָב באַ מיין לעבן
ניט פאַרליטן זאַמד אין שוך,
אוי ווי לייד איך, אז אין גאַנצן
האָט מען מיך מיט זאַמד פאַרשאָטן.

246

מיין לעצט לעבנס־שטיבעלע
האָט קיין טיר, קיין פענצטערל,—
האָט קיין טיר צום עפענען,
פענצטערל—דעם דרויסן זען.

247

האָב געמיינט, א רעגנדל
קאַפּעט אפן הייפל,—
ניין, עס איז מיין מאַמעלע,—
יאָמערדיק באַקלאָגט זי מיך.

248

איר באַגראָבט מיך לעבן שליאַך,
בין געווען א רעדער־מאַכער,—
ראָד וועט, זיך פאַרבייקייקלענדיק,
זאָגן: „אָט דאָ ליגט מיין מייסטער!"

249

פערדל האָט צעהירזשעט זיך
פאַרביי דעם בית־עלמין לויפנדיק:
—אָט דאָ שלאָפט מיין אַקערער,
פלעגט מיר רייניקן האָבער אָנשיטן.

250

גיי אַהיים, מיין ווייבעלע,
זוך אן אנדער אַקערער,—
זוך אן אנדער אַקערער,
איך פאַרבלייב אף בערגעלע.

251

זיי געזונט, מיין ליבינקע,
זוך אן אנדער אינגעלע,—
זוך אן אנדער חת׳עלע,
מיך באַדעקט דאָס בערגעלע.

252

קום באַזוך מיך, ליבינקע,
ליג איך אזא רואיקער,—
קום באַזוך מיין קבר׳ל,
ברייננ א האַנט פול מאָנבלומען.

253

איך קאָן ניט אויפשטיין, טעכטערל,
ליג איך אונטער שלעסער דריי:

געלער זאַמד באַדעקט די אויגן,
דריקט מיין ברוסט געדיכטע גראָז.

מיינע גלידער איינגעפּענטעט
האָבן וואָרצלען פון בעריאָזע.

254

בעריאָזעס אַלטע אויסגעפּוצט,
זייער קאָרע נאָר געבליבן,—
אויסגעשטאָרבן העלדן אַלטע,
זייערע נעמען נאָר פאַרבליבן.

IX.

פּריצים און לאנדקנעכט

255

זונעלע, צו גאָט פאַרגיי זיך,
גיב אונז שבת אָוונט־רו, —
אַרבעט גיבן בייזע פּריצים,
אָבער ניט קיין אָוונט־רו.

מעל האָט שוואַרצע שלאַנג געמאָלן
אויף א שטיין אין מיטן ים, —
עסן זאָלן ס׳מעל די פּריצים,
צווינגען אַרבעטן באַנאַכט.

לויף א היים, א היים לויף, פערדל, —
מיטן קאָרע־צאַמעלע:
שלעכטע צייטן, בייזע פּריצים,
וואַגסט ניט קייטל אויסצושמידן.

256

זאָגט פאַרגייענדיק דאָס זונעלע:
— רוט אייך אָפּ, איר אַרבעטסלייט, —
זיינען אייך די הענט ניט מיד
נאָך א לאַנגן פּראַציע־טאָג?

257

פריץ, פּריצ׳ל,
שלאָג אונז ניט באַנאַכט, —
שלאָג אונז אין באַגינען,
וויינען זאָל דאָס זונעלע.

258

הילכיקער, הילכיקער הוסט,
אַלע ברידער מיינע פינף, —
זאָל מען מיינען, איר זייט זקנים,
וועט מען אייך ניט שיקן דרעשן.

259

זאָגט, ווער זיינען די, וואָס זינגען
שפּעטן אָוונטל—אַן זונעלע?

זיינען דאָס יתומים-קינדער,—
קנעכט בא רשעות'דיקע פּריצים.

צינדן פייערן, זיך אָנצואווארעמען,
ווישן זיך די טרערן ביטערע.

גריזשן הארטן ברויט פון מעקענע,
ווייקנדיק אין קוואַל-וואַסער.

260

זאָגט א דייטש *) צום צווייטן דייטש:
—איז מיין כלה-מיידל שיין!
וועט דער רוח דיר א שיינהייט געבן,
גלייך צום גערשטן פונם לאַנדקנעכט.

261

צו וואָס קומסטו, דייטש,
צו דעם פּויערס חתונה?—
וואָסער טייוול גייט
אף א חתונה באַ דייטשן?

262

איי, גייט, מענטשן, אָנקוקן,
וואָסער וואונדער אפן פעלד,—
שלעפּן פינף קעץ אן אַקעראייזן,
אַקערט ווײנענדיק א דייטש.

*) אונטערן ווארט דייטש ווערט פארשטאנען דער דייטשישער פריץ, דער באראָן.

263

דרעש איך אינם פּריצ'ס שייער,
נאָר מען נעמט ניט צו דעם שטרוי,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
קיינער נעמט ניט צו דעם שטרוי.

העלף דעם שטרוי מיר טראָגן, שוועסטער,
פאר א ווייסן וואָלנטוך,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
פאר א ווייסן וואָלנטוך.

זיינען מאָגער, קליין די דרעשער
בא דעם פּריץ אינם שייער,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
בא דעם פּריץ אינם שייער.

איימיץ פאַלט איבערן דרעש־דראָנג,
איימיץ פאַלט אוועק אין שטרוי,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
איימיץ פאַלט אוועק אין שטרוי.

בעסער וועל איך קאָרן דרעשן,
איידער מיט א בחור שלאָפן,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
איידער מיט א בחור שלאָפן,—

אויסגעדראָשן קאָרן־סנאָפּעס,
קער איך אום זיך שטאָלץ אהיים,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
קער איך אום זיך שטאָלץ אהיים.

זאָל איך מיט א בחור שלאָפן,
לאָז איך אייגעלאך ארונטער,—
אַ־יאַ, ראַ־לאַ־לאַ,
לאָז איך אייגעלאך אַרונטער.

264

פריץ מעג דעם פויער זידלען,
זידלען מעג דער מאַן זיין ווייב,—
נאָר ניטאָ איז אזא רעכט,
ס'זאָל מעגן ברודערל זידלען שוועסטערל.

265

עסט דער חזיר פון דער קאָרעטע,
מוז ער דאָרט א פיסל אָפּטונקען,—
אַז דער פּריץ טרינקט זיין ווייַן,
מוז ער חוזק'ן פון אָרימן.

266

לוינט ניט זיך צו לאָזן רייטן
צוליב פּריציש טעכטערל,—
גרוים די גדולה פון די פּריצים,
ווינציק טויגן זייערע טעכטערלאך.

267

ווער וועט געבן מיר יענץ בלימעלע,
וואָס וואַקסט איינזאַם בא דער אָזערע?

ווער וועט געבן מיר יענץ מיידעלע—
בת-יחיד'קעלע בא מאַמעלען?—

פאַרן פישער איז יענץ בלימעלע,
פאַרן פּריץ—בת-יחיד'קעלע.

268

ווער גיט האָניק צו א קראָ,
פּריציש טעכטערל צו א פויער?—
פּיקט דער קראָ דעם סאָסנע-סאָק,
נעמט דער פויער א פויער-מיידל.

269

וואָס נעמסטו א ווייב זיך קנעכט?—
האָסט א שטוב, א רויכהייזל?
אוי, דיין שטוב, דיין רויכהייזל
וויגט נאָך אום דער ווינט אין וואַלד *).

270

וואויל איז גאָטעלעס מתנה
פאַרן פריצ׳ס טעכטערלאַך,—
אויסגעקעכלטע אף שמאַנט,
פירט מען זיי אַוועק **) צו זויערמילך.

271

אויסנייערינס, שטריקערינס
זעצן אוים זיך באם זייט שליאַך.

—נעם, מיין ברודערל, א שטריקערין,
בלייבן זאָל די אויסנייערין,

בלייבן זאָל די אויסנייערין
פאַרן פריציש זונדעלע.

272

אַקער איך מיין ערד אין וואַלד
נעם א ווייב א פויער-מיידל,—
ווער וועט געבן מיר א פריי פּעלץ,
ווער א רייכע טעכטערל?

*) דיביימער אין וואַלד.
** נאָך דער חתונה.

273

לויפט דאָס שפּינראָד איבערן וועג,
זוכנדיק די שפּינערין,—
שפּינראָד, מעגסט אוועקפאַלן,
מ׳האָט די שפּינערין ווייט פאַרשלעפּט.

274

וואָסער יאָמערלאַך געזאַנג
הילכט אדורך באַנאַכט?—
ס׳זינגט יתומה-מיידעלע,
וואָס עס דינט באַם פּריץ.

X.

פאסטוכשע

275

פאַסטוכל געשטאָרבן,—
אַלע פאַסטוכער באַוויינען:

גראָבט די גרוב דער חזיר
אַפן הויכן בערגל;

די קוקאַווקע קלינגט
אַף בעריאָזע קרומער;

פּיקהעלץ שמידט א צלם
פון אַן עגלע טרוקענער;

אַלע קליינע פייגעלאך
האַלטן אַפּ א תּפילה;

בלוי-פויגל ברענגט נייעסל
צו זיין טאַטע-מאַמעלען,

און די ציג צום הימל קלעטערט—
האָט צו גאָט א טענה.

276

באַק א ברויט מיר, מאַמעלע,
דאַרף איך טרייבן טשערעדע.

באַקסטו אויס א גרויסן,
וועל איך ווייט זי טרייבן.

באַקסטו אויס א קליינעם,—
טרייב איך ביז צום טויער.

277

אַלע קי מיינע—געפלעקטע,
געפלעקטע—גרויסע, קליינינקע,—
הער איך זיך ניט אויף צו פרייען:
בין פון געפלעקטע קי א פאַסטושקע.

XI.

גענאוג

278

ליימע ליבינקע, גאָטס טעכטערל,
קום זאָג פאַר אונז לידער,—
זאָג אונז פאַר און זינג אליין
סיי פון יונגע, סיי פון אַלטע.

279

בעת איך זינג—איז פיין געזונגען,
בעת איך וויין—אוי, וויין איך ביטער.

ווי זאָל איך ניט זינגען פיין,—
זאָגט מיר מאַרא *) אלע לידער?

ווי זאָל איך ניט ביטער וויינען,—
בין איך א יתומה׳לע?

280

דריי מאָם דיינעס **) מיטגעבראכט
נאָך דער חתונה צום מאַנס שטוב;

איז די שוויגער צו מיר ליב,—
זינג איך, ס׳זאָל איר פריילאך זיין;

איז זי אָבער בייז און שלעכט,—
זיץ איך שטיל, פאַרבאָרג די לידער.

281

דו ביזט שולדיק, מאַמעלע,
וואָס איך בין א זינגערקע,—
האָסט אין וויגל אונטערן קישן
מיר געלעגט א נאַכטיגאַל.

---

*) זע אנמערקונג צו נום. 15.

**) אין לעטיש איז איינצאל—דיינא, מערצאל—דיינאס.

282

צוליב א לידל, מענטשן גוטע,
ניט פאַרפירט קיין קריג,—
זינג איך ס׳לידל, ווי עס איז,
האָב עס ניט אליין פאַרפאַסט.

האָט׳ס פאַרשריבן מאַמעלע,
ווען איך בין אין וויג געשלאָפן,
ניט געוואוסט וואָלט מאַמעלע,
ליימע זאָל ניט פאַרזאָגן.

283

זינגען, מיידלאך, קומט מיט מיר,
האָב איך לידעלאך א סך,—
האָב זיי איינציקווייז געזאַמלט,
וואַנדערנדיק אין דער פרעמד.

284

באַלד אין אָוונט פלעג איך קומען
זינגען פארן וואַסערקוואַל,—
האָב פאַרזונגען דאָרט מיין נדן
און מיין מאַרגאַריטן-קרענצל.

285

זינג איך הויך,
צי זינג איך נידעריק,
נאָר ס׳דערקענען אלע באַלד
ס׳בויגיק קול׳כל מיינס.

286

וועל איך קיינעם ניט דערלאָזן
מיינע לידער מאַטערן,—
האָב א לידל אויסגעזונגען,
באַלד אין קנויל פאַרוויקלט.

287

אינגלאָך קליינטשינקע צעמאַטערן
אלע שיינע לידער,—
ליגן אַן זיי אין א לאַפּצע,
איבערן קאַמער שלעפנדיק.

288

אלע לידער אויסגעזונגען,
פיטערנדיק ברודערס קיעלאַך,
נאָר איין ליד נאָך ניט געזונגען,—
וועל עס שפעט אין אָוונט אויסזינגען
פאר מיין קליינטשיק שוועסטערל.

XII.

טאַנץ

289

ווערט זיך אין א קאראהאד
לאָזן יונגוואַרג טאַנצן,—

ווער אין שיך, ווער אין לאַפּצעס,
און ווער באָרוועס.

וואָלט איך אויך געטאַנצט, געשפּרונגען,
האָט מיין שוך געפּלאַצט.

—כאַפּ א רימענדל, פאַרבינד,—
טאַנץ און שפּרינג ווי אלע.

XIII.

וויגלידער

290

שלאָף, שלאָף, קינדעלע,
אינם גאָלדן וויגעלע,—
זאָלסט ניט האָרכן הענדעלע,
זאָלסט ניט וועקן מאַמעלען.

291

אַ־יאַ־שו, בערם זונדעלע
מיט די ברייטע לאַפּקעלאך,—
טאַטעלע זוכט האָניק,
מאַמעלע קלייבט יאַגדעס.

עס וועט ברייננען טאַטעלע
האָניקל פון בינשטאָק,
עס וועט ברייננען מאַמעלע
יאַגדעלאך א קערבל.

עס וועט זיין דיר קינדעלע,
אף א רואיק שלאָפעלע,—
אַ־יאַ, שו־שו־שו,
אף א רואיק שלאָפעלע.

292

מאַמע, האָדעווע אוים טעכטערל,
אונטער באַנק וואַרף זונדעלע,—
דרעשן גיכער גיין וועט טעכטערל,
ווי די שנור די יונגינקע.

293

זאָלסט מיך, מאַמעלע, פאַרשלעפערן
אף גרינגע הענטעלאך,—
איך וועל זיין פאר דיר א העלפערין
אף גרינגע פיסעלאך.

294

נער מיך, מאַמעלע,
מיט פעט מילכעלע,
וועל איך זיין א שטאַרקינקע,
בחור'ל דעם וועג ניט אָפּטרעטן.

295

וויג מיך, מאַמעלע, פאַרוויג
אין א גרויסן הייננגדיקן וויג,—
איך זאָל וואַקסן שלאַנק און הויך,
זיין א פלינקע וועבערין.

296

שלאָף, שלאָף, ברודערל,
מיט א זיסן שלאָפעלע,—
איך וועל פאַר דיר אויסשטריקן
הענטשקעלאך געשפריינקלטע.

297

זאָל זיך שאָקלען וויגעלע,
אויסוויגן מיין ברודערל,—
פריץ דאַרף א לאַנדקנעכט,
מאַמעלע—אן אקערער.

XIV.

איראַנישער צוזאַג

298

ווען גרינען וועלן פּאַרקאַן־דריינגער,
ווען די שטיינער ווען פּוילן,

ווען דער שטיין אַף וואַסערל וועט שווימען,
ווען דאָס פּעדערל צום גרונט וועט זינקען,—

דעמאָלט וועל איך זיך אהיים אומקערן,
טאַטע־מאַמעלען באַזוכן.

299

ווען דאָס הענטל פונם האַק וועט בליען,
ווען דער קראָ וועט שליטן קירעווען,
ווען דעם באָב וועט מען מיט דלאָט צעהאַקן,—
דעמאָלט וועט בא אים זיין חתונה.

300

—טעכטערלאַך, גייט לאָזט אריין,—
איימיץ קלאַפּט אין טיר.

—מאַמעלע, דאָס איז דיין זונדל,—
קלאַפּט צו דיר אין טיר.

זיינע פּיס און הענט אין בלוט,
טרערן אויף די באַקן.

—אוי, מיין זונדל-זונדעלע,
וואָסער זינד ביזטו באַגאַנגען?

מאַמע-מאַמעלע געטרייע,
איך האָב ברודערל געקוילעט.

—אוי, מיין זונדל-זונדעלע,
וואו וועסטו איצט גיין?

—מאַמע מיינע, מאַמעלע,
וועל אוועק אין דייטשלאנד.

—אוי מיין זונדל-זונדעלע,
ווען וועסטו צוריקקומען?

—קומען ווען עס וועלן וואַקסן
אויף די פּאַרקאַן-דריינגער בלעטער,
און די שטיינער וועלן בליען.

XV.

שמוב

301

לאַנג געהערט, און איצט געזען
אין דער פרעמד א שיינע שטוב,—
שווימט אַרום דאָס זונעלע,
קוקט אין גלאָזיק פענצטערל.

302

יאָמער ניט, יונג ווייבעלע,
פירט מען ווייט דיך ניט אַוועק,—
שימערט נאָנט ס׳באַגלאָזטע פענצטערל
דורך צובלעטערטן עפּלבוים.

303

מענטשן חשוב׳ע, הייזער נידעריקע:
צום פאַרהויז קריך איך איינגעהויקערט,
גיי אין שטוב אַף אלע פיר,

קנעט דעם ברויט אין דייזשע,
אַף די קניען שטייענדיק,

אין דעם קו-שטאַל אָנצוקומען,
מוז איך שאַרן זיך אפן בויך.

304

בין געוואַקסן בא די ברידערלאך,
אין געהובלט שטיבעלע,—
פירט מען אָפּ מיך אין דער פרעמד,
דאָ די שטוב—א וויטשקע-ביידל.

305

זוך איך ניט קיין גלאָז-פענצטער,
קיין געזעגטן שטיבעלע,—
זאָל זיך זיין אן איינגע שטעלכעלע,
מ׳זאָל דעם ביסן נאָר ניט פאַרוואַרפן.

XVI.

קלייט

306

האָסטו, ברודערל, א גאָלדן פלעקעלע
אין וואַנט פון קלייט ארייַנצושלאָגן?—
וואו ס'טו אָנהייַנגען דעם קרענצל,
וואָס עס וועט דייַן כלה אויסטאָן?

307

איך בוי א קלייטעלע פאַר שוועסטערל
פון געזעגטע ברעטעלאך,
ווינטעלע זאָל דורכבלאָזן,—
שוועסטערלס צירונג זאָל ניט שימלען.

308

בליט אייך, בליט אייך, קאָרנזאַנגען,
בליט אין שורות נייַן,
האָט געבויט א קלייט מייַן ברודערל
מיט נייַן קאַסטנס פאַרן קאָרן.

XVII.

מרחץ

309

איך קום אין ליימע'ס מרחצ'ל,
האָב פֿאַרשפּאַרט דאָס טירעלע,
ווייס נאָר גאָט און ליימע ליבינקע,
צי וועל איך נאָך זען דאָס זונעלע.

310

קום איך אינם מרחצ'ל,
טו אויס גאָלדן רינגעלע,—
ליימע־געטיין, נעם מיין רינגעלע,
נעם ניט מיין נשמה'לע.

311

ליגט א ווייסער גרויסער שטיין
אויפן וועג צום מרחץ,—
רוען דאָרט זיך ווייבעלאך,
ווייבעלאך מעוברת'ע.

312

פאר מיין יונגיטשק ווייבעלע
אויסגעפּראַוועט בריקעלע צום מרחץ,—
ניט פאַרנעצן אירע פיסעלאך,
אַז זי גייט, באַגלייט פון ליימע.

XVIII.

מעבל און זאַכן

313

טיש

טישעלע, אוי טישעלע,
איז פאַר דיר פונקט צוגעפּאַסט,—
זיצן אַרום דיר די מאַנסבילן
גלייך ווי דיקע דעמבע־ביימער.

314

שטול

מענטשן קענען גוט מיין טאַטעלען,
מענטשן קענען גוט מיין מאַמעלען,
איינע איך,—בין א פאַרשטויסענע,—
מ׳גיט מיר ניט קיין שטול צום זיצן.

315

מיינע ברידערלאַך—גרויסע מאַנסבילן,
איך, דאָס שוועסטערל,—א קליינס,—
ברידערלאַך, דערלאַנגט א הויכן שטול,—
ס׳זאָל זיין שוועסטערל גלייך מיט איך.

316

קופערט

ריגע שטורעמט, ריגע שטורעמט,
ווער באַשטורעמט די שטאָט ריגע?—

מען באַשמידט דעם מיידלס קופערט *)—
האָט זי ברידער דרייערליי,—

פאָטערס ברודער שמידט דעם קופערט,
מוטערס ברודער—שליסעלע,

און איר אייגן ברודערל
גיסט אוים גילדן דעקעלע.

317

היטל

היטל מיינע, היטעלע,—
פאַרוואָרפט עס מיידעלע אין רויזן־קוסט,—
קימערט מיר ניט ס׳היטעלע,
וויל נאָר כאַפּן די וואָרפּערקע.

318

מיידעלאך אַרום מיין היטעלע,
ווי די בינען זיך אַרומגעקלעפּט,—
צי דען איז מיין היטעלע
אויסגעשמירט אין האָניק?

*) אין קופערט האַלט דאָס מיידל איר אויסשטייער.

319

שיכעלאַך

אירע ברידער אייגענע
הויבן אויף דעם וואוקס פון שוועסטערל, —
נייען שיך איר מיט אַפּסאַצלאַך הויכע,
קויפן איר אַ הויכן קרענצעלע.

320

בין באַ מאַמעלען געוואַקסן,
ווי אַ רויטינק יאַגדעלע, —
חת'עלע מיר אויפגענייט
פונקט צום פיסל גאָלדענע שיכעלאַך.

321

ניי מיר, שוסטער, שיכעלאַך,
ניי זיי אוים מיט גאָלדענע פליטערלאַך, —
איך זאָל רייצן אין דער פרעמד,
מיט מיין פיסל יונגן בחור'ל.

322

הענטשקעלאך

האָב איך צוגעזאָגט מיין אינגעלע
א פּאָר ווייסע הענטשקעלאך,—
אוי, וואָס טו איך, גאָטעלע?—
מאַמע האַלט דעם קופערטס שליסעלע.

—גיב מיר, מאַמעלע, דאָס שליסעלע
דארף איך זען עפּעס אין קופערטל,—
אוי, וואָס טו איך, גאָטעלע,
גייט מיט מיר מיט מאַמעלע.

דאַרף איך גאָטעלע באַדאַנקען,
וואָס צעבילט האָט זיך דאָס הינטעלע,—
מאַמעלע נעמט הינטל איין,
איך די הענטשקאלאך אין בוזעם.

—נא דיר, בחור'ל, די הענטשקעלאך
האָב די ערשטע זיי געשטריקט,—
האָב פון מאַמעלען זיי אָפּגע'גנב'עט,
וועסטו פאר מיר אָנזאָטלען
ס'ערשטע מאָל ברוין פערדעלע.

---

*) דאָס לעטיש מיידל פלעגט אָנגרייטן צווישן איר אויסשטייער א סך פּאָר הענטשקעס, אויסצוטיילן אף איר חתונה די מחותנים.

323

ליאַלקע

וועמען אָפּגעבן מיין ליאַלקעלע
פאַרוויגן?—

טאַטעלען,
אָדער מאַמעלען?

וועל ניט געבן טאַטעלען:
זיינע—האַרטע הענט.

איך וועל געבן מאַמעלען:
אירע הענטלאך—ווייכינקע.

XIX.

ביר

324

ביר, דו זיסינקע,
זאָג, וואו קלייבט מען פאר דיר האָפּן?—
ביים טיר פון פערקאָנס שטיבעלע,
פון די זאַנגען גאָלדענע.

325

גאָט, דו העלף—וועמען העלף?—
אונזער ביר־ברויער:
זעצן זאָל מיט דאַמף זיין קעסל,
שוימען זאָל זיין טוך.

326

בחורים׳לאך ווייסן ניט,
צו געפעלן מיידל׳ס מאַמעלע:
מיטן קופל ביר אין האַנט,
און דאָס היטל אונטער פאַכווע.

XX.

גענגטן, לענדער, פעלקער

327

מאַמעלע, טרייב ניט דעם פרעמדן,
קומט ער אָן פון זייער ווייט, —
אונזער ברויט, אז ער וועט עסן,
וועט ער אין דער וועלט אונז אויסרימען.

328

געוועלט האָט זיך מיר ליטע-לאַנד
אויסברענען מיט גרינעם פייער, —
איך האָב זיך נאָר איינס דערמאָנט,
ס'וואוינט מיין שוועסטער אפן ליטע-גרענעץ.

329

א גאָטהעלף דיר, קורלענדערין *)
שוויינקסט א פנים קוילן-זעק? —
— ביזט משוגע, ליפלענדערין **),
איך שווינק מיין ברודערס יום-טוב-העמדער.

330

גיב איך אָפּ צו א רום מיין שוועסטער,
נעם פאר זיך ליטווינערין, —
איך קום צו רוסן, צו ליטווינער,
האָב איך קרובים אומעטום.

331

אויפגעגאַנגען גרין באַגינענדל,
אויפגעגאַנגען איז גרין זונעלע, —
צינדן אָן עס מיינע ברידערלאך
ווייט א שלאָס א רוסישן?

---

*) קורלאַנד, מיט דער שטאָט ליפּיי, אפן ברעג פון באַלטישן ים.
**) ליפלאַנד, מיט דער שטאָט ריגע, באַם ריגער אויסגוס.

332

איי, ליטווינער, מיינע ברידערלאך,
איר זייט מיין הויף פאַרבייגעפאָרן, —
איר אַף אייביק בלייבט ליטווינער,
ניט צו מיר פאַרפאָרנדיק.

333

פאַר וואָס האָט מען, מאָרגנשטערן,
ניט געזען דיין אויפגאַנג? —
מאָרגנשטערן זוכט אין דייטשלאַנד
זיך א סאַמעט רעקעלע.

334

גרויסל זיך ניט, דייטשעלע,
מיין ניט ביזט א פּריץ, —
האָסט אין איינציק שוואַרצע וועסטל —
פון אן אידן אָפּגעראַבעוועט.

335

מיין ווייב האָט קרובים אידישע,
עסט זי ניט קיין חזיר־פּלייש, —
קוילע איך פאַר איר אן אָקס,
עס אליין דאָס חזיר־פּלייש.

336

אידעלע שוואַרצבערדלדיק,
אוי, ווי זיס דיין שמעק־טאַבאַק, —
איינמאָל נאָר א שמעק געטאָן,
האָבן הויזן זיך צעטרייסלט.

אידעלע שוואַרצבערדלדיק,
אוי, ווי זיס דיין שמעק־טאַבאַק, —
האָב צוויי מאָל א שמעק געטאָן,
האָבן לונגען זיך צעקלונגען.

337

אידיש מיידעלע ווינט ביטער
איז באם איד א גרויסער באָרד,—
וויין ניט ביטער, אידישקע,
מיר'ן באָרד באַם אידן אויספוצן.

338

אַט־אָ איז א זומערל,
איד טרייבט פערד באנאַכט אף פאַשע,
אידנס באָרד האָט זיך פאַרסמאַליעט *),
און דעם פערד האָט וואָלף צעביסן.

339

פריצ'ל האָט פריצ'טע
מיט אן עפּעלע גערייצט.

אַקערער זיין ווייבעלע
מיט א סקאָרינקע ברויט.

אידעלע פירט מאַמעלען
שפּאַצירן אין א מולטער.

ציגיינער האָט ציגיינערטע
מיט א בייטש „געדזשינדזשלט" **).

*) איינשלאַפנדיק באם נעמאכטן פייער.
**) „דזשינדשל"—אף ציגיינעריש שמייסן.

XXI.

בהמות און חיות

340

פערד

ליכטעלאך אין ים צוויי ברענען
ברענען אפן דעק פון ים׳עלע.

פונם ים ארויסגעשוואומען
זיינען פערדעלאך צוויי געלינקע.

איינס האָט גאָלדן זאָטעלע,
צווייט—א גאָלדן צאַמעלע.

341

פערדעלאך צוויי גרויע
פונם ים ארויסגעלאָפן.

אפן ערשטן—שטערנדיקע דעקטוך,
אפן אנדערן—גאָלדן צאַמעלע.

עסן ניט קיין בלאָטיק גראָז,
טרינקען ניט קיין בלאָטיק וואַסער.

זוכן גראָז, וואו טייך פארבויגט זיך,
וואַסער ריינינקן, וואָס קוואַלט.

ווילן גאָלדענע קאָרעטעס אין שטאַל,
דימענטענע זיפּ אָף האָבער.

בחורים׳לאך זאָלן זיי פיטערן,
זקנים׳לאך זאָלן זיי ריניקן.

342

ווייסע הערנער, שוואַרצע אָקסן,
עסן איער אין דער דווינע,—
ס׳זיינען ניט קיין שוואַרצע אָקסן,
נאָר פון גאָטעלע די פערד.

343

האָב געקויפט בא גאָטעלע
פערדעלע לאַנגפיסיקן,—
בראָדזשעט עס דורך אַלע טייכן,
שפּרינגט אריבער דווינע־טייך.

344

כ׳האָב געקויפט א ברוינעם פערד
פון א וואַסער־בלעזעלע,—
זעץ איך זיך אַף אים אַרויף,
שאָקלט עס זיך, ווי דאָס וואַסערל.

345

דו מיין שוואַרצינק פערדעלע,
וועל איך דיך ניט מאַטערן,—
איך וועל נעמען קליינטשינק ווייבעלע,
מאַכן א לייכט שליטעלע.

346

שמיד איך אונטער ברוינעם פערד
פאַדקעווע׳לאַך זילבערנע,—
זען צו רייטן אין דער פינצטער,
ביז עס גייט לבנה אויף.

347

בא מיין ברוינעם פערדל
איז א צאַמעלע מיט גלעקלאַך,—
הירזשעט פערדל טראַמפּלענדיק,
טרייסלענדיק זיך, קלינגלענדיק.

348

פערדעלע מיינס ווייסינקע,
דו האָסט מיך פֿאַרשעמט,

דו האָסט מיך פֿאַרשעמט,
פֿארן גאנצן מיידל־קרייז,—

האָסט מיט פֿוס זיך אויסגעגליטשט,
אַראָפּגעפֿאַלן איז מיין היטעלע.

349

בייזערט אייך ניט, מיידעלאך,
האָב געטאָן עס אומגערן,—
פערדל מיינס, זיך שפּילנדיק,
איז אריינגעשפּרונגען
אינם רויזנגערטנדל.

350

וויינט דאָס פערדעלע באַרג ארויף,
צי האָב איך דעם באַרג געמאַכט?—
גאָטעלע האָט באַרג געמאַכט,
פּריץ—וואָגן אָנגעלאָדן.

351

איז א גוטינק פערדעלע,
וואָס באַוואָרפֿט מיט שניי דעם שליטן,—
עס איז גוט יעניץ טאַטעלע,
וואָס קען זונדעלע דערציען.

352

זאָלן וועלף און קראָעס אויפפרעסן
פערדל פון מיין חתן,—
ער האָט אין בלאָטע אויסגעטונקט
וויסן שלייער מיינעם.

353

לאָז איך זיך ווייט רייטן
אף א נים געריייניקט פערד,—
איך פאַרקער נאָר פאָזע וועלדל,
זאָלן אים די צווייגן רייניקן.

354

בא מיין ברוינעם פערדעלע
צאַמעלע פון סטרונעס,—
אָנגעפּאָרן שפּילנדיק,
זוך איך כלה-מיידעלע.

355

פלעכט איך לייצעס זילבערנע,
שמיד דאָס פערדעלע אין גאָלד,—
זאָל מיין כלה, פאַרנדיק,
שיינען, ווי דאָס זונעלע.

356

מונטער-מונטערער, ברוין-פערדל,
קריך נים, צייל נים דיינע טרים,—
אז איך שים דיר אָן דעם האָבער,
צייל איך פריער דען די קערנער?

357

א ווייס פערד און א שיין ווייב
איז אן אומגליק פארן מאַן,—
וואַשן דארף מען ווייסן פערד,
היטן שיינע ווייב.

358

קו

קיעלע געפלעקטע, טייל זיך אָפּ
פון די ברוינע—דאָרפישע,—
זאָל ניט זאָגן מאַמעלע,
איך האָב אינאײנעם אייך געפיטערט.

359

עסט אייך, קי, דעם גרינעם גראָז,
נאָר ניט טרעט אים מיט די פיס.—
ביטער וויינען גרעזעלאך,
אז מען טרעט אף זיי.

360

קיעלע וויספּלעקיקע,
זאָג, וואָס ברילסטו אף דער נאַכט?—

ווילסט א שטאָל א גאָלדענעם?
ווילסט א קאָרעטע א זילבערנע?

—כ׳בריל ניט נאָך א גאָלדענעם שטאָל,
נאָך א קאָרעטע א זילבערנע.

פוילט זיך יונגע באַלעבאָסטעטשקע
וויל ניט קומען מעלקן מיך.

361

ציג

האַלט א ציג ווער פאר א בהמה,
און א מיידל פאר א מענטשן?
מ׳טראַכט פון פלויטן פאַר קיין ציג ניט,
מ׳טראַכט פון ערד ניט פאר קיין מיידל.

362

איך וועל אָפּגעבן צום וואָלף
ציג, וואָס גריזשעט עפּלבוים,—
פרעמדן אָפּגעבן מיין שוועסטערל,
ווייל זי פּיטערט ניט דאָס ציגעלע.

363

הונט

שטאַרק האָט זיך צעבילט דער הונט,
און איך האָב אים נאָך צערייצט,—
כ׳האָב געוואוסט, אים רייצנדיק,
אז ניט מיינע ברידער גייען.

364

וואָלף

זע איך אינם חלום,
ס׳לויפֿט א הינקענדיקער וואָלף,—
ס׳וועט מיין ערשטער שדכן קומען
אף א הינקנדיקן פערד.

365

שווערן וואָלף און ציגעלע
בשלום לעבן מיטאנאנדער,—
נאָר קוים טוט א שפּראָץ אף טאָג,
האָט וואָלף ציגעלע פארצוקט.

366

בער

ברייטע לאַפּצעס אָנגעטאָן
און אַוועק אין וואלד מיט האַק,—
אין בוים א בינשטאָק אויסגעדליבעט.

זאָגט דער לויערנדיקער בער:
—אַי, א גוטער בינשטאָקמייסטער,
איך וועל האָבן זיסן האָניק
אינם קומענדיקן ווינטער.

367

וואַלט זיך לעבן וואַלד געדיכטן
אַקערפעלד געוואונטשן.

מיט פינף הירשן וואַלט איך רינווע שניידן,
פוקסל וואַלט ארומגעגראָבן.

העזעלע וואַלט ערד צעברעקלט
מיט די פיסלאַך הינטערשטע.

טרייסל-פויגל מיט וויים העלדזעלע
זיין וואַלט מיין באַדינעריו.

XXII.

פייגלעז

368

נאַכטיגאַל

פלעכט די נאַכטיגאַל א קרענצל
אין מיין רויזן־גערטל,—
האָב קיין שלאָף ניט, האָב קיין כח,
האָרכנדיק די נאַכטיגאַל.

369

פרי באַגינען שטיי אויף, נאַכטיגאַל,
די קי ארויסטרייבן אָף לאָנקע.

דו וועסט פיטערן, איך וועל אויסנייען
פאר מיין בחור'ל זיידן טיבעלע:

אויסנייען אין מיטן—הערצעלע,
און ארומרינגלען מיט ליבע־ווערטער.

370

איז בא מיר גוטפריינטשאפט
מיט דער נאַכטיגאַל פון עפּלבוים,—
צוויטשערט נאַכטיגאַל אָף עפּלבוים,
און איך מאָל אין ברודערס מיל־קאַמער.

371

קוקאָוקע

שריי, קוקאָוקעלע, ליב פייגעלע,
שרייסט בעת איך בין טרויעריק.

טרויערסט אין בעריאָזע־וועלדעלע,
בעת איך שטיי פאר מאַמעס טירעלע:

אויסגעהאַקט פאר דיר דאָס וועלדל,—
מיר איז מאַמעלע געשטאָרבן.

372

שוואַן

שוואַנענמאַמע, שײַן דײַן קינדעלע,
יאָגט דער שטורעם אָן א װעל,—
מײדל'ס מאַמע, היט דײַן טעכטערל,
קומען בחורים'לאך שלעכטע.

373

וואַלדהון

שווימען לאָז איך זיך אין שיפל
איבער ים'עלע אַף יאַגד,—
ווײַס ניט וואַסער וואַלדהון שיסן,
שײַן בא איטלאַכער דער טשוב.

האָב איך וואַלדהינדל דערשאָסן,
וואָס געפלױגן איז באַם ברעג,—
וואַלד-הינדל, מײַן גאָלדנפליגל,
ליגסט אַף דעק פון ים'עלע.

וואָלט פון רײַנעם גאָלד אַן אַנגל
טיף אין ים אַראָפּגעלאָזט,—
ביז צו דײַנע גאָלדנע פליגלען
צו די שפּיצן פליגעלאך.

XXIII.

בינעז און בינער

374

הודזשעט דאָס ווילד בינעלע
אפן ברעג פון דווינע־טייך,—
בא די מיידעלאך פון דווינע־ברעג
הודזשן פונקט אזוי די ריידעלאך.

375

גייט די בין איבערן בלומענקוסט,
בויגט זיך ניט קיין בלימעלע,—
רייד איך אוים א וואָרט צום בחור'ל,
נעמט די ערד זיך טרייסלען.

376

בין און מיידל, בין און מיידל,
ביידע שעדיקן ניט קיינעם,—
טרעט די בין ניט אוים דאָס פעלד,
פאַרמאָגט ניט מיידעלע קיין ערד.

377

בינעלאך און מיידעלאך,
לעבן אין גוט־שכנות,—
טרעט די בין ניט אוים דעם פעלד,
האָט פיינט מיידעלע זיך צו קריגן.

378

האָב דריי בינעלאך געפונען,
ברייען ביר אין קאָרעטע,—
גיט־זשע מיר זיך אָנטרינקען
פון א קרוג א זילבערנעם.

379

בינעלע שוועבט הודזשנדיק,
שוועבט איבער מיין מיידל־קראַנץ,—
מען וועט קומען נעמען מיך
פארן זונדעלע פון בינער.

380

מאַכט א וואָרע, גיט דעם וועג,
מ׳פירט ס׳מוזינקעלע פון בינער,—
טראָגט זי שלייערן פון זייד,
גייט אין שיכעלאך פון וואקס.

381

א בייז בינעלע
גיט זיסן האָניקל,—
בא שטרענגער מאַמעלען
איז ערלאך טעכטערל.

XXIV.

מוראַשקעס

382

מוראַשקעס מאַכן א מוראַשניק
הינטער פערדן־שטאַל,—
טייוולס מאַמע לויפט פאַרביי,
אירע נעגל גריזשנדיק.

383

פיטערנדיק טשערעדע, געפונען
פון מוראַשקעס אויסגעוועבט א טיכעלע,—
גיב איך עס מיין ברודערל,
זאָל ער רייצן זיך מיט זיין מיידעלע.

XXV.

פ״ש

384

העכט

גאָלדנשופּיק העכטעלע,
קום מיט מיר זיך שפּילן—
דו—אין טיפן וואַסערל,
איך—אין יאַסן־שיפּעלע.

385

פּלאָטקע

שווימען־שווים זיך פּלאָטקעלע,
פונם וואַסערל צו וואַסער,—
אָט אזוי פאַרגייט מיין חן
צוליב מענטשלאכע רכילות.

XXVI.

וואלד און ביימער

386

פריי דיך, פריי דיך, וועלדער־מאַמע,
פאָרן שטאַרקע מאַנסבילן צום וואַלד,—
שאַרפֿע העק, געשמידטע וועגן,
און אין פֿאַדקעוועס די פֿערד.

387

פאָרט א האָלצהעקער דורך וואַלד
אָנגעקליידט אין וואַלד־מלבושים,—
גרינע בוים־נאָדלען זיין קאַפּטל,
און פֿון קאָרע איז זיין היטל.

388

ווי ס׳הויבט אָן זיך גרויסער וואַלד,
שפּאַרט א טונקל־גרינער רויך,—
ס׳ברענט א בחור׳שע נשמה,
ער האָט פֿון מיידעלאך געשפּאָט.

389

פֿון ביינער מאַכן הינט א שליטן,
אויסשליטלען פֿון וואַלד דעם שומר,—
הערט נאָר, מענטשן, פּלאי־פּלאים,—
ס׳האָבן הינט א הונט געשליטלט.

390

דעמב

א ווייב באַם קליאָן, א ווייב באַם יאַסען,
נאָר באַם דעמב קיין ווייב ניטאָ,—
האָט געבויגן זיך דער דעמב־בוים
אָף אַלע זייטן פֿון דער לאָנקע.

391

וואַקסט אַ ברייט־צעצווייגטער דעמב
און געדיכט באַדעקט מיט בלעטער,
נאָר נאָך שענער וואַקסט די ליפּע
און זי האָט דעם דעמב פאַר׳כשופ׳ט.

392

הינטער טייך, אין פייכטקייט,
וואַקסט אַ ברייט־צעצווייגטער דעמב,—
בינעלע פאַרוואַרפט אַ פּעדימל
אַזש צום ברייט־צעצווייגטן דעמב.

393

נידעריקער דעמבע־בוים,
זאָג, וואָס וואַקסטו אינעם טאָל?

שלאָפן אינעם טאָל חזירים,
זיי צעגריזשען דיינע וואָרצלען.

מיידלאַך, שטייענדיק אויף באַרג,
ברעכן דיינע צווייגן.

394

אײ, דו נידעריקער דעמב,
זאָג, וואָס וואַקסטו אינעם טאָל?—
הודזשן בינען איבער דיר,
גייט פאַרביי דער בינשטאָק־מייסטער.

395

נידעריקער דעמבע־בוים,
גרינער גראָז וואַקסט דיך אַריבער,—
ברודערל, דו ווינטיק קעפּעלע,
יונגע ווייב וועט דיך אַרומטרייבן.

396

ליפּע

וועל איך שטאַרבן, מאַמעלע,
וואו טוסטו אהין מיין קרענצל?

היינג אים אָן אַף ליפּע־ביימעלע,
זאָל אים זילבערן דאָס זונעלע:

וועלן פאלן ליפּעס בלימעלאך,
וועלן פאלן קרענצלס פליטערלאך.

397

ליפּע־ביימעלע אין טאָלכל,
איז פארפולט מיט ווייסן זילבער,—
זוכט די ליפּע זיך אנטקעגן
שיינעס בחור׳ל, יונגן דעמבעלע.

398

ברעך איך ניט קיין ליפּע־צווייגעלע,
בין אליין א ליפּע־ביימעלע,—
וואָלט פון דעמב א צווייג אָפּברעכן,
אָלץ ער ברוגז׳ט זיך אַף מיר.

399

שפּארט זיך אָן די אַלטע ליפּע
אָנס יונגן דעמב,—
יונגער דעמב רופט אָפּ זיך:
—בין איך דען פאר דיר אָן אָפּשפּאַר?

400

דעמב און קליאָן און יאָסען,
וואָס גוטס עפּעס זוכט איר?
—זוכן ליפּעס טעכטערל
פארן זונדעלע פון דעמב.

401

בעריאָזע

אין דריי בלעטעלאַך וואַקסט בעריאָזקעלע
אפֿן ראַנד פֿון זונענוועג.

אף איין בלעטעלע שיינט דער מאָרגנשטערן,
אפֿן אַנדערן גייט אויף לבנה׳לע.

אפֿן דריטן בלעטעלע
גייט אויף שטראַלנדיקע זונעלע.

402

האָט זיך אויסגעפּוצט בעריאָזקעלע,
בלעטעלע צו בלעטעלע,—
האָב איך צוגעפּוצט מײַן קרענצעלע,
פּאַטשערקע צו פּאַטשערקע.

403

פֿון בעריאָזקע פֿאַלן בלעטעלאַך,
אַז אף צווייגל שפּרינגט די נאַכטיגאַל,—
פֿון יונג בחור׳ל פֿאַלן טרערעלאַך,
אַז ער רעדט מיט מיר.

404

פּוצט בעריאָזקע זיך מיט בלעטעלאַך,
פּוצט זיך מיידעלע מיט קרענצעלע,—
רייסט דער ווינט אָפּ גרינע בלעטעלאַך,
פֿרעמדער נעמט אַראָפּ מײַן קרענצעלע.

405

נים פאר מיר, בעריאָזקע, וואַקס,
פוץ זיך נים מים בלעטעלאך,—
וויל איך דאָ נים לעבן מער,
שניידן פון דיר בעזימער.

406

קען איך א בעריאָזקעלע אין זומפּ,
וואָס האָט ברייט צעוואַקסן זיך,—
האָב איך ליב געקראָגן אינגעלע,
טרינקט ער מיינע טרערעלאך.

407

סאָסנע

בויגט זיך הין און הער
סאָסנע גרינינקע אין וואַלד,—
אזוי וועל איך נאָך מיין שכל
בויגן באַלעבאַטיש טעכטערל.

408

קרעכצט אין וואַלד א סאָסנעלע,
אויסגעוווייקט פון רעגנדל,—
וויינען ביטער קינדערלאך,
עלטערן פארלירנדיק.

409

סאָסנע־ביימלאך דריי אין וועלדל,
אלע דריי איין הויך,—
האַק איך ערשטן ביימל,
ברעכט זיך איין דאָס צווייטע,
און דאָס דריטע בויגט זיך אויך.

בא מאַמעלען דריי טעכטערלאך,
אלע דריי גלייך שיין,—
שדכן איך זיך צו דער ערשטער
קומט ארוים די צווייטע,
און די דריטע חנ׳ט זיך אויך.

410

האָב אַף בערגעלע פֿאַרפלאַנצט א סאָסינקע,
ווארטנדיק אַף האָניק זיסן,—
האָב איך חתונה מיט א יונגינקער,
איך זאָל האָבן א ווייך בעטעלע.

411

סאָסינקע, וואו זיינען דיינע נאָדלען?—
הוילע צווייגן וויגן זיך.
מאַמעלע, וואו זיינען דיינע טעכטער?—
שטייען שטולן ליידיקע אין שטוב.

412

סאָסנע און עגלע

אויב ס׳איז עמיץ רייך,—
זיינען סאָסנע, עגלע רייך,—
זומער, ווי אויך ווינטער
אָנגעטאָן אין גרינעם.

413

סאָסנע, עגלע—ביימער מיידלשע,—
גרינען ווינטער, גרינען זומער;
דעמבעם—ביימער אינגלשע,—
ניט באַבלעטערטע אויך זומער.

414

עפּלבוים

וואַקסן אוים אַף עפּלבוים
עפּעלאך פינף גאָלדענע,—
גיב איך צוויי מיין ברודערל,
דריי פאר זיך באהאלטן:

קויף פאר איינעם זיך א פערדעלע,
פארן אנדערן—א שטיקל ערד,
פארן דריטן עפּעלע—
א חתנ׳דל, אן אַקערמאַן.

415

פּאָר איך צווישן עפּלביימער,
שיטן זיי אַף פערדל בלימעלאך,—
גיי איך צווישן מענטשן פרעמדע,
גלאַנצן בא זיי טרערעלאך.

416

ווינט ברעכט איין דעם עפּלבוים,
אוי, ניט טרעט אים מיט די פיס, —
א יתומה׳לע — דאָס מיידעלע,
האַלט ניט אויף די צינגער זי.

417

שיקט מיך פרעמדע מאַמעלע
שניידן עפּלביימלס צווייגן.

— ניין, איך גיי ניט, מאַמעלע, —
האָט מיט ווייסע בלימעלאך

עפּלביימעלע צעבליט זיך, —
פלייצן מיינע טרערעלאך.

418

עפּלביימעלע דו, בלי,
וואָס לאָזט דיך ניט בליען? —
שאַדט דיר ניט דער מאָרגנטוי,
ניט דער צפון־ווינט.

419

נוסבוים

גלייכע וואַקסן אַלעביימער,
נוסבוים וואַקסט אַ קרומער,—
האָט דער נוסבוים אַ סך קינדערלאַך,
אַלע זיי—אין שאָלעכץ־פּעלצעלאַך.

420

נוסבוים בליט באַם סאַמע וואָרצל,
בליט מיט רויטע בלימעלאַך,—
ס'האָט מיך האָלדט פון גאַנצן האַרצן
כלה־מיידעלע.

421

ריים איך ניסעלע פון נוסבוים,
נוסבוים רייסט אַראָפּ מיין קרענצל.
—נוסבוים, נעם צוריק דיין ניסעלע,
גיב מיר אָפּ מיין קרענצעלע.

422

קאַשטאַנענבוים

שטאַרק, זאָגט מען, איז דער קאַשטאַן־בוים,
קלוג דאָס מיידלם מאַמעלע,—
צעשפּאָלטן האָב איך דעם קאַשטאַן־שטאַם,
איינגערעדט דאָס מיידלם מאַמעלע.

XXVII.

תבואה

423

ווייל איך ניט קיין טרעפֿ קיין הויכע,
ניט קיין בונט־געמאָלטע קלייט־טירן,
נאָר א גוטן תבואהפעלד,
ווייסע ברויט זאָל וואַקסן.

424

אָט אן אָרט—א תבואה־שפע,
האָט מיך מאַמעלע אהער ארויסגעלאָזט,—
פרי באַגינען אפן פעלד
אַקערן ניין יונגען.

425

קאָרן

קאָרן קייקלט זיך און כוואַליעט
אפןברייטן אַקער־פעלד;
ס׳קוקט מיט פרייד דער אַקערמאַן,
אפֿ זייטיק סטעזשקע שטייענדיק.

426

קאָרן, קאָרן גילדערנער,
טייער איז דיין זאַנג,—
מען צאָלט פאר דיר אין דייטשלאנד
גאָלד־געשמידטע טאלער.

427

וואָס טויג הויכער קאָרנזאַנג,
האָט ער שלעכט זיך אָנגעגאָסן?—
וואָס טויג שיינינק בחור׳ל,
אז עס פעלט גוט הערצעלע?

428

האָט זיך איינגעלייגט דער קאָרן
אפן ברודערס פעלדעלע,—
ברודער, נעם יונג ווייבעלע,
וואָס זאָל אויפהויבן דעם קאָרן.

429

יומים*)

וואו ביזטו, יומים,
אין לאַנגן זומער?
—אַף מיטן פעלד,
אונטער גרויען שטיינדעלע.

430

גערשטן

איילט אייך, ברידער, זייען גערשטן,
זייט מיט ביידע הענט,—
ליגן זאָגט די נאַכטיגאַל,
אז ס'וועט זיין א קורצער זומער.

431

כ'האָב פאַרזייט פון הויפן גערשטן,
ניט פון פולן קערבל,—
טרינק איך ביר אצונד פון גלאָז,
ניט פון פולן עמער.

*) „יומים"—אַן איבערגעלאָזטער ניט־אויסגעשניטענער קאָרנגאָרב אין מיטן פעלד. דאָרט געפינט זיך דער קאָרנגאָט. ווען גאָר דער קאָרן איז אָפּגעשניטן, שניידט מען צולעצט אָפּ דעם „יומים"־גאָרב. מען וויקלט אָרום מיט די „יומים"־זאַנגען די סערפּן און אַזוי לאָזט מען זיך אַהיים.

432

האָבער

פעלד פאַרזיי איך פול מיט האָבער,
נעם א ווייב זיך אַן אלמנה,—
צי איז האָבער ניט קיין תבואה,
אַן אלמנה ניט קיין ווייב?

433

ניט דערקענט יונג ווייבעלע
אינם האָבערפעלד,—
ווײַס—די זאַנגען פונם האָבער,
ווײַס איז מיין יונג ווייבעלע.

434

גריקע

ווייסער בליט דאָס גריקע־פעלד
פון אלע איבעריקע פעלדער,—
ריינער איז ס׳יתומה׳לע
פון אלע מאַמעס טעכטערלאך.

435

פול מיט גריקע איז דער זומער,
דריי שדכנים אָנגעפאָרן,—
וואָלטן קאָרן, גערשטן אָנגעוואַקסן,
וואָלטן זיי געקומען ניין.

XXVIII.

אַרבעס

436

זיי איך אונטער באַרג דעם אַרבעס,
ער זאָל זיך ניט ארונטערקייקלען, —
אַף אַן אָקס פיר איך מיין שוועסטער,
ס'זאָל ניט ציטערן די ערד.

XXIX.

פלאַקס

437

נידעריקער פלאַקס,
שטאַרקע פּאַקעלעס,—
אינגסטער ברודערל
באַדויערט שוועסטערל.

438

פלאַקס—וויים פלאַקסעלע, אַף פּעלדעלע,
טעכטער-טעכטערלאַך באַ מאַמעלען,—
ווער וועט אויספּוצן דעם פלאַקסעלע,
ווער—די מאַמעס טעכטערלאַך?

439

גאָט צו הילף דיר, שיינער בחור,—
דו צעאַקערסט ס׳פעלד פאַר פלאַקס.
—דאַנק דיר, שיינע מיידעלע,
דו וועסט אים אראָפּנעמען.

XXX.

בלומען

440

וואַקסט שיין בלימעלע אױף באַרג,
נאָך א שענערס וואַקסט אין טאָל,—
רייכע טעכטערל איז שיין,
דאָס יתומה׳לע נאָך שענער.

441

די רויז

שפרינג איך איבער גערטנדל,
פאַנסע רויזן ביזן גורט,—
זאָלן בליען מיינע בעקעלאך,
ווי די פאַנסע רויזן.

442

ברידערלאך, קוקט צו,
איז די רויז פאר אייך א ביישפיל,
בליענדיק אריבער צאַם,
קוקט זי אינם פרעמדן גאָרטן.

443

מאַמעלע, פאַרשטעל דאָס רויזן-גערטל
מיט א ווייסן ליילאכל,—
זאָלן פרעמדע לייט ניט אָנקוקן
קליינע רויזן-פליקערין.

444

צי דען לוינט זיך פאר איין רויז
אויפבויען א הויכן צאַם?—
צי דען לוינט זיך פאר איין מיידל
רייטן אזא לאַנגן וועג.

רייטן אזא ווייטן וועג,—
אז ס'זאָל אויסשוויצן מיין פערד?—
פון מיין פערדל רינט דער שוויים,
און פון מיר די הייסע טרערן.

האָב מיט זיידן דעקטור
אָפּגעווישט דעם שוויים פון פערד,
און האָב מיט מיין טיכעלע
אָפּגעווישט די הייסע טרערן.

445

הער איך, מענטשן זאָגן:
—איז דיין כלה דיר ניט טריי.
אלץ איך טראַכט, עס רוט מיין האַרץ ניט,
וועל איך פאָרן זי באַזוכן.

פאָר איך אָן ביז צו איר הייפל,—
שטייט זי אין דער טיר פון שטוב,—
נעמט ניט מיין „גוטמאָרגן" אָן.
—מיינסטו טאַקע, גרויסהאַלטעריק,
איך וועל צו די פיס דיר פאַלן?

וועט א מאַמעלע נאָך געבן
מיר א קלוג דערצויגן טעכטערל,—
גלייך א בליענדיקע רויז,
וועט מיין כלה-מיידל זיין.

446

מאָן

וואַקסט רויט מאָנעלע
הינטער הויכן גראָז,—
ס'זאָל ניט בלאָזן
אַף אים צפון־ווינט.

ליבע שוועסטערל,
וואַקס באַ ברודערל,—
ס'זאָלן מענטשן פרעמדע
דיך ניט אָנקוקן.

XXXI.

יאַגדעם

447

יאַגדעס, יאַגדעס, נים און נים,
אָף מיין וועג פון ביידע זייטן,—
קלייב איך אָן זיי איינציקוויים,
גייענדיק צום ברודערל.

448

גיי איך קלייבן יאַגדעס
מיט מיין קליינעם ברודערל,—
וואָסער יאַגדע איך געפין,
גיב איך קליינעם ברודערל.

449

איך ריים אָפּ א צייטיק יאַגדעלע,
נעם זיך א דערוואַקסן מיידעלע,—
צייטיק יאַגדעלע איז געשמאַק,
קלוג—דערוואַקסן מיידעלע.

450

וועלדער טונקעלע אין קורלאַנד,
נאָר מיט יאַגדעס רויטינקע,—
ס'זיינען ניט קיין רויטע יאַגדעס,
נאָר פון זונעלע די טרערן.

ניגונים צו אייניקע לעטישע דיינעם

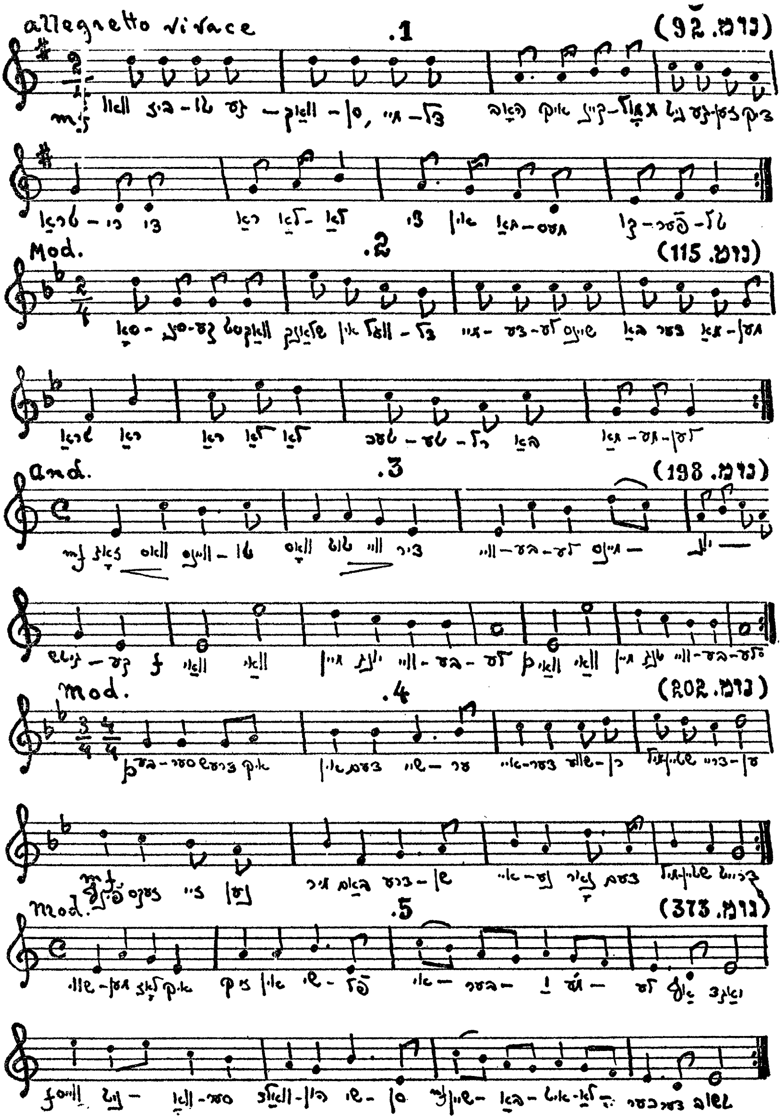

צווישן אנדערע אויסגענוצטע פּאַלגנדיקע קוואַלן:

אין ליטוויש:

Dawkont S. Dajnes Žiamajtių pagal žodžių Dajninikų iszraszytas. Pirmas Pēdelis. Petropilie, 1846.

Svotbine Rēda Velunyčiu Lietuviu surašyta par Antaną Juškevičę 1870 metuose.

Lietuviškos Dajnos užrašytos par Antaną Juškevičę apigardoje Pušalačiu ir Velunos iš žodžiu Lietuviu Dajnininku ir Dajnininkiu (Pirma ir Antra lajda). 1880.

Antra knyga (Trečia ir ketvirta lajda.) 1881.

Trečia knyga. 1882.

Lietuviškos Svotbinēs Dajnos, užrašytos par Antaną Juškevičę. Petropylē, 1883.

Basanavičius J. Oškabalių Dainos.

Kalvaitis V. Prusijos Lietuvių Dainos. 1905.

Janulaitis A., Žydai Lietuvoje. Kaunas, 1923 m.

Biržiška M. Dainų Atsiminimai iš Lietuvos Istorijos, Vilnius, 1920 m.

Biržiška M. Dainos Keliais, Vilnius 1921 m.

Biržiška M., Dainų Literaturos Vadovēlis II-sis, naujai paruoštas leidimas, Kaunas, 1923 m.

אין לעטיש:

Büttner G. F., Latweeschu lauschu dseesmas un singes. Jelgawa, 1844.

Wihtols J., 200 Latweeschu tautas dseesmas. Riga.

Baron Kr., Latvju dainas I-VI, Riga, 1922.

אין רוסיש:

Форунатовъ и Миллеръ, "Литовскія Народныя пѣсни". Изданіе Императорскаго Московскаго Университета 1872 г.

Бершадскій С., "Литовскіе Евреи". С.-Петербургъ 1883 г.

Я. Лаутенбахъ, "Очерки изъ исторіи Литовско-Латышскаго народнаго творчества". Юрьевъ 1896.

"Памятники латышскаго народнаго творчества", собраны и изданы Иваномъ Спрогисомъ, Вильна 1868.

Бривземніаксъ Фр. "Сборникъ антрополическихъ и этнографическихъ статей о Россіи и странахъ ей прилежащихъ" Книга II, Москва 1873 г.

Вольтеръ, Э. А. "Праздники и семейныя пѣсни латышей". С.-Петербургъ 1890 г.

אין פּויליש:

Kolberg O., Piésni Ludu Litewskiego. Kraków, 1879.

אין דייטש:

Lessing G. E., Briefe die neueste Literatur betrefend. No. 33. 1759.

Herder Y., Stimmen der Völker in Liedern. 1779.

Yennisch, Vorrede.
Kant I., Nachschrift eines Freundes. } Littauisch-deutsches, Deutsch - littauisches Wörter-Buch, Ch. G. Mielcke, Königsberg, 1800.

Rhesa L. J., Dainos, oder Litthauische Volkslider gesammelt, überstzt und mit gegenüberstehendem Urtext herausgegeben. Nebst einer Abhandlung über die litthauischen Volksgedichte. Königsberg, 1825.

Nesselmann, G. H. F., Littauische Volkslieder, gesammelt, kritisch bearbeitet und metrisch übersetzt. Mit einer Musikbeilage. Berlin, 1853.

Schleicher A., Litauisches Lesebuch und Glossar. Prag, 1857.

Niemi, Handbuch der Litauischen Sprache.

Leskien A. und Brugman K., Litauische Volkslieder aus dem Preussischen und dem Russischen Litauen, Strassburg, 1882.

Bezzenberger A., Litauische Forschungen. Göttingen, 1882.

Bartsch Chr., Dainu Balsai. Melodieen Litauischer Volklieder, gesammelt und mit Textübersetzung, Anmerkungen und Einleitung. Erster Teil. Heidelberg, 1886. Zweiter Teil. Heidelberg, 1889.

Bezzenberger A., Lettische Dialekt-Studien. Göttingen, 1885.

Lohmeyer, Ein Bericht über Reste lettischen Heidentums. Mitteilung der litauischer litter. Gesellschaft.

Dorneth I., Die Letten unter den Deutschen. Berlin, 1885.

Mannhardt W., Lettische Sonnenmythen.

זאל דער לייענער פארריכטן די פאלגנדיקע באמערקטע דרוקפעלערן:

זייט:	שורה:	געדרוקט:	דארף זיין:
40	3 (פון אויבן)	אף דיינע הענטלאך אנגעלעגט	אף דיינע הענטלאך אנגעלענט
130	13 (פון אונטן)	מאמעלע שלאגט מיך	מאנעלע שלאנט מיך
131	11 (פון אונטן)	מאמעלע שלאגט מיך	מאנעלע שלאגט מיך
143	4 (פון אויבן)	פאררAסט איז איגנעלע	פארראסט איז רינגעלע
202	7 (פון אויבן)	עלגע-בוים און סאסנע-בוים	עגלע-בוים און סאסנע-בוים
213	4 (פון אויבן)	מיט קיין גרעבער?	ניט קיין גרעבער?
217	2 (פון אויבן)	—בין איך מיר גוט אויפגעלייגט, וועל איך מיט דיר טאנצן	
288	5 (פון אויבן)	איך שאר אויף צום פילויט די רויזן	איך שאר אויף צום פלויט די רויזן
334	2 (פון אונטן)	ווער וועט געבן מיר א פריי פעל	ווער וועט געבן מיר א פריי פעלד,

אינהאלט

ליטווישע

זייט

איינלייטונג - - - - - - - - - - 5

נומער

I

מיטאלאגישע

1 באגינעז־שעה א חתונה - - - - - - - 22
2 לויפט אף בערגל געטין לײמע - - - - - - 23
3 ליפע־ביימער דריי באם טייכל - - - - - - 24
4 פארביי מיין טאטנס טייערן - - - - - - 25
5 איך רייט דעם בריק דורך - - - - - - 26
6 ליב זונעלע, גאטס־טעכטערל - - - - - - 27
7 אוי, נעכטן שפעט אין אוונט - - - - - 28
8 לבנה׳לע און זונעלע - - - - - - 29
9 אוי, שלאפן, שלאפן - - - - - - - 30
10 אין דער מיט פון טייכן, ימים׳לאך - - - - - 31
11 אונטער קליאן־בוים שלאגט א קוואלכל - - - - - 32
12 בלים גאטס ביימעלע - - - - - - - 33
13 איי, דו שלאנג, דו שליינגעלע - - - - - - 34
14 די האק (שפיל) - - - - - - - - 35
15 טרייב, ווינטעלע - - - - - - - 36
16 זונעלע־מאמעלע - - - - - - - - 37
17 דו בעקעלע שווארצבערדלדיקס - - - - - - 38

II

היסטארישע

18 נו זינג, מיין שוועסטערל - - - - - - 40
19 היינט אף דער לאנקע - - - - - - - 42
20 נייז יאר פארלאפן - - - - - - - 44
21 הינטער דער שטאט ווילנע - - - - - - 46

III

מלחמה

22 בערג און טאלן - - - - - - - - 50
23 איי, אויפגעטריבן - - - - - - - 52
24 באם אלטן טאטן - - - - - - - - - 55

IV

נומער		זייט
	אוועקגערויבטע כלה	
25	ניט געקרייט האט נאך דאס הענדל	58
26	האט דורך נאכטעלע	60
27	עס שיקט מיך מאמעלע	63
28	דורך בעריאזע-וואלד שטראמט טייכל	64

V

	ליבע	
29	שפראץ אף טאג-באגינענדל	68
30	דער ווינט, וואס בלאזט ער	69
31	אוי, האט ארויסגעשפראצט	70
32	האב איך א מיידל	71
33	לויף, לויף, מיין פערדל	72
34	יונגע מיידעלע מיינע	74
35	איבער בערגל-בערגעלע	76
36	זאלסט שפאנען, דינער	77
37	אין א פינצטער נאכטעלע	78
38	אוי, מיין מיידעלע	79
39	איי, פיטער, פאטערל	80
40	איי דו פערדל-פערדעלע	82
41	האט שפאצירט א מיידעלע	83
42	עס שרייט דאס מאמעלע	84
43	איז צו זען אין רויטן עפעלע	84
44	אוי איז שוין דאס מיידעלע	85
45	דריי אינגעלאך	85
46	וואס וועט זיין, מאמעלע, וואס	86
47	אז איך וועל אויסוואקסן	86
48	פיר איך פרי באגינענדל	87
49	בין איך געגאנגען	87
50	ס'ארא וואונדער, גרויסער וואונדער	88
51	הינטער טייכן	89
52	אין וואלד פארגאנגען	92
53	עס שיקט מיך מאמעלע	94
54	גרינינקער-גרין	96
55	בין איך געגאנגען	98
56	שטראמיק טייכעלע	100
57	אוי, אוי, ווי בין איך מיד	101
58	פון דער פערדן טשערעדע	102
59	וואלט איך אויסזינגען א לידל	103
60	בין געווען א כוואט—א בחור'ל	104
61	וואס ווייסטו בחור'ל	105
62	איך פיטער פערדל	106

VI

	משפחה	
63	האב געלאזט וויסן	110
64	האסטו, ליב מאמעלע	112
65	ניין יאר פארלאפן	113
66	איי, רוטן, איר רוטן	116

נומער		זייט
67	בא מאמעלען געוואקסן	117
68	בין איך, יונג מיידעלע	117
69	האב איך, זייענדיק בא מאמעלען	118
70	האב געהאט א פערדעלע	121
71	בין איך בא ליב מאמעלען	122
72	פארגאנגען זונעלע	124
73	אוי, א וואונדער	126
74	ניט באטראכט האסטו זיך מיידעלע	127
75	פון וואס געזאמלט	128
76	אוי, אלע שילטן מיך	130
77	טעגעלאך דריי פריילאכע	132
78	איך וועל ניט זינגען	133
79	מיין ליב מיידעלע	134
80	שדכן, דריי-קאפ, דו מולירער	136
81	איז א פריילאך חתונ'קה	137
82	טאכטער מיינע, סימאניענע	138
83	איך וועל אוועקגיין	140
84	אף וועג אף וויטן	141
85	איך וועל אוועקגיין	142

VII

יתומים'שע

86	איבער דער אזערע	146
87	א, וואו רייט איך, ברידערלאך	147
88	ביידע מיר שוועסטער	148
89	דארט אף הויכן בערגעלע	149
90	דורך דארף געגאנגען	150
91	איי, האט געהודזשעט	152
92	געשיקט מיך אינם וועלדעלע	154

VIII

ראודאס (קלאגלידער)

93	נאך א מאמען	156
94	נאך א מאן	157
95	נאך א טאכטער	158
96	נאך א זון	159
97	גערונגענע קלאגעריין	160

IX

געזאנג

98	איך דיינעס, איך דיינעם	162
99	איך וועל אויסזינגען	162
100	איך וועל אויסזינגען	163

X

פארוויגנדיק

101	קליאן-בוים וואקסט אין גערטנדל	166
102	טשוטשיא—ליוליא, קליינינקער	166

XI

נומער

זייט

ארבעט

103 מאלנדיק - - - - - - - - 168
104 רייטן ברידערלאד דריי יונגע - - - - - - 169
105 טראגנדיק די ברידער עסן - - - - - - 170
106 פאסטושקעס - - - - - - - 171
107 שפראץ אף טאג זיך אויפגעהויבן - - - - - 172
108 אפן בערגל—קארן - - - - - - 173
109 האב איך היינטיק נאכטעלע - - - - - - 175
110 נאך וואסער גייענדיק - - - - - - - 176
111 זייענדיק מאן - - - - - - - 176
112 איך האב געדינט באם פריץ - - - - - - 177

XII

שפאסיקע און וואוילערישע

113 שוועלבעלע, דו לויפערקע - - - - - - 182
114 פריילאך איז אין קרעטשמעלע - - - - - - 183
115 גיין לאמיר, ברידערלאד, אהיים, אהיים - - - - - 184
116 איך האב ביר טרינקנדיק - - - - - - 184
117 איך האב ביר טרינקנדיק - - - - - - 185
118 איי, איך טרינק און טרינק - - - - - - 186
119 ברודערל מיינס, טרינק - - - - - - - 187
120 האב א שטיבל אויסגעבויט - - - - - - 188
121 איי, דו יורגים-יורגעלע - - - - - - 190
122 פאלט דער טוי פון דער בעריאזע - - - - - 192
123 איי, איר מיידעלאד - - - - - - - 193
124 גזלנים-ליד - - - - - - - - 194
125 זינגט דער וואלף, זינגט דער בער - - - - - 195
126 אוי, דו גאטעניו, דו גאט מיינער - - - - - 196
127 לאמיר טרינקען היינט און הוליען - - - - - 197
128 שווימט א גענדזעלע - - - - - - - 198

XIII

רעטענישן

129 דערמאן זיך, מיידעלע - - - - - - - 202
130 זאג מיר, מיידעלע - - - - - - - 203
131 איי, דו סאקאל-פויגל פרייער - - - - - - 204

XIV

פייגלען און חיות

132 נאכטיגאל - - - - - - - - 208
133 האט פארמאגט די באבעניו - - - - - - 210
134 שפאצירט א ציגעלע - - - - - - - 211
135 געבראכט האט די באבעניו - - - - - - 212
136 הענדעלאד, צוויי הענדעלאד - - - - - - 214
137 גייט די יונגע שנור צום קלייטל - - - - - 214
138 האט געקרייט די קאטשערע - - - - - - 215
139 בער איז אנגעקומען - - - - - - - 216
140 דו וועלפל-וועלפעלע - - - - - - - 218

ניגונים צו אייניקע ליטווישע דיינעס - - - - - 221

לעטישע

זייט

איינלייטונג - - - - - - - - - - 225

נומער

I

1-48 מיטאלאגישע - - - - - - - - - 240
פערקאנס.—זונעלע.—אוונטשטערן.—מארגנשטערן.—גאטס זונדעלאר
גאטס טעכטערלאר.—לבנה.—זונעלע און לבנה.—ליימע.—
נעליימע.—לאונא דיענא.—שדים.—צפון־טעכטערל.

II.

49-63 מלחמה - - - - - - - - - 258

III.

64-77 אוועקגערויבטע מיידל - - - - - - 264

IV.

78-164 ליבע - - - - - - - - - 272

V

165-222 משפחה - - - - - - - - - 300

VI

223-235 יתומה'שע - - - - - - - - - 318

VII

236-241 אלטקייט - - - - - - - - - 324

VIII

242-254 טויט - - - - - - - - - 326

IX

255-274 פריצים און לאנדקנעכט - - - - - - 330

X

275-277 פאסטוכשע - - - - - - - - 338

XI

278-288 געזאנג - - - - - - - - - 340

נומער		זייט
	XII	
289	טאנץ	344
	XIII	
297-290	וויגלידער	346
	XIV	
300-298	איראנישער צוזאג	350
	XV	
305-301	שטוב	354
	VXI	
308-306	קלייט	356
	XVII	
312-309	מרחץ	358
	XVIII	
323-313	מעבל און זאכן טיש.—שטול.—קופערט.—היטל.—שיכעלאך.—הענטשקעלאך.—ליאלקע.	360
	XIX	
326-324	ביר	366
	XX	
339-327	געגנטן, לענדער, פעלקער	368
	XXI	
367-340	בהמות און חיות פערד.—קו.—ציג.—הונט.—וואלף.—בער	372
	XXII	
373-368	פייגלען נאכטיגאל.—קוקאווקע.—שוואן.—וואלדהון	382
	XXIII	
381-374	בינען און בינער	386
	XXIV	
383-382	מוראשקעס	390
	XXV	
385-384	פיש העכט.—פלאטקע.	392
	XXVI	
422-386	וואלד אוןביימער דעמב.—ליפע.—בעריאזע.—סאסנע.—עפלבוים.—נוסבוים.—קאשטאנענבוים	394
	XXVII	
435-423	תבואה קארן.—גערשן.—האבער.—גריקע.	404

זייט		נומער
	XXVIII	
408	אַרבעס	436
	XXIX	
410	פלאַקס	439־437
	XXX	
412	בלומען	446־440
	XXXI	
416	יאַגדעס	450־447
417	ניגונים צו אייניקע לעטישע דיינעס	
418	אויסגענוצטע קוואַלן	
420	באַמערקטע דרוק־פעלערן	
421	אינהאַלט	